

CATHOLICVS
REFORMATVS

RMK I. 499.

CATHOLICVS REFORMATVS AZ AZ, EGYNEHANY VETELKŐDÉS ALA VETTE-tet hitnek agazatinak magyará-zattya, mely meg mutattya, az igaz Kereszryen Annyaßentegyházának menjben eggyezni kőllyőn, az Romai Anyaßentegyházzal, menjben tűle kűlőmbőzni, és menjben soha véle nem eggyezni.

Bibl. Com. F. Szechenyi

Adattatot ez mellé rővid intes, az Romai vallason levekhőz, melyben meg mutattatik az ő vallasok ellenkőzőnek lenni, az igaz kőzönseges kereztyeni vallassal, és az hitnek fondamentomaval.

Mely irattatot eloßor Angliai nyelven Guilielmus Perkinsus Anglus által. Az után forditttator Hispaniai nyelvre, Guilielmus Maßanuſtul. Harmadßor deákul, egy fő, bőlcs, tudos embertul. Mostan immár Magyarra forditttatot.

Ketskemeti C. Ianos
Vngvari Prædikátor által.

NYOMTATTA 1620.

Conpavarit me Paulus Bognár Pauxini 1775.

TABLAIA AZ VETELKEdés alá vettetet czikkeleknek, mellyek az könyvben magyaraztatnak.

I. *Az ßabad akaratrol.*
II. *Az eredendo bünrol.*
III. *Az idveſſegnek bizonyos voltarol.*
IV *Az megh igazulaſrol.*
V *Az Erdemekrol.*
VI *Az bünökért valo elég tételekrol.*
VII *Az Emberi találmanyokrol.*
VIII. *Az Fogadáſrol.*
IX. *Az képe'rol.*
X. *Az Chriſtus teſtenek es vérének az Vr vacsorájában valo iélen lételéről.*
XI. *Az Miſeben valo áldozatrol.*
XII. *Az Böytről.*
XIII. *Az Tökélleteſſegnek állapattyarol.*
XIV. *Az Szenteknek ſegitſegul valo hivaſokrol.*
XV. *Az Szenteknek eſedezéſekről.*
XVI. *Az el fedeztetet vagy titkos hitről.*
XVII. *Az purgatoriomrol.*
XVIII. *Az Elſöſegről.*
XIX. *Az ßentſegeknek foganatos voltarol, vagy ereiéről.*
XX. *Az megh igázito Hitről.*
XXI. *Az Penitentiarol.*
XXII. *Az Romai Anyaßentegyhaznak vétkeiről.*

AKADÉMIAI KÖNYVTÁRA

AZ TEKINTETES ES NAGYSAGOS ISTENfelö Vrnak, IKTARI BETHLEN ISTVANNAK, Az felſöges Bethlen Gabornak, Magyar es Erdély orßagoknak Fejedelmének Tanácsanak, es udvari fö Kapitannyanak: Hunyad es Maramaros varmegyeknek Iſpannyanak, es Huſt várának örökös uranak: mint kegyelmes jo akaro Patronuſſanak.

Az Atya Iſtentöl, ß. Fiaért, ß. Lelkének általa, kegyelmet es békeſeget kivan.

AZ mi üdvözitö VRunk IEſus Chriſtuſnak, az Evangeliomban valo, amaz panaßolkodaſa, holott azt mondgya: Filij hujus ſeculi, prudentiores ſunt & diligentiores in generationibus ſuis filijs lucis. Ez vi-

lagnak, ugymond, fiai okoſsabbak es ſorgalmatosbak azŏ nemzetſegekben az vilagoſsagnak fiainál, noha minden idŏben igaznak lenni talaltatot, Nagyſagos Vram, de legh inkab, ez utolſo idŏben. Mert, hogy ne ſollyak azokrol, kik nagy ſorgalmatoſsaggal es faratſaggal igiekeznek ŏrŏkſęgeket ſerzeni, gazdagſagokat gyŭyteni, birodalmokat, hatalmakat ŏregbiteni, hanem forditam ſomat az Romaiakra, az Chriſtuſnak igaz Anyaſzentegyházanak ellenſegire, mikor igyekezet, val'yon inkab, es nagyob ſorgalmatoſsaggal, mikor volt azon, hogy azŏ birodalmat killyeb terjeſſze, mint az moſtani ŭdŏben: holott ſemmi munkájat, faratſagat, ŭgyekezetit, pénzét, nem ſanta es nem ſannya az Romai Papa, hanem mindenkeppen azon volt, es vagyon, mind tŭzel fegyverrel, fizetéſſel, fenyitékkel, hizelkedéſſel, hogy azokat,

kik

kik az Iſtennek lelkétŏl megh vilagoſittatván tŏlle egyſzer el állottanak, iſmét hozzaja haycsa. Ezt penig, mind az ŏ Coryphæuſſanak Fejedelmének az pokolbéli ŏrdŏgnek inditaſabol cselekette es cselekeſzi, ki az mint mondgya Iſidorus Doctor: Quanto propinquius videt diem judicii, tanto magisſævit, ut qui ſe videt eſse damnatum ſocios ſibi multiplicet, cum quibus ignem gehennæ ſubeat. Mennél kŏzelb lattya az itiletnek napjat, annál inkab dŏhŏskŏdik, mivel lattya magát el karhozotnak lenni, tarſokat akar maganak ſerezni, kikkel az gehennanak tŭzét ſenvedgye. Sennek inditáſabol cselekeſzik, az pápának kŏveti es ſolgaijs, az Ieſuitak kivaltkepen, hog minden napon, uyob uyob dolgokat talalnak, kikkel azŏ ſándékokat végben viheſſęk, némellyek az Magiſtratuſokat, Fejedelmeket, Vrakat, ha-

mis es álnok tanacsokkal kösörülik es indittyak fel, nemellyek fantalan sok iratsokat tésnek, mellyekkel hogy már, az ő értelmeket igazitsak, az mienket roncsak: Es noha az ő fundamentomok ollyak, hogy magokbann is, senkinek bátasanelkülis, le omolnak, mind azonáltal, mindnyaian annak, tamasztasaban, es meg erősitésében munkalkodnak. Ezek ellen, mi mely reftek legyünk, nyilvan vagyon. Igen kevesen vadnak az egyhazi solgakbann-is, annàlinkab más rendekben, kik az Istennek Anyasegyhâzahoz vàlo buzgosagbol, azt oltalmaznak, azert faradoznának, azert véreket ontanak, azert kölcsegeket ne sannák, azert hadakoznanak: Innen vagyon hogy sokan töllök el álván, hozzajok haiolnak, avagy, mert az ellenkezöknek tudomanyokat nem tudgyak, az mienket nem értik, avagy nem itilnek

igen

igen nagy vetélkedést es külömbseget, ő közöttök es mi közöttünk lennie, s-ez az oka, hogy sokan azt gondollyak, sőt ugyan mondgyak-is, hogy nem karhozatos s-nem vesedelmes, akar mellyik tudomant vallyak, akar mellyik Ecclesiaban legyenek.

Hogy azert mind ezeknek eleit venne, egy jambor bölcs, tudos GVILIELMVS PERKINSVS nevü Doctor Anglus ez elött egy-néhany eztendökkel irt Angliai nyelven egy könyvet, kit nevezet CATHOLICVS REFORMATVSNAK, melyben az mi, es az Romaiak között lévö kivaltkepen valo vetélkedesekröl, oly nyilvan es vilagoson ir, hogy nem csak az mi igaz értelmünket mi légyen, es az Romaiakénak hamisságat, mutattya meg, hanem az mi igaz értelmünket megis erősiti, oltalmazza, azokét rontya, mellyet noha felette i-

gen

gen rövideden, de bölcsen es njilvan cselekezik. Ezt az könyvet nem ſok idövel annakiraſa utan, egy fö tudos Nemes ember. Anglus kinek neve GVILIELMVS MASSANVS, Hiſpaniai nyelvre forditotta, hogy igy ezeket értvén, az Hispaniak-is az Chriſtushoz téritetnének. Ez elöt egy néhany eztendökkel, ugy mint Anno Chriſti 1601. Egy tudos bölcs Iſten fęlö embertöl, kinek neve el-titkolva uagyon, iſmét fordittatot Deak nyelvre.

Mivel hogy penigh ez, noha kicsin, de oly könyv melly mélto, hogy nem csak ez hàrom nyelven de minden nyelveken, ſokkal inkab penig ezen az magyar nyelven, holot igen barbara lingva, es az kik közöt, effęle draga, ßep könyveknek nyelvünkre valo forditaſa ßükſeges es haſznos volna, legyen, es mindeneknek, kik iraſt olvaſni tudnak, kezekben

ben forogjon, hogy az miez az Romaiak közöt valo kölömbſegeket, meg értsék, azok az ö értelmeket, mi az mienket mivel erösicsük, azokét hatra hadni, az mienket vàlaßtani azoknak meg felelni, az mienket oltalmazni tudgyak. Ennekokaért, en, az en Iſtenemtölream bizattatot kicsin gyra ſzerént, ez könyvet, több hozzam haſonlo ßolga tarſaimnak intéſekböl, magyarra forditottam, nem annyira, magamnak ebben hirt nevet kereſvén, mint az közönſeges haßnot, mellyet noha tudom ſokan maſra magyaraznak, de azokkal keveſet gondolok: Az mely munkában nem néztem ugy az igiknek, es bötüknek mi voltara, mint az értelemre, es az mint en, az en vékony erömßerént hozzaja fértem, mely ha kinek maskeppen tetzenek, ugy értem es magyarazni ſzabadſagos.

Ezt

Ezt penigh az kis munkat, hogy Nagyſagodnak offerallyam es az Nagyſagod neve alat bocsaſſam ki ſzem eleiben, indittottam ez okokbol.

Elöſzör, hogy ezzel Nagyſagodnak ugy mint, Iſtenfélö, kegyes, kereſztyen urnak, benevolentiaiát hozzam kapcsollyam, mert noha en Nagyſagodat ez elöt nem lattam, engemet-is méltatlan ſzolgaiat Nagyſagod nem iſmert: mind azon àltal Nagyſagodnak, kegies kereſztyén voltat ertettem, azt mondgya penig ſzent Hieronymus Doctor, ubi una virtus adeſt, aliæ quoq; virtutes adſunt. Valaholot eggyik joſagos cselekedet jelen vagyon, ott az többiis jelen vagyon, mert ugy vadnak azok egyben kapcsoltatvan, hogy az mint ugyanazon Doctor mondgya, ubi una de eſt, & aliæ de ſunt, ahol egyik nincsen, az többi ſincsen ot. Az PIETAS penig oly virtus oly,

oly ioſag, azt mondgya ſzent Pal, felöle, hogy ad omnia utilis, mindenre haſznos Meg az Pogan bölcs Cicerois azt mondotta, Pietas eſt omnium virtutum fundamentum, az kegyeſſeg minden ioſagos cselekedeteknek fundamentoma. Mely kettöre terjed ki, Iſtenre es emberekre. Nagyſagodban mind két féle ki terjed. Iſtenre ennyiben, mert Nagyſagod, az Iſtennek ſzent igijének ſzeretöje, es mikor ö ſzent felſege eröt ſ- egeſſeget enged hozzaja halgatoja, ſ- meg tartoja-is, az ö Anyaſzentegyhazanak io daikaia abban lévö lelki Paſtoroknak böcsülléſie, Az Ieſus Chriſtuſtol ſzereztetet ſzent Sacramentomoknak tiſzti ſzerent adminiſtraltatoia, es azokkal valo elöie, ez az Iſten tiſzteſſegere tartozo pietas inditotta Nagyſagodat arra-is, hogy ſaiát magzattyat, az Nagyſagos Iktari Bethlen Iſtvant még in ætate puerili mayd inkab

ide-

idegen orßagban lévő Academiakban, fő tudos, bőlcs Doctoroknak halgatàſara, az ßent iraſnak méllyeb es igazabban valo èrtéſéiért, io erkőlcsöknek es tudomanyaban valo öregbűléſnek okáért, hogy Nagyſagodnak halála után lenne az Iſten Anyaßentegyházának eppitőie, daykaia, ſok Vri es Nemes renden valoknak tűkőre, nagy kőlcsegnek általa, nem ßanta küldeni: Emberekre ennyiben, mert az Iſten parancsolattya ßerent, mindenekhez ßeretettel vagyon Nagyſagod, az ßükőlködőket taplallya, özveget, árvat, nyomorultat ſegit oſtalmaz, hozzá haſonlokkal, ſőt utolſob renden valokkal-is nagy ßeretetben él, tavul léven Nagyſagodtol az kevelyſęg, melyben menyi vétek légyen, amaz Hugo nevű bőlcs Doctor által megh irt kevélyſegnek ßekerében bé vagyon alkolmaſon fogialva, ki igy ßol: Quatuor sũt

equi,

equi, qui trahunt ſuperbiæ currum, amor dominandi, amor propriæ laudis, contemtus aliorum, inobedientia: quatuor ſunt rotæ quibus voluitur jactantia mentis, arrogantia, verboſitas, levitas: Auriga currus eſt. Spiritus ſuperbiæ. Inſidentes ſunt mundani. Infrenes ſunt equi, Volubiles ſunt rotæ. Auriga perverſus. Inſidentes inexplebiles. Négy lovak vonnyak az kevelyſęgnek ßekerét: Vralkodasban valo telhetetlenſeg, maga dicsiretinek kivanſaga, máſnak meg utalaſa, engedetlenſęg: Négy kerekei vadnak, mellyeken forog. Az elménck maga hanyaſa, kerkedſeg, csacsogas álhatatlanſag: Ennek kocsiſſa az kevelyſęgnek lelke: Az benne űlők, ez vilagiak: Szabolanélkűl valok, vadak az lovai, repűlők az kerekei mulok tekelletlen az kocsiſſa, az benne űlők telhetetlenek. Mind ezektől Nagyſagod üres. Egy

ſum-

ſummaban minden ioſagos cselekedetek tündöklenek Nagyſagodban.

Maſodſor, hogy ő Felſegenek-is az mi kegyelmes Vrunknak, Magyar es Erdely orſagoknak Fejedelmének, az Felſeges Bethlen Gabornak, méltatlan Caplanya lévén ő Felſegének, ez Nagyſagodnak dedicalt kicsin könyvecske által gratiaját conciliallyam magamhoz, mert az mint az Poeta mondgya. Prins cipibus placuiſſe viris non ultima laus eſt,

Vtolſor, hogy egybeketis Nagyſagodnak példaſaval, az kegyeſsegnek, Iſteni felelemnek, Iſten tiſteſſégere valo dolgoknak (az mely közze ſamlaltatik effele io ſes haſznos könyveknekis ki nyomtattataſa) buzgoſagaban, indittattaſſanak fel. Melynek ha Nagyſagod előt kedves voltat, (kiert könyörgök-is Nagyſagodnak) latom tőb effele munkaval Nagyſagodnak akarok kedveskednem.

Tárcsa megh az Vr Iſten Nagyſagodat, jo egeſſeges békeſeges allapatban ſok eztendeig, minden hozzá tartozokkal egyetemben, az ő nevenek dicsiretire Anyaſentegyhazanak eppületire. AMEN.

Kélt Vngvarat ſ. Ivan hav: 1. napián. Anno. Domini. 1620. Ezten:

Nagyſagodnak alazatos Caplannya.

Kecskemeti Iános. Vnghvári Prædikator.

A.M.N. MÚZEUM KÖNYV TÁRA

RHYTHMI VNGARICI IN TRANSlationem, Catholi Reformati, Guiliel: Perkinſi factam, per R. Dn, Ioan. Kecskemeti.

AZ dicsiret viteſſęg, es à ſép Deákſag.
Hol bővön talaltatik ott boldog az orſag.
Mely kettőért régen reád Magyar orſah,
Szállot ſep Nemeſſeg, hir, nev, fenyes joſag.
Tenger ſügetében Anglia orſagban.
IACOB Kiraly regnal moſt az Kiralyſagban,
Kinél Deak ſ vitéz eggyűt áll ſradicsban,
Mivel magadnak-is főb réſed van abban.
Fő Scholaid közöt Catabrigiumbol,
Folynak ſep iraſok mint vizek forrasbol,
Mely kedves könyveknek vigh olvaſaſabol,
Elménk ékeſűlhet, mint kert viragokbol.
Itt irta könyveit Vittakerus Wilhelm,
Ez-is az fő Doctor az Perkinſus Wilhelm,
Kit Spaniol nyelvre vit Maſſanus Wilhelm,
S, Deakol nyomtatta Antonius Wilhelm.
De hogy ezt Magyarok olvaſnok Magyarból,
KECSKEMÉTI Vram forditad Deakbol,
Mellyért, ha ki mulſ-is ez gyarlo vilagbol,
Neved, hired marad ez olvaſaſunkbol.

Georgius Korocz Szepſinus, Paſtor Eccleſiæ Thokaienſis.

A.M.N. MÚZEUM KÖNYV TÁRA

DVM primus accensos patriæ pro Viribus ignes,
Spiritus è Cœli gurgite fundat aquas.

Petrus. H. Zombori, Pastor Eccle: Vimensis, & Senior Diocæseos Vngiensis.

ALIVD.

EST aliquid numen coram propalare popellis,
Est magnum umbricolas fundere lege Dei.
Nativis, majus, monumentis, velle docere, est
Absentes, longe hæc, namq; manere solent.
Sic tu lane tonas præsens, absentibus ingens
Thesaurum ut spargas divitis ingenij.
Exiguo hoc, magnum latitat sub corpore, pondus,
Accipe tu gratâ lector amice manu.

Michael P. Balai R. p. t. Scholæ Orthodoxæ Vngvar: collegé suo honorado accinctat.

ALIVD.

VT Patris possim vestigia imitarier in his,
Chari, post tumulum, da mihi πνεῦμα Θεός.

Petrus P. Kecskemetinus filius.

ALIVD.

TV Pater ut sancti, tractas mysteria verbi
Strennuè & exequeris munia jussa tibi.
Talibus in rebus, sim (sit Deus optimus autor)
Exemplum alterius, post tua busta, precor.

Ioannes P. Kecskemetinus filius.

CATHOLICVS REFORMATVS.

Az az,

EGYNEHANY VETELKŐDES ALA

VETTETET KERESZTYENI TV-

domannak, fő fő részeinek avagy czikkoleinek, magyarázattya, melyben meg mutattatik, menyiben kellyen eggyessni, az Istennek igaz Anyaszentegyházának az Romai Anyaszentegyházzal, menyiben tőle külömbözni, es menyiben soha vele nem eggyessni.

Apocal. 18. vers. 4.

Es hallek mas szozatot az eghből, monduan: Menyetek ki ebből en nepem, hogy ne közösüllyetek annak buneiben, es hogy ne vegyetek annak czapásibol.

AZ Tizenhetedik Caputban, az Szent Ianos bőségesen megirja, az Babylonbeli paráznának állapatyát, az mint ő látásban látta vala. Psal. 16 penig azon

Summa ia az Apostol irásának

Caputban, jövendőt mond az ő romlásáról: Vgyan ezen Caputnak, három első verseiben világosban megh magyarázza ezt: Mellyet végezetre vers. 5 & seqq: sok erősségőkkel állat. Ebben penig az 4 vers. inti az Istennek népét, hogy el távoztássa azt az Istennek itíletit, mely arra az paráznára következik.

Réfse az igeknek

Két réfsei vadnak penigh ez versőtskének, tudni illik, paránczolat, és paranczolatnak oka. Az paranczolat illyen. *Mennyetek ki ebből en népem*, az Babyllonbol tudni illik, oka, az reiá következendő dologból vétetik, *hogy ne legyetek reßesek annak büneiben.*

Az mi néz az parancsolatra, annak igaz értelmét mutatom megh előßör, annák vtánna hafznát és az tanusagot.

Három az Babylon.

Az Hiſtoricusoknál, három Babyllonrol vagyon emlekezet, az első, amaz Assyriai, mely az Euphrates folyo vizen epittetet vala, az holot az nyelvőknek változása lőtt mely Babyllon az ßent Irasban feddettetik felette igen, az balvaniozásért, és tőb sok ißonyu külömb külömb féle vetkőkért.

1. Assyriai.

2. Egyptombeli

Az második Babyllon Ægyptusban az Nilus folyo viz mellet epittetet, mely mostan neveztetik Cairusnak. Erről emlekezik ßent Peter az mint nemellyek itílik, iollehet hi hetőb az mint kőzőnségessen béis vétettetőt, hogy az mely Babyllonról ß. Peter ßól, amaz Assyriai Babyllon lőt légyen. Hat-

1 Pet. 5. v. 13.

Harmadik Babyllon, titkos értelem ßerint való, mellyet példázot az az Assyriai Babyllon, és ez az utólso az Roma.

3. Titkos értelem ßerit való.

Roma, az az Babyllon, kiről ß. Ianos ßol, Apoc. 18

Erről az Babyllonról ßól az ßent Iános az elő hozattatot locusban: *és igy az paràzna Babyllon*, nem egyéb hanem az külső birodalom, mely által Romában lakozo népek, és az kik tűle függenek, birattatnak: Mely meg tetzik az ighiknek környül álo dólghaiból. Mert ennek az magyarázatnak ßőrzőie az ßent Lélek, ki versic: cap. 17. igy ßól. *Az Aßßonyállat*, (az az, az Babylloniaia paráznа) *amaz nagy város mely paranczól az Királlyoknak ez földön.* Mikor penig ßent Iános ezt az menyei látásról való Könyvet irta, nem vólt ez egéz földön tőb város kinek ez földi Királyokon hatalma és uraſága lőt vólna, Roman kivűl, hólot ackor az Romai Imperatorok laknak uala, és az honnan az tőb tartományokis birattatnak uala. Touabbá vers: 7. azt mondgya, hogy az az parázna, *ül az fene vadon melynek hét feie és tiz ßarva vagyon.* Mely hét feiek nem egyebek, hanem az hét hegyek (mellyeken vl, az az Aßßonyállat) és az hét Királyok, Annakokáért az Babylloniai paráznán értettetik az város, mely hét hegyeken epittetet. Nilvan vagyon penig, nem czak az tudós emberekнél, és azoknál kik az Istennek Anyaßentegyházában vadnak.

1. oka.

2. oka.

Hét hegyek.

nak, hanem még az Pogányoknális, hogy czak egyedûl Roma az, ki az ő környûl mé-
Roma-ban va-lo het hegyek. nêſivel, hét kûlômb kûlômb néven való he-gyeket eppûletivel eggyût foglal be, tudni il-lik. Cæliuſt, Auentínuſt, Exquilínuſt, Tar-peſuſt, auagy Capitolínuſt, Viminâliſt, Pa-latínuſt, és Quirináliſt.

Papiſtác fogáſa. *Az Papiſtáknak illyen fogáſok vagyon*, azt mondgyák hogy, ugy vagyon hogy az réghi Roma hét hegyen vólt: de moſt czak
1. Felelet az Martius nevő ſik mezőn vagyon. *En penig czák azt felelem*, hogy bátor ugy lé-gyen, hogy az epûletőkre, és lakáſra nézve, ninczen moſtan az Roma azokon az hét he-gyeken, mind azon által az tőrvény ſólgal-tatáſra való hatalma, auagy birodalma, és az Iſteni tiszteletőknek gyakorláſa azokon az hegyeken láttatik lenni. Mert még moſt-is azon hegyeken Templomok és Claſtromok vadnak, mellyekben az Pápának kivalkép-pen való birodalma vagyon: Ióllehet noha
2. Felelet. az az Kurva az ő helyet valamenńire megh változtattya, ez moſtani vdőben; mind azon által, az mikor előſőr fől tamadot vala, és az hamiſſágot titkon kezde vala ſólgáltatni, azokon az hét hegyeken hatalma vala.

Más ma gyaraza tya 2. lo cuſnak. Némellyek penig iſonyodván ettől, a-zon igyekeznek hogy más magyarázátyát adgyak ez igiknek: és azt mondgyák, hogy

it ez

it ez helyen *az paráznán*, értettétik ez egéz vi-lágon lévő hitetleneknek gyűlekezeti, akar hon legyenek kiknek feiek az ördög.

De, ez magyarázat nîlvánſággal ellen-kőzik az igivel: Mert cap. 18. verſ. 2. 3. az az parázna ellenőkben vettetik, az földi Ki-rályoknak, az kikkel paráználkodot. Et cap. 17. verſ. ulti nîlván meg vagyon mondattat-ván, *hogy annak az városnak hét hegyeken fondal-tatuán, birodalma vagyon ez földi Királyokon*: mint ez előtt-is jelentem, Es igy kűkſégh, hát hogy értetteſſék azon, valamely egyben gyűlt népen, kiválképpen való birodalom és ural-kodás. Annakokáért ő magok-is az Pápi-ſták, miuel hogy látyak azt, az ő magyará-zattyokat ſemmire kellennek lenni, azt mond-gyák hogy az Roma kettő, eggyik az pogán-ſágban levő, máſik az keresztyénſegben mel-nek feie az Pápa. Az az, parazna penig mely ről S. Iános ſól az Pogánſágban lévő Roma vólt, mely ſok kegyetlen Iſtentelenektől, és Pogányoktul, ugy mint Nérotul, Domitiá-nuſtul, és tőb effelektől ſok ideig birattatot: ſemmiképpen azért S. Iános az Babyllonbe-li paráznán nem érti azt, melynek feie moſt az Pápa.

Harma-dik fo-gas.

Látod io Olvaſo, mely hiában való, és hamis, ez az ő kűlômbőztetéſek. Bizonyá-ra, ha ezt az moſtani Romát megh tekinted,

Felelet.

uralkodáſára, birodalmára, és az ſenteken lévő kegyetlenſégére nézve, ſemmit nem kűlömböz attul az Pogánſágban lévő Romától, hanem czak ebben, hogy az Imperatornak vduára változtatot az Pápának ſekiuè, mint ezt minden vdőben lévő Hiſtoriák bizonittyák. De légyen ugy bátor, engedgyűk meg nékiek ezt az kűlömböztetéſt: De mind azon által az Babyllóniai paráznán értettetik nem az Pogánſágban lévő Roma, hanem az Pápiſták kőzőt auagy az Kereztyénſégben lévő Roma. Mert ennek az Caputnak verſ: 3. nílván mondgya az ſent Lélek. *Hogy ez földnek minden nemzetſéget megh reſſégitette az ő buſult paráznaſágának borával.* Az után azt mondgya, *hogy paraználkodot ez földnek Kiralyval.*

Melyből megh érthetni, hogy ő azon igyekőzet, hogy ez eghéz földnek minden nemzetſégit, hiteſſe az ő lelki bálványozáſára, és mind ez földi Királyokat az ő valláſára és Cæremonyáira vonhaſſa. Mellyet az Pogányſágban lévő Roma felől nem mondhatni; ugy mint az mely kinek kinek ſabadá hatta, az ő Iſteneknek auagy inkáb bálványoknak tizteletit, és ſenkit nem kenſeritet (czak az pogánt) az ő Iſteneknek tiſteletire. Annak felette cap. 17. v. 16 az vagyon irva, *hogy az tiz ſarvak, mellyek az tiz Kiralyok, gyülöltek az*

az paraznat, és azt mezitelenul es egyedul hattak. Mellyet haſonlatosképpen nem az Pogánſágban, hanem az Pápiſtaſághban lévő Romárul kel érteni. Mert noha ez előt egynéhány vdőkkel tőbbire ez egéz földnek Királyai annak az paráznának birodalma alá atták vala magokat, miud azon által, ez mi vdőnkben ſok Királyok, (ugymint az Angliai, Dániai, Sueciai, Norvegiai, Scotiai) és tőbbire az Német Orſági Fejedelmek, és ſok Nagyſágoſok ennek paráznaſágátul el távoztanak. Az mellyek megh mutattyák, mely hiában való az Pápiſtáknak kűlömböztetéſek.

Mas fogas.

Meghis illyen fogáſok vagyon; az Babyllon, melyről ből ſent Iános itt ez helyen, *Meg reſſögedet az ſenteknek és az Martyromoknak vérekkel.* Cap. 17. v. 6. Az penig nem Romában, hanem Ieruſalemben ontatott ki, *az holot tudni illik az Chriſtus megh feſſitteted, és az kinek utzain feküznek amaz ket Prophetak, kik az Antichriſtuſtúl megh ólettettenek,* mint irva vagyon Apocal: 11. v. 9. De hogy ezt, az locuſt, nem Ieruſalemről, hanem Romárul kel érteni, meg mutattya bőſegeſſen az ſent Hieronymus Doctoris. Mert az Chriſtus Romában mondattatik megh feszittetetnek lenni: ezértis, mert, az Chriſtuſnak meg fezitéſére minden hatalom és mél-

Feleles.

Epiſt: ad Marcell:

toság Romától, auagy az Romai Imperátortul adattatot vala: ezértis, mert az ŏ tagyaiban naponként ott fezittetet meghl, és mégh moſtis fezitterik: noha maga ſŏmélyeben Ieruſalemben fezittetet meg.

Es igy, ſemmi ellene nem álván, ki tetzik hogy az paráznán itt, értettetik az Roma városának birodalma; nem az Pogáni Imperátoroknak ideieben valoé, hanem az Pápának, ki annak feie, birodalmaban lévŏ Romáé. Mely mi magyarázatonk nem czak az ſent Irásban fondaltatot, de még az Anya-ſentegyháznak magyarázattyaual-is, megh erŏſsittetik. Mert igy ſól ſ. Bernard Doctor, *Chriſtusnak ſólgai, és ſólgalnak az Antichriſtusnak.*

Serm. 33 in cant: & Epiſt: 125. Ismét. *Az menyei látasról irt könyben való vad, kinek adattatot ſaia az karomlásra, és az ſentecket hadakozik, az Peternek prædikallo ſekit el foglallya, mint ſinten az prædara kezittetet Orozlani.* Ezeket iria ſ. Bernard,

Fogas. De tálam illyen fogáſt tehetnének, s'azt mondhatnak, hogy az ſent Bernard ezeket az utólſo igiket ſólotta czak egyrŏl, az ki erŏvel és nílván való hatalómmal vŏtte magának az Pápaſágot, ugy vagyon. De miért való az hatalommal vetettetŏt? ŏ maga Sz. Bernard ezen helyen meg magyaráza: mert az eggyik, tudni illik INnocentius válaztatot vala, az Német Orſághi, Galliai, Angliai, Scotiai, Hiſpaniai, Ieruſalembeli Királyoktul, és ez meg mondatot nemzetſégeknek népeinek eggyezéſebŏl ſaváltatot és confirmáltatot valais: az máſik penig AGapetus ſemmiképpen nem. Es igy az ſent Bernald értelme ſerént nem czak az az Pápa kirŏl ott ſól; hanem az tŏbbi-is minnyáian annak az vadnak nevezeti álat, melyrŏl ſól az menyei látáſról irt könyben ſelentetik, ugymint kik egyedŭl az Cardinaloknak gyŭlekŏzetŏktŭl, (kik gyakorta magok kŏzŏt-is megh haſonlának) nem járulvan hozzáiok az Királyoknak és nemzetſégeknek méltoſágok és értelmek válaztattanak, és még moſt-is válaztatnak. Ezzel az ſent Bernard Sententiaiával eggyez az. 11. Nicen: Gyŭlekŏzetnek végezéſe, c. in homine diſt. 23. az mely anno 1059. ezt végézte, *hogy az Papa válaztaſſek az Püſpŏköknek, Cardinaloknak akarattyából az tób Papoknak és Romai kŏſſegnek, és vegezetre az Imperatornak eggyezeſeis hozza járulvan: és hogy ha, valaki mas egyeb modon Papaſagat venne maganak* (mint ez moſtani Pápok) *ki atkoztaſſek es olyan legyen mint az Antichriſtus.* Az Abbas Ioachimis régen meg mondotta azt, hogy immár ſok ideie el mult, hogy az Antichriſtus Romában ſŭletetet, és jŏvendŏben az Apoſtoli ſékben még inkab fel emeltetnek. Fr. Petrachias: igy ir. honet C. 8.

Felelet.

Fons dolorum, ſchola errorum,

az az.

Banatnak kut feje, tevelygéſnek ſcholaia, es eretnekſegnek Temploma.

Régen Roma vala, de moſtan Babyllon, &c.

Mind ezeknél penig elsőb Iræneus, ki lib. 5. c. ult: azt iria, hogy az Antichriſtus Latínus, az az Romanus léſſen.

Miképé kel Babyllonból ki menőnk

Ezt penig az Iſtennek Babyllonból való, ki menetel felől lévő parancsolattyát, nem annira az teſti el váláſról, auagy annak pólgárival eggyűt való nem lakáſról kel érteni; mint az lelkiről, tudni illik az hitről és valláſról. Mert az ſent Léleknek igyekőzeti az, hogy paranczóllya, hogy minden ember magát el válazza az Romai Anyaſzentegyháztul, az mi néz az valláſra, az hitre, és az Iſteni tízteletre.

Őrzés.

Igy azért nilván való, hogy az ſent Iánoſnak mondáſa, az Iſtennek paranczolattyát foglallya bé, ki azt paranczóllya, hogy az ő Anyaſzentegyháza ki mennyen Babylonból. (az az Rómából) Innén immár azt hozom ki, hogy, *Valaki üdvözülni akar ſükſegh hogy, az magat el valazza, es ſakazza az hittől, es vallaſtól, mellyet az Romai Anyaſzentegyhaz moſtan vall.*

Nẽ part ütők azok kik az Ro-

Mikor azért az Papiſtágh párt ütéſſel vagy ſakadáſſal vadóllyák azokat, kik ő tűlők

lók él állának, nem igazán czelekezik. Mert az kik ő tűlők el állának, nem part ütők, (mert Iſtentől paranczóllattyok vagyon afelől) hanem inkáb, azok az párt ütók, kik erre az el ſakadáſra okot adnak. Mellyet az Romai Anyaſzentegyház czelekeſzik, ki, kezeiben tartya amaz paráznaſágnak pohárat, mely tellyes utálatoſſággal, az penig az Romaiaknak eretnek tudományok.

mai Anyaſzent egyháztul el ſza kadnak.

Touabba, az mi néz erre, hogy mi nékűnk az Romai Anyaſzentegyháztul el kel ſakadnunk, melyről bővebben ſólok ez után: nem azért hogy javallani akarnám (holot az ighik nilván paranczóllyák) hanem, hogy modgyát, és okát meg mutaſſam, mellyet kővetnőnk kel ebben az el ſakadásban. Kettőt cselekeſzem azért: elősőr meg mutatő, *menyben kellyen mi nekünc ö velek eggyeznönc az vallaſnac dólghaban, annac utanna hólot, es menyiben külombezzönc ö tülők megh jelentem.* Hogy ez ket dólgot haſznosban végben viheſſem, egynéhány vételkődes alá vettetőt hitnek ágazatit véſzem elő: kiket io rendel, az mint légh jobban lehet meg magyarázok; és mindenikben meg mutatom, mind az két félnek, miben légyen eggyező, es miben külömbőző értelme. Ezt penigh azért czelekeſzem kiválképpen, mert ſokakat látok ebben munkálkodni; hogy az emberekkel el hiteſſek,

Suñaia à kővet kőzendőknek

Examen pacificæ an 1590 denuo impreſſum.

ſek, hogy ez két valláſt könnyen egyben békeltethetni, ugy mint az kik nem külömböznek az valláſnak állattyában, és fondamentomában, hanem czak az Cæremoniákban, és némely könyű dólgokban. Kezdem penig el, az ſabad akaratról való czikkeliről, noha az nem nagyob, főb, auagy elsőb mindeniknél, az kik felől vetelkődes vagyon keſőttönk.

A.M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

ELSŐ

ELSŐ VETELKŐDES AZ SZABAD AKARATROL.

Caput I.

Melyben az ellenkeze feleknek eggyezeſek foglaltatik.

Az ſabadakaratnak magyarázattya

AZ ſabad akaraton, mindmi, s'mind az ellenkeze felek, értyük az embernek elméjének, és akarattyának tehetſégét, vagy erejét, mely által az ember megh válaztya az jot az gonoztul; és az melynek itületiből némellyet kedvel és válazt, némellyet penigh meg vét.

1. Végezes az emberben valo negy állapatrol.

1. Végezes. Az emberben negy külömbőző állapatok vadnak, tudni illik, terempteſnek, meg romláſnak, meg uyjuláſnak, és dűczőſſeghnek állapattya. Az első állapatban megh engedgyük, hogy az embernek akarattyának terméſet ſerént való ſabadſaga vólt,

volt, mellyel akar hatta, auagy nem akar hatta, mind az iot, s'mind az gonoszt. Az harmadik állapatban hiſik azon ſabadſágat, de kegyelemből: az utólſoban ſabadſágat, diczőſęggel. Minden vételkődes penigh vagyon az máſodik állapatról. Iólehet arról is nem mindenikben kűlőmbőzőnk, mint ez kővetkőzendő végezeſekből ki tetzik.

2. Az ſabad akaratnak materiai

2. Végezes. Az ſabad akaratnak Materiaia, (az materia az, az miből valami lęſſen) és ezkőze, mely kőrnyűl kiválképpen az ſabad akarat forog, nem egyéb, hanem az emberi czelekedetek: azok penigh három félék; terméſet ſerént valok, Emberiek, és Lélkiek. Az terméſet ſerént valok azok, mellyek kőzőnſęgęſek az emberekkel és oktalan állatockal, mint ennį, innya, alunni, hallani, ſaglani, koſtólni, helyből mozdulni, Mellyeben az Pâpiſtáckal mind eggyezzőnk, hogy az embernek ezekben, és ezekhez haſonla dólgokban légyen ſabad akarattya az eſet utánnis, ugy hogy azokat, maga néminemű terméſet ſerént való tehetſęgivel és ereiével végben viheſſe.

Az czelekedetek harom felek.

3. Emberiek.

3. Az emberi czelekedetők azok, mellyek minden embereckel jockal és gonozokkal kőzőnſęgeſek. Illyetének ſóllani, okoskodni, az meſterſęgeket, mind ſabad tudományokban, s'mind kézi munkában valókat gyakorlani; iſmét, mind pólgári, s'mind egy házi kűlső czelekedetek, az minéműek, Templomhoz menni, ſóllani és hirdetni az Iſten igejet, ki nyutáni kezét az ſentſęghnek vételére; iſmét fűleinket adni, (kűlsőképpen) annak az ki minket tanitani akar. Az hova vihetni az kűlső joſágos czelekődeteknekis, ugy mint, Igaſſághnak, Mértékleteſſęghnek, Adakozáſnak gyakorlâſat. Itt penig viſontagſággal eggyet értűnk az Romai Annya-ſentegyházzal, és azt mondgyűk, auagy az naponként való példákból meg tanitatván-is, hogy az embernek akarattyának légyen az terméſetből nemini nű ſabadſága, mellyel az czelekődetőket, kiket emberieknek nevęſőnk, végben viheſſe, auagy ne viheſſe. Es ez az mit ſent Pál mond, Rom. 2. v. 14. *Az poganyok, kiknec törvényec nintſen, az mellyek az törvenye megh cſelekeſſic* terméſet *altal*, az az, terméſet ſerént való hatalommal. Es ugyan azon ſent Pál mondgya, Phil. 3. v. 6. maga felől, hogy az ő meg téréſe előt, az minéz az tőrvénnek igazſágára, fegyhetetlen vólt. Sőt az terméſet ſerént való embernek, ezért az ő kűlső engedelmeſſęgéiért, ſutalma és fizetéſeis vagyon, de idő ſerént való dólgokban. Matth. 6. verſ. 5. Ezech. 29 v. 19. Itt mind azon által kettőt kel iól megh gondólni.

Az emberi czelekedetekben, vagyon az embernek ſabad akarattya

Eggyi-

1. Ez az ſabadſag nem tellyes.

Eggyiket hogy effele czelekedeteknek végben viteliben az embernek akarattya fel-lette igen erőtelen és gyenge, és hogy az elmeis felette vak: és hogy ezokáért azoknak végben viteleben az ember gyakorta tévőlelyeg. Mert ezekben az czelekedetekben, az embernek akarattyát mondom czak meg feb̃ősittetetnek és ugy mint hóltnak lenni: Másik, az mit meg kel gondólni ez, hogy az embernek akarattya, az Istennek akarattya alá vagyon vetetven, és ez okáért ſükſęgh hogy attul igazgattaſſék és birattaſſék amaz Jeremias mondáſa ſerént. Cap. 10. verſ. 23. Tudom IEHOVA hogy az ember nem Vra az ő utyának ſem nem az járo emberé igazgatni az ő járáſát.

2. Az embernek akaratia az Istennek akaratia ala vagyon vettetven.

4. Harmadik neme az czelekedeteknek, tiztan czak lelki, és kiválképpen czak az ſű és lélki iſmeretre tartozik. De ezek az czelekedetekis, két félék: mert tartoznak auagy ez ſötetſęgnek, auagy az Istennek orſágára. Az mellyek az ſötetſęgnek orſághára tartoznak, kivalképpen mondattatnak bűnőknek s'azokis. Ezek felőlis eggyezzőnk az Papiſtákkal, és tanittyuk, hogy az bűnőkben auagy az gonoz czelekedetekben az embernek légyen ſabad akarattya. *De ne talam mondhatna it valaki*, hogy az emberek ſükſęgképpen vétkőznek, hólot az ki vétkőzik, egyebet nem czelekedhetik, hanem hogy vétkezzék: az ſabad akarat penigh és az ſükſég eggyűt meg nem álhatnak. *Kineken azt felelem*, hogy igaz az, hogy az kénſerítésnek ſükſęghe, az ſabad akarattal eggyűt megh nem álhatnak, mind azon által nem ellenzi, hogy ugyan azon dológ, ſabadſágoſſon, és egyzer s'mind, ſükſęgképenis ne leheſſen, mind azon által az ſükſęghnek más allapattyára nézve. Hogy penig legyenek oly dólgok, mellyek mind ſükſęghképpen s'mind ſabadoſſon léſnek, peldával meg mutatom. Veteſſek valaki az tőmlőtzben, kinek ſükſęgképpen ot kellyen lenni, és ki az hova akarna ki nem mehet, mind azon által ugyan azon moſoghat, és ſabadoſſon ſétálhat az tőmlőtzben. Szinten igy vagyon dólga az emberi akaratnak, mely noha az bűnnek kőtelétől ſorongattatván, egyebet nem czelekedhetik, hanem hogy czak vétkőzzék, és igy ſükſęgképpen vétkőzik: mind azon által ugyan azon láiát és ſabad akarattyából vétkőzik.

3. Harő az lelki ezelekedeteket felek.

Az gonozra valo ſabadſaga az akaratnak. Ellenvetesre valo felelet, miképen az bűnők mind ſükſęgképpen s. mind ſabad akaratbol legyenek.

V. Második neme az io czelekedetőknek, az Istenre, és az Istennek Orſágára tartozik, kik közzűl valok, az ſűnek igazán való megtéréſe, az hit, az bűnősnek Istenhőz való vizza forduláſa, az uy engedelmeſſęgh, &c. Mellyek felől haſonlatosképpen az Romai

5. Az io lelki czelekedetek.

Anyaſzentegyházzal neműnéműképpen eggyezőnk. Mert azt mondgyuk hogy az bűnősnek első megtéréſében, az embernek ſzabad akarattya az kegyelemmel, neminémű bizonyos mod ſzerént eggyűt jár, ugy mint eggyűt munkálkodo társ. Az megtéreshőz penig három dológ kévántatik, az ighe, az ſzent Lélek, és az embernek akarattya. Mert az embernek akarattya nem czak minden modon ſzenvedő; hanem vagyon ő néki-is valami munkáia, még az Léleknek első megtéréſebenis. Mert mikor valaki megtęr, noha az Istentől lęſſen, de nem kenſzeritvén akarattya ellen az embert, hanem az ő akaratiát ugy hagyván, hogy még ő maga az emberis akaria megtéréſét. Mikor azért immár az ember megh tęr, ő-is Isten kegyelméből akaria megtéréſét. Erre nézet ſzent Agoſton mikor igy ſól: *Az ki tegedet teremptet magad nelkul, nem igazit tegedet megh magad nélkul.* Ismét: *Hogy akariuk magunk nelkul czelekeſſi: mikor penig akariuk, és ugy akariuk hogy méghis czelekedgyük, mi velonk együt munkalkodik. Mind azon által ő nála nélkul, ha ő nem czelekeſſi, hogy akariuk, vagy eggyut nem munkalkodik, mikor akariuk, az kegyeſſegnek io czelekedeſere ſemmi erönk vinczen.* Ezeket iria ſzent Agoſton. Nem-is illik bizonyára ketelkedni, hogy az Isten, azon

Az embernek akarattya nem minden modon ſzenvedő.

Serm. 15 de verbis. Apoſt. Degrat: & libro arbitr: Cap. 13

Az akaratnak az megh teresbe

zon ſzőmpilantáſban, melyben az ő kegyelmét bé önti, hogy egyſzer, s'mind az embernek akarattyat-is nem haytana arra, hogy azt az kegyelmet, ahitatoſſan kévánnya és kérie. Példa: Mikor az Isten valakiben hűtet ſzőrőz, azon ſzőmpillantásban annak akarattyátis fől inditya, és fől geriezti abban az hűtnek valóſagosképpen való kévánſágát; annak felette, ennek az ajándéknak akarat ſzerént való el vételére, el kéziti őtet. Mert az akaratot, nem akaroból, akarová téſi: mert nem véſi az Istennek kegyelmét, az ki tellyes akarattyaval mindeneſtől el fordult. Mert az kenſzőritesből való akarat, nem akarat: Annakokáért megh kel gondólnunk, hogy még az megtéréſnek, első ſzőmpillantáſábanis az ſz. Léleknek kegyelmének munkalkodáſa, és az akarat eggyűt vadnak az emberben, illyen kűlőmbſzéggel mind azon által, hogy az ſz. Léleknek munkalkodaſa, az mi néz az rőndre és okra, elsőb, és az akaratot fől inditja es gőrjezti: az akarat penigh az kegyelemtől fől inditatvan, és az cselekődetre fől gőrieztetvén, annak utanna magátis fől indittya, és munkalkodik. Ennijben eggyezőnk az Romai Anyaſzentegyházzal az ſzabad akaratról való tudományban, nemis engedhetőnk ezen kivűl ſemmiben nékie.

mint vagyon dolga.

CAPVT. II.

Melyben, minémű dólgokban állyon az vetelkődes, foglaltatik.

Papistak vetelkődesek es ertelmek.

AZ mely felől, legh főképpen, mi közöttönk, és az Papisták közöt való vetelkődés vagyon, nem egyéb, hanem az embernek, az Istennek országhára tartozo lélki dólgokban való, szabad akarattyának oka. Mert az Papisták azt mondgyák, hogy az embernek akarattya ő maga által, és természet szerént való, némínémű maga hatalmából, eggyűt jár, és eggyűt munkalkodik az Isten kegyelmével, az bűnős embernek első meg térélében, ugy hogy, az az akarat ezak

Az mi ertelműnk.

szgittetik az szent Lélektűl. De mi azt mondgyuk, hogy ugy vagyon, hogy eggyűt munkalkodik az kegyelemmel az embernek akarattya az meg térésben; de nem ő magátul, hanem az kegyelemtől inditatván. Egy kevesse nílvabban mondgyuk megh. ők azt mondgyák, hogy az embernek akarattyának természet szerént való hatalma vagyon, az Isten kegyelmével eggyűt való munkalkodásra az lelki dólgokban. Mi penig azt tagadgyuk, s'azt mondgyuk, hogy eggyűt mun-

munkalkodik, de czak kegyelemből: hólot annak előtte magátul nem vólt czelekődő, hanem czak szenvedő; és hogy az menyiben az kegyelemtől indittatik jót akarion; melytűl szűkségh, hogy elsőben fől indittassék, és gyámolitassék, minek előtte magát fel inditaná ő magha, vagy valami iót akarhatna. Es hogy mégis ez az külömbség jobban megértethessék, illyen hasonlatossággal világositom meg ez dólgot. Az Romai Anyaszentegyház az bűnos embert, az megh térés előt, hasonlittya az fogoly hoz: azonképpen mi is: de illyen külömbséggel, mellyet jól megh kel jedzeni. Mert ők azt mondgyák, hogy noha az az fógoly, kezei, lábai kőtözve lévén, hevert annak fölőtte beteg és erőtelen, de nem hólt azért mindenestől fogva megh; hanem él még, és leh. Touabba mondgyák aztis, hogy noha az fogolynak ninczen ereie az szabaduláshra, mind azon által vagyon annak hatalma s'ereie hogy magát megh mozdithassa: ugy annira hogy ha az tőmlőtz tarto el jővend, és az kőteleket el óldazván, és kezét fogván, szgitendi őtet az fől keléshre, akkor mind akarhattya, s'mind fől egyenesitheti magát, járhát, és az tőmlőtzből ki is jőhet. Hasonloképpen vagyon (azt mondgyak) dólga az embernek az meg térés előt: Meg szoromgattatot ugy vagyon az ő bűnei-

Illendő hasonlatossag.

nek kőteleivel, kezei labai meg fogattatvan; de nem hólt azért mindenestől fogvan meg: hanem beteg, miképpen amaz Iericho és Ieruſalem kőzőt megh ſebeſitteтők ember. Es annakokáért, az jót ackoron ſem akaria, ſem kévánnya: de ha az Szent Lélek el jöven, az ő kőteleit el óldángia, és az kegyelemnek kezét néki nyuitángia, fől igazithattya, ugy mond, magát, ỳdvőſſégétis ő maga kereshetti, és akar minémű jótis akarhat. Mi penigh nem tagadgyuk az terméſet ſzerént való embert igazán haſonlittatni az fogolyhoz: de oly fogolyhoz, ki nem czak beteg, és erejétől meg foztatot, hanem az ki egézlen meggis hólt; az ki mondom, ſem meg nem mozdithattya magát, ha az tőmlőtz tarto le vennéróla az lántzokatis; ſem nem halhatna, ha ugyan fólében trombitálnánakis: ugy annira, hogy ha ez akaria, hogy az fogoly magát megh mozdithaſſa, és az tőmlőtzből kű jűión, ſükſég hogy nem czak keze nyutáſával ſegitſe meg, hanem mind életét s'mind lelket meg adgya nékie. De mi minnyáian terméſet ſerént, nem czak meg kőtőztetvén vagyunk az bűn miat, hanem tellyeſſéggel meggis hóltunk, ſinten mint az fóldben megh rothadot teſt, melynek ſem ereie, ſem hatalma és tehetſége ninczen maga megh mozdiтáſára, és az tőmlőtzből való ki ſzabadulásra.

An-

Annakokáért ſem akarhat ſem czelekedhetik az ember ſemmit az mi valóban io vólna, hanem ha Iſten elől véſi őtet, és uy életet ád néki, az az, az ő kegyelmének lélkével megh élevenitendi és fől kőlti őtet. Mikor penigh az ember Iſtentől illyenképpen meg élevenittetik, ackoron kezdi az ő akarattyá-is kévánni és akarni azokat, az mellyek jok; abban tudni illik az időnek poncjában, melyben az Iſten az ő kegyelmét az ő lelki által belé önti. Ez az mi, és az Romáiak kőzőt való igaz kűlőmbſég, az mi nézi az ſzabad akaratról való Articuluſt.

CAPVT III.

Melyben az mi értelmönknek bizonſagi, foglaltatik.

Bizonſagok.

MOSTan immár az mi értelmönket, mely ez hogy az ember az ő maga terméſetiből, czak ingyen ſem akarhattya maga megh téréſet, az mikor akariais, az, mindenestől tiztán czak Iſten kegyelmének ajándéka légyen, egynéhány bizonyſágockal állaſuk és erősitsük meg. Első bizonyſág penig vétetik az megh romlot embernek természetiből, és meg romlásanak modgyából. Mely romlás kettőben

1. Az romlaſnak kettőſi vadnak az

igazſagnak el vezteſe, és az gonozra valo haylãdoſag.

ál: tudni illik, az terméſet ſerént való igazſagnak fogyatkozáſában, mellyet az ember az teremptétes által nyert vala: annak utánna, az gonozra való ketſęgben és haylandoſágbán, nem valami oly dologra penig mely valóban io vólna. Ez-is nîlvánſággal megtetzik az Moyſes elsô könyvében való mondáſából, hólot igy ſól. *Az embernek minden haylandoſága czak gonozra való gyermekſegétől fogva.*

Gen. 6. v. 5. Mint ha azt mondaná az Iſten: Az elmének, akaratnak, és az emberben való indulatoknak állapattya, mind azokal valamellyeket gondól, elmélkódik, és rendel az ô ſivében tellyeſſęggel mind gonozok. ſ. Pális igy ſól. *Az teſtnek értelme ellenſéghe Iſtennek.*

Rom. 8 v. 7 Mely ighik fólótte hathatok: Mert az górög ighe φρόνημα mellyel ſent Pal él, mellyet az magyarázo doctorok értelemnek forditanak, azt jedzi, hogy męg az ſép, és meg tiſztitatot elménekis gondolati, tiztaſágos kévánſági, indulati, és végezétre jelôs igyekôzeti-is, mellyek lehetnek az terméſet ſerênt való emberben, mind azok mondom, mellyekben valami ſentſęg láttatnék lenni, nem csak ellenkôznek az Iſtennel, dé ſôt ugyan ellenſęgi-is Iſtennek. Honnan azt hozom ki, hogy az terméſet ſerént való embernek męg ſiveis, az az elméie és akarattya, mellyekból azok az gondólatok, és kévánſágok ſármaznak

nak nem kûlómben ellenſęgi Iſtennek. Mert az minémô az czelekedet, ollyan az tehetſęg auagy erôis, melytól ſarmazik az az czelekedet, az minémô az gyûmólcz ollyan az fa, minémûek az ágak, ollyan az gyûkerczis. Ezekból az két bizonſágokból ki tetzik immár az, hogy az ember nem czak meg foſtatot, az terméſet ſerént való, és eredendô igazſágtul, de ſôt meg, maga terméſetibólis keſ az gonozra. Mely kétſęgh haytya ôtet nem czak imez auagy amaz bûnre, hanem egyſer, s'mind minden bûnôkre, męg az ſ. Lélek ellen való bûnreis. Innen azért illyen erôſſęget hozok ki.

Ketſegé az embernek minden bûnôkre.

Ha minden ember, természeti ſerént ſükölkôdik az eredet ſerént való igazſagh nélkûl, és kéſ minden gonozra kóvetkózik hogy ninczen ſabad akarattya, mellyel akarhatná azt, az mi valóban io vólna.

Az elsô bizonyſaghbol való erôſęgh.

De minden ember természeti ſerént ſükölkôdik az eredet ſerént való igazſág nélkûl, és kéz minden gonozra.

Annakokáért minden ember természeti ſerént ſükölkôdic az ſabad akarat nélkûl, hogy az jot akarhatná.

II. Bizonſág. Az ſ. Pál Apoſtol igy ſól: *Az lelkôs ember meg nem foghattya azokat, mellyek az Iſten lelkóie, mert bolondſágh ô néki: megh ſem értheti, mert Lélek ſerént iteltetnek megh*

1. Cor. 2 v. 14. Mert az lelkes ember

nem fog hattya meg az lelkeket

Mely igekben az ſent Pál tanit. 1. Hogy az lélkös ember nem értheti, auagy el ſem érheti azokat, mellyek az Euangeliomban megh nîlatkoztattanak. 2. Hogy noha az terméſet ſerênt való ember hal, és elmeiében véſi azokat, de az mit hal, nem engedhet azoknak, ſem az okoſſágnak terméſet ſerênt való itiletivel nem javalhattya: ſôt inkáb azokat bolondſághnak tartya. 3. Hogy ſenki az Iſteni dólgockal, ſem nem eggyezhet, ſem el nem hiheti azokat, hanem ha az Iſtennek lelke által megh világoſittatik. Ebből azêrt ezt hozom ki. Ha az ember maga termezeti által, auagy az ô elméienek terméſet ſerênt való tehetſege és ereie által, nem érheti, auág nem foghattya meg az Iſteni dólgokat, ſem ha értheti-is, az önnön terméſetiből el nem hiheti azokat: következik, hogy ninczen magától ſemmi hatalma és ereie, mellyel azokat akarhatna. Az első igaz. Hát az után valóis. Oka, mert ſükſęgh hogy akar mely dólgotis elêb fogyon meg az okoſſágh és javallyon, hogy nem mint az akarat azt választana; auagy akarná. Hogy ha azért az okoſſág az lelki dólgokat meg nem foghattya ſem javalhattya; ſockal inkáb az akarát azokat ſem választhattya ſem akarhattya.

3- Mert megholtunk az bűnökben.

3. Bizonſág. Az ſent Lélek azt mondgya. Epheſ. 2. verſ. 1. Coloſ. 2 v. 13. Hogy

Hogy minden emberek természet ſerént meg hóltak az bünökben. De nem ugy mint az Romaiak mondgyák, hogy eretelenökké, betegökké, auagy föl hóltakká lőttenek. Innen azt hozom ki, hogy az ember ſükölködik az terméſet ſerênt való erő és tehetſęg nélkül, nem hogy ſemmi akarat nem vólna benne, de ſabadoſon, s'magától való akarattya az jora ninczen. Mert miképpen az hólt ember fekvén az ſirban, czak legh kiſſebik uyiát ſem mozdithattya meg (mert élete, érzékenſęge, és hatalma maga meg mozditáſára ninczen) ſinten igy azis, ki az bűnökben megh hólt, az ionak még czak légh kiſſebiket ſem akarhattya. Mert ha akarhatná és czeleködhetnék valami iot, nem hólt vólna megh az bűnökben. Vizontagſággal, miképpen az megh hólt ember fel nem támadhat, hanem czak az Iſtennek hatalmáual. Igy az ki az bűnben megh hóltis, magát fel nem tamaztahattya, hanem ha fel tamaztatik, az Iſtennek kegyelme által tamaztatik fel, minden maga ereie és tehtſęge nélkül.

4. Bizonſágh. Valami léſen az bűnös embernek meg téréſében és üdvözüléſében, mind azt az Szent Irás Iſtennek tulaydonittya, és ſemmit nem az embernek ſabad akarattyának, mint Ioann. 3. verſ. 3. *Hogy ha valaki uyionnan nem ſźületetik viztól és lélek-*

4. Mert az mi megterésönk, egęzlen Iſtennek műkaia.

lelekrol, nem mehet be az Istennek Orßághaban. Ephe. 2. verſ. 10. Eo alkotmány vagyunk, teremtetven az Christus Ieſusban az io czelekedetekre. Et cap. 4. verſ. 24. Az uy ember az Istennek haſonlatoſſága ßerént teremptetet. Mert hólot az mi uyionnan való ßületeſönk, nem kiſſeb auagy nem aláb való munka légyen az mi első teremptetéſönknél, méltan mindeneſtől fogua Istennek tulaydonittatik, mint ßinten az első teremptés. És noha az ßent Pál az Philippi városbeli kereztyeneket inti. cap. 2. v. 12. 13. Hogy felelemmel és réßketéſſel munkalkodgyának az önnön üdvöſſegekben; mind azon által ezzel nem tulaydonit nékik valami hatalmat, mely által ő magoktul iot czelekedhetnének: Azért mondgya az után való versben. *Isten az ki czelekezi ti bennetek, hogy akariátok és czelekédgyetek:* mely mondáſal az ßabad akaratot mindeneſtől fogva elrontya az lelki dólgokban: Mind azon által nem tagadgya, ſőt állattya, hogy munkalkodik az embernek akarattya az io czelekedetekben, de nem ő magától, hanem az kegyelemtől inditatvan. Mert mikor az Isten hatalmat ád az ionak akarattyára és czelekedeſere, ackor az emberis azt az iot mind akaria, s'mind megh czelekebi. Annakokáért, noha az embernek meg tereſeben, az akaratnak ſemmi termêßet ßerént való munkalkodaſa,

Ellenvetésre valo felel.

daſa, mely az ßent Léleknek munkalkodáſával egyben kapczóltatot vólna, ninczen; mind azon által vagyon valami termêßet főlót való munkalkodáſa és czelekedeti, kegyelemből. Mert az kegyelem az embert ugy felinditya hogy mikor immár meg tér, akaria ő is maga megh téréſét. Ez az mit ßent Pál mond. 1. Corinth. 15. verſ. 10. Munkalkodtam az hűtben. És hogy valaki ugy ne elmélkődnek, mint ha ßent Pál valami termêßet ßerént való hatalomból czelekődte vólna az mit czelekedet, azért véti utánna, mint azon által nem én (mint ha mondaná én czelekedtem azt, nem valami én bennem levő tehetſęg által) hanem az Istennek kegyelme mely én bennem vagyon, mely engemet hatalmaſſa és alkólmatoſſa tőt, annak az ionak czelekedeſére.

V. Bizonſág, Az rêghi auagy első Anyaßentegyháznak ítéleti ßent Agoſton így ßól: *Bizonyára czak az Szent Lélektül gőrtieztetic fel azoknac akarattyoc* (az Istennek ßentinek) *hogy azért czelekedheſſenec, mert ugy akariac, azért akariác ugy, mert az Isten czelekezi ö bennec hogy akariác.* Ismêt máſut igy ßól: *Az Istennek ßeretetire valo ßabad akaratot az elſő bünnec nehéz és ſulyos voltával el veztettük.* Ismét máſut: *Igaz, hogy mikor az ember teremptetet az ßabad*

5. Aug: de corrup. & gra cap 12.

Epiſtol. 107. ad vitalem Serm 2. deverb: Apoſt.

akaratnac nagyereiét vette, de az bunben eſvén azt
lib. 1. ad Monimum. *el veztette.* Fulgentiuſis azt mondgya: *Az Iſten az ö kegyelmét ingyen ajándekozza az méltatlannac, melyből az meg igazittatot hitetlen, az io akaratnac ajándékáual, és io ezelekedetnec tehetſégével, meg világoſitaſſéc, hogy elöl veteietvén az irgalmaſſággal, az jot el kezdeni akaria, és követvén az irgalmaſſág az iot mellyet akar meg cselekedhesſe.*

Az után egy keveſſe igy ſol: *Vgyan azon az kegyelemnec munkaia, mely az embernec io érdeme, elis kezd az igazſágra, elis végez, avagy be tellyeſit az ducsóſegre. Elozór el kezdvén emberben az io akaratot, hogy ugyan azon akarat, Iſten ajándékából mind io legyen, ſ-mind penig Iſten ſegitſegébül az gonoz kévánſágot meg gyózhesſe, és Iſtentül el végeztetvén, az után az akarat oly legyen, hogy az gonoz kévánſag benne ne leheſſon.*

De lib. Arbixe. Sz. Bernárdis: *Micsodád vagyon az mit nem vóttel. Teremptetel, gogitattal, idvózittetel. Mellyek ezek közzül lehetſeges az ßabad akarattol?*

Concilium Arauſicarium. cap. 6.

Ha valaki mondaná, hogy Iſten kegyelme nelkül, minekünc hivóknec, akaroknac, kevánoknac, igyekezóknec, munkalkodoknac, vigyázoknac, tanuloknac, kéreknec, kereſeknec, ſzörgeteknec, Iſtennec irgalmaſſága adattatnec: és hogy hidygünc, akariuc, auagy mi ezeket az mint illic meg czelekedheſsük, az Sz. Leleknec mi beléne való ótleſe és lehelleſe által

tal mi bennunc lenni nem vallana, auagy az alázatoſſágnac es emberi engedelmeſſegnec alája vetne, az kegyelemnec ſegitſeget, es hogy engedelmeſec alázatoſſac legyünc, Iſten kegyelmenec ajándekának nem mondaná lenni, ellene allana az Apoſtólnac, ki azt mondgya. Micsodád vagyon az mit nem vóttel? Es Iſten kegyelméből vagyoc, az mi vagyoc.

Több bizonſágitis az régieknek hozhatnunk elő, ez mi értelmünknek erősitésére: de ezek elégek légyenek. Láſſuk immár az ellenkeße feleknek-is az ő vélekődésok felől való bizonſágokat.

CAPVT IV.

Az Papiſtáknak fő fő ellenveteſők.

1. ELlenvetes. Elősör az Pápiſták az ő tudományoknak erősitéſére, ezt vetik s'azt mondgyák. Az ember, az ő maga terméſet ſerént való erciéből meg cselekedheti azt, az mi io. Mert ugymond, ſenki azt nem czelekedheti, az mit nem akar, auagy nem gondól hogy kellyen czelekedni: mert mindeneſtül fogva ßükſçges, hogy azt, elősör akaria, és az után czelekedgye meg. Ezt hozzak azért ki belőle, Az emberek

rek az ő magok erejekből jol czelekedhetnek. Példának okáért, adhatnak alamisnat, igazat mondhatnak, igazságot gondólhatnak, és több efféle jószágos czelekedetekben foglalhattyák magokat.

En penig erre ezt felelem, ugy vagyon, hogy az lelkös ember, néminemű io czelekedeteket véghben vihet, az mi néz az külső czelekedetre: de az mi néz az jószágnak modgyára, mellyek azt kellene czelekedni, nem viheti végben. Ezek penig fölötte igen külömböznek. Mert az ember az természet fölöt való kegyelem nélkül, adhat alamisnát, igasságban foglalhattya magát, igazat szólhat, és több effféleket végben vihet, mely czelekedetek, ha ő magokban gondólhattatnak, és az menyiben Istentül parancsóltatnak, jók: de mind azon által, azokat jól nem czelekedhett. Mert gondólni, akarni, auagy czelekedni, az io dólgokat természet szerént való czelekedetek, de azokat jól és törvény szerént való moddal meg gondólni, és végben vinni, ugy hogy kedvesek légyenek Istennek, Isten kegyelmének munkáia. Ennekokáért meg az io czelekedetis az menjben az lelkös embertül lészen, bűn, mert szükölködik io eredet nélkül, mely az tiszta szű, io lélki esméret, és igaz hit, mind penigh kivalképpen való és io végnélkül, mely az Istennek dúczösége.

2. Ellen

II. Ellen vetes. Az Isten paranczóllya minden embereknek hogy hidgyenek és meg térienek. Annakokáért vagyon ő bennek valami természet szerént való szabad akarat, melynek ereiéből, hozza járulván az Isten lelkének segitsége hihetnek és meg térhetnek. Felelet. Ez ellen vetésből semmi nem következik. Mert az Isten affele paranczolattal nem azt akaria jelenteni, mit tehetnek az emberek, hanem inkab mit kellyen czelekedniek, és mit nem czelekődhetnek ő magoktul. Illyenképpen kel vala azért az ellen vetést formálnyok. Ha az Isten paranczóllya az embereknek, hogy hidgyenek és meg térienek, következik hogy éreiők légyen az hitelre és megh térésre, vagy természet szerént, vagy kegyelemből. Es igy őrömest eggyet értünk velők. Mert mikor Isten az Evangeliomban paranczóllya az embereknek hogy pœnitentiát tarczanak és hidgyenek, ugyan azon szempillantasban az ő kegyelme által alkalmatossokkáis téssi, nem czak arra hogy megh térni és hinni akariának, de arrais, hogy hidgyenek és megh térienek.

2. Ellen vetes.

Felelet.

III. Ellen vetes. Ha az embernek ninczen szabad akarattya, kinek ereiéből czelekedhetne, hogy auagy vétkezzék, auagy ne vétkezzék, nem kel senkit megh büntetni,

3. Ellen vetes.

s'nemis bűntethetni az ő vétkéirt, mert el
Felelet. tavoztathatatlan ſükſęgből vétkezik. Fe-
lelet. Tagadom az mit ki hoznak, ez ellen
vetésből. Mert noha az ember magától ſem-
mit nem tehet egyebet, hanem czak hogy
vetkőzzék: mind azon által annak minden
bűne magában vagyon, annakokáért méltó
bűntetésre. Szinten ugy vagyon azért ez,
mint, valamely ados az adoſſágnak kötelezé-
teteſétől nem ſabadult megh, noha minden
javait el tekozólván meg nem fizethetet, hó-
lot maga vétkével tőtte, máſnak pénzét
ſől ſödvèn adoſſá magát,

MASODIK
VETELKÖDES
AZ EREDET SZERENT VALO BŰNRŐL.

MAsodſor ſólok az eredet ſerént való bűn-
ről, mely mi bennünk az kereztſęg után meg
marad, miképpen tudni illik, és menjben
maradgyon megh az kereztſęgnek fel vétele
után

után, Mélto dólog penig ezt ſől megh erteni,
mert ettől az Papiſtáknak ſok vetelkődeſ
függenek.

CAPVT 1.
Az ellenkőző feleknek eggyezesők.

AZ Papiſták azt mondgyák hogy
az kereztſęg után az terméſet ſe-
rént való romlás el vetettetet,
ugyan azont mondgyuk mjs,
de azt kel itt meg látni, menjben vetettetet el.
Mert az eredet ſerént való bűn álat három
dólghok értettetnek; az bűnnek bűntetéſe,
mely az elsö és máſodik halál, annak után-
na az bűn, mely kötelezi az teremptet állatot
Iſtennek bűntetéſe âla. Harmadik az vétek,
auagy az Iſtennek meg bántáſa, mely alá fo-
glalom az mi vétkeinkeris, mellyet czeleket-
tűnk el eſvén Adamban, az miképpen az
ſűnek meg romláſátis, mely az gonozra va-
ló haylandoſſág. Az mi az elsőre néz, eg-
gyezőnk vélek, hogy az eredet ſerént való
bűnnek bűntetéſe el vérettet az uyjonnan ſű-
letettekben az kereztſęgh után. Mert ſemmi
kát huztatáſok ninczen (azt mondgya az A-
poſtól) azoknak kik az JEſus Chriſtusban

Az eredet ſerént valo bűn alatharó dologh foglaltatik.

1. Az bűnnek bűntetéſe mely megbocſattatot. Rom: 8 verſ. 1.

2. Az vétők mel meg boczátatot

vadnak. Az mi az máſikra néz, haſonlatosképpen eggyeſſönk abbanis, és azt mondgyuk, hogy az vétők megh boczáttatot az uyſonnan ſűletteknek. Mert ha ſemmi kárhoztatáſok ninczen: ninczenis ſemmi oly, mely őket az bűntétéſre kőtelezhetne. Hólot mind azon által, ez kel még tanulni, hogy az bűntűl megh óldoztatot az uyſonnan ſűlettetet ſőmely, de nem annak az ſőmelynek bűne. De erről idéb, hátráb bűvebbedőn.

Okoskodas.

Az harmadikrólis azt mondgyuk, hogy az első megh bántáſnak vétke, mellyel Adam Iſtent meg bántotta vala, minékűnk meg boczáttatot. Az ſűnek és elménck meg romlåſárul penigh két dólgot allatunk. 1. Hogy az uyſonnan ſűletekben anniban el vétetőt, hogy ő bennek többe ne vralkodgyek. 2. Hogy, az az romlás annibanis el vetettetet és tőrűltetet, az menńben annak az uyſonnan ſűlettetet embernek kiben vagyon, vétke és bűne nemineműképpen. Mert noha az emberben meg marad mind halálig az az romlás, és ő magaban bűn: de mind azon által nem tulaydonittatik annak az ſőmelynek, és igy ſinten ollyan mint ha nem vólna, hólot meg boczattatot.

3. Az első megh bantaſnak vétke meg boczattatot.

Az romlas nem vetetet el, de ne vralkodik ſem ne tulaydonittatik ugy mint vetkől.

CA-

CAPVT. JJ.

Az mi Romajaktul való kűlőmbőzéſűnk.

EGGYeſſűnk az Romaſackal az mint immár megh mondottuk, abban hogy az eredendő bűn az uyſonnan ſűlettekben el vetetik: mi modon legyen penig az, abban vagyon az kűlőmbſęg. Az Papiſták azt mondgyák, hogy az eredet ſerént való bűn az kereztſęg után ugy el vetettetet, hogy immár többé az bűn, bűn ne legyen, hanem czak az termezetnek némű nemű fogyatkozáſa és eretelenſęge: mellyel az embernek elméjé alkolmatos léſſen az bűnnek bé fogadaſára: nem kűlőmben mint az taplo, mely magában nem tűz, de alkolmatos főlőtte igen és haylando az tűznek bé vételére. Nemis egyebért tagadgyák az Papiſták az bennőnk lakozo romláſt bűnnek lenni, hanem hogy ezt elől vetvén némely mély és nagy tévelygeſeket megh óltalmazhaſſák: tudni illik ezt, hogy az ember az életben az Iſtennek tőrvényét bé tőltheti, és az io czelekedetéket mellyek minden modon tiztak az bűntűl megh czelekedhetik, és hogy az ember azok által az czelekedetek által meg igazulhat

Az kűlőmſeg vagyon az eredéndő bűnnek, el vetelenekmodgyarol.

Az Papiſtak azt módgae hogy az eredéndő bűn az megh kereztelte tekben tőbbe ne bűn: mellyet mi bűnnek uallúk lenni

Az miér zulhat az Istennek séki előt. Mi penighlen telmink sockal kűlőmben tanitonk. Mert noha mijs állattyuk azt, hogy az bűn az uyjonnan születettekben kűlőmb kűlőmb dólgokra nézave el vétetetsék, mind azon által meg marad, nem czak ugymint fogyatkozás és erőtelenség, hanem ugy mint bűnis, az mely kivalképpen és valóban bűnnek mondatik; mint ez következendő bizonságok meg bizonittyák.

CAPVT III.

Az mi értelmünknek

bizonsághi.

1. Bizonság. Ro: 7. v. 17 Mert az cselekedendő bűnre kenszerit Az Papistak fogásá,

1. BIzonság. Nilvansággal mondgya az szent Pál. Nem én czelekezem többe azt, de az én benem lako bűn. De az az eredendő bűn.

Megh felelnek az Papisták s'azt mondgyák, hogy ot az bűn nem kivalképpen való jedzésben vetetik, hanem hogy annak az eredendő bűnnek maradéki mondattatnak bűnnek; mivel hogy azok az bűntűl vésznek eredetet, és alkolmatosságot adnak az bűnnek czelekedetire. De az ighik megh mutatyak hogy az bűn kivalképpen való jedzesben vétetik; mert az következendő igekben

mindgyárt azt mondgya szent Pál, Hogy az az benne lakozo bűn, kenszeríti ötet annak az bűnnek, mellyet utálna, czelekedésére. Et 24. vers. fohászkoduan fől kialt: Oh én nyavalyás ember: Kiczoda szabadit engemet ez halando testből meg? Mellyekből ezt hozom ki.

Az mi egyzer kivalképpen valo bünnek mondátot: és az mely az emberben lakozván mindenkor bünre kenszeriti, ismét, az mi ötet büntetes alá véti, végezetre, az mi az embert nyavalyassa (az lelki dolgokban tudni illik) tészi, az valosagosképpen bün és bünnek nevéztetik.

De mindezöket az eredendő bűn czelekeszi. Annakokáért az eredendo bün valosagosképpen bűnnek meltan neveztetik, s-bünis.

2. Bizonság, mert annakis talma az tosti halal,

II. Bizonság. Az megh kerezteltetet és uyjonnan születetet kicsini gyermekek megh halnak tesi halallal, minek előtte az meg válaztasnak ideiere jutnának, annakokáért hát az eredendő bűn kivalkèppen való bűn, mert az halal az bűnnek soldgya, á mint az szent Pál mondgya, Rom. 6. vers. 23. Et cap. 5. vers. 12. azt mondgya: *Az bün által jüt be az halal ez világhra.* Az kiczini gyermekökben peniglen kik meg halnak, minek előtte az okossághnak, tudasára jutnának, ninczen az czelekedendő bűn.

3. Bizonság, mert kivan az lelek ellen.

III. Bizonság. Az mi kéván az lélek ellen, és kévánvan kifirt, s'kifirtvén ingórli és vonsa az elmét az bűnre, az maga termezeti ſerént, és magában bűn.

De az kévánság, mely az uyjonnan ſületekben meg maradot, kéván az lélek ellen Galat. 5. verſ. 17. és kifirt, az meg mondattatot mod ſerént, mint ſent Iakab bizonittya, Cap. 1. verſ. 14. 15. *Az Iſten ſenkit nem kiſirt: hanem minden kiſirtetik, mikor az magha tulaydon kévánſagatul el vonattatik, és megh etettetik. Annak utánna az kévánſag, mikor fogad, ſüli az bünt.* Annakokáért az kévánſágh kivalá képpen való bűn. Mert az minémű az gyümőles, ollyan az faiais. 6. Agoſtonis igy ſól: *Az teſtnek kévánſaga, mely ellen az io lélek kéván, bünis, mert benne vagyon az engedetlenſégh, az el menek uralkodaſa ellen, büntetéſeis az bünnek, mert az engedetlennek érdemének fizetéſe, okais az bünnek, az el ſakadáſnak eggyezéſével, avagy az ſületéſnek el ragadaſaval.*

Contra Iul. lib. 3. cap. 3

4 Bizonſag. Az ſent Atyáknak bizőſagok Aug: epiſt. 29

IIII. Bizonſág. Az rêghi Anyaſzentegyháznak bizonſâgi és eggyezéſe. Szent Agoſton igy ſól: *Az ſeretet némellyekben nagyob, némellyekben kiſſéb, némellyekben ſemmi ſintſen. Tökelleteſſen es tellyeſſen penig, mely ſemmi öregbüleſt nem venne, migh az ember itt el, ſenkiben ninczen. miglen penigh öregbülhet, bizonyára az, az meni-*

nyivel kiſſeb annal á mint kellenne vetekbol vagyon. Mely vétekbol ninczen igaz ez földön, az ki jot czelekednek és nem vetköznek. Mely vétekből egy ember ſem igazulhat meg Iſtennek elötte. Mely vetekért ha azt mondgyuk hogy bünonk ninczen, magunkat megczallyuk, és igazſagh ninczen bennünk. Az melire valo képeſt, ha ugyan jol elo megyünk az io dologhanis, ſubséges azt mondanunk. Boczáſd megh minékünk az mi bűneinket; *Holot immár az kereztſegben, minden beſſedink, czelekedetink, gondolatink, megh boczattattanak:* Noha penig igaz az, hogy ſok helyeken Sz. Agoſton az ő iraſiban tagadgya, az kereztſég után bennőnk megh maradot kévánſágot bűnnek lenni. De ott az ſent Agoſton czak azt akaria jelenteni, hogy az kévánſág, az uyjonnan ſületekben nem bűn, nem annyiban az menniben az bűn magában gondóltatik, hanem az menniben az emberben vagyon, mert igy magyarazzu maſut ő maga. *Ninczen bune, ninczen az bunnek kárhoztato ereie alat. Item alibe, Bizonyára az bünnek az ő törvénye (melyrül Rom. 7. ſól) mely ez halando teſtnek tagaiban vagyon, mind megh boczáttatot az lelki uyjonnan való ſületesben, s-mind megh maradot az halando teſtben. Megh boczáttatot, mert az ſentſeghben mely által az hivek uyjonnan ſületteteknek, el törültetet kárhoztato ereie: meg maradpe-*

1. Reg. 8 v. 46 Pſa. 143 verſ. 1 Ioh. 1 v. 8

Ad vas ler. lib. 1. cap 6 Et libr. a Cont. Iul.

Tractat. 4 in Iohan.

niglen, mert az ő kevánſágit czelekezi, mellyek ellen hadakoznak az hivek. Es iſmet maſutis igy ſol. Ne vralkodgyek azért az bün ti bennetek: Ne mondgya hogy ne legyen: hanem, hogy ne vralkodgyek. Miglen élz, ſükség hogy az te tagaidban bün legyen. czak hogy arſágláſát ved el, hogy ne legyen az, az mit ő paranczol.

CAPVT. IIII.

Az Papiſtaknak bizonſágok és ellenveteſek,

§. Ellenvetes.

AZ Papiſtaknak kivalképpen való bizonſágok és ellenveteſek mellyekkel az ő értelmeket akariák erősitteni ezek.

Az eredendő bün, az kereztſeghben meg boczatatik Ergo.

I. Ellenvetes. Az kereztſegben tekelletesképpen való bűne boczanattyat vési az émber. Ha azért az bün megh boczattatot, egézlen vetettetet el: és igy az eredendő bűne is az kereztſeg után nem léſen bün.

Felelet. Az bün keiképpen vétetik el. Elősör ugy hogy ne tulaydonittaſſek az, az ſömelinek, maſodsor ki gyomlalvan azt, ugy hogy, tellyeſſeggel ne légyen. Es ezért adgya Iſten ez két ajándekokat embernek az kerez ſeghben, tudni illik az bün boczánattyat és azoknak meg öldökleſet. Az megboczatas, mindeneſtül fogva el véſi az bűnt, anniban hogy nem tulaydonittatik, de nem anniban hogy tellyeſſeggel ne légyen: Az megh öldökles penigh tovab megyen, és elválaztya, s'meg ſabadittya mind az téſtnek, s'mind az léleknek hatalmát az tőb kévánſagoktul auagy romlaſtul męg valóſágara néz veis. De holot ez az megh öldökles ſoha tekelleteſſen be nem tellyeſedik az emberben mîg él; ettűl léſen hogy az az eredet ſerént való romlásis az emberben mint halalig meg marad, noha nem tulaydonittatik.

Tasképé, es valoſagara vefe.

2. Ellenvetes.

II. Ellenvetes. Minden bün akarat ſerént való. De az eredendő bün az eſet után ſenkiben ninczen akarat ſerént, Annakokáért nem bün.

Az eredendő bünakarat ellen valo.

Felelet. Az ellenveteſnek első réſe, külső és pólgári ſekhőz tartozo regula, és kell érteni azok felől az czelekedetek felől, mellyek az emberek kőzőt léſnek: nem tartozik penig az lelki émeretnek dólgára, melyben az Iſten ítelí az embereket, és probállya az ſiveket: kiknek męg legh kiſſebbik el hayláſais az Iſten törvényetül bün.

Felelet. Nem az bűnnek valoſagabol uagyon, hogy minden bűn akaratbol legyen.

Annak utánna azt felelem, hogy az eredendő bün, akarat ſerént vólt az mi első ſüleinkben, mert ő vélkezőt, és ebben az nyomoruſágban hozot minket akarattya ſerént: noha mi bennünk immár másképpen vagyon.

Felelet. Azeredendő bűnakaratbol valo

gyon, azis penig bizonyos és igaz okokért. Az Adamban elől járt az czelekedendő bűn, és az után lőt az eredet szerént való romlás, és az után következnek az czelekedendő bűnök.

3. Ellenvetes. Az meg kereztel tetekbé, el vetetik az eredendő bűnnek formáia Felelet.

III. Ellenvetes. Valami álatnak formáia el vétetik, megh szűnik, és nem lészen, az az állatis, kinek formáia. De az uylonnan születtettekben az kereztségh után az eredendő bűnnek formáia (ugymint az vetők auagy az bűntetésre való kötelézes) mindenestűl el vétettetőt. Annakokáért az eredendő bűn meg szűnt bűnnek lenni. Felelet.

Az vétők auagy az bűntetésre való kötelezés nem formáia az eredet szerént való meg romlásnak, hanem (az mint szólnak az scholakban) oly történet, az mely szükséges képpen követi az eredet szerént való romlást. Igaz és kivalképpen való formáia penigh az eredendő bűnnek, nem egyeb, hanem az fogyatkozás, vagy az elmében, akaratban, indulatokban, és mind testnek mind léleknek hatalminak épségének el vétele, auagy azoktul való megh foztása; annak, mondom, az épségnek mellyet mi tűlűnk az törvény kévân.

Fogás a felelet ellen.

Megh is illyen fogások vagyon. Ahól meg szűnik az vétők, és az bűntetés is, el vétetik, ott semmi fogyatkozás ninczen. De az

az kereztségh után el vétettetet, mind az vétek, mind penig az bűntetés. Annakokáért, ám bátor megh maradgyon az eredet szerént való romlás; de nem ugy azért mint vétők, mely minket Isten elől méltokká tehetne: hanem czak ugy mint valami erőtelenségh.

De az vétek és az bűntetes el vettetenek

Felelet. Az vetők elis vetetet, s-nemis

De megh felelek, s'azt mondom, hogy az vétők elis vétetet, s'nemis. El vétettetet anniban, az menniben ímez vagy amaz uyjonnan születtetet emberben vagyon, ki semmi bűnért, sem eredet szerént, sem czelekedet szerént valóiért, Isten elől meltonak kárhozatra nem itiltetik: nem vétettetet penig annyban, az menniben, ugy mint bűn, magában ítéltetik auagy gondóltatik.

2. felelet Az vető ket feles

Némellyek igy felelnek: Az vétek két fele. Czelekedet szerént, és hatalom szerént való. Az czelekedet szerént való az, mellyel az ember azon czelekedetben méltónak ítéltetik Isten elől, ez el vétettetet az uyjonnan születtetet emberben. Az hatalom szerént való vétek nem egyeb, hanem, az bűnre való haylandosság, mely az embert méltova Isten elől téssi. (czelekedet szerént tudni illik) ha vétkezik, ecképpen el nem vétettetet. Es ennekokáért mindenkor megh marad az bűn. Ide tartozik amaz szent Agoston mondása: lib. 6 cő tra Iulian. 6

Mi penig azt (az kévánságot) gonoznak mondgyuk, és megh maradandonak az megh kerezteltettekben,

noha

noha annak kárhoztato ereie (nem az mennyiben o maga az kévánság volna melto: hanem az mennyben az embert eredet ſerént méltová téſſi vala) megh boczáttatot és el vétetteteſſék légyen.

4. Ellen vetes. De igy czak el borotvaltatik az bűn.

IIII. Ellenvetes. Végezetre, hogy minket mindenők elót gyűlőlſęghben hozzának az Papiſták, azt mondgyák, hogy mi azt tanittyuk, hogy az eredendő bűn czak ugy mint meg nyiretik és megh borotváltatik az kereztſęghben, mint az hay ſokot: kiknek gyűkerei mivel hogy az teſtben maradnak, iſmét uyjonnan ki jűnek mint az előt ha el metéltetnekis.

Felelét.

Az eredet Ferent valo nem borotváltatik az vyonnan Bűnektekbe.

Azt felelem, hogy, nem ſól értik, sőt hamiſsat állatnak az mi értelmünk felől, Mert mikor valamely ſővéſnek, auagy fának ágai el vágdaltatnak, auagy valamely főnek haiai, el borotváltatnak, éppen megh marad azoknak gyűkere, és ennekokáért uyjonnan virágzik és uyjonnan ki nő. De nem igy vagyon dólga az bűnnek meg őldőkleſének az kereztſęgh után. Sem nem mondgyuk, hogy ugy borotváltatnék meg az bűn, sőt inkáb azt állattyuk, hogy az bűnős embernek megh téréſének első ſelen lętében, (hogy igy ſollyak) az bűn halálos ſebőt vęſen, ki vágattatván az gyűkere, ugy hogy többé remenſęge ne legyen uyjonnan való ki nevekedéſre és ezemetézéſre.

HAR-

HARMADIK.

VETELKEDES

AZ HIVEKNEK IDVŐSSEGEKNEK BIZONYOS volta felől.

CAPVT 1.

Miben égyeßünk mind két felől,

I. Végezes. Mi tanittyuk és vallyuk, hogy az ember mîg it ez vilagon él, bizonyos lehet az ő ůdvőſſége felől: ugan ezént tanittyá az Romai Anyaßentegyhazis.

1 Közön ſeges ve gezes.

II. Végezes. Hiſzük és tanittyuk hogy az embernek tellyes bizodalmát, helyheztetni kől lőlkének ůdvőſſége felől, az Iſtennek irgalmaſſágaban, az Ieſus Chriſtusban. Ebbenis égyet ért velünk az Romai Anyaßentegyhaz: Es igy ſemmi kűlőmbſęgh mi kőztünk, és ő kőzőtték, az mi erre neß, nintsen.

2. Vegezes.

III.

3 Vegezes.

III. Végezes. Azt tanittyuk annak felötte, hogy azzal az mi üdvösségünknek, bizonyos voltáual égyben kötetet légyen valami kétkedés vünkbe valo ketelkedes; ugyannyira hogy sénki azért az emberek közül nem lehet oly bátorságos üdvösségében, hogy valaha valami kétségh ne viközzek beleje, kiválképpen, az késeretéknek idein. Ebbenis velünk égyet értenek az Papistak.

4 Vegezes.

IIII. Végezes. Tovabbis mennek ebben az Papisták, és azt mondgyak, hogy az ember bizonyos lehet neminemü közönséges hüt altal, az embereknek üdvösségek felöl, közönségesképpen, avagy az egéz Anyaß:Egyhaznak üdvösségе felöl: Melyben ö velek örömest egyezünk mjs.

5 Vegezes.

V. Végezes. Allattyak továbba, hogy valamelly ember hit altal bizonyos és batorságos lehet maga üdvössége felöl rend kivül valo jelenésböl, mint Abraham és több szentek. Eztis meg engedgyük nekiek.

VI Vegezes. Bellar. Tom 3. pagina 1129

VI. Vegezes. Méghis tanittyak, hogy bizonyosoknak kel lennünk az mi üdvösségünk felöl, kiváltképpen valo hitből, Istenre nezve, ki azt mégh igerte: Noha magunkra, és az mi rendeletlenségünkre nezve bizonyossak nem lehetnenk.

CA-

CAPVT JJ.

Mi közöttök és ö közöttök valo külömbözés.

KIválképpen valo vételkedés vagyon az üdvösséghnek bizonyos vóltának módgyában

1. Külömbözés.

I. Külömbözés. Mi azt állattyuk, hogy az ember mégh it ez világonis az ö maga lölki ismeretiben, bizonyos lehet üdvössége felöl, rönd szerént, és kiválképpen valo hitből. Az Papisták penig azt mondgyak, hogy az ember bizonyos üdvösséghében de czak reménségbül. Mind két felöl bizonyos vóltat állattyák, mi az hitnek; ök az reménségnek.

2. Külömbözés.

II. Külömbözés. Mi tanittyuk és állátyuk, hogy az az bizonyossagh, mely az igaz hit által vagyon meg nem czálhat: ök penig azt, hogy az ö reménségeknek bizonyos vólta czak javalhato.

3. Külömb.

III. Külömbözés. Noha mind két felöl, mind mi, s'mind ök tanittyuk, hogy az mi üdvösségünk felöl valo reménségünket és bizodalmunkat az Istennek irgalmasságában mely vagyon az Christusban helyheztettiük:

mindazonáltal vagyon mi közöttünk valami külömbségh. Mert az mi bizodalmunk származik, az bizonyos, és rendi szerént valo és igaz hitből: az ő remenségek penig (mint ő magok tanitanak) nem egyéb, hanem csak neminemű velekedésből és gyanóságbol valo bizonyosság.

És ez mind á két félnek értelme: lassuk immar mind két rész felől valo bizonságokat.

CAPVT III.

Az Papistaknak ellenvetések.

1 Ellenvetés. Ahol Istennek semmi ighie ninczen, ott semmi hitt ninczen: mert az hit és az ighe eggyütt jarnak, ahol eggyik avagy vagyon avagy ninczen, ugy az másikis.

1 Ellenvetés.

Az kivalkképé valo hit ninczen az istenigeből.

De az Istennek semmi ighie avagy paranczolattya ninczen, mely azt mondana: Te Corneli avagy te Peter, hidgy és üdvözülsz. Annakokaért ninczen semmi oly kivalyképpen valo hitt, mellyel az ember hihetnéé, kivalyképpen maga idvösségét.

Felelet. Nem igaz az elsö, hanem ha igy bizonyittatik meg. Az holot Istennek, semmi igireti, avagy penighlen az ő kivalyképpen valo igiretihöz egyenlő valami más ninczen ott semmi hitt ninczen. De semmi ollyan igie, vagy paranczolattya egy kivalyképpen valo személyhöz imehöz vagy amahoz Istennek ninczen. Igaz azis, mert senkit az Vr Isten személyében az emberek közzül meg nem sollit, mondvan: *Hidgy te és idvezülz.* De vagyon valami mas, mely egyenlő ahoz az igirethöz vagy paranczoláthoz, mikor tudni illik ahoz az közönséges igirethöz ád paranczolatot annak személy szerént, mindentül, magához valo kapczolasárol, és mikor az ő szent igyének szolgaltatását rendeli, mely az ő nevével eggyenként minden halgatokra személy szerént azt az igiretit szabia. Mely szintén annyit tessen, mint ha az mi idvözitönk ő maga személy szerént eggyenként minden embereket meg sollitana. Hogy világosban az dolgot megh mondgyam: Az mi üdvösségönk felől valo igiretik sohult az szent irásban imehöz vagy amahoz nem sorittatnak hanem határozás nelkül hozattatik elő illyen modon: *Valaki hissen üdvözül.* Annakutánna elő áll az Egyházi szolga, ki az Istennek, sőt ö magának az Christusnak képét viseli, sől vessi az Istennek közönséges igiretit, és az emberekre eggyenként személyekben szabia. Mely bizonyára semmi nem egyéb, hanem

Felelet.

mintha ő maga az Christus mondana, T
Cornelí, te Peter, hídgy és üduözülz.

Fogas De sokā meg csa latkoz- nak ezt hiuen.

Fogaſt illyenképpen teſsnek. Ez az Evan geliomnak igireti leſsen az hitnek, és meg té réſnek, conditioia, oka alat. De ſokana emberek kőzzül meg czallyak magokat, mi kor azt vélik, hogy híznek, és megh térnek mindazonáltal azt igazan nem czelekeſsik Annakokáért ſokan mikor az igiretnek ig iet magokra ſabiak meg czallyak magoka tudni illik ha hiſsnek és meg térnek.

Felelet: Nem az hitt, de a hitnek hiaban valo el hittel czallya meg.

Felelet. Noha ez iginek magokhoz val kapcsolaſának modgya, az hypocritákat, E retnekeket, Pœnitentia tartatlanokat, mi denkor megh czallya (mert ezek nem hitt kapczollyak, és ſabiak ezt magokra, haner az teſtnek neminemű maga hitſégéből) min azonáltal igaz és megh czalhatatlan minde valaſtottakban, kiknel az kegyelemnek é kőnyőrgéſnek lelke vagyon. Mert mikor ſten az ő igije által, mely az mi üdvőſségünk nek okaért adattatot, mondgya: *Keresſetek é én orczámot mindgyárast* meg felel az Iſten fia nak ſivek és ezt mondgya: Oh Iehova me keresem az te orczadot. Pſal. 27 verſ. 8. V ſontag az hol azt mondgya: Te léſsez énn kem népem. Az hivek igy felelnek: Az I hova az én Iſtenem. Zach. 13 verſ. 9. E penig bizonyos igaſsága Iſtennek, hogy a ki h

Az hivő bizonyoſſan eudgya hogy hiſsen.

ki hiſsen, tudgya magat hinni, és az ki igazan meg tér, tudgya magat megh térni, ki véuén innen czak egyedül az meg teréſnek első kezdetit, és az kéſérteteknek ideiét. Mert külőmben miczoda vigaztalaſt és győnyőrűſségét venne az ember az kegyelemből.

2 Ellenvetes. az kival keppen valo hit nem az hitnek agazatia

II Ellenvetés. Sohult az hitnek czikkeleiben nem paranczóltatik, hogy ſemély ſerint eggyenként hidgyük üdvőſségünket: annak okáért ſenki nem kőteles annak hitelére.

Felelet: az kival keppen valo hit minden czikkeli ben az A poſtali Credonak meg meg ki- vátatik.

Felelet. Ebből az ő magok erőſségéből nijlvanſággal meg tetzik, hogy mégh ő magokis, kik az Romai Annyaſsentegyháznak ugy mint oſlopi volnának, az kereztyéni hitnek őſsue ſődőt czikkelit (az Apoſtoli Credot) nem értik. Mert az az Apoſtoli Credonak mindenik czikkele az kivalyképen valo hitet magaban bé foglállya. Igy az Apoſtali Credonak első czikkeleben, mikor azt mondom: Hiſsek Iſtenben, hármat mondok: 1 hogy hiſsem én azt, hogy legyen válamely Iſten. 2 mondom, hogy az az Iſten, én Iſtenem legyen. 3 hogy minden reménſegemet, és bizodalmamat idveſſégem felől ebben az Iſtenben helyheztetem. Mely hárem dolghokat, mind az tőb Iſten felől valo czikkelekis, bé foglallyak. Igy mikor mondana ſent Thamas Ioan, 20 verſ, 20: En Iſtenem. Felel neki az Chriſtus: Thamas, hittél, Honnan meg

 tetzik

Hinni Istenben ne legyen

tetzik, hogy hinni Istenben nem egyéb, hanem el hinni hogy az Isten mi Istenünk legyen. Igy az Szent Davidnalis Psal. 78. vs. 22 hinni Istenben, és reménségh önket ő benne venni, mindegy: Nem hisznek vala, ugy mond, Istenben, sem nem vetik vala reménségeket az ő seghitségében. Annak fölötte az bűn boczanattya és örök élet felől valo hitnek agazatis azont foglallyak bé: mert azokban vallyuk magunkat hinni, hogy legyen neminemű kivalképpen valo bizonyos volta az mi üdvességönknek. Mert hinni bűnönk boczanattyat, és az örök életet, semmi nem egyéb, hanem el hinni azt, hogy legyen valami bűn boczanattyá és örök élet, és hogy az, én ream szemely szerént tartozzék. Az mint az Davidis mondotta: El veszten volna ha nem hittem volna, hogy meg látom az Iehovanak io voltat az élőknek földen. Psal. 27. vers. 13.

Vagy Az bűn boczanattyat czak kő önségesképpen kell hinni:

De azt felelik erre: Ezekben, ugy mond, az hitnek czikkeleiben, vallyuk és hiszsük, az bűn boczanattyat és örök életet adattatotnak, és igirtetetnek lenni az egés Annyaszentegyháznak közönségesképpen.

Enis azt felelem: Igaz hogy sokan ugy magyarázzak, de ighen vétkesen és balgatagul. Mert ha ez az mi hitünk közönséges czak, mint ők tanittyak, bizonyára az ördögnekis

nekis azon igliaz hiti volna mely minekünk. Mert azis hiszi és tudgya, hogy legyen Isten, és hogy az az Isten adgya az ő Annyaszentegyházának az bűn boczanattyat, és az örök életet. Hogy azért, az mi hitönk fellyeb valo legyen az ördögöknek hitöknel, (sükséges is penig) illik hogy hidgyük az bűn boczanattyat, és az örök életet mi reank tartozni szómély szórentis. Mert ha az megh mondatos hitnek agazatit magunkra czak ugy szabandgyuk. Kiczinbeu, avagy bizonyára semmiben nem külömbözönk az ördöghtől, az mi hitönkről vallast téuén.

§ Ellenvetes. Könyörgönk az Istenek bűnönk boczánatyaért Ergo. Felelet: Az mindennapi könyörges ßol, kivalyképpen az ielen valo bűnökről. a Felelet

III Ellenvetés. Az Christus azt parancsolya hogy naponként könyörögiünk az mi bűnönk boczanattyáért. Matth. 6. vers. 12. Mely ugyan nem volna sükséges, hogy ha it ez vilagon bizonyossok és batorságosok lehetnénk az mi bűnönk boczanattya felől.

Felelet. Az mindennapi könyörgésnek ötödik kéréset értení kel nem az regi el mult bűnökről, hanem az ielen valokrol, és az mellyeket minden napon czelekedünk. Mert miképpen hogy minden nap az mi idönk öregbedik, ezenképpen naponként az bűnök is mi bennönk öregbednek: és ezeknek megboczatasáért sükség hogy Isten elöt le borulyunk és könyörögiünk.

Annakutánna azt is felelem: Hogy nem azért

azért kériük bűnönk bocsanattyat, hogy nem volnank azoknak meg boczatása felől bizonyosok: hanem, mivel hogy az az bizonyosság és batorság igen gyenge és erötelen, hogy naponként abban, az Christusnak vy kegyelmével meg aiandekoztatvan, nevekedgyünk és erösödgyünk, az miképpen az kicsin gyermekekis laſſan laſſan az ö allapattyokhoz valamit aduan, meg öregödnek, miglen tökéletes férfiakká léſſnek. Hasonlatossága legyen ez; Akar mely hivö embernekis ſive ollyan mint amaz hoſſu és ſoros nyaku edeni, melyet ha valaki az tengherben merit bé, nem mindgyáraſt telik bé vizzel, ſöt mint hogy az menése, mellyen az viz bé megyen, igen soross, czak czeppenként megyen be az nedvesség. Az Istenis mutattya nekünk az ö irgalmassághának tengherét az Christusban: mellyet mi czak ighen kiczin, edénkeckel meritönk és vésönk, és igy az hitben-is naprol napra laſſan laſſan öregbedönk. Ez az oka, hogy noha az emberek bizonyossok az ö idvösségökben, mind azon által annak bizonyos voltanak nevekedéseiért könyörgünk.

CAPVT

CAPVT IV.

Az mi értelmünknek bizonsághi.

1. BIzonsag. Az hitnek tulaidonsagabol vétetik. Az igaz hit nem egyéb hanem az bün boczanattyának és az örök életnek meg nyerése felöl valo bizonyos meg czalhatatlan és kivalyképpen valo bizodalom. Ennekokáért az ember ezzel az hittel fel ruhaztatuan és meg ekesitetuén bizonyos és batorságos lehet semély szerént magának bűne boczanattya és örök élete felöl. Hogy ennek valami ereie legyen, szükség megh bizonitanunk. 1 Hogy az hűt meg czalhatatlan bizonyossagh, és az Istennek irgalmasságа felöl, ahól az semélyhöz kiben vagyon, neminemö batoritas legyen. 2 Hogy az hit ollyan kivalyképpen valo batoritás legyen az Istennek irgalmasságа felöl. 1 Az hitnek termeſetiből.

Az mi néz az elsöre, hogy az hűt bizonyos batoritas legyen, meg bizonittya Christus ö maga, mikor igy szol Peternek. Matth: 14 vers. 31. Oh te kiczin hitü, miért kétel-kedel? Hogy az hit bizonyos batoritas legyen meg bi-

zonitatik. elöször.

kedel? Holot ellenben vetetnek, hinni és kételkedni. Melyből megh értheti, hogy bizonyosnak lenni és batorságosnak azok felől, mellyeket hinni kel, tulaidona az hitnek.

Masodször

Igy Rom: 4. vers. 20. szent Pal Abraham felől igy szol: *Az Istennek igiretin ellen nem tusakodot hitetlenséghel, de az hittel megh erösitetuen, adot dicözösseget az Istennek, bizonyossa levén hogy az mit igert megis czelekedheti.* Melyből ismet ezt ezt hozom ki: Elöször. Hogy az kételkedés gyümölcze az hitetlenségnek: és mivel hogy az megczalhatatlan bizonyossagh, ellenközik az kételkedéssel, sükséges hogy az kevesse az hitet, és attol szarmazzék, holot az ellenkező dolgoknak ellenközö okaijs legyenek. Annakutánna ismet azt hozom ki (melyet iol meg kel jedzeni) hogy az Abrahamnak hitinek ereie, annak az batorságnak telyes voltat nyerte. Mert azt mondgya az ige, hogy meg erösitteteT az hitben, az igiret felöl batorságos léuén.

Az kételkedés gyümölcze az hitetlenségnek.

2 Szörzes Az Abrahamnak hitibizonyos.

3 szörzes

Harmadször meg bizonitatik az hitnek bizonyos volta az Sidokhoz irt levélből, cap. 11 vers. 1 Ahol az igaz hitmon lattatik, az reménlendö dolgoknak fondamentomának avagy allattyának, és erös bizonságának lenni azoknak mellyek nem lättatnak.

De az hit, nem lehetne erös bizonsága és állattya azoknak az dolgoknak, ha azokkal az hiendö dolgokkal, azon bizonyosságha nem volna természet szerént: Es igy immar az mit odéb eléb bizonitani akarunk vala, nijs van valová tőttük. Az masikot, hogy az hit kivalképpen valo bizonyossagh legyen, igy bizonittyuk megh. Az meg igazito hitnek tulaidonságha ez, hogy magához fogia és hozza kapczollya az Istennek igiretit, és vele eggyüt az igirtetet dolghokatis, az az, Christust az ö szavaival. Mert mindeneknek az kik ötet fogattak hatálmot adot, hogy Isten fiai legyenek: azoknak, tudni illik, kik az ö nevében hisznek, azt mondgya szent Janos. Holot, hinni az Christusban, és fogadni az Christust, mind egy. Az Christust tovabba venni, semmi nem egyéb, hanem ötet meg fogni, és magahoz kapczolni, minden io tetemenivel, mint az Evangeliomban magat aianlya. Mert cap. 6 Ioan. ö maga az Christus tanit: 1 magat lenni nem czak közönségesképpen szabaditonak: hanem életnek kenyerének és vizének. 2 Hogy az kikötes halgattyak, hogy azok az ö testenek évöi és vérének ivoi legyenek. 3 Sokképpen megh bizonittya hogy enni az ö testét, es innya az ö vérét, annijt tesen mint hinni ö benne, sükséges hogy valami eggyesség és hasonlatosság legyen az étel es hitel közöt. Miképpén azért, senki nem ehetik, hanem ha elöben

Hogy az hitkivalkeppen valo bizonyossag legyébizonitatik.

Ioh. 6.

A z étel: ez hitek közöt

vesi

valo egyesség

veßi: igy senki nem hihet az Christusban, hanem ha egyßer s'mind veßi és megh fogia ötet lelki mod ßerént. Mert miképpen a z testnek ßaia vagyon, keze, hasa, mellyel megh fogia, be vißi, és az be vőt ételt meg emészti, az több testnek taplalasára: ßinten hasonlo képpen az léleknekis hiti vagyon, mely ő neki keze, és gyomra helyet valo, mellyel Christust és minden ő erdemét táplálásárá magahoz fogia, veßi, és ßabia. Szent Pal nyílvan tanit erről, mikor igy ßoll: Hit altal veßik az léleknek igéretit.

Hogy ha azért az Christusnak meg fogasának és magahoz valo kapczolásanak tehetsége és ereie, az hitnek munkáia: semmiképen nem hat az reménsége, sem az ßeretetéavagy az Istennek egyéb aiandekia. Mert ßükségh elősőr minekünk hittel Christust megh fognunk, és hozzank kapczolnunk, minekelőtte reménségönket, és bizodalmunkat ő benne vetnők. Ez penigh az ő mi hozzank valo kapczolása, nem lehet az akaratnak valami indulattya által, hanem az elménck nemnemő termésset felől valo tehetséghe által, mely meg ismeri, bizonittya, és alhatatossan hißi, hogy az bűn boczanattya, és örők élet, az Christusnak érdemeiért, mi reank ßemély ßerént tartozzék, mely immar eleggé meg bizonittatot. Eggyez ezekkel, mellyeket ßent Ago-

Agoston ir, in Ioan. Mit kéßitőd ugymond ßaiadat és hasadat: hidgy és öttel. Masutis igy ßoll: Miképpen boczássam az eghben kezemet, hogy ot az ki ül meg fogiam? Hitődet boczasd, és meg fogiad. Es ismet. Miképpen mondgya azért: Ne illes engemet, mert nem mentem még fel Atyamhoz: mely igek ugy tetzik hogy ezt akariak jelenteni, mint ha Maria ackor illethette volna ötet meg mikor az eghben fel ment volna. Ha penigh ez földön lévén, nem illette, az egbén vlvén kiczoda illethetne? De az az illetés az hitőt iedzi. Illeti az Christust, ki ő benne hißen. Tract. 15 in Ioan. & serm. 6. de diversis. Tom. 10

több iráßis lasd ot. Szent Bernhardis igy ir: Ahol ő vagyon, te most oda nem mehetz, el mégy penigh ez utan: No mind azon által kövessed, keressed, mindenek lehetségessek az hivőnek &c. Hidgy és meg találtad, mert hinni nem egyéb, hanem annyi, mint megh találni. Chrysostomusis: Hidgyünk és megh lattyuk az Iesust mi bűnünk előt ielen valonak lenni. Szent Ambrus: Hittel illettetik az Christus: hittel láttatik megis. Tertullianusis: Annakokaért életünkre kévánnunk kel, hallással meg enni, kel értelemmel megh keresni, és hittel meg emésteni kel. Hom. 76 in Cant. Hom. 10 in Marc. Lib 6: in Luc. cap. 8 de resurr. carnis.

II Bizonsag. Mellyel meg bizonittatik az kivalképpen valo hit: Valamiről nekünk az ßent lélek bizonságot tesen, azt bizonyos hittel Bizon. Mert az ß: lelek-

nek bizonſagh tetele megh ezalhatatlan.

hittel kel vennünk és hinnünk. De az ſent lélek bizonſágot teſſen nekünk, ſemély ſerint az mi fiuſághra valo fogadtatáſunkról, bűnönk boczanattyáról, és lelkönknek üdvőſſégéről.

Annakokaért el hihettyük, elis kel hinnünk azókat, bizonyos és igaz hittel. Az elſő oly igaz hogy ſenki nem tagadhattya. Az maſik meg bizonittatik Rom. 8 verſ. 15. 16. az hol igy ſól ſent Pal: Nem vőttétek az ſolgalatnak lelkét, iſmet az félelemre hanem az fiui fogadáſnak lelkét, mely által kialtyuk. Abba, az az Atyank. Es utánna veti. Ez lélek penigh egyetemben bizonſágot teſſen, az mi lelkünknek, hogy Iſtennek fiai vagyunk.

az mi lelkönk az ſ. Pal Apoſtolnal miczoda.

Holot az ſent Pal az mi fiuſágra valo fogadtatáſunknak két erős bizonſághit veti, az Iſtennek lelkét és az mi lelkünket, az az, az meg ſenteltetet lelki iſmeretet, és az ſent Lelket. Ezt az ütéſt hogy el kerűllyék az Papiſtak, igy felelnek: Vgy vagyon, ugymond, hogy az ſent lélek tanubizonſágot tégyen az mi lelkönknek, az mi fiui fogadtatáſunkról, mikor az ő hozzank valo io akaratuyának és ſzerelmének érzekenſéget mi bennönk megh erőſsitit de az az érzékenſég igen felette erőtelen és gyakorta megis czal.

Az Papiſtak fogaſa.

Felelet.

Mi penig akar mit mondgyának ők, azt mondgyuk, hogy az az ſent léleknek bizonſága

ſága ſockal kűlömböz nagyobis. Hogy nem mint czak valami erőtelen és gyűmölcztelen érzékenſége volna az Iſtennek kegyelmének: nem czak mondgyuk penig, hanem meghis bizonittyuk. Mert ſent Pal 2 Cor. 1 verſ. 22. azt mondgya hogy ez az léleknek bizonſága mondatik, az ſent léleknek, az mi ſivönkben valo jelenek avagy zalogának. Miért hogy penig zalog, elégſéges minden mi üdvőſſégünk felől valo kételkedéſnek el vétel ére: Az miképpen az frigy kőteſekbenis ſokotlenni, mely ceh az levelen valo jegy avagy peczet, minden ketſéget el veſſen. Ez ezért mondgya ſent Bernard, az léleknek bizonſág tételit felette ighen bizonyos és erős bizonſágnak.

3 Bizon. Mert az bűnnek boczanatiaert könyörgők

III Bizonſag. Valamit Iſtennek paranczolattya ſerént, kérnönk kel, azt elis kel hinnönk. De mindenikönknek az ő bűnének boczanattyaért és örők életeiért könyörgönnök kel, mellyet itélem ſenki nem tagad. Annakokaért elis kel azt hinnönk. De mivel hogy az elsőben ne talam ketſég leherne, igy bizonitom meg. Minden könyörgésben kettőnek kel lenni tudni illik: 1 annak az dolognak mellyet kérönk kévánaſa. 2 az kiualképpen valo igaz hit, mellyel hiſzük megh adandonak az mit kérönk. Erre tanit minket az Chriſtusis mikor azt mondgya: Valamelyeket

Hogy mindenekes valamelyeket könyörgők Iſtenek el is kel

Mate. 11 verſ. 2c. 1 Ioh. 5. verſ. 14

lyeket kőnyőrőgvén kerendőtők, hidgyetek hogy el veſſitők, és meg léſſên tinektek. Az ſz: Ianosis, ki ezt az kivalképpen valo hűtőt, nevezi, bizodalomnak, mellyet Iſtennél tartonk, hogy az mit kerendőnk az ő akaratya ſerént meg adgya minékünk. Innen vagyon hogy minden kőnyőrgésben két fundamentom vagyon, eggyik az paranczolat, mely oſtorol és ſőrkőnget minket az kőnyőrgéſre: máſik az igiret, mely bizonyoſſa teſſen minket az meg halgatas felől.

Mellyekből kővetkezik azoknak, mellyeket Iſtentől kerőnk magunkhoz valo kapczoláſſa.

4 Bizonſag. Mert Iſten parancsolyahogy ázt el hidgiűk

IV Bizonſag. Valamit Iſten az Evangeliomban paranczol, azt be kel tellyeſitenünk. De paranczolattya az Evangeliomban hogy hidgyük bűnünk bocsanatyat és őrők életünket. Annakokaért el kel azt hinnünk, hogy bizonyoſſak leheſsünk felőle. Az fel vőt dologna nyilvan valo volta megh tetzik az Evangeliomnak és az tőrvénnek külőmbőzéſéből. Mert az tőrvénbeli paranczolatok, noha meg mutattyak, mit kellyen czelekednőnk, de erőt végben vitelére nem adnak: de az Evangeliombeli tudomany és paranczolatoknak ſockal külőmben vagyon dolgok, mert nem czak megh mutattyak, mit kellyen czelekednőnk, de ſőt annak megh czelekedeſére

Ioh. 6. verſ. 63

ſére erőtis adnak. Es erre valo képeſt, lélekneknek és életnekis mondatnak. Az Evangeliomnak penig paranczolattya az, hogy hidgyük bűnünk boczanattyat. Mert az Chriſtusnak tanitaſának állattya és valoſágha ez vala: *Terietek megh es hidgyetek az Evangeliomnak.* Hinni penigh az Evangeliomnak nem czak az, hogy hidgyük kőzőnſégeſſen az Chriſtuſt ſabaditonak lenni, és hogy az Evangeliomban valo igiretek ighazak: *(mert ezt megh az ördögőkis rezketéſſel hiſſik.)* hanem hogy ſemély ſerént is el kel hinnem, hogy Chriſtus az én vdvőzitőm, és hogy az vdvőſſégnek igireti az Chriſtusban én reamis ſemély ſerént tartozik. Ezért mondgya ſent Ianosis: Ez az ő paranczolattya, hogy hidgyünk az Ieſus Chriſtuſnak nevében, hogy igy, hinni az Chriſtusban annyit tegyen, mint reménſéghőnket ő benne vetni. Mellyet ſenki nem czelekedhetik, hanem csak az ki előſor bizonyos léſſen az ő hozza valo kedve és ſerelme felől. Mint hogy peniglen paranczolua vagyon, hogy az Chriſtusban veſſük bizodalmunkat, egyſer s'mind azis parancsolva vagyon, hogy el hidgyük ő vele valo meg békélléſünket, mely ál, az mi bűneinknek boczanattyában, és az mi őrők életre valo be fogadtaraſunkban.

Iacob. 2 verſ. 10.

1 Ioan. 3 verſ. 23

Az bizodalmat, bűkſeg képpen kővetı az bizonyoſſag

5 bizon

V Bizonſag. Vétetik abbol, hogy az Ro-

maiak azt mondgyak, hogy az ember bizonyos lehet ůdvőſſégében. Reménſéggel; honnan kővetkezik hogy meg czalhatatlanképpen bizonyos és batorſágos leheſſen ábban, Mert az reménſégnek tulaidona, hog az embert ſemmiképpen meg ne ſégyenicze. Rom. 5 verſ. 5. Annak felette, az igaz reménſégh mindenkor kővetí az hitőt, és mindenkor az hitnek bizonyos vóltat elől veti, és czak egy emberis igazan nem remélhetné idvőſſégét, ha immar neminemőképpen bizonyos nem volna felőle.

Az ellen kőzőknek az ő értelmekből vetetek,

Ezek ellen az bizonſágok ellen illyen fogaſt teſznek az Papiſtaknak Doctorai.

Az Papiſtaknak fogaſi.

Elſőben azt mondgyak, hogy ſemmiképpen megh nem bizonithatni, hogy az ember ollyan bizonyos leheſſen idvőſſége felől, hit által, az mely bizonyos az hitnek agazatí felől, mellyek az Apoſtoli Credoban be foglaltatnak.

Az idvőſſegnek bizonio volta né olymint a hitnek agazatinak.

1 Felelet

Felelet. 1 Bizoniczak meg azt, hogy ollyan ſükſéges legyen eggiknek bizonyos volta, mint az máſiknak. Mert parántczolatunk vagyon nekünk Iſtentől, hogy miképpen az hitnek több czikkeleit, ugy az mi bűneinknek boczanattyatis hidgyük, mint ez előt meg bizonituk. 2 Felelet. Az mi erőſſégőnk bizonnitty ak, hogy az igaz hitnek tulaidonſaga állatty a, es természeti, az, hogy az embereket bizo

2 Felelet

bizonyoſſa tegye üdveſſégek felől. Mert noha nem minden emberek hiſzik kőzőnſéges képpen ollyan bizonyoſſan és megh czalhatatlanul üdvőſſégeket, az mint hiſzik az hitnek agazatit: mindazonáltal vadnak némelyek, kik az igiretnek igeiét, hittel aſz ſent lélek által magokhoz kapczol van, ugyan azon hit által, ollyan bizonyoſſak üdvőſſégek felől (melyhőz mint egy meg mozdulhatatlan fondamentomhoz ugy tamazkodnak) mely bizonyoſſak az Iſten ighie felől, igy az Prophetak, Apoſtolok, és minden üdőbeli Martyromi az Iſtennek: Ez hittel minden ketſégh nelkül kéſzek voltanak az ő életeknek le tételére, az Ieſus Chriſtuſnak nevéért, kiben bizonyoſok valának, hogy el veſzik amaz őrőcke valo bodogſágot. Nemis illik kételkedni, hogy ez mi időnkbenis nem volnanak kik az Iſtennek irgalmaſſagának. és magokhoz valo kegyelmének érzékenſégéből, és az ſent léleknek belſőképpen valo bizonſag tételéből, az ő idveſſégeknek ugyan azon bizonyos voltat nem nyerhetnék.

2 Fogas. De nem lehetűk bizonioſak azmi alhatatoſsagunkrol Felelet.

II. Fogas. Am bator ugy legyen, hogy az ember bizonyos leheſſen az ő allapattyában ez világon, de mindazonáltal, ſenki nem lehet bizonyos hogy ha mind haláligh megh maradhaté abban.

Felelet. Tagadgyuk hogy ſenki nem le-

lehetne bizonyos alhatatosságа és megh maradása felől. Mert az mindennapi könyörgésnek hatodik kérésében kériük: Ne vigy minket az kisirtetben, az az, kériük az Istent, hogy ne engedgye, hogy minket az ördögh mindenestül meg győzzön és el eyczen. Tovabba ennek az kérésnek megh nyerése felől bizonyos igiretünk vagyon 1 Cor. 10 v 13. Hü az Isten, ki nem engedi, hogy fellyeb kisirtessetek, hanem czak az mint el viselhetitek: de czelekedik az kisirtettel eggyüt ki menekedestis, hogy el viselhessetek. Annakokaért noha az Isten neha meg engedi, hogy az ö szolgaira rohannyon, megh szorongassa, és meg sebesicze: de soha nem engedi azért tellyességgel meg győzettetni.

sőt bizonyossak lehetünk meghis bizonitatik.

2 Felelet

II Felelet. Az ki egyszer az Christusnak tagiáva lőt, az soha tellyességgel, az ö testétől el nem szakadhat, hogy ha peniglen valaki az bün által czak kevés ideighis az Christusnak testétől el szakadna, szükséghes volna annak, pœnitentiat tartuan vyonnan megh kereztelkedni. Mert az kereztség az mi Christusban valo be oltattatasunknak szentséghe. Szükséges volna azért, hogy valahanszor vétkeznönk, annyiszor meghis kereztelkednénk: mely nagy balgatagsag volna pénig ez minden iol lattya és tudgya. Ide tartozik az mit szent Ianos mond: Azok mi közzülünk mentenek

1 Ioh. 2. vers. 19.

lenek ki, de nem voltanak mi közzülünk valok: mert ha közzülönk valok voltanak volna, megh marattanak volna velönk eggyüt. Mely igekben azt erősiti, az mit mondunk, hogy tudni illik, senki az ki egyszer Christus tagiáva lőt, és az Christusban vagyon, ö tőle többé mindenestül fogua, ki nem vagattatik és el nem szakadhat.

Noha penig az mi Christussal valo közösülésünk néha igen erötelen és megh kissebedik: mindazonáltal az mi Christussal valo eggyesülésünk, és eggyessülésünknek kötele soha tellyességgel el nem szakadot, s'nemis szakad.

III Fogas. Harmadszor azt mondgyak, hogy el kel hinnönk személy szerént valo üdvösségünket Istenre nézve, ki azt meg igirte: de mindazonaltal kételkednünkis kel mi magunkra nézve. Mert az bün boczanattya felől valo igirétek adattattanak Conditio alat, ha hiss, avagy megh térs. Mi penigh, ugy mond, holot bizonyosok nem lehetünk, vagyoné igaz hitünk és pœnitentiank, (mert lehet mi bennünk valami titkos bün) bizonyossak nem lehetünk idvességünk felől: mert meglehet, hogy ninczen mi bennünk az az mit magunkban lenni el hitetünk magunkal.

3 Fogas.

3 Fogas. Mert kételkedönk kel idvösségünk felől;

Felelet Az ki hiszen tudgya az

Felelet. Az mint oda felis meg mondam: az ki igazan megh tér, és igazan hiszen, az,

Isten kegyelmeből tudgya magat hinni, és megh tértnek lenni. Mert ha külömben volna, miért mondotta volna Sz. Pal. *Megh proballyatok magatokat ha vagyoné hitetök.* Masutis *Mi pénighlen nem ez világnak lelkét vöttuk de amaz lelkét mely az Istentől vagyon, hogy mégh tudgyuk az mellyek minekönk ajándekoztattanak Istentol.* Az Isten penig aiandekozta minekönk, nem czak az örök eletet, hanem az meg igazulast és megh szenteleſtis, &c. Az mi penigh az titkos bünökre néz, azok semmiſe, nem tehetik az mi megh terésönket. Mert valaki igazan pœnitentiat tart, az ő nijlvan valo büneiről; ugyan azon pœnitentiat tart titkos büneirölis, és mind kettönek boczanattyát vési. Nemis kévanya az Isten nijlvan és személy szerént valo pœnitentiäkat, eggyenként minden titkos büneinkről: de elegséges pœnitentia gyanant be fogadgya, czak közönségesképpen minden büneinkről tarczunk pœnitentiat. Ezert mondgya Szent David. *Kiczoda értheti és tudhattya meg hazó vétkeit? Az en titkos bünmeitöl, tißt ez megh engemet Vrim.* Ahol penigh azt modgyak, hogy szükségös, hogy az mi hitönk és pœnitentiank elégségössek legyének. Erre azt felelem, hogy az hitnek, és az pœnitentianak elegsége, nem á annak mondgyaban, és tökelletessegeben, hanem tißtaságban és igasságban; mely igasságh

5. Cor: 13. v. 1. 1. Cor: 2. v. 12.

Az titkos bünök nétetik az mi idvességönket ketségesse.

Pſal. 19. v. 13.

Más fogas.

Az hitnek és az pœnitentiának.

sagh, azoktul az kettőtül, akar hogy legyenek, könnyen megh valasztatik.

VI. Bizonsag. Az regi Anyasentegyhaznak eggyezése. Sz. Agoston igy szoll: Gonoz szolgabol jo fiuva tétettél, Annakokáert né tulaidonicz az teczelekédetednek, hanem az Christus kegyelmének, mert kegyelemből vattok megh tartatván, azt mondgya az Apostol. Nincz azért itt helye az kevelységnek, hanem az hitnek, hirdetni azert az mit vöttel, nem kevélységh de ahitatossagh, Ismét. Sénki ne kerdözze az embert, térjen minden az ő szivében. Ha ot talalandgya az Attyafiui szeretetet batorságos leſzen, mert által ment az halalbol életre. Hilarusis. Annakokáert az menyeknek országa, mellyet az mi Vrunk, magaban helyhöztetőtnek mondot lönni, azt akarja, hogy az akaratnak valami bizontalan ketségnélkül reménlességek: mert külömben semmi igazulas nem lehet hitből, ha az hit kétségös leſzön, Szent Bernárd. Kiczoda peniglen az igaz? ki az Istennek szerelmének, mellyellötet szereti, vißza adgya az szeretetet? Mely nem lezen, hanem czak az léleknek megh jelenesébol, hit által, mely az Istennek örökke valo végezese az ő jövendő idvösségе felől. Mely megh jelenés bizonyára nem egyéb, hanem az lelki kegyelemnek be öntése mely által, mikor az

nak eleg seg: micsoda? 6 Bizonsag.

De ver. domini serm. 28.

Tract. 5. in Epist. Ioan.

In cap. 6 Matt. cont. 5.

Epist. 107.

teſtnek czeleködett megh teſſitetnek, az ember, az Iſtennek orſzagára kézittetik, mellyet az-téſt és az vér nem birnak: egyſörs mind vévén az egy lélekben, mind azt honnan hidgye magát ſeretetnek lenni; ſ-mind honnan iſmet öis ſereſſen, hogy ingyen nê ſeretteſſék. Többet ugyan ott olvashacz effelet.

Az Papiſtaknak mas erőſſegők:

Hogy ezt el végezzük, Ninczen elegſéges okok az Papiſtáknak, miert kűlömbözzenek mi tűlönk ez czikkőliben, mert ökis vallyák és tánittyák, hogy hiſik az ő üdvőſſegeket bizonyoſnak lenni, és meg czalhatatlannak Iſtenre nézve, ki azt megigirte, az ketelkedéſnek okát penigh mondgyak lenni az ő méltatlanſágokat, és rendőtlenſégőkőt ſazt mondgyak hogy meg tartoztattya őket, hogy megh czalhatatlanul bizonyoſſag ne legyenek: és az mellyeket czelekőznek azokat csak válami hihetőképpen valo remenſéggel hidgyek. De ezt az akadalt könyen el vetheti, az ki az dolgot jol ebeben véſi. Mert 1. mi magunkra nézve, és az mi rendeletlenſégönkre nézve, ſoha ſemmiképpen ez vilagon bizonyoſſak nem lehetnenk; ſőt inkáb mindenkor, és mind haláliglan ketőlkődnünk kellene az mi üdvőſſegönk felől. Mert ſoha meltán, és elegſégősképpen nem lehetönk el rendőlre ez életben; hanem kénſerittetönk az Sz. Iákobbal ſüntelen mondani: *Oh Iehova egyenetlen vagyok minden te irgalmaſſagidhoz.* Es az Dáviddalis. *Ne ſály Vram iteletben az te ſolgáddal, mert egy élős te elötted megh nem igazulhat.* Vegézetre az ſaßadoſſal: *Vram nem vagyok me'to hogy az en hazamban jöi.* 2. Felelet. Mikor az Iſten az üdvőſſégh felől igeretőt tészen, nem nézi az embernek erdőmet. (mert válaſtot minket az örők életre, megh mikor ingyen ſem volnánk; megh valtot minket az haláltul, megh mikor ellenſéghi volnank) de részeſitőt minket üdvőſſégönk felől valo igireüben, és azokon neminemőképpen ugy mint hatalmot adot, czak hogy iſmerjük magunkat bűnőſőknek. Matth: 9. czak hogy az bűnnek ſulyos voltátul megh nyomottatván ſükölkődgyönk. Matt. 11. czak hogy az Iſten kegyelmének megh nyereſét ehezzük és ſomjuhozzuk. Iohan. 7. v. 37. Mellyeket mivel hogy bizonyoſſan és meg czalhatatlanul magunkban érßünk és megh tapaſtalhatunk, akar mely kiczin legyen az mi meltoſagunk, mind azonáltal nem kéltánkorganunk az mi üdvőſſégünknek bizonyos voltaban. Mert az Iſten az ő hatalmat nyilvan valovatéßi az mi erőtelenſégönkben. 2 Cor. 12. és az megh töredezet nad ſálat el nem rontya, ſem az fuſtőlghő czopót megh nem oltya Eſa. 42. v. 3.

Mi reank nezve mindenkor képőrűt terőnk le ölkődni.

3. Felelet. Valaki az Iſtent ſereti, ênnek

Gen. 32. v. 10: Pſal. 143 v. 2. Matt. 8. v. 8. 2. Felelet. Az mi bizonyoſſagunk nem fondalatot az mi erdőménkben.

Azki az Iſtent ſereti, az, az Chriſtusban vagyon, azért nem ketǒlkǒdhetek.

irgalmaſſagáert, es az Chriſtusban valo ǔdvǒſſéghe felǒl, igaz és elǒ reménſéghe vagyon, az, az Chriſtusban vagyon, és ǒ vele kǒzǒſǒlt. Az ki pénigh az Chriſtusban vagyon, az, minden ǒ bǔneinek érdemet, és fogyatkozaſit az Chriſtusban vetǒtte, és azok el fǒdǒztettenek ſ' megh engettettenek az Chriſtus halála által, és erre nézue, az menyben az Chriſtusban vagyunk, magunkbans nis bizonyoſok vagyunk ǔdvǒſſégǒnkben, és igy nem illik hat ketǒlkǒdnǔnk az felǒl: noha az menyben magunkat, mi magunkra nézve gondollyuk Chriſtus kivǒl, melián kétǒlkǒdhetnenk.

NEGYEDIK VETELKǑDES.

AZ BǓNǑS EMBERNEK Iſten elǒt valo megh igazuláſárul.

CAPVT 1.

Mind az igaz kereſztyen, ſ- mind az Romai Anyaſzentégyhaznak értelme.

Hogy

Fǒl tǒtt czéllal.

HOgy mindenek elǒt niylvan valo légyen, miben, és meddigh kǒllyǒn hélt adnunk, és eggyéznǒnk az Papiſtákkal az megh igazulátnak tudomanyaban; elǒſǒr meg jelentem mind az két félnek értelmet, annakutanna aláſa vetem, az mi kǔlǒmbózéſǒnknek fǒfǒ réſzeit; az mellyekben ſoha nem kǒl velek éggyeznǒnk, ſǒt mind halálígban magunkat ellenǒk ſükſég vetnǒnk.

1. Az mi értelmǒnk.

Az mi tudomanyunkat és értelmǒnket azért, az bǔnǒs embernek Iſten elǒt valo megh igazuláſa felǒl, imez negy kǒvetkǒzendǒ regulákban foglalom be.

1. Regula. Miczoda az megh igazulas.

I. Regula. Az meg igazuláſt mondom, Iſten czelekǒdetinek avagy munkajának lenni, mellyel megh oldozza az bǔnǒs embert az ǒ bǔneitǒl, es ǒtet be fogadgya az ǒrǒk életben az Chriſtuſnak igaſſagáert es erdǒmejert.

2. Regula ket reſze az megh igazulaſnak.

II Regula. Az mi megh igazuláſunk kettǒben áll. 1. az bǔnnek boczanattyaban, az Chriſtus halalának erdemejert. 2. Az Chriſtus igaſſáganak tulaydonitáſaban: mely az Iſtennek más czelekǒdeti avagy munkaja, mellyel kedvelli, és az Chriſtusban hivǒnek tulaydonittya, azt az ǒ igaſſágat, mely az Chriſtusban vagyon, nem kǔlǒmben mint ha annak ǒ maganak az ki bǐſǒn igaſſága volna: Továbba mikor Chriſtus igaſſágat

emles

Az Chriſtuſnak igaſsagaket fela. Czelekőző és Szenvedő.

emletőnk, kettőt kől értenünk: eggyiket azt, mellyet ſenyvedvén és megh halván viſelt, maſikat az ő ſabad akarattya ſerént valo engedelmeſſéget, mellyel az tőrvent betőltötte.

Mellyek mindenkor eggyűve kőttetenek: mert ſenvedvén engedelmes volt, és engedelmes lévén ſenvedet. Az Chriſtuſnak vére hullaſát penigh melynek az mi üdvőſſégőnk tulaydonittatik, nem czak anniban kől értení az menyben ſenvedő volt, de, annija bannis, az menyben czelekődő volt, mellyel az ő nagy ſerelmet megh mutatta, mind az Atya Iſtenhez, mind mi hozzank, mert igy tőltötte be az tőrvént mi erettőnk. Ezeket ha ne mellyek jol meg gondolták volna, semmiképpen, az mi igazulaſunkat egéſlen nem ítéltek volna, az bűnnek meg boczatáſaban helyheztetetnek lenni, az mint ítéltek.

3 Regula. Leſén az Chriſtus erdőmeáltal.

III Regula. Az meg igazulás az Iſtennek merő kegyelmenek és irgalmaſságanak munkaja, mely czak az Chriſtuſnak érdőmevel ſerezteter.

4 Regula. Czak az hitt áltál leſén es mi mon.

IV Regula. Az ember megh igazittatik hitt által czak: mert az hit czak egyedűl olyezkőz, az hiveknek ſivekben az Sz. lelektűl ſerezteter és terempteter, mellyel az ember hozza nyul és megh fogya, s'hozza kapczolya az Chriſtuſnak igaſságat. Ezt ſem az remenſegh, ſem az ſeretet, ſem más egyeb Iſten kegyel-

kegyelmének ajandeka, mi bennűnk nem czelekődheti; egyedűl czak az hit czelekőzi.

Az Romaiak értelme. 1 Kéſűlet az megigazulaſra.

Az Romai Anya Sz. egy háznak tovabba, értelme ez megh igazulas felől ez. 1. Azt tanittyak hogy az megh igazuláſt elől véſi neminemő kéſűlet, mely réz ſerént az Szent lélekről réz ſerént penig az embernek ſabad akarattyarol vitettetik végben: melyel az ember, azt mondgyak, magat el rendőly, és alkalmatoſsa tézi az kővetkőzendő meg igazuláſnak él vetelére.

2. Az kéſűletnek reſei.

II. Ebben az kézűletben gondollyak, az meg igazulaſnak fundamentomát, és az mellyek attul ſármaznak. Az hitőt mondgyak fundamentomnak lenni, mellyet, nem egyébnek mondanak, hanem neminemő kőzenſegős tudomannak és iſmeretnek, mellyel hiſzűk, hogy az Iſtennek tudomanya igaz. Ebből az hitből ſármazot dolgokat imezeket ſámlallyak: az mi bűneinknek iſméretit, az pokolnak rőttegéſet, az üdvőſſegnek remenſegét, az Iſtennek félelmet, az pœnitentiat, és tőb ehőz haſonlo dolgokat. Mellyeket mikor az ember meg nyér, tellyeſſéggel és élégſegős képpen mondgyak az megh igazuláſnak el vételére rendőltetetnek azt az embert lenni.

Az meg igazulásnak fundamentoma az hitt, s mi czoda az?

3? Az meg igazulas, es az miczoda.

III. Mikor, ez az kéſűlet megh lèzen, mindgyart kőveti ezt az megh igazulás, mely az

Kettő Első:

az Istennek czelekődeti és munkája, mellyel az embert igazzá teßi. Ez penigh kettő: első és maſodik. Az első az, mikor az ember bűnősből és gonozból jova léßen, melynek végben vitelére kettő kévántatik. 1. Az bűnnek megh boczanattya, mely ugymint nemőly része az első megh igazuláſnak. 2. Az belső igaſságnak beőtléſe, mellyel megh tißtíttatik, és ßentőltetik az ßű. Es ez az igaſságnak állapattya kivalképpen áll az remenſegben és ßeretetben.

Kettő annak része.

Maſodik igazulas.

IV. Az első meg igazuláſt kővetí, az maſodík: mely az, mikor az ember az joból és gonozbol, jobbá és igazabba léßen; mely léßen, az mint ők mondgyak az kegyelemnek cselekédeti által. Mert az ki, ugymond, igaz az első megh igazuláſsal, jol cselekődhetik, mely czelekődetőknek érdemével job és igaz léßén. Mindazonáltal meg engedík, hogy az első megh igazulas légyen czak Iſten kegyelmeből az Chriſtuſnak erdemejért.

CAPVT II.

Az ellenkező félelnek eggyezeſek és külömbőzeſek.

IMmár láſſuk az mi tudomanyunknak és az tudomanyoknak külömbőzeſét, ez megh igazuláſrol valo czikkőliben. Első

Első és fő külömbőzés vagyon az megh igazuláſnak materiajárol, avagy okárol: mely kőnyen megh teczik mind az Papiſtáknak, s mind az miénknek imez kérdeſre valo feleletiből: Miczoda czelekőzi azt hogy az ember Iſtennek előtte igaz legyen, és az őrők életre kedves? Mert mi az felellyük, hogy semmi nem egyéb, hanem az Chriſtuſnak igaſsága, mely réz ßerént az ő ßenyvedeſében, réz ßerént penigten az ő czelekődet ßerént valo engedelmeſsegében, és az törvenyek bétőlteſében áll. Immar laſsuk aztis, mely közel jaruliyanak az mi értelműnkhőz az Papiſtak, és miben tavozzanak el attul.

Első és fő külömbőzés vagyon az megh igazuláſnak okárol.

Az mi értelműnk ez felől.

1. Hogy az bűnők Chriſtuſert obczatatnak megh.

1. Eggyezés. Megh engedík az Papiſtak azt, hogy az megh igazulasban, megh engedteſsenek az bűnők, az Chriſtus erdemejert; és hogy ſenki nem igazulhat megh bűneinek boczanattya nélkül: ez penig fölőtte igen jol vagyon.

2. Az mi igaſſagunk czak az Chriſtuſtul vagyon.

2. Megh engedík aztis, hogy az az igaſſágh, mellyel meg igazittatik az ember Iſten előt, származik czak az Chriſtuſtul. Ezis ismet nem igen gonoz.

Az Chriſtuſnak eleg tétele minekőnk tulaydo nettatik

III. Az kik közzűlők tudosbak és bőlczebbek, megh engedík aztis hogy az Chriſtusnak elég tétele és halalának érdeme, tulaidonittatot legyen, minden hivő bűnőſnek, ő érette valo elégh tételre az Iſtennek előtte ennyiben nem külömbőzűnk tűlők. Ki

Külömbözes.

Kivalképpen valo kűlömbözéſönk penig ebben vagyon. Mert mi azt tanittyuk, hogy az Chriſtuſnak, halálban valo elégh tétele, és az tőrvénhőz valo engedelmeſſége tulaidonittatot minekőnk, és lőt mi igaſſágunk, és az által vagyunk igazak Iſten előtt noha, az az Chriſtusban, ugy mint, ſubiectumban áll. Az Papiſtak penigh, erre igy felelnek, és azt mondgyak, az mi minket igazakká teben Iſten előt, és oka annak, az miért az őrők életben bé fogadtatunk, nem egyéb, hanem mind az bűnnek boczanattya, s'mind penig az belső igaſſágnak állapattya, avagy az ſzeretet az ő gyűmőlczeivel. Bizonyára penigh mi ezt őrömeſt meg engedgyük nekiek, hogy az az igaſſághnak állapattya (mellyet megh ſzenteléſnek ſoktunk nevezni) Iſtennek fő áiandeka, ugy annijra hogy annak Iſtennel ſualmais vagyonſe tétetetuén, és hogy az mi meg igazuláſunknak neminemű modon oka is legyen, az emberek előt, ugy mint az mely nijlvan valová tészi az mi Iſtennel valo megh békéléſünket, és megh igazulaſunkat. De mindazonáltal tagadgyuk, hogy az, az belső igaſſághnak állapattya volna, mely az bűnős embereket Iſten előt igazakká teſzi, mégh czak réſz ſzerintis. Es ez, az meg igazulásnak tudomanyában valo első kűlömbőzéſünk ő tűlők. Mellyet jol meg kel jedzeni. Mert ha ſemmi

ſemmi mas egyéb nem volnais, az miben kűlömbőznénk, éléghſéges volna czak ez egy czikkelis, mely el hitethetné velűnk, hogy az Romai Anyaſzentegyházzal ſoha nem eggezűnk. Mert az Romai Anyaſzentegyház ezzel az egy valláſſal az egés kereſztyeni tudománnak fondamentomat akaria fel bontani. Laſſuk immar azért az mi bizonſaginkat, mellyel az mi értelműnket ſoktuk oltalmazni: annakutánna az mi ellenkezőinknek ellenvetéſekre mit felellyűnk laſſuk aztis.

CAPVT III.

Az mi értelműnknek bizonſági.

1. Bizonſag. Az mi igaſſagunknak az tőrvenyenek egeſſlen valo betellyeſitéſenek kél lenni.

1 BIzonſag. Valami, minekűnk Iſten előt valo igaſſágunk, ugyan azonnak kel eleget tenni mi érettűnk az Iſten tőrvényének igaſſaganakis, mely azt mondgya: Ezt czelekedgyed és élz. De ſemmi egyéb oly ninczen mely mi érettűnk az Iſten tőrvenyének igaſſagának eleget tehetne, az Chriſtuſnak igaſſaganal és engedelmeſſégénel. Né talan valaki, értheténé itt az kűlſő igáſſághot? De én arra azt mondom, hogy ſemmiképpen nem haſznal.

Mate. 5. v. 20. Mert igy ſzoll az Chriſtus: *Ha az ti igaſſagtok fellyeb való nem leſſen az iras tudoknak és Phariſeuſoknak igaſſagánál, nem mehettek bé az Iſtennek Orſzagában.* Mit mondgyunk annakokaêrt? Azt mondgyuké hogy az czelekedetek igazitanak meg minket? de az leheterlen: mert az embereknek minden czelekedetek fogyatkozásban vadnak és czonkak, de az törvénnek igaſſagâhoz haſonlitatnak. Azt mondgyuk hat hogy az mi élégh tételönk czelekeſi azt, mely által meg vŋttattunk az Iſtennek haſonlatoſſagára igáſſágban és ſentſégben? De ez is nem tökélletes, ſem eleget nem tehet az Iſten igaſſagának, mellyet az törvény mi tűlönk kivan: az mint még régen Eſaias, mind maga felől, s'mind az nép felől mondotta:

Eſa: 24. v. 6. Minden mi igaſſagink ollyatenok, mint az havas aſſonyallatnak poſtoia. Bizonyára ha kinek jo és tiſzta lelki iſmereti vagyon Iſten elől, kivalképpen valo réſze az, az belſő igaſſágnak. De megis nagy bizvaſt mondgya az ſent Pal maga felől. Semmiben lelkem iſmereti, nem vadol, mindazonáltal ebből megh nem igazultam. 1 Cor. 4. vſ. 4. Annakokaért ſemmi egyéb ninczen, mely minket megmenthetne tökélleteſſé tehetne, és az örök életre kedveſſé, az Chriſtuſnak igaſſagánal mely minekünk tulaidonittatot. Mellyet jobban megh érthetönk, ha gondolkodunk arról hogy mégh valaha Iſten itélő ſzéki eleiben kel allanunk, hogy ott megh itélteſſünk az ő igaſſagának keménſége ſerént. Mert akkoron elő kel hoznunk ha léſſen valamely oly, mely megh felellyen az ő igaſſagának: hogy igy ne legyönk kedveſek czak az ő irgalmaſſagából, hanem az mi igaſſagunkból is. Mert az Iſten nem czak jo, hanem annak felette igaz itélő birois.

II. Bizonſag. Azt, az ki nem tudot bűnt, mi érettünk bűnné tötte, hogy mi lennénk Iſtennek igaſſâga ő benne. Innen illyen erőſſéget hozok ki. Az miképpen az Chriſtus bűnne lőt érettünk, azonképpen leſzünk mŋs Iſtennek igaſſága ő benne. De az Chriſtus bűnné avagy bűnőſſé lőt az mi bűneinknek tulaidonitáſa által, holot ő ſentſéges legyen. Annakokáért, az bűnosis igazzá léſſen Iſten elől, az mennŋben néki tulaidonittatik az Chriſtuſnak igaſſága. Ha ki penig illyen fogaſt tenne, s'azt mondana, hogy az ember igazzá léſſen be öntetőt igaſſag által: Ennek énis azt mondom, hogy az Chriſtuſis bűnné lőt mi érettünk az bűnnek belé ötléſe által, mellyet allatni karomlas. Meg ſem kel vetni az Hieronymus magyarázattyat, ki ezt az loeuſt igy magyarazza. Az Chriſtus az mi bűneinkért aldoztatuan, az bűnnek nevét vötte magára, hogy mi Iſtennek igaſſagi lennénk ő benne.

II. Bizonſag. 2 Cor. 2. verſ. 21. Az miképpen Chriſtus bűnőſſé lőt, ugy mŋs igazakat

Felelés az fogaſra.

In 2 Cor. cap. 5. ver. 21.

ő benne. Nem az mienk, ſem nem mi bennünk valo.

Ha azért ez az Iſtennek igaſſágha, nem miénk, ſem nem mi bennünk valo, bizonyára nem lehet mi belénk ragadot, avagy bennünk lakozo igaſſag, annakokaért ſükſégképpen tulaidonittatot igaſſagnak kel tehat lenni. Igy magyarazza Chryſoſtomus Doctoris: Nem mondotta, ugy mond, igazak, Iſtennek penig igaſſága. Mert Iſtené ez, holot nem az mi czelekedetinkből hanem kegyelemből lészen az megh igazulas. Innen vagyon, hogy minden bűn el enyészik. Azonkőzben nem engedi azokat fel fualkodni holot minden czak Iſten által megyen végben &c. Anſelmusis: Az Chriſtuſt, igaznak mondgya, nem mienknek, hanem Iſtenének, nem mi bennünk, hanem ő magában valonak, az miképpen hogy bűnneis lőt, nem magaé hanem miénk, nem ő magában, hanem mi bennünk.

3. Bizonſag. III. Bizonſag Rom. 5 ver. 19. Miképpen egy embernek éngedetlenſégeiért, bűnőſőkké lőttenek ſokan, azonképpen egynek engedelmeſſégeiért igazakká lőttünk ſokan. Itt egyben veti és haſonlittya az Apoſtal az elſő és maſodik Adamot, honnan illyen erőſséget hozok ki. Az miképpen az elſő Adamnak engedetlenſége által, az emberek bűnőſőkké

ſőkké lőttenek, ugyan azonképpen az maſodik Adamnak engedelmeſſége által igazakká lőttenek. De az elſőnek engedetlenſégéből bűnőſőkké lőttünk nem czak teſti és természet ſerént valo fogantatosképpen, hanem tulaidonitasképpenis. Mert Adamnak elſő vétke volt az meg tiltot fának gyümőlczének étele, mely czelekedet nem volt ſemély ſerint valo bantas, ſőt inkab tulaidonittatot mind az Adamnak egés maradékának, kiben minnyáian vétkeztenek. Honnan az Paterek, ezt az Adamnak bűnét nevezik kéz irásnak, az Adamnak kezével irotnak, mely minket ugy mint adoſſágra kőtelez Iſtennek. Innen azért ezt hozom ki, hogy az Chriſtuſnak engedelmeſſége haſonlatosképpen lőt igaſſága minden hivőnek, nem be őtlés által, hanem tulaidonitas által.

4. Bizonſag. Az eleg tétel vetetik az igaſsagért.

IV. Bizonſag. Az elég tétel mely lőt annak az igaſſágnak, mellyet az törvény kévan vala mi tűlőnk fogyatkozaſáért, bé vetetteteť az Iſtentől ſinten mint ha ő maga volna az az igaſſag: De az Chriſtuſnak engedelmeſſégéuel lőt az az elégh tétel, annak az igaſſágnak, és engedelmeſſéghnek fogyatkozaſáért, mellyet az törvény kévan vala, mint ő magok az Papiſtak tanitanak. Annakokért az az elégh tétel, minekűnk igaſságunk. Ha ezt az Papiſtak jol meggondoltak volna, ſemmi

oka nem volna, miért kellene mi tőlünk kűlőmbőzni. Mert ha, az mint mondgyak, az Chriſtuſnak engedelmeſsége az ő elegſeges tételek: miczoda hát az oka, hogy nem eggyeznek velünk, állat van haſonlatosképpen ő magok igaſságanakis lenni.

j. Bizonſagh

V. Bizonſágh. Az keghi Anyaſzentegyhaznak eggyezeſe. Nyílvan mondgya Szent Bernard: Mit czelekedhetik vala magatul, hogy az egyſzőr el veſztet igaſsagot meghnyerhetne, az ember, ki az bűnnek ſolgaja, az ördőknek rabya? Annakokáert tulaydonittaték néki máſnak igaſsága, holot magának nem vala. Et poſt. Bizonyara ember vala az ados, ember az ki meghis fizetet: minyaſan megh holtanak tehat, hogy, tudni állik, egynek elégh tetele, mindeneknek tulaidonitatnek, miképpen hogy mindeneknek bűnetis egyedől ő hordoſta. Et ibidem. Miert nem lehet maſunnan az igaſságh, holot maſunnan vagyon az kárhozatis? Et alibi. Elegſegős ennékőm minden igaſságomra czak az legyen kegyelmes ennekem az kinek vetkeztem. Valamit ő ennekem nem tulaydonitand, ſinten annij mint ha nemis volt volna. Nem vetkőzni, Iſtennek igaſsága, Iſtennek engedelmeſséghe. Et alibi. Nem de az en igaſságimat enekleme? Vram egyedűl czak az te igaſsági drol emlekőzem. Mert az, az en igaſságomis. Bizonyara te lőttel ennekem igaſságom az Iſtentől. Nem de félni kelle, hogy az az egy igaſságh, mind kettőnknek elegſegős ne legyen. Nem oly rővid az kőntős, mely az Propheta mondaſa ſerént, be nem fődőzhetne kettőr. Sz. Agoſtonis. Az mi vetkeinkért ő kőnyőrőgh és az mi vetkeinkét magaéva téſi, hogy az ő igaſſágat mi igaſsagunka tőnne.

Ser. 23 ſuper Cant:

Epiſt: 190.

In Pſalm 31.

CAPVT IIII.

Az Papiſtaknak ellenveteſek.

1. Ellenvetes. Illetlen dologk máſnak igaſſága által igazza lenni.

AZ Papiſtaknak ellenveteſek mellyekkel állatni akariak hogy az bennűnk lakozo, avagy belénk ragadot igaſságh materiaja vagy oka, az mi Iſten előt valo megh igazulaſonknak, kivalképpen valok ezek.

1. Ellenvetes. Illetlen dolog máſnak igaſſága által megh igazulni valakinek, nem kűlőmben, mint máſnak bőlczeſége és tudomanya által valakinek bőlcze avagy tudoſsa lenni.

Felelet. Igaz az, hogy ſenki, máſnak ſőmelyeben valo igaſságaval meg nem igazulhat: mert az czak egy ſőmelyre néz, mint ſintén az tudomany; mert holot egeſſlen egyben legyen, nem lehet máſe, mint ſinten egy

egy teſtnek élete avagy egeſsége nem lehet mas teſte. De ſokkal külömben vagyon dolga az Chriſtus igaſságanak, mely enníjben övé, mint hogy ő benne vagyon de mindazonáltal nem czak övé, hanem egßör, s'mind mienkis az kegyelemnek ſrigyere nézve. Mert az Chriſtus az menyben közben jaro, minden hiveknek oly bizonyal adattatot, mint ha valakinek örökſégh, vagy ſanto föld adattatnek máſtul: és az Chriſtuſsal egyßör, s'mind mindenek válamelylyek tartoßnak az mi ÿdvößegönkre nekünk adattatattanak, és igy mindenek mienke léßnek, Iſtennek ingyen valo aſandekozaſából. Ezek közöt valo az Chriſtuſnak igaſságais. Annakokaért, meg igazittattunk Iſten elöt az által ugy mint ſaiatunka löt dologh által, és igy örökösi vagyunk az örök eletnek.

Az Chriſtuſnak igaſsága miképpen lehet mind miénk s'mind övé.

6. Ellenvetes. De következnek, hogy mi ſintén olyan igazak volnank mint az Chriſtus:

II Ellenvetes, Ha az Chriſtus igaſságha, megh igazittya az bünöſt, hat következik, hogy akar mely megh igazitottis ſintén olyan igaz legyen mint ő maga az, Chriſtus, mely igen illetlen dologh.

Felelet. Nem igaz az mondas: Mert az Chriſtuſnak igaſsága nem ugy kapczoltatik mi hozzank az mint az Chriſtusban vagyon; nem oly mertekkel, nem ollyan modon. Mert az ő Törvennek betöltesében vagio engedelmeſségh; felyül haladgya az első

Adamnak igaſságat, ſöt az Angſaloknak igaſságais. Mert ezeknek engedelmeſségek, czak ugymint teremptet allatoknak engedelmeſsége mert ök teremptet állatok. Az Chriſtuſnak penigh engedelmeſséghe ugymint Iſtennek engedelmeſséghe, és igaſságha, igÿs neveßetik az ßent Páltul Rom. 1. v. 17. 18. 2. Cor. 5. v. 21. Nem czak azert neveßetik penigh igy hogy azt az Iſten kedvéſen vötte, hanem ezertis, hogy oly ſömélyben vagyon mely egyßör s'mind Iſtenis. Mikor azert Chriſtus az Törvénnek enged vala, akkor enged vala az Iſten és mikor ő ſenyved vala, akkor Iſten ſenyved vala, nem hogy az Iſtenség avagy ſenyvedöt, avagy éngedöt volna, hanem hogy az ſemely, ki eggÿk termeßetire néßve Iſtenis, engedelmes volt és ſenyvedöt. Innen vagyon azert, hogy az ő igaſsága árol jutalmas, erdömös es foganatos. Innen vagyon ezis hogy ez az Chriſtuſnak engödelmeſséghe elegſégös, nem czak egy embernek ſömelyeben valo megigazulásara (mint az Adamnak igaſsága az eſet elöt hogy czak maganak haſnál vala) hanem eggyenként minden hivöknek megigazulaſarais; ſöt ha egynehany ezer viſágh volnais, mind annak megigazitaſarais elég lehetne. Hogy azert az dologra teriönk, ez az igaſságh, mely (az mint monduk) végnelkül valo, ennek az er-

Az Chriſtuſnak igaſsága ketképpen Iſtenis.

Mind ſintén az czillagok közül, akar mellikie annát veßem az napal vi-

jagaban maga-hoz, az menij elegſegős, de annij mertekkel mint az napban vagyon.

dömnek és meltoſághnak, búſegével mertek nelkúl vagyon az Chriſtúsban, mi reank tartozik eggyenként bizonyos mérték ſerént, mert mi annijt veßünk hittel magunkhoz benne, az menij elegſégős akar mellijkünknekis megigaziraſára.

De illyen fogáſok lehetne. Ha az Chriſtuſnak igaſsága, hat kővetkőzik, hogy minden hivő. Szabaditó legyen, az mely illetlen dologh.

Feleletaz Chriſtuſnak tőkelleetigaſſága, néminden, ő veghetetlen voltavalkapczoltathatikmi hozzank.

De enis azt felelem, mint ez előt egy keveſé világosban. Az Chriſtuſnak igaſsága tulaidonittatik imez vagy amaz ſemelynek, nem annijban az menijben az egeß emberi nemzetnek valtſagánakarra volna, hanem az menijben czak egy embernek valtſaganak árara. Peldanak okáert; az Chriſtuſnakigaſſága tulaidonittatik Szent Péternek nem az menijben mindeneknek váltſaganak ára; Annakokaért az Chriſtuſnak igaſságat, regy bűnőſis annij bűſéggel nem veheti magahoz, mint az Chriſtusban vagyon; hanem czak annijban, az menijben az Iſtennek törvenyenek egy bűnős emberért valo elégh tetelre, és annak ſőmélyenek Iſten, ez lőt valo megh igazulaſára és kedveſé valo letelére elégheſegős.

3. Ellenvetes.

III Ellenvetés. Ha mi valoban megigazultunk az Chriſtuſnak igaſſagával, hat kővetkezik,

vetkezik, hogy Chriſtuſis valoban bűnőſſé lőt az mi bűneinkel. De az Chriſtus ſemmiképpen bűnőſſé nem lőt az mi bűneinkel.

Felelet. Mondhattyuk mi igazanis, helyén maradvan az Chriſtuſnak főlſéges és ſentſéges volta, hogy az Chriſtus bűnné lőt. Nem hogy az Chriſtuſnak ſentſéges ſemelyében az bűnnek valami bé ötlése lőt volna, hanem hogy az mi bűneink ő rea vettettenek legyen. Igy ſoll azért ſent Palis: Az ki bűnt nem tudot bűnné lőt mi érettünk. Eſaias: Szamláltatot az bűnőſők közzé. Az Chriſtus azért ugy lőt bűnné, hogy mindazonáltal ő magában maculanelkűl legyen, ſőt minden embereknél és Angyaloknal ſentebbé. Ide tartozik Chryſoſt: amaz mondáſa: Az ki bűnt nem tudot, ugy mint bűnőſt karhoztatni engede (az Iſten) ugy mint atkozottat meg halni. Es az utan: Mert az igazat tévé bűnőſſé (az Iſten) hogy az bűnőſöket igazakka tenne.

2. Cor. v. 24. Eſa. 53. v. 13.

Superat Cor. homil. 13.

4. Ellenvetes. Kővetkőznek, hogy az Iſten igaznak mondana azt, az ki nem igaz.

IV Ellenvetés. Ha az ember megigazittatik az Chriſtuſnak igaſſagának tulaidonitaſával, tehat ugy az Iſten az bűnőſt, az hitetlent, igaznak itélne és mondana. De az Iſten egy bűnőſtis igaznak nem mond, mert az bűn utálatos az Iehovanak előtte.

Felelet. Mikor az Iſten valami bűnőſt megigazit az Chriſtuſnak igaſſágáért, azon ſemmilta-

pillantásban megh ſűnik, az az vétek mely őtet bűnőſſé teſi vala. Annak felette valaki nek Iſten az ő igaſſágát tulaidonittya, azon orában azokat meghis ſenteli, ſent lelkével halálos ebben eitven az bűnt.

V Ellenvetés. Az mit Adamban el nem veſztettűnk, azt az Chriſtusban meg nem találhattyuk, az tulaidonittatot igaſſaghot Adam ſoha el nem veſztette. Annakokaért ſoha meg ſem talaltathatik.

Felelet. Nem igaz. Mert az meg igazito hit tulaidonittatik nékűnk, holot Adam azt ſoha el nem veſztette. Annak felette Adámban ſoha az az kegyelem nem volt, hogy az elſőt mindenkor követne az maſodik: Annakokáért mikor magának hagyattatot volna, el eſék és Iſtentűl el ſakada.

Mindazonáltal minden hivőknek, ez az az irgalmaſſag, adattatot hogy az meg térés után mindenkor vy kegyelemmel meg aiandekoztáſſanak, és erősitteſſenek mind végig meg maradgyanak. Ahol penig azt mondgyak hogy Adamnak tulaidonittatot igaſſága nem volt: Arra azt felelem, hogy volt valoſágara és allattyára nézve, noha nem volt modgya, s'ereie rea hogy azt magára vonnya avagy ſabia.

VI Ellenvetés. Az meg igazulas őrőcké valo. De az Chriſtuſnak igaſſáganak tulaidonitása nem őrőcké valo, mert ez élettél egyűt meg ſűnik: Annakokáért az az tulaydonitas, nem oly, mely megh igazithatna az bűnőſt.

Felelet. Az Chriſtus igaſſaganak tulaidonitása őrőcké valo: mert az, az ki az Chriſtus igaſſága által igaznak tulaidonittatot itt ez világon, igaznak iſmertetet és tulaidonittatot az jővendő őrők életre nezveis. Es az bűn boczanattya mely itt ez vilagon léſen, megh marad mind őrőcké: Es noha az mi megh ſenteltetéſűnk az jővendő őrők életben léſen tőkéllettes: mindazonáltal az nem elég: mert még az más életbenis az nem egyéb, hanem az tulaidonittatot igaſſaghnak gyűmőlcze: mely ha nem volt volna, az megh ſenteltetés ſem lőt volna. Az jo és emberſéges fiu, ha az ő Attyatul job ruhat veſſenis, el nem veti az ő elébbi ruháiat.

Mit mondgyunk tehat? Nem de az mi belső igaſſagunk ha halálunk orájan tőkéllettes léſen bennűnk az mi megh igazuláſunknak okának és erkőlczének mondgyuk? Tavul legyen az. Nem azt akaria az Iſten. Mert ſűkſég, hogy minek előtte az halal ſorongatna minket, annak előtte legyen mi bennűnk az az igaſſagh, mely által az bűnőſők igazakka léſnek.

CAPVT

CAPVT V.

Masodik fő és kivalyképpen valo kűlőmbőzésűnk az Papistaktul az megh igazulas felől valo tudományban, mind az két félnek erősségével és bizonságival.

Mind kel felel mondatik az ember, hitből megh igazulni. Harom dologban áll az kű. lőmbőzes. 1. Kűlőmbőzes arrol vagyon, mit kel az hiten esteni.

MInd két felől, mind az Romaiak, s'mind mi eggyezőnk ebben, hogy allattyuk, és mondgyuk az embert megh igazulni Isten előt HITBŐL. De ez az eggyezés czak beszéddel vagyon, értelem szerént penig mind az égh az földtől oly tavul vagyunk. Az mi kőzőttűnk valo kűlőmbőzést penigh ez harom dologra vihetni.

I. Az holot az Papistak azt mondgyak hogy hitből idvőzűl az ember, ott az hiten nem egyebet értenek ők, hanem azt az kőzőnseges keresztyen hitet, mellyel hiszi az ember az hitnek agazatinak tzikkeleit igaznak lenni. Mi penig azt az hitet, mely megh igazit, mondgyuk kivalképpen valonak lenni, ugy annyira hogy az által, az Christus igazságának, és ő általa meg szerzettet őrők életnek igiretit magunkhoz kapczollyuk. Noha penigh

nig ezt az mi tudomanyunkat és értelmünket oděb fellyeb bővőn meg bizonittottuk, minazonáltal itt męghis egy nehany bizonságodkat hozok elő.

I Bizonsagh. Az mely hit által élőnk, ugyan azon hit által megis igazulunk. De az kivalyképpen valo hitt által élőnk, mellyel magunkhoz kapczollyuk az Christust: Annakokáért, azon kivalyképpen valo hit által igázulunk megis.

Hogy az kivalképpen valo hit által élőnk meg bizonittya az szent Pal Gal: 2 vers: 20. mondvan: Élők penigh, (lélek szerént tudni illik) az Isten fianak hiti által: Kivalyképpen valo hitt által tudni illik mint ő maga az utan mondgya: Az ki, ugy mond, szeretet engemet, és ő magát én érettem atta: személy szerént és kivalképpen. Es igy szent Pal peldaiok mind azoknak kik idvőzűlni akarnak. 1 Tim. 1 vers, 16 Phil. 3 ver. 15.

II Bizonsag. Valamit Istentűl kérűnk kel az mi kőnyőrgésűnkben, el-is kel hinnűnk hogy meg engettetik minekűnk áz miképpen keriűk. De az mi kőnyőrgésűnkben kernűnk kel az mi bűneinknek boczanattyat, és az Christusnak igasságának erettűnk valo érdemét: Annakokáért elis kel személy szerént azt hinnűnk. Az első igaz, mert az Isten igiből vétetteted, mely paranczollya, hogy minden

den kérésben kivalyképpen valo hitönk legyen, mely által bizonyoſok lehesſünk hogy az mit kérünk, meghis adattatik. De kérjük bűnünk boczanattyat, s'azt mondgyuk: Boczaſd meg nekünk az mi bűneinket, és utánna vettyük Amen, mint ha azt mondanuk, hogy az mit kérünk minden ketſéghnelkül megh adattatik. Auguſt. ſerm. de Tempor. 182.

Matt. 6.

De iol meg kel it iedzeni, hogy az Romai Anyaſzentegyhaz, az hit által valo megigazuláſnak tudomanyában, fő és kivalképpen valo tiſztit veſi el az hitnek. Mert az megh igazito hitben kettő kévantatik. 2 Mindenkoztatot tudománya, (mely az Iſten igiből vétetik.) 2 Azoknak az eſkőzöknek magunkhoz valo kapczolaſa; Az elſőt vallyak az Romaſiakis, de az máſikat az mi leginkab kellene tagadgyak.

Kettő kévantatik az meg igazito hitben.

III Bizonſágh. Az Anyaſzentegyhaznak itileti: Mert igy ſol Sz. Agoſton. Kérdlek, ugymond, moſt hiſſé oh bűnös az Iſtennek? Azt mondod hiſek: Mit hiſ? Hiſzed hogy ingyen ő általa bűneid meg boczattathatnak? meg nyerted az mit hittél. Sz. Bernhardis Ha hiſzed hogy az te bűneid el nem őrültethetnek egyebtől, ha nem czak az kinek vétkőztel, és az kiben bűn nem eshetik, ſol cselekedet: de eztis el hidgyed, hogy teneked czak ő általa engettetnek meg bűneid. Ezt az bizonſághot teſi mi bennünk az ſent Lélek mondvan: Megh boczattatnak teneked az te bűneid. Mert igy itéli az ſent Pal az embert hit által ingyen megigazitatni. Az ſent Cyprianus Martyruſis: Ez penig léſen ſerelmes Atyamfiai, mert ninczen az hitt, mert ſenki nem hiſi, hogy meg ne lennének azok, mellyeket Iſten igir, az ki igaz, kinek beſede az hivőknek örőcké valo és erős. Ha teneked valamély fő és diczíretes ember valamit igirne el hinnéd, nemis kerelkedel igiretinek bétöltéſe félől. Moſtan az Iſten ſoll veled, s'te méghis hihetetlen vagyé? Az Iſten teneked ez világbol valo ki muláſod utan őrőcke valo halhatatlanſágot igir, s'te kételkedelé? Ez utan Iſtent nem iſmerni: ez az Chriſtuſt, az hivőknek meſterét hitetlenſéghnek vétkével megbantani: Es az vtan: Ha az Chriſtusban hiſűnk, az ő beſédének és igiretinek hidgyűnk, és ſoha őrőcké megh nem halunk az Chriſtushoz, kivel mind őrőcké előnk és vralkodunk, nagy őrömmel és batorſággal mennyőnk.

Deverb. Domini ſerm. 7.

Ser. de mortalitate.

II. Az mi, és az Papiſtak közöt valo külömbözéſönk az meg igazuláſnak tudomanyában vagyon, az hitnek ereiéről és czelekedetiről. Az Papiſtak azt mondgyak hogy

2. Külömbözés vagyon az hitnek ereiéről

Az Papiſtak ſzelme.

hittel avagy hit által igazulunk megh: mert az hit kéziti el az bűnös embert az megh igazulaſra illyen modon. Hogy az hit által meg világoſitatnak az emberek az tőruennek és az Evangeliomnak iſmeretire, mely iſmeret ſőrti az emberben az pokolnak rőttőgéſét, és az őrők eletnek igiretinek gondolkodaſát, ſőt az Iſtennek ſeretetit és felelmetis. Végezetre az őrők eletnek reménſégetis. Vgy hogy mi helyen az embernek ſive el kezitetik, ugyan akkor beis őnti az Iſten az ſeretetnek és egyeb ſoſagos czelekődeteknek allapattyat, mellyek által az bűnős Iſten előt meg igazittatik.

Az mi ſzteliünk.

Mi ez ellenben masképpen tanitonk. Mert mi azt mondgyuk hogy az hitt nem egyeb, hanem, Iſtentől az embereknek ſivőkben ugyan azon megtérésben, teremptetet, termeſet fölőt valo ezkőz, mellyel az ember az Chriſtuſnak igaſſágat maga megigazulaſára meg fogia és magához kapczollya.

Az Papiſtaknak ez reſzben valo két tevelygeſek

Ez tudománnak, ebben valo réſzében penigh tevélygéſek vagyon az Papiſtaknak. Első hogy azt mondgyak, hogy az megigazito hitet elől veſi, mind rend ſerént, s'mind idővel az megh igazulas: holot az Iſtennek igiſe arra tanit, hogy akar mely emberis azon ſempillantásban melyben hiſen, eſi és iſſa az Chriſtus teſtet és vért és az halálbol által megyen az életre.

Másik

Másik tevélygéſek ez, mert ők azt mondgyak, hogy az hitt mely ő nekik ſemmi nem egyéb, hanem az elménck nemínemő megh világoſitáſa, indittya és gyamolittya fel az elmet, és az fel indittatvan ſerez az ember ſivében ſok lelki indulatokat, mely által el rendely az embert az kővetkőzendő megigazuláſra. Ez penig ſinten annij mint ha mondanam, hogy az holtaknak teſteket czak ſegitczed, ők is el kéſithetik magokat az jővendő fel tamadáſra. De holot minyajan termezet ſerént az bűnőkben legyőnk, ſükſegh, hogy mi, nem czak elménkben és ſivénkben világoſittaſſuk megh, hanem hogy akaratunkabannis megh uſullyunk. Minek előtte kéſ vanhatunk avagy akarhatnuk az mi üdvőſſegűnket. Mi penigh az mint mondam, ſokkal kűlőmben tanitunk, igy tudni illik, hogy az hitt minket megh igazit, az menijben ezkőz, mellyel megh fogyuk és magunkhoz kapczollyuk az Chriſtuſt, minden ő engedelmeſſégevel, mellyel igazza tetettetűnk, Mellyel igy bizonitok meg. Az kegyelemnek frigyében kettőt kel megh gondolni, tudni illik, az friginek állattyat, és Conditiojat, az az allapattyat. Allattya az friginek nem egyeb, hanem hogy az Iſtennek. Anyaſent egyhazanak és nepenek adattatot és igirtetet igaſſágh és őrők elet az Chriſtus által. Allapatty

pattya penig ez, hogy mi ezeket az jokat, az mi réſzünkről vegyük hit által: mely ſintén ugy Iſten kegyelmetűl vagyon, mint ſintén az hitnek valoſága. Hogy azert üdvöſſegünket nyerheſſők az Chriſtus által, ſükſéges hogy az Chriſtus magat valoſagosképpen velünk közöllye, az frigire valo képeſt. Hogy penigh velünk közölheſſe magát, bizonyos ezközöket rendelt, mellyek által az leheſſen, az ighinek hirdeteſét tudnijllik, és az Sacramentomoknak, ſolgaltataſat. Az ighinek hirdetéſe hatalmaſſág az üdvöſſégre minden hiveknek. Az ſentſegék rendeltettenek ez véghre, hogy az ki azokkal jol él az Chriſtusban és minden jo tetemenyben réſeſülyün. Mellyet megh mutat az Vr vaczoraja, melyben az kényernek és bornak adaſa, és azzal valo eles ,kivalképpen valo jele és ſalogha, hogy az Iſten azzal élőnek adgya az Chriſtuſnak teſtét és veret minden erdemevel egyetemben. Mely adaſa haſontalan volna, ha mi nem vénnünk. Annakokáert ſükſegös hogy az hitt, ugymint valami ezköz avagy kéz vegye aſt, az mit Iſten nyuit, hogy igy megh ereſsiteſſünk, és ebből az ő mi hozzank valo jo voltabol ſivünkben megh vigaztaltaſſonk.

§. Külömbezés az hitnek tiſti felől.

III. Külömbözés ő köztök és mi közöttünk vagyon az hitnek tiſti felől. Mert ik az tanit-

tanittyak hogy az ember meg igazul hit által de nem czak hit által, hanem az hit kűvől egyeb joſagos, cselekődetek, ugy mint: Reménſeg, ſeretet, Iſteni felelém, &c. általis. Ezt az ő velekődeſeket ezekkel az okokal állattyak.

§. Az Aſſonyallat megigazittatot mert igen ſeretet.

1. Luc. 7. v. 47. Sok bűnei boczattattanak meg neki, mert igen ſeretet: Innen azt hozzak ki, hogy az Aſſonyállat, melyrel ot vagyon az ſo. megh igazult, és bűne boczanattyat nyerte az ſeretetert az ſeretet által.

Felelet. It ez helyen az ſeretetet nem ugy kel erteni, mint ha oka volt volna az ő üdvöſſégenek, mint ha az inditotta volna Iſtent arra hogy ez Aſſonyalatnák megh boczaſſa bűneit, hanem czak ugymint jegye, hogy az. bizonſágot tegyen, és meg jelencze, hogy Iſtentűl megh boczattattanak az ő bűnei. Haſonlo ſolláſnak modgya vagyon Szent Ianoſnal, hollot igy ſoll. Altal mentünk az halálbol eletre, mert ſeretyük Atyankfiait. Itt is az ſeretet nem oka az mi eletre valo által menetelünknek, hanem jegye.

Felelet.

1. Ioh. 3. v. 14.

2. Gal. 5. v. 6. Sem az környűl metelkődes nē haſnál ſemmit, ſem az környűl meteletlenſeg, hanē az hit, mely az ſeretet által munkalkodik. Annakokáért ugy mond, az hitt, mely az ſeretettel egyben köttetőt, az igazit megh.

§. Az czelekődő hit igazit.

Felelet. Az igaz hitnek tulaidona az, hogy az minemő dolog, eleiben adatik meg fogya

és magahoz kapczollya. Az ſeretetnek, pe-
nig, mely az hitőt mint egy el válhatatlan uti
társ követi, mas az ő tulaidonſaga. Mert az
ſemmit megh nem fogh, ſem magahoz nem
kapczol egezlen, mind az ket tablan levő a-
doſſaghnak, mind Iſtennek, s' mind ember-
nek, az mivel ados meg fizeteſében. Mellyet
mivel hogy, az hittő magatul vegben nem
vihet, azert mondgya az Szent Pál hogy azt
az ſeretet által czelekőſi. Peldából nyilvab-
ban meg tetzik: Az kéznek tulaidona az,
hogy magat ki nyuycza, az eleiben adot dol-
got meg illeſſe, és meg fogya: de ninczen a-
zert, az az erő benne, hogy magatul feyſe
nelkül egy darab fát, az más rezétül el vag-
haſſon, hanem ha feyzét vagy főrezt veſén
fel meg czelekődheti. Haſonlo az hitnek tu-
laidonſága. Neminemőképpen az embertül
lattatik ki menni az Chriſtuſtis elmével hoz-
za veſi, vele eggyeſül: de az tőrvennekſem
az első, ſem az maſodik táblanak, magatul
eleghet nem tehet, mint ſinten az kéz, keſnel-
kül nem mezhet. Mindazonáltal az ſeretet-
tel egyben kapczoltatvan az mivel, mind Iſ-
tennek, s' mind embernek tartozik megh ad-
hattya. Ez igaz ertelme, ez lokuſnak, mely
nem ſoll, az hitt által valo megh igazulaſrol;
hanem czak annak czelekedetiről, és minde-
neknek adoſſáginak meg fizeteſről mellyet az

hitt

hitt az ſeretetnek ſegitſégeből czelekőzik.

III. Az hit, ſoha ninczen egyedül, azert 3. Az hit
nemis igazit egyedül megh. ſoha e-
gyedül
ninczen

Felelet. Nem következik. Mert, enis haſon-
loképpen ſolhátnek: Az ſóm ſoha ninczen
egyedül, mert az tób tagokkal éggyűt va-
gyon: azert nem látt egyedül. De ez igen
illetlen dologh volna. Mert noha az ſóm az
tób tagokkal eggyeſülven, ninczen egyedül,
mindazonáltal ő tiſtí az latas. Igy az hitis,
noha ninczen az ſeretet, reménſégh, és tób
joſágas czelekődetek, s' Iſten ajandeki nelkül:
mindazonáltal, külömb azoktul, és egyedül
ezak óvé az meg igazitáſnak munkája.

IV. Ha az hit egyedül igazit meg, követ- 4
kőzik hogy mi, czak egyedül az hitt által üd-
vőzülünk. De mi nem czak egyedül az hit
által üdvőzülünk. Annakokáért nemis iga-
zit czak egyedül az hitt.

Felelet. Nem igaz. Mert az menyben az
hitőt ertyük ugymint ezkőzt, mellyel az Chri-
ſtuſt az mi meg igazulaſunkra megh fogyuk
és hozzank kapczollyuk, arra nézve czak e-
gyedül az hit által üdvőzulünk.

V. Reménſeggel tartatunk megh, Hat 5. Rom.
nem czak hittel. 8. v. 24.

Felelet. Mikor az Szent Pál minket, remén-
ſéggel mond megh tartatotnak lenni, nem
azt akarja jelenteni, mint ha az reménſégh

volna az mi üdvösségünknek oka, hanem czak azt, hogy megh itt ez vilagon vagyunk, remenlyük az jövendő örök életnek el vételet, mellyet mikor el veszünk az reménseghis megh szünik, mert az reménsegh, az jövendő dolgoknak varasa, mely mikor jelen lessén reménségh nelkül sem szükölködünk, mert többet nem Varonk. Ez jű ki ebből az szent Pál mondasabol.

Az mi értelmünk penigh ebben, mely az ő értelmekkel ellenkózik ez: Minden bűnös, az ki megh igazittatik, czak egyedül, hittel igazittatik megh: Melynek értelme ez: Semmi ninczen az embernek, sem termezetiben, sem czelekődetiben, oly, akar azt magatul, s° az ő ereietől, akar az Isten kegyelmebül czelekődgye, mely az mi Isten előt valo megh igazulasunknak oka lehetne, az hit kivül, ezen kűvül, akar minemő aiandeki legyenek Istennek az emberben. (Reménsegh, szeretet, Isteni félelem) mind czak az hitnek gyümölczei, és megmutato jelei. Semmi mondom ninczen az emberben, mely az ő üdvösségeben czelekődhetnek valamit, ugy mint Ok, czak egyedül az hitt. De ezis nem kivalképpen valo oka, az üdvösségnek: hanem czak ezközemellyél Christust, és az ő igasságat, az mi igazulasonkra megh fogyuk és magunkhoz kapczollyuk. Mellyet egynehany bizonsagokkal megerősitönk.

Az zai értelmünk, czak egyedül hittel igazittatunk megh, s miczoda az.

I. Bizonsagh. Az mikeppen Moyses felemelte az kigyot az pusztaban, azonképpen kel az embernek, fianakis fel magaztaltatni: hogy minden valaki hiszen ő benne el ne vesszen, hanem örök elete legyen. Melly beszédekben azt akarja ielenteni hogy mikor azIzraelitak közzül valaki amaz mérges kigyoktul meg mardostatnak vala, semmi orvossag által megh nem gyogittathatnak vala: hanem czak arra az kigyora valo nézes által, mellyet Moyses Isten paranczolattyabol felemelt vala. Hasonlatosképpen, mikor mi immar, az mi bűneinknek miatta megh sebesittettünk, semmi nem haznal az mi mégh gyogyulasunkra, hanem czak az mi hitünknek és elménknek Christusra és az ő igasságara valo fel függesztetése.

1. Ioan. 3. v. 14 & 15. Num. 21. v. 6.

II. Bizonsag. Azok az S: Irásban valo sollasnak formai, mellyek ki rekesztik az törvént és az czelekedeteket ezt bizonittyak. Mert ingyen igazittatunk meg, nem az törvénből, nem az törvény által, az törvénynelkül, az czelekedeteknelkül, nem az czelekedetekből, nem az czelekedetek szerént, nem mi magunk által, nem az törvénnek czelekedeti által, hanem hitt által. Rom. 3. 4. 5. 6. 7. Gal. 2. ver. 16. 17. Gal. 3. Ephez. 2. Es ez gyakorta valo mondas. Hisek. Luc. 2. vers. 9. Mely sollásnak formái ki rekesztik az megh

2. Mert az törveny es az czelekedetek ki rekesztetnek.

igazuláſnak dolgábol az tőrvént és az czelekedeteket és czak az hitnek tulaidonittyak.

5. Mert czak az hit fogya egyedűl meg az Chriſtuſt.

III Bizonſagh. Mert ſemmi ninczen az emberben, mellyel az bűnős ember Chriſtuſt és az ő igaſſágat meg foghatna, és magahoz kapczolhatna, az hit kivűl. Mert az ſeretetnek, reménſégnek, Iſteni félelemnek, megtérésnek ſockal mas egyéb haſznai vadnak az emberben, és czak eggyikis ezek közzűl nem háſznal az Chriſtuſnak, és az ő érdemének megh fogaſára és hozza kapczolaſára. Annakokáért ſemmi ninczen az emberben, mely az megigazuláſnak okà lehetne az hit kivűl.

4. In ca. 4. ad Rom.

IV Bizonſag. Az régi Anyaſzentegyházunak az ő itileti. Szent Ambrus igy ſol: Nÿlvanſággal boldogok azok, kiknek minden munkáioknelkűl meg boczátatnak, hamiſſági és el fődőztetnek bűnei, ſemmi pœnitentiának czelekedeti nem kévántatvan tűlők, hanem czak hogy hidgyenek: Iſmét egy keveſſe az előt igy ſol: Meg igazittatnak ingyen, mert ſemmit nem munkalkodvan, ſem viſſza nem fizetvén, czak hitt által igazittatnak meg Iſten aſandekábol. Maſutis igy ſol: Igy rendeltetetet Iſtentűl, hogy az ki hiſzen az Chriſtusban, üdvezűllyön czelekedet nélkűl, egyedűl hitt által ingyen vévén bűne boczanattyat. Szent Agoſtonis azt mondgya: Az léleknek minden ſebeinek orvoſſága, és minden bűnöknek egy engeztelő aldozáttya, hinni az Chriſtusban. Heſychius: Az kegyelem penig irgalmaſſágbol czak egyedűl hittel fogattatik megh, nem czelekedetből. Szent Bernhard: Annakokaért valaki ő bűneiért ſorongattatvan, ehezi és ſomjuhozza az igaſſágot, hidgyen te benned, ki megh igazitod az hitetlent: és egyedűl hit által megigazitatvan, békeſége léſzen az Iſtennél. Chryſoſtomus igy ſol: Az Galatabeliek azt mongyak vala, az ki egyedől az hithez tamazkodik: Atkozot az: az ſent Pal, ez ellen bizonittya, aldotnak lenni, azt, az ki hithez tamazkodik. Mellyel eggyez az ſ. Balas Doctoris mikor igy ſol: Éz az Iſtenben valo tőkélletes diczekedés, mikor igaſſágábanis valaki fel nem fualkodik: hanem megh iſmeri, hogy ſükölködik az tőkélletes igaſſagnelkűl: és megh tudgya hogy egyedűl czak az Chriſtusban valo hit által igazittatik megh. Oriſ genesis: Iéllyük, ugy mond, az embert megigazittatni hitt által az tőrvénnek czelekedeti nelkűl. Es azt mondgya hogy elégſéges egyedűl az hitnek megh igazitáſa: ugy annÿra hogy czak az hivő igazittatik meg, ha ſemmi czelekedet tűle nem ſarmazotis. Megh kel azért minekűnk kik az Apoſtol iráſát akarjuk erősiteni, és igaznak bizonitani lamunk, hol találunk oly peldat, ki czelekedetnelkűl egyedűl

In 1. Co. cap. 1.

Serm. 20. de verbis Apoſt.

Serm: ar in Cant:

Lib: 4. in Levit: cap: 11.

In 3. cap. ad Galat.

Orat. de humilitate.

Super 3. cap. ad Rom.

egyedûl hit által igazíttatot volna meg. Elég-
ſégeſnek itéllyük penigh amaz tolvaynak pel-
dáiat, ki az Chriſtuſſal fel feſittetvén az ke-
Luc. 23. rezt fárol fel kiálta mondvan: Vram Ieſus
emlekezzél meg rolam mikor az te orſágod-
ban menéndez. Nem emlekezik az Evange-
liſta ſemmi czelekedetirôl ennek, hanem csak
egyedûl ezért az ô hîteiért, monda neki Ieſus:
Bizony mondom téneked, ma velem léſez
paradiczomban. Az utan iſmet igy ſol: Hi-
által igazitot meg ez az tolvay, az tôrvénnek
czelekedetinelkûl mert ez fôlôt nem kérdezé
az Chriſtus mit czelekedet ez elôt, ſem nem
vârta mit czelekednék, mikor hît volna: ha-
nem czak az vallas tétel által igazíttatot meg,
és lôt az Chriſtuſnak uti tarſa az paradicsom-
ban.

CAPVT VI.

Harmadik fô és kivalképpen valo különbözésünk az Papiſtaktul az megh igazuláſnak tudomanyában, mind az mi bizonſâginkal, és az ô ellenvetéſeckel egyetemben.

HArmadfor külömbözünk az Papiſtaktul az megh igazuláſnak tudomanyában az jo czelekedeteknek mi volta felôl

lôlis, menńben tudni illik kévántaſſanak az jo czelekedetek, az meg igazulásban.

Az Romai Anyaſzentegyháznak értelme ez: Kettônek mondgyak az megh igazulaſt. Elsô és maſodiknak, mint az elôtt is jelentettük. Az elsô az, mikor valaki gonozbol jo valéſzen, melytûl az czelekedeteket tellyeſſégelki rekeztik, holot az egéſzlen kegyelembôl legyen: az maſodikat mondgyak, lenni mikor valaki igazbol igazabbá léſzen: Es ezt mondgyák hogy ſármazik az kegyelem altal valo czelekedetekbôl. Mert miképpen, ugy mond, az ember noha ſûlettetik, de az éledel által vesen nevekedéſt: Igy az bûnôſis, noha megigazittatik elsô meg igazuláſſal, mind azonáltal magat az utan igazabbá teheti. Annakokaért, kéttôt tanitanak. 1. Hogy az jo czelekedetek érdemlô okai az maſodik megigazuláſnak, és azt az igaſſágot actualiſnak az az, czelekedônek nevezik. 2. Hogy az jo czelekedetek az máſodik igaſſágnak ôregbeteſének eſkôze legyen, kit Habitualiſnak neveznek. Láſſuk immar menńben kellyen velek eggyeznünk ez tudománnak réſzében.

Az Romaiok ſententiaia. Kettô az megh igazulis Elsô és maſodik.

Menyben eggyezzünk velek.

Az mi velek valo eggyezéſünk, ez három dologban foglaltatik bé.

1. Az io czelekedetek nek jutalmok vagyon.

I. Végezes. Az jo czelekedetek, mellyek az megigazittatot embertûl léſznek, kedveſek Iſtennél, és ennek okaért jutalmok vagyon.

II.

5. Az io czeleke-detek az üd-vőſſégre mikep-pen ſük ſegeſek.

II. Végezés. Az jo czelekedetek kétképet ſükſégeſſek az üdvőſſégre. 1 Nem ugy; hogy azok okai volnának, vagy ſegitenek az embert az üdvőſſéghre, hanem követik az hitet és ugy mint az hitnek el valhatatlan utánna járo, vagy követő uti tarſai, mely ſükſéget az üdvőſſégre. 2. Vgy mint egy utnak megmutato, s'jegyei, avagy utt, mely minket üdgazgat az örök életre.

3. Az czeleke-detek meg. igazitanak, de em-berek előtt. Külőm-bőzés.

III. Végezes. Tanittyuk és hiſſük, hogy az igaz emberek, neminemű bizonyos modſerént, meg igazittatnak az czelekedetekből, de az embereknél. Ezért mondgya S Iakab cap. 2. ver. 21. Az Abraham, ugy mond, az mi Atyank megh igazittatot az czelekedetekből. Es ennijben eggyezünk mi ő velek.

Az külőmbőzés penig ez: ők azt mondgyak, hogy az mi megh igazuláſunknak, az czelekedetek ugymint okai. De mi azt mondgyuk hogy ugy mint mutato jegyei avagy gyümölczei, s'ezis értelme az S. Iakab mondaſának, ki cap. 2 verſ. 21. Az Abrahamot az cselekedetekből mondgya megh igazitotnak lenni. Mely annijt teſzen mint ha mondana: Az Abraham megh bizonyoſodot emberek előt igaznak lenni az ő cselekedetij, avagy Iſtenhez valo engedelmeſſéghe által. Ez utan mind két félnek erőſſéghéből és bizonſagából meg mutáttyuk az mi értelmünket igaznak lenni.

Az mi értelmünknek bizonſághi.

1. Rom. 3. v. 28.

1 BIzonyos okokbol vesük azért hitből megh igazitatni az embert, aztörvénnek czelekedeti nelkül.

Az ellen közöknek fe-leletek.

Felelnek némellyek azt mondgyak, Hogy az Apoſtol it az Ceremoniai törvényeket rekezti ki: Némellyek, az erkölczöknek törvénijt. Iſmét némellyek, azokat az czelekedeteket mellyek az hitet elől vesik. De ám bator ők, magok oltalmára akar mit mondgyanak, de nijlván valo dologh, hogy az S: Pal minden czelekedeteket ki rekezt. Azért mondgya ver. 24. Meg igazittattunk ingyen az ő kegyelme által, az Iſtennek tudni illik aiandekabol: holot nijlvanſággal meg jelenti, hogy ſemmit az ember nem czelekedhetik magatul ollyat, mellyért Iſten ötet az örök életben bé fogadna. Et ver. 27 azt mondgya, hogy az meg igazulas minden diczekedéſt ki rekeztet. Mely igickel ki rekeztetnek az meg igazulásbol minden mi czelekedetink, kivalképpen penigh azok, mellyeken diczekedhetnénk, az az, az jo czelekedetek. Mert ha az bűnös ember, holot egyßer igazzá lőt az Chriſtuſnak erdeme által, az ő ſaját czeleke-

deti által inkab megh igazulhatna, magában volna igy dicsekedéſének oka. De, hogy az mi ellenkezőink ne kételkedgyenek az ſ. Pál mondaſában, olvaſſak, kérem őket, és gondollyak ſol meg mit mond ő maga ſent Pál Ephes. 2 verſ: 8 & 9. Kegyelemből vattok megtartatuan hitnek általa: és ez nem tiſtületek vagyon, Iſten ajandeka, nem az czelekedetekből, hogy ſenki ne dicsekedhеſſék.

Itt is ki rekezt minden czelekedeteket, akar minemüek legyenek azok; ſőt az kegyelemnek czelekedetitis, mint az utan mondgyak: Mert úgy mond, ő álkolmanij vagyunk, teremptetvén az Chriſtus Ieſusban az jo czelekedetekre, mellyeket eleve kéſitet az Iſten hogy azokban ſariunk. Mondgyak meg hat, az Papiſtak miczodak azok, az czelekedetek, mellyeket kéſitet eleve az Iſten, hogy azokban jarjanak, és az miért ezek, vyionnan ſületettenek, bizony nem egyebek, hanem csak az kegyelemnek czelekedeti. De ha megh akáriak igazan mondani, azokatis ihol ki rekezti, ſ. Pal az üdvöſſégnek és meg igazulásnak dolgabol.

8. Bizonſágh. II. Bizonſágh. Gal. 5. v. 3. Ha környül metélkeztek, kötelesek vattok az igaz törvennek meg tartáſára. Megh vreſſeltettetek az Chriſtuſtul, valakik az törveny által megh igazultok, &c. Itt az Szent Pál diſputál azok ellen,

ellen, kik téſt ſerént az Chriſtus által, réſ ſerént penigh, az törvennek czelekődeti által akarnak meg tartatni. Innen ezt hozom ki. Ha ki az törvennek czelekődeti által akar megh igazittatni, köteles' az az egéſ törvennek az ő keménſege ſerént valo be tőlteſére. Mert ezen az Fundamentomon ál az egéſ diſputatio. De ſenki az törvent az ő kömenſége ſerént be nem tőltheti. Mert meg az ſ. és tiſta embereknek czelekődetők, és eletekis bűnökkel megh moczkoltattanak és nem tökelletőſek. Ezért mondgyuk minden nap. Boczaſd meg nekünk az mi vétke inket. Annakutánna azmi Iſteni iſmeretünkis nem tökelletes, igy hat az hit, pœnitentia, és az mi meg ſentőlteteſünkis, mely az Iſteni iſmeretből ſármaznak nem tökelleteſſek. Annak felőtte; az uſonnán ſülettetet ember réſ ſerént az téſtben vagyon, réſ ſerént penigh az lelekben: Annakokáért, az ő czelekődetiſs réſ ſerént az teſtből, reſ ſerént az lélekből vadnak. Es igy az ki kőteleztetet az Iſtennek törvenyenek tőkélletes képpen valo engedelmeſſégere, az ő keménſéghe ſerént, kötelezteteť maga ſaiat kárhozattyavais.

3. Bizonſág. Az vaſlaztas, czak meſő kegyelemből vadnak.

III. Bizonſágh. Az üdvöſſégre valo vaſlaztas kegyelemből vagyon, czekekődet nelkül. Annakokaért, az bűnőſnek meg igazitaſais kegyelemből vagyon, czelekődetnelkül.

Mert ez erös és bizonyos Regula. Az mi valami dologhnak oka, ugyan azon dologhnak okanak iſmet oka lehet az. De az, az kegyelem, oka az valaſtaſnak czeleködetnelkül, és az valaſtas oka az megh igazulaſnak. Annakokáért az kegyelem oka az meg igazuláſnak czeleködetnelkül.

2. Bizonſág: Czak az meg igazultaknak czeleködetek kedves Iſtennél:

IV. Bizonſágh. Szükſegés hogy az ember egeſlen megh igazitatot legyen, minekelötte valami jo és Iſten élöt való kedves dolgot czeleködnek, mert illik hogy eléb legyen kedves Iſtennél az ſemely, hogy nem az czeleködet. De az bünös embernek ſömelye, nem lehet kedves Iſtennél minek elötte tökélletes-ſen meg nem igazitatnek: Annakokáért minekelötte megh nem igazitatnek az bünös, czak egyſer jot ſem czeleködhetik, igh az jo czeleködetek, nem lehetnek érdemlö okai az megh igazuláſnak, ugy mint, az kik utánna jarnak az megh igazuláſnak, mind rend, s' mind idö ſerént. Hogy egy ſóval megh mondgyam. Az hol az Romaiak ket külömbözö igazuláſnak modgyat tanitanak lenni, mi azt, az megh ſenteléſnek gradiczainak mondgyuk. Vgy, mindazonáltal hogy az megh igazulás czak egy legyen, mely ál, az bünnek meg boczataſában, és Iſten elöt örök eletre valo be fogadtataſinkban, és kedveſſe-günkben az Chriſtus által. Ennek az megh igazu-

igazuláſnak ſemmi graduſi ninczenek, hanem kezdetitöl fogva tökelletés.

Az Papiſtaknak ellenvetéſi.

1. Ellenvetés.

1 ELlenvetés. Pſal. 7. v. 9. azt mondgya az David: Itily megengémet Vram, az en igaſſagom ſerént. Honnan ezt hozzák ki. Há David, az ö igaſſága ſerént itilteték megh hat következözik hogy az által megh igazulhatot. De azt kévannya ö, hogy az ö igaſſága ſerént itilteſſék megh. Annákokáére megis igazulhatot az által.

Ket felé az igaſſágh. Szemelybeli es Igibeli.

Felelet. Ket neme vagyon az igaſſághnak: az eggyik ſemelyre nezendö, máſik czeleködetre avagy igire. Az ſemelyre nezendö igaſſágh az, mellyel az ember igaz és kedves Iſten elöt az örök életre. Az czeleködetnek penigh avagy iginek igaſſaga az, mikor valaſkinek igye. Iſtentül igaznak és jonak itiltetik. Ebben az locusban azért David ſoll az ö czeleködetinek, vagy artatlanſáganak igyenek igaſsága felöl: hogy tudnyillik, hamiſſan vadoltatnák Saul Király elöt, hogy az ö orßágat kévanna. Haſonlokeppen ſol Phinéis felölis. Pſal. 106. v. 31. hogy az Zimrinek és Cosbinak megh öletteteſe neki igaſsá-

gara tulaydonittattot. Bizonyara nem azért, hogy az az czelekődet elegſéges fizetéſe lőt volna az tőrvennek; holot az tőrvennek keménſéghe azzal az egy czelekődettel be nem tellyeſitethetett: hanem azért, hogy az Iſten azt az czelekődetőt kedvéſen vőtte, ugy mint az ő igaſſáganak és buzgoſáganak mely ő benne vala az Iſten diczéſegeiert jegyeül.

§. Ellenvetés, II. Ellenvetés. Az Sz. Irás gyakorta boldoghnak mondgya azt, az ki iot czelekedik, mint. Pſal. 109. v. 1. Boldogh az ki tőkelletés az ő utaiban, az ki az Iehovának tőrvenyeben jár.

Feleſet. Igaz, hogy boldogh az, az ki minden ereiével abban foglallya magat, de mindazonáltal nem azért hogy czak czupáſt az Iſten tőrvenyehez tartya magat: hanem inkab azért, (hogy az Chriſtusban vagyon és hiſen, melyre nézve azokat czelekőzi) az mely dologhnak ſegye, az, az ő Iſten tőrvényehez valo engedelmeſſéghe.

§. Ellenvetés. Az, bűy tők és könyőrgeſek, meg engeſztetik az Iſtent. III. Ellenvetés. Mikor valaki bűneit megh vallya, és magat megh alázza, könyőrgéſnek, és bűytőléſnek általa, akkor az Iſten haragya le czendezittetik és le ſal. Annakokáért, az bűytőleſek és könyőrgéſek az mi Iſten előt valo megh igazuláſonknak okai.

Feleſet. Bizonyara, az kik magokat igazan megh alázzak Iſten előt könyőrgéſek és bűytőléſeg által, megh engeſztelik az Iſtennek haragyat: de nem ezek által kivalképpen, hanem ezek által meg mutattatot és ki nyilatkoſtatot hit által, mely által meg fogyak azt, az mi megh engeſzteli az Iſten haragyát, tudnyillik az Chriſtus erdemét: kiben az Atya megh engeſzteltetőt, és az kinek tekintetire nézve mi hozzank kegyelmes és megh engeſzeltetet.

4. Ellenvetés. Sokan vadnak tőkelleteſſek. IV. Ellenvetés. Sokan diczirtetnek az ſent Irasban az ő tőkélleteſſégőrűl, Noe, Abraham, Zacharias, és Erſebet Aſſony, ſőt az Chriſtuſis paranczollya hogy tőkelleteſeg legyűnk. Ahol penigh az czelekődetőknek tőkelleteſſege lehet, ott lehet az czelekődeték által valo megh igazulaſis.

Ket fele tőkelleteſſegh. Reſ ſeréne és gradus ſeréne valo. Feleſet. Az tőkelleteſſégh ket fele: eggyik réſ ſerént, másik gradűcz ſerént valo: Az réſ ſerént valo tőkelleteſſegh az, mikor az uyonnan ſűlettettek mindeneſtűl fogva azon vannak, hogy nem czak imez avagy amaz ioſágos czélekődetőkben gyakorollyak magokat: hanem az Iſtennek tőrvenyenek minden rezeiben, és ugy ſolgálnak ő nekí. Igy mondatik Ioſias Iſtenhez terni az Moyſeſnek egeſz tőrvenye ſerént, Az gradus ſerént

rént valo tökelletesſégh az, mikor az ember ugy őrizi és tartya megh az Iſtennek törvenyet, az mint az ő keménſéghe tartya. Ahol azért az ſent Irásban paranczollya Iſten hogy tökelletesſeg legyünk, az réſz ſerént valo tökelletesſeget kel érteni, nem az gradus ſerént valo tökelletesſéget, mellyet ſenki ez életben nem követhet. Mindazonáltal, nagy ſorgalmatoſſággal kel igyekőznünk, hogy czak kiczin bennis attul el ne távozzunk.

5. Ellenvetés.

V. Ellenvetés 2. Cor. 4. v. 17. igy ſol az ſent Pál. Egy ſempillantáſigh valo nyomoruſág örökké valo diczeſeget ſerez. Annakokáért, ha ez nyomoruſág oka az mi üdvőſſegünknek, ſokkal inkáb az jo czelekődetek.

Felelet. Az nyomoruſágok üdvőſſéget ſereznek, nem ugy, mint ſerző okok, hanem ugy mind az üdvőſſégre vezérlő ezközők, ſőt ez üdvőſſegről valo tudománban, az io czelekődetek felől mindenkor igy kel érteni, hogy azok legyenek mint egy ut, avagy jegyek, de nem ſerző okai az üdvőſségnek. avagy ſent Bernhar. lib. de grat. 5. lib. arbit. Szent Agoſton igy ſol: Az io czelekődetek utai az orſághnak, nem oka az uralkodáſnak.

6. Ellenvetés.

VI. Ellenvetés. Az mely ſerént meg itiltetünk, ugyan azon ſerént igazittatunk, megis. De az jo czelekődetek ſerént itiltetünk meg. Annakokáért azok által igazittatunk megis.

Felelet. Nem igaz az első. Mert az itilet, Iſtennek munkaja, mellyel az ki igaz, igaznak bizonittatik. De az meg igazitás Iſtennek más czelekődete, külömbőző az elsőtől, mellyel igazzá tészi, azt az ki nem igaz, az az, az hitetlent. Ennekokáért ſükſeges hogy az utolſo itilet, az czelekődetek ſerént legyen, mert azok ugy mint bizonyos regulák mellyek ſerént az emberek meg kerdőztetſenek: s' megis mutattyak kiket igazit Iſten itt ez világon meg.

7. Ellenvetés.

VII. Ellenvetés. Az hűtelenek, az ő gonoz czelekődetekért kárhoztatnak el. Annakokáért az igazakis az ő jo czelekődetekért igazitatnak megh.

Felelet. Semmiképpen nem következik. Mert felette nagy külömbſegh vagyon az io és gonoz czelekődetek közőt. Az gonoz czelekődet valoban gonoz; ennekokáért, karhozatot érdemel. De ſenkinek, io czelekődeti tökelletesſen nem iok, annakokáért ſenkit meg nem igazithat.

8. Ellenvetés.

VIII. Ellenvetés. Hinni az Chriſtusban czelekedet az által penigh megh igazittatunk, Ha annak-okaért egy valamely czelekedet meg igazit: miért nem igazittanának meg az tőrvénnek minden czelekedeti?

Felelet. Az hitet ketképpen kel meg gondolni, avagy ugy mint ſoſagos czelekedet, vagy munka, avagy ugy mint eſkőzt vagy kezet, mely az Chriſtus érdemét megh fogia. Az hit meg igazit, nem annńban az menńben munka avagy czelekedet: hanem az menńben eſkőz, mellyel megh fogiuk, és hozzank kapczollyuk azt az mi megh igazit. Ezazért az ſollaſnak formaia, meg igazittatunk hittel, haſonlatoſſag ſerént valo. Mert az hit magâban ſenkit igazzá nem tęſen, mint ſinten az hitnek czelekedetńs, melynek tulaydona az, hogy az Chriſtuſt megh fogia, hanem az mi az hitnek eleiben vettetik, ugy mint az Chriſtuſnak engedelmeſſége, mely hittel fogattatik meg, az igazit meg. Ezek az Papiſtaknak kivalyképpen valo ellenvetéſek, ez megh igazuláſnak tudomanyâban, mellyek igen erőtelenek az mint ki tetzik. Hogy azért ez tudomantis el végezzük. Mi azt tanitiyuk és mondgyuk, hogy az jo czelekedetek, az meg igazuláſban ſükſégeſek, és hogy az által

tal meghis igazulunk, ugy mint jegyek által, de nem ugy mint okok által. Mert az mi meg igazulaſunknak eredeti, és végben vitele âl és fűgh, czak az Chriſtusban. Erre nézve mondotta az ſent Ianos mikor igy ſollot: Ha ki (az megh igazittatot tudni illik) vetkezik, ſoſolonk vagyon az Atyanal, az igaz Ieſus Chriſtus, ki az mi bűneinkért engeztelő aldozat. Az czelekedeteket azért, az meg igazuláſnak okanak tenni vagy mondani nem egyéb, hanem akar mely embernekis magat magának ſabaditoiának tenni. 1. Ioh. 2.

EöTöDIK VETELKöDES.

AZ ERDEMEKRöL.

CAPVT 1.

Melyben mind az két feleknek értelmek, eggyezései és külömbözései, foglaltatik.

AZ érdemnek nevezetin értyük, mind azt az dolgot és czelekedetet, valamely mineкünk az Istennek szerelmét és az örök életet, szerzi: aztis penig, az czelekedetnek meltosagára, és nagysagára nézve. Avagy az érdem, semmi nem egyéb, hanem oly

oly josagos czelekedet mely kötelezi az Istent ahoz az czelekedethez egyenlő jutalomnak meg adasára.

Az ellenkező feleknek eggyezései.

Eggyezes.

EZ tudomanban az Papistakkal kettőben eggyezünk 1. abban hogy az érdemek oly szükségessek, hogy azok-nelkül, senki nem üdvözülhet. 2. abban, hogy az Christus Iesus, az mi közbenjaronk és meg váltonk legyen, minden érdemnek eredeti, gyükers, és kut feie.

Az ellenkező feleknek külömbözései ebben áll.

Külömbözes.

Az Papisták érdemek két felek.

AZ Romai Anyaszentegyhaz, az érdemet, helyhezteti az emberekben, kettőnek mondgyak penigh az érdemet, eggyiket személynek érdemének, az másikot czelekedetnek érdemének nevezik. Személynek érdemének mondgyak lenni, az személynek méltosághat, mellyért mélto valaki az örök életre: ez az érdem, azt mondgyak, hogy az kiczin gyermekekbenis, kik mindgyarast az keresz-

kereztség utan meg halnak, noha jo czelekedetek ninczenis, megh vagyon, melyre valo képeſt, az menyorſágot el veſsik. Az czelekedetnek érdemet, nem egyébnek mondgyak lenni, hanem valamely oly czelekedetnek méltoſágának, melyre nézve, az ki azt czelekedi örök életet érdemel. Aztis mondgyak, hogy az jo czelekedetek kétképpen érdemlik az örök életet: egyképpen ezért mert Iſten igirte hogy azért megh fizet és jutálmat ád: másképpen ezért, mert Chriſtus ezt nyerte mínekünk, hogy az mi czelekedetünknekis érdeme avagy jutálma legyen. Ez az Papiſtaknak, ez felől valo tudományoknak veleje, melytől mi ezekben külömbözünk.

Az io czelekedetek kétképpen érdemlik.

1. Külömbözés. I. Mí, nem iſmerünk ſem tudunk ſemmi ſemélyben valo érdemet, ſőt minden embernek ſemélyének érdemét, Iſten előtt ſemminek tudgyuk az üdvőſſegre.

2. Külömbözés. II. Ellene mondunk minden czelekedeteknek érdeméneki. Eggyetlen egy érdemnek penig, mellyel Iſtennek kedvében lehetünk, és örök életet reménlhetünk, s'nyerhetünkis, czak az Chriſtus Jeſuſt mondgyuk lenni, ki kutfeie minden mi érdemünknek, és czak ezzel elegedet megh az Atya Iſtenis. Az Iſtennek jo akarattya, és kedve végheteten méltoſága: ſenki azért az ſeremptet állatok közzül

közzül ollyat nem czelekedhetik, mellyel érdemlené ezt az Iſtennek jo akarattyat, hanem czak ő maga az Chriſtus czelekedet. Az ki az ő ſemelyének méltoſagáért (ugy mint ki nem czak czupa ember, hanem Iſten ember, avagy ember Iſten) egyedűl czelekedet ollyat, mely megh felelt minden modon az Iſtennek kedvenek, és jo akarattyának, annakokaért elégſégeſſek azok az ő czelekedeti, ugyan azon Iſtennek jo kedvének nekünk valo megh nyereſéreis. Es noha az az érdem, egyedűl czak az Chriſtus ſemelyében találtatik megh, mindazonáltal ugyan azon érdem mienkis lőtt tulaydonitasképpen. Mert mikèppen az ő igaſſága miénké lőt: azonképpen az érdemis (mely az ő igaſſagától fűg) mienké lőt. De az Chriſtuſnak igaſſága miénk lőt tulaidonitas által, mint ideb fellyeb megh mutattuk. Annakokaért, érdemeis miénk lőt tulaydonitas által. Innen immar ezis ki jő: hogy miképpen az Chriſtuſnak igaſſágamiénké lőtt valoſágosképpen tulaydonitas által, az mi megigazittatáſunkra, azonképpen, mijs annak az tulaydonittatot igáſſágnak érdeme által érdemlünk örök életet. Egy ſoval mondo van ez az mi tudományunk. Az Papiſtak oltalmazzak az ő czelekedeteknek érdemet: de mi ellene mondunk, minden mi czelekedetinknek

tinknek érdemének, és czak egyedûl az Chriſtuſnak érdemében helyheztenyük reménſégünket és bizodalmunkat. Hogy az mi tudományunk igaz, és az ôvek hamis, elôször meg mutatom azt: annakutánna az ô értelmeknek bizonſitaſára elô hozot ellenvetéſekre felelek megh.

CAPVT II.

Az mi értelmönknek erôſsiteſére valo bizonſágok.

1. Bizonſagh az érdemnek tulaydonſagibol yetettetet, mellyek negyen vadnak.

1 AZ elsô bizonſag vétettetik az érdemnek tulaydonſagibol, a vagy azok az okokbol, mellyek minden érdemes czelekedetben megh kévantatnak. A zok penigh négyen vadnak. 1. Szûkſégh hogy valaki az ô czelekedetinek érdemet a karia venni, azt magatul czelekedgye, és magáért. Mert ha máſért czelekeſi, nem tartozik, az érdemarra, az ki czelekette. 2. Szûkſégh hogy azt az ember ſabad akaratiya ſerént czelekedgye, nem adoſſagh ſerént: mert mikor ollyat czelekeſünk, mellyel adoſſ vagyunk, ninczen ſemmi érdeme. 3. Aſſe

1.

2.

3.

czelekedetnek kel lenni, annak haſznára, az kinek czelekeſi, és igy azis kôteles léſen annak meg fizetéſére. 4. Szûkſég hogy az jutalom egyenlô legyen az czelekedettel. Mert ha az jutalom nagyob léſen, nem érdem ſerént, hanem jo akaratbol valo leſen. Mellyekbôl ez jô ki, tudni illik, hogy az Chriſtusban valo emberi terméſet, az menyben magában az Iſtenſég kivûl gondoltatik ſemmit nem érdemelhet, noha az minden embereknel és Angyaloknal fellyeb valo lôttis. Mert ſemmit magatul nem czelekeſik, hanem az vele közölteteč Iſtenſéghnek ajandekából, és ereiébôl: noha mérteknelkûl. 2. Ezis következik innét: hogy az Chriſtuſnak emberſége, mint hogy teremptet állat, mind azokat mellyeket czelekedet kôteles volt. 3. Az Chriſtus az menyben ember, ſemmit Iſtennek nem adhatot viſſa, hanem czak az mis Iſtentûl vôt: annakokaért az Chriſtuſnak emberſége magátul ſemmit nem érdemelhet, ha nem csak az menyben ſemély ſerint az Iſtenſéggel eggyeſûlt. Hogy ha azért ugy vagyon az dologh, mint hogy igyis vagyon, ſockal inkab ſemmit nem érdemelhet czak czupa ember, avagy Angyal akar mely nagy legyenis. Annakokaért nagy eſtelenſég itélni, és tanitani, hogy az emberek czelekedhetnek ollyat mellyért örôk életet veheſſenek. 2 Bi-

4.

Szörzes 1. Az Chriſtuſnak emberi terméſetinek érdemeről.

2. Szörzes.

3. Szörzes:

2. Bizonsagh. Az mi irgalmassagbol adatik az nem érdemből vagyon.

II. Bizonsag. Exod 20. ver. 6. Irgalmassagot czelekeszem ezer izighlen azokban az kik engemet szeretnek és az én parancsolatimot megtartyak. Innen azt hozom ki, Az mely jutalom irgalmassagbol adatik, az nem érdemből, sem érdemért vagyon. De azoknak, kik az Isten törvényét megtartyak, az jutalom, irgalmassagbol vagyon. Annak okáert, az az jutalom nem érdemért, sem érdemből vagyon. Mert mit érdemelhetünk, holot minden jo életünknek jutalma es fizetése czak czupan Isten irgalmassagából vagyon. Mely megtetzik Adamban, ki hagyan megh maradot volnais az épséghben mind ez napighlan, de mindazonáltal nem nyerhetet volna nagyob kedvet magának és jo akaratot Istentül, czak ugyan abban az boldog állapatban maradot volna megh, melyben terempteret vala.

3. Bizonsegh.

III. Bizonsag. Az szent Iras nyilvansággal karhoztattya az czelekedeteknek érdemet, Rom. 6. ver. 23. Az bünnek soldgya az halal; Isten ajandeka penigh az örök élet az mi Vrunk Iesus Christusban. Itt kévántatik vala hogy az szent Pal azt mondana: az jo czelekedeteknek soldgya az örök élet; ha érdemmel kellene azt keresni. De nem sollot ugy, hanem az örök életet, Isten ingyen

ingyen valo ajandékának mondotta lenni. Hasonlo ehez az mit mond. Tit. 3. verss. 5. Megtartot minket nẽ az igasságnak czelekedetiből, mellyeket mi czelekedtünk: hanem az ő irgalmassagából. Ephes: 2. ver. 7. 8. 9. & 10. Kegyelemből vattok megtartatvan hit által; és az nem ti tületek, Isten ajandeka, nem az czelekedetekből &c. az mellyeket eleve készitet az Isten hogy azokban jarjunk. Annakfelette, ha valaha valamely czelekedetek örök életet érdemlettenek volna, bizonyára, az Martyromoknak az ő szenvedések érdemlették volna azt. De azok felől azt mondgya szent Pal Rom. 8 verss. 18. hogy ez életben valo nyomorusságok nem egyenlők az jövendö diczőssséghez. Ha azért ezek örök életet nem erdemlenek, honnan adatot volna hát ez az meltoságh és hatalom egyebeknek czelekedeteknek. Erről mondgya szent Ambrus: Az igaz, bátor czigazásban legyenis, mindenkor igaz, mert igazzá teszi az Istent, és nem az ő büneinek érdeme szerént mondgya magat szenyvedni, az az, kisseb büntetést szenved hogy nem mint érdemlené.

In Psal 72. v. 32

4. Bizonsenki az egesstör vent bé tőltheti.

IV. Bizonsag. Az ki akar valamit érdemleni, szükségh hogy az, az egész törvént betőltze. De senki az egész törvént bé nem tőltheti, Mert ha mondanyuk hogy bűnünk

 nin-

4. Joh. 1. v. 8. Jacob. 2. v. 8. ninczen, magunkat megh czallyuk, es igasságh ninczen bennünk. Ismét: Az ki vétkőzik eggyik paranczolat ellen, az melto mind az egez törvénre. Miképpén érdemelhet hat az valamit, az ki melto mind az egez törvénre.

5. Bizonságh. Matt. 6. V. Bizonságh. Az Christus így tanitot minket könyörögni. Az mi mindennapi kényerünket ad megh minekünk ma. Melyben azt vallyuk, hogy minden falat kenyér czak czupán Isten ajandeka, nem erdemből valo, menjvel inkab hat az örök élet Isten ajandeka. Nagy erdeghi eztelenségh te hat mondani és tanitani, hogy az ember örök életét érdemelhet az ő czelekődetivel, holot czak egy falat kényeret sem érdemel.

6. Bizonságh. Lib. de lib. arbitr. VI. Bizonságh. Az reghi Anyaszentegyháznak értelme. Szent Bernhard azt mondgya: Ha nincsen kel tollani, az melyeket mi érdemnek mondunk, nem orságh láznak oka, hanem az orsághnak uttya. Szent Agostonis. Egezlen az en reménségem az en Vramnak halalaban vagyon. Az ő halala ennekem, érdemem, eletem, és feltamadásom. Az en érdemem, az Vrnak könyörületessége. Nem sükölködöm érdém nelkül, valamigh az könyörületességnek Istene vagyok lésen. Szent Balás Doctoris. örökeletem valo

In manual eadem etiam Bernhardus serm. 63. super Cantic.

valo nyugodalmok légen azoknak, kik ez világon vitezkedtenek: nem az ő czelekődeteknek érdemere nezve, hanem az be kezű Istennek, kiben biztanak kegyelemre nézve. In Psal. 114.

Ismet azon Szent Agoston. Megh Koronáz tegedet, de nem az te érdemedet Koronnázza, hanem az ő ajandekat. Psal. 164

Ismet. Az te nevedert megh elevenitez Vram engemet. Az te igasságodban nem az enjmben. Nem azért hogy en érdemlette volna, hanem azért mert te könyerülz en raytam. Psal. 142

CAPVT 3.

Az Papistáknak ellenvetesek.

1. Ellenvetés. Az Szent Irásban szántalan sok helyeken jutalom igirtetet azoknak, kik hisnek, és jo czelekedetekben foglallyák magokat. Annakokáért, az mi czelekedetinknek vagyon érdeme. Mert az jutalom és erdem égygyűt jár.

1. Ellenvetes. Jutalom igirtetet az io czelekedetekneк. Ergo.

I. Felelet. Az jutalom ket féle: Adossághbol és könyörületességhből valo. Az örök elet nem adossaghbol valo jutalom, hanem irgalmassághbol és Istennek könyörületességhből valo, mellyet igirt minden emberi czelekedet nelkül,

1. Felelet.

2. Felelet. II. Felelet. Az mennyeknek orſága, az Fiúnak az Atyatul adattatot kiválképpén valo örökſége; annakokáért jutalomnak nevezſtetik haſonlatoſſágra nézve. Mert miképpén az napi bérös, el telven az nap, el veſi az ő jutalmat: ezenképpén az emberekis ez élet el vegezedven, és futáſokat végben viven, megh tartván hitöket és a z io lelki iſmeretet, mint engedelmes fiak, el véſik az örök eletet, és innen nevezſtetik jutalomnak.

3. Felelet. III Felelet. Bator megh engedgyük nekikis, hogy az örök elet érdemre nezve valo jutalom legyen: de, nem az mi czelekedetinkért valo érdemre azért, hanem az Chriſtuſnak érdemeiert tulaidonittatot nekünk, melyre valo képeſt immar mijs érdemlük, Es erre nézve eggyüt jár az jutalom az érdemmel, az menyben az Chriſtus érdeme nekünk tulaidonittatot.

II. Ellenvetés. II. Ellenvetés. Az Chriſtus, az ő halálaval azt nyerte, hogy az mi czelekedetink örök eletet erdemlenenek. Annakokáért az örök elet adatik az mi erdemünkert.

Felelet. Felelet. Nem igaz az első. Mert ez felel az Szent Irásban azt tanállyuk; hogy az Chriſtus ſörzette bűnünk boczanattyat, igaſſágunkat, és örök életünket: ſohult penigh nem olvaſſuk, hogy azt nyerte volna az Chriſtus, hogy az mi czelekedetink érdemeſek volnának. Hanem czak, az Papiſtáknak bolond talalmanyok az, az Szent Irás kivül. Mert nem ezértis holt megh az Chriſtus, hogy az mi io czelekedetinket, az Iſtennek haragyanak le ſallitaſára elegſegeſnek és foganatoſnak tenne: hanem ezért, hogy az mi bűneink megh boczattnanak, s'ezt bizonitya az Irás nem egyebet. Hogy penigh az Chriſtus elêghſégesképpén az ő halalaval örök eletünket megh ſerzette, megh mutatta ezzel, hogy ſoha nem igyekezet arra, hogy minekünk annij erőt adot volna, hogy azt magunktul érdemelhetnük. Hanem ha azt gondolnuk hogy ő többet adot volna minekünk annál az mi nelkül ſükölködnénk. Annak felette az Chriſtus mellet, az közben jaráſnak tiſtiben nem volt ſenki társul: mert ő oly tekélletés közben jaro, hogy akárkinek ſegitſége nelkülis, az ő tiſtinek minden rezéit magátul végben vihette. Az tanitok penigh, kik az igit hirdetik, czak ugymint ezközök, kikkel él az ő tiſtinek nemely rézeinek végh hez viteleben, Ha penigh az emberek az ő czelekedetekkel nyerhetnének boldogſágot; hat igy az Chriſtuſnak tarſai volnanak az valtſághnak tiſtiben. Annak felette, ha igaz volna áz, hogy az Chriſtus azt nyerte volna,

hogy az mi czelekedetink érdemesok volnának, következnek hogy aztis nyerte volna, hogy az mi igasságunkis (mely bűnnel megh moczkoltatot, ez az érdemre hazontalan) érdemes volna. Megh moczkoltatotnak mondam, mert mi réá nézve lelekben vagyunk, réá nézve penigh testben. Annakokáért magunktul és magunkban érdemlűnk, megh ujjonnan születtetvenis, átkott és kárhozatot, ugy mint, kik nem tartyuk megh mind azokat, mellyek az törvenben megh vadnak irattatvan. Végezetre. Egy jo czelekedet helyet, több sok gonoszokat czelekezűnk, mellyek el rontyak, ha mi érdeme volnais az jo czelekedetnek.

Deut. 27.

3. Ellenvetés.

III. Ellenvetés. Az mi czelekedetink érdemesek az Istennek frigyere és kötelere nézve: Mert Isten igirte hogy megh fizeti azokat.

Felelet. Kettő az Istennek frigye.

Felelet. Az Istennek frigye kettő. Egyik törvenbeli, másik Evangeliombeli. Az törvenbeli frigyben igirtetik örök élet azjo czelekedeknek: Mert ez az frigynek conditioja, ezt czelekedgyed, és élz. Ekképpen penigh senki nem érdemel örök életet, mert senki nem czelekedheti az mit az törveny kéván, akar az engedelmességhnek modgyat, akar mellyiket gondollyad. Az Evangeliombeli

Luc. 10.

frigy penigh igir örök életet, de nem az emberben levő joságos czelekedeteknek: hanem az embernek ki azt czeleközi, aztis nem magára nézve, hanem Christusra és az ő érdemere nézve. Pelda Evangeliombeli igiret ez. Legy hű halaliglan, és adom neked az életnek Koronáiat. Ez az igiret nem adattatot az hűséghnek, hanem az hű embernek: kinek az ő hűséghe, bizonsága; hogy az az Christusban vagyon, mely Christusnak engedelmességének érdemejert azt az életnek Koronáiat igirte Isten annak. Ennekokáért mondgya az utan. El jővek hamar, és adok mindeneknek az ő czelekedetek szerént: Holot nem mondgya hogy, az czelekedetnek, avagy az czelekedetért, hanem, az czelekedetnek, czelekedeti szerént. Hasonlóképpen kell érteni az több Evangeliombeli igiretitis az Istennek, mellyekben az Isten szabad akaratya szerént kötelezi, magat az mi czelekedetinknek fizetesére, mely kötelezés nem nézi reank sinten, hanem az Christusnak ő melyere és engedelmességere, kire nézve az Isten magat minekünk adossá tézi, és jutalmat ád az mi czelekedetinknek, az hitnek mérteke szerént, mely az czelekedetek által megh bizonyosodot. Nem következik azért hát innet, hogy az Istennek emberekkel

Apoc. 2. v. 10.

tőt frigire avagy igiretire nézve az czelekedetek érdemesek volnanak. Mondhatna valaki. Ha az czelekedetek nem érdemesek, miert vagyon emlekőzet azokrul az igiretekben?

Fogas.

Felelet. Nem azért, hogy azok érdemesek volnanak, hanem hogy iegyei és bizonsághi azok, hogy az ki azokat czelekeßi, az az Christusban vagyon: kinek érdemeiert az igiretis be tellyesedik.

Felelet.

4 Ellenvetes. IV. Ellenvetés. Az io czelekedetek tekelleteßék, és fogyatkozát nelkűl valok; mert az Szent leleknek bennünk valo munkai. Annakokáért érdemesek.

Felelet. Az mi czelekedetink miképpen az Sz. Lelektűl.

Felelet. Ha az io czelekedetek ezkőz nelkűl fármaznanak az Szent leléktűl, nem lehetne fogyatkozás bennők. De holot ezkőz által, ugy mint, az embernek bűnnel megh moczkoltatot elmeie és akarattya által fármaznak, az czelekedetekis vétkesek. Nem külőmben mint az viz, az kut fűben tiztaes fenyes, de mint hoǵ sárral és egyeb moczkokkal megh fertezteted czatornán és czővőn megyen által, meg rutittatik és iztelenedik.

Fogas.

Illyen fogast teßnek. Az melynek czelekedeßére kőteleßek vagyunk, az fogyatkozas és vétek nelkől vagyon. De az ſoknak czelekedéßére kőteleßek vagyunk. Annakokáert vétek nelkűl valok.

Felelet

Felelet. Az első mondaſt meg kel valaſtani. Mert az melynek czelekedéßére kőteleßek vagyunk, ugy az mint Iſten paranczolta, ha ugy czelekeßűk, vétek és fogyatkozas nelkűl vagyon. De mi nem ugy czelekeßűk, az mint Iſten paranczolta, avagy az mint kellene czelekednűnk. Annakokaért nincsen vétek és fogyatkozas nelkűl.

Felelet.

5. Ellenvetes, Apoc. 3. v. 4. V. Ellenvetés. Chriſtus azt mondgya, hogy az Sordisbeli Anyaßentegyházban lévő hivek kőzzűl, némellyek jarnak ő vele fejer ruhában fel öltőztetuén: mert méltok. Annakokáért az hivek érdemlenek valamit.

Felelet. Minden, az ki hißen, mélto hogy az Chriſtuſſal jarſon: de nem magatul, ſem nem magára nézve, hanem az Chriſtuſra nézve kivel eggyeſűlt, és az kiben bé oltatot, és az ő czontyabol czontya lőt, es az ő teſtéből teſte. Es erre az ő vele valo eggyeſűléſre nézve méltoknak mondatnak az hivek, mert megh gazdagultanak az Chriſtuſnak érdemével és igaſſagával.

Felelet.

VI. Ellenvetés. 2. Tim. 4. verſ. 8. Az őrők élet Koronának neveztetik, igaſſágnak Koronajának penigh, mely adattatik az igaz birotul. Annakokáért érdemli azt az ő szelekedetiyel az ember.

Felelet Az örök élet Koronának mondatik.

Felelet. Az örök élet Koronának nevezetik neminemű hasonlatossághra nézve. Mert mikeppen az ki az pallyat futtya, szükséges hogy mind az tzelig fussón, mellyet hamar el ér, az után meg koronáztatik. Azonképpen mijs az jo czelekedeteknek futasában mind végigh mennyünk, és ackor vesszük el az örök életet. Neveztetik penig igasságnak Koronaiának, nem azért, hogy méltan avagy valamely érdemért tartoznék valakire: hanem azért, hogy az Isten magat kötelezte igiretivel annak meg adasára minekünk, mely igiretnek meg adasáért mondatik igaz birosnak, melyre nézve megis nyerjük azt.

Ezek az Romaiaknak kivalképpen vallo ellenvetések, mellyekből itéletet tehetünk az többi felöllis, minemüek legyenek. Es igy az igasságh nijlvan valo lésen. Bizonyára igaz hogy kévantatnék valami érdem, de nem az emberi czelekedeteknek, sem személynek érdeme: hanem az Christusnak minkünk tulaydonittatot érdeme, mellyért kik az Christusban vagyunk érdemlyük az Istennek kedvét, jo akaratyat, és az örök életet.

KÖNYV-TÁRA

HATO-

HATODIK VETELKÖDES.

AZ ELEGH TETELRŐL.

CAPVT I.

Melyben az mi velek valo eggyezésünk foglaltatik bé.

1. Külsőképpen valo eleg tétel

1. Megegezés. Elöször tanitunk és ismerünk külsőképpen neminemű elégh tételt lenni, mely nem egyéb, hanem felebaratunknak kaért avagy bossusagáért valo megh fizetés vagy elég tétel. Illyen vala az Zachæusnak légtétele, mikor az ő megh térése utan négy annyit

Polgari rend ſerént valo elégh tétel.

annýt adna azért, mellyet maſoktul czalardul el vőt vala. Polgari rend ſerént valo elég tételis vagyon, mely nem egyéb, hanem pénzel és egyéb modon valo bűntetéſſel leſſen, az tőrvénnek megh ſegeſeiért, avagy az gonoſſágért valo fő vétel. Mind ezeckel nemineműképpen léſſen az elég tétel az tőrvénnek és az emberi tarſaſágnak meg bantaſáert. Ezeket ſűkſégeſnek mondgyuk lenni és otalmazzukis: mert ſem az Anyaſſentegyhaz, ſem az polgari tarſaſagh ezeknelkűl jo rendben meg nem álhat, holot azok ugy mint nemis nemű eſkőzők az polgari tarſáſághban lévő egyeneſſégnek megh oltalmazaſára, és gyakorta még az igaz hitnekis gyűmőlczei: az minemű volt az Zachæuſnak elég tétele.

2. végezes. Az Anyaſſ. egyhazbanvalo eleg tetel.

II. Végezés. Tanittyuk aztis, hogy legyen az Anyaſſentegyházban valami elég tétel; mely nem egyéb, hanem mikor valaki az Anyaſſentegyháznak, avagy annak valamely tagyainak botrankoztataſáért, az ő pœnitentiaiának kőzönſéges-képpen valo jelét mutattya. Illyen vala az Marianak elég tétele, ki mikor Moyſes ellen fugolodot volna, és azért poklosſagal megh veredet vőlna, Moyſesnek kőnyőrgéſe által meg ſabadittatt van, heted napig az tabortul és az embereknek tarſaſágoktul tavúl kelle lenni, hogy illyenképpen az ő vétkeiért az népnek neminemű modon eleget tenne. Ennek az elégh tételnek penig az O Teſtamentomban kűlső jegyei valanak az hamuban, és ſákban valo öltőztetéſek.

3. Végezés.

III. Végezés. Tanittyuk aztis, hogy egy ember ſem üdvőzűlhet, miglen minden bűneiért, az Iſten igaſſagának tőkélleteſſen eleget nem teſſen. Mert holot az Iſten igaſſagának véghnelkűl valo, akaria hogy avagy egyenlő és őrőckė valo bűntetéſt ſenvedgyűnk: avagy tőkélleteſſen azokért eleget tegyűnk.

CAPVT II.

Melyben az értelmeknek és tudományoknak kűlőmbőzéſe foglaltatik.

Kűlőmbőzés.

AZ kűlőmbőzés kivalyképpen ebben vagyon:

Az Papiſtaknak értelme.

Az Romai Anyaſſentegyhaz azt vallya és tanittya, hogy az Chriſtus az ő halalával ugy vagyon hogy eleget tőt, ez egéſs emberi nemzetnek bűneiért, és azoknak őrőckė valo bűntetéſértis: de mindazonáltal ſűkſéges, hogy

hogy az emberekis az ő vétkekért idő szerént valo bűntetés által, az Isten igasságának eleget tegyenek, akar az legyen az jövendő, akar penig ebben az életben.

Az mi értelmünk.

Mi penig vallyuk és tanittyuk, hogy az Christus az ő szenyvedésével és halalával, tökélletessen, és elégségesképpen, az egész emberi nemzetnek minden bűnéért, és azoknak mind idő szerént, s'mind őröcké valo bűntetéséért, az Isten igasságanak eleget tőtt. Ebben külömbözzünk azért, melyben soha sem kel eggyeznünk velek, ugy annyira hogy ha semmi egyéb nem volnais, mely el szakaztatna minket ő tűlök, ezis elégh volna, magunk meg oltalmazasára, hogy az vallas dolgában hozzaiok ne adgyuk magunkat. Ez mondom, elégtéges volna, hogy engednénk az Christus paranczolattyának, ki azt mondgya: Mennyetek ki belőle oh én népem. Mert miképpen ez előt valo tzikkelőkben, ugy ebbenis, nem keveſſe tévelygőgnek az Papistak: sőt az egész kereztyeni tudománnak fondamentomat akariak el forditani.

CAPVT

CAPVT 3.

Az mi tudományunknak erősségi és bizonsági.

Az mely elég tétel nem tökélletes, nem elég tétel ez. Super. 3 sententi. 2 dist. 19. conel. 5.

1. Bizonsag. Minden elégh tétel az mely nem tökélletes, akar egy általlyában, s'akar következésben legyen ollyan, semmiképpen nem elégh tetel. De az Christusnak elégh tétele, az mineműt az Papistak állatnak, nem tökélletes. Miért? Mert ahoz toldanak valamit, ugy mint az emberi elég tételt, ugy annyira hogy egy ő közőttők valo fő Doctor Gabriel Biel, nyilvan irja, hogy noha az Christus szenyvedése legyen oly kivalyképpen valo fő érdem, mellyel kegyelmet nyerhet az ember, és az menyorszag, s'az diczősség megh nyittatik, mindazonáltal az nincz egyedül, avagy nem egészlen valo érdemlő oka az diczősségnek: s'igy bizonittya; mert ugy mond, mindenkor az Christus érdemével eggyűt jar valami czelekedet, ugy mint, hozza illendő mélto érdeme annak, ki azt az kegyelmet és diczősseget vesi ha idejében valo ember és okossá-

okossága légyen; vagy más egyéb, ha okossága, nem légyen. De valami másnak toldalekia nelkül sükölkodik az nem tökélletes. Annakokaért ha az Christusnak elégh tételét avagy semmissé, avagy nem tökélletessé nem akariak tenni, meg kel engedniek hogy ninczen semmi emberi elég tétel. Felelnek az kik közzülök bölczebbek azt mondgyak: hogy az Christusnak és az embereknek elég tételek egyben kötetet. Mert az Christusnak elégh tétele, ugy mond, elég hatalmas ő magaban és az Isten igassagának, minden bünökért, és azoknak büntetéseiért valo elégh tételre, de nem elégséges imez vagy amaz emberért, ha azt magára nem sabia. Mely magához valo sabas légyen, avagy idő szerént, avágy örökké valo büntetés által.

Papistak fogasa.

Felelet.

En penig viſa forditom ezt, s'azt mondom: hogy az emberi élég tétel, nem lehet eskőz arra, hogy az Christus elég tételét magához sabja vagy fogia. Mellyet igy bizonyitok: Az eskőzők, mellyeckel az Istennek aldásit vagy ajandekit magunkhoz fogjuk, ket felek: avagy Istennek, avagy embereknek részekről valok. Az Istennek részéről valok azok, mellyek által az ő irgalmasságát nekünk nyuyttya, az hova tartoznak, az igének prædikállása, kereztségh, és VR Vaczorája,

Az emberi elég tétel ne eskőze, az Christusnak elég tételenek meg fogásának

mellyek mint egy kézgyanant vadnak, kikel nyuytia nekünk Isten az Christust minden jo tétemenyvel. Az emberek részéről valo eskőzők, mellyekkel az Istennek ajandekit vésik, czak egy tudnillik az hit: mely által bizonyossák vagyunk hogy az Christus minden io tétemenyevel miénk. Ez, az az kéz, mellyel az ember az Christust az ighiben és az Sentsegékben vési, és megtartya. Ezenkivül az egez Sent Irásban sohult, erre valo eskőzt többet nem talalhatni. Az Papistáknak azért fogasok, holot azt megh fogássara, vagy magára valo sabássara, eskőz, hijában valo. Mert azok, sem nem nyuytyak nekünk, sem meg nem fogyak az nyuytot Christust ez kettő közzül penigh valamellik, de megh kévantatik az eskőzőkben, Mellyet ha tagadnának az Papisták bizonieczak meg.

Ne mellyek nem elégedven megh az felelettel, azt mongyak hogy, az mi élégh tételünk semmiben nem külömböz, az Christusnak élégh tételétül; mert az mi czelekődetink az Christus éleg tételének meltosságát és érdemét biriak, mert ugymond, ő nyerte azt, hogy az mi czelekődetink az idő szerént valo büntetésért Isten igasságanak eléget tegyenek. De ezis az elsőnél nem igazab. Mert ha Christus azért tőt eléget, hogy ki ki magaért

Más fogás.

élęghet tehessön bizonyara azt czelekőtte, hogy immar mindenikűnk el hiheti maga felől, hogy Chriſtus lęgyen, Ieſus, ſabadito legyen, és azon renden lévő pap, mellyen az Chriſtus. De bűnős embert, magának ſabaditojának lenni és tenni, megh űdő ſerént valo dolgokbannis, őrdőgi tudomany. Mert az ſent Lélek tanit arra hogy az Chriſtuſnak papſága kősőlhetetlen, es eggyikről máſikra nem ſálhat. Az bűnért penig elęget tenni, avagy annak bűntetéſének, akar mely kiczíny reſőczkéjertis. Az Chriſtus papſáganak tiſti. Annakokáért az elég tétel oly czelekődet, mely az Chriſtus ſemelyeről máſra nem ſálhat és nem vitetteték.

Fele- et. Továbba. Ha Chriſtus az ő élégh tételével azt nyerte, avagy erőt adot arra, hogy mi magunkért elęget tehessönk; tehat kövekőzik, hogy az ember, az Chriſtuſért élęghet tęgyen, és hogy az Chriſtuſnak kereztfan egy ſer tőt áldozattyan kűvől, minden nap megh áldoztaſſék, mind világh végezetiglen. De ez illetlen dologh, nemis lehet. Mert megaz kereztfan fűgven, és lélket ki akarvan bo- 27. czatani ki alta. Be tellyeſedet. Mind ha mondaná: En egęſzlen és tellyeſſęggel, az egęſz emberi nemzetnek bűnejért, és annak bűntetéſejért elęghet töttem. Es ezért az ő halála

utan

után valo temetéſe és fel tamadáſais nem ſolgáltanak az elégh tételre; hánem annak megerősitéſere.

Annakfelette. Az ſent Pál 2. Cor. 5. v. 21. azt mondgya: az ki bűnt nem tud vala, bűnné tévé mi éretűnk: az az, az mi bűneinkért valo elégh tétellé. Ha penigh az Romai Anyaſzentegyháznak tanitáſa igaz, hogy az Chriſtus minden nap (aldoztatik) elégét tęſen, bizonyara az ſent Pál igen ſoroſſan ſollot, és ezt kőllőt volna mondani, hogy az Chriſtus bűnné lőtt, mind mi erőttünk, s° mind mi bennünk: és hogy az Iſten nem volt czak az Chriſtusban: hanem mi bennünkis, megh engeztelvén magának ez világot. De az ſent Pál ſoha azt nem tanitotta, mint hogy nemis tutta. Forgaſſák bátor magokat az mint akarjak de valamikor az Chriſtus élégh tételéhez teldanak valamit, mind annijſzer ſemmiſſe tęſik azt. Fele- let.

II. Bizonſágh. Az ſent Irásban ſok helyeken, kivalképpen penig az ſent Pál levéliben talaltatik, hogy mi megh valtattunk, igazittattunk, és ůdvezittetűnk INGYEN, Mely ighe meg bizonittya hogy mi, minden mi czelekődetink nelkűl igazittatunk megh és ůdvezittetűnk. Mely ha igaz, mint hogy igazis, ſemmi élégh tételünk nem kévantatik, 2. Bizonſágh.

akar mely kiczin bűnönkértis. Mert ha mi magunk elégh tésűnk, nem igazíttattunk meg ingyen. Ha penigh ingyen, nem szükséges az mi elég tételünk.

3. Bizonságh. Matt. 6.

III. Bizonságh. Minden nap az könyörgésben azt mondgyuk: Boczásd megh minekűnk az mi bűneinket, Boczánatot kérni, és elégh tenni penigh az bűnökért, ellenkőznek, ugy annijra, hogy az miert magunk eléget tehetűnk, nem szükségh annak megh engedését kérnűnk. De az minden napi könyörgésben ugy tanittatunk hogy az mi bűneinknek boczanattyat kérjük és azért könyörgűnk. Annakokáért nem lehetűnk mi semmi elégséges tétellel azért.

4. Bizonságh. Tom. 10 Serm: 139. de tempor

IV. Bizonságh. Az mi tudomanyunkat erősitik az reghi Annyaszentegyháznak értelmős. Mert Tertull. azt mondgya, hogy az vétek megh engettetven, az bűntetésis megh engettetik. Szent Agostonis: De mikoron az bűntetésben volnank, mellyekben jutottunk vala az bűnekből az mi Vrunk Jesus Chriſtusonk, ákara az mi bűntetesinkben lenni, bűnnelkűl: szenyvedvén bűnneikűl az bűntetest, mind az bűnt, s'mind az bűntetést el vévé. Az vétket el vévé megh engedvén bűneinket: az bűntetést penigh fel tamadván az halálbol. Masutis igy szoll: Mikor ez világból

világból általmenendőnk, semmi szorongatás avagy elégh tétel nem lészen. Biro vagyon szolga és tőmlőcz. Nemellyek az Szent Agoston értelmet igy fordittyak. Semmi szorongatás avagy valami elégh tétel nem marad. De ez nem szolgál ő ellene, holot ugyan az ő hellyen igy szoll: Mikor az utat el végezed, nem lészen kivel az te igyedet el réndelned (kivel meg békélned) Chrisostomusis ezt mongya: Nem akarom hogy nekem mondgyad, bokat vétköztem: Nem de ki szabadithatlaké én ennij sok bűnökből? Te tűled nem lehet, meg lehet az te Vradtul: és ugy annijra el törli ez az te bűneidet (figyelmetessen ide halgas) ezt mondom, ugy el törli az te bűneidet, hogy czak nyomdéka avagy jegyei megh nem teczik eggjknekis. Ismet, az utan igy szoll: Az Isten, mikor az bűnt el törli, semmi seb helyet nem hagy, semmi jegyet nem enged hogy maradgyon: de eggyűt az gyogyulással az abrázatnak felette igen nagy és szép ékősségétis adgya. Mert ki vévén az bűntetés alol egyszers mind igassággal ajandekoz megh. Mert az bűnest egyenlővé teszi ahoz az ki nem vétkőzőt. Szent Ambrusis Peternek ki az Chriſtust megh tágatta vala, pœnitentiaiárol szolván, ezt mondgya. Kenyhullatasit olvasom, de elég tételet nem olvasom.

Homil: 5. ex o. pera. 50. homil.

In proæmio super Esaiam.

De bono mortis cap: ultimo.

Super Matt. 31.

Homil. 52 super Mat.

ſom. Iſmet Imadgyuk az Chriſtuſt, hogy nekünkis mondgya ezt: Ne ſéllyetek ez világnak, bűnétűl, ne ſéllyetek ez világhnak hitetlenſégitűl, ne ſéllyetek az teſti ſenyvedeſeknek habyaitol: En vagyok az bűneknek boczanattya. Hieronymus Doctoris. Az mely bűn el fedeztetik, az nem láttatik: az mely nem lattatik, az nem tulaydonittatik: az mely nem tulaydonittatik, nemis bűntettetik. Chryſoſtomus. Mind az egez emberek közzűl nemellyek mind itt, s'mind az más életbē megbűntettetnek: nemellyek czak ez életben: némellyek czak az más életben: nemellyek ſem az más, ſem ez életben: mind azokis kikről moſt ſollunk. Mert ittis megh bűntettetnek, mert ſokat ſenyvettenek mikor az Romajak az ő varoſokat meg vették: ott penig keſerő kínek léſſen, mint az Gomorrhá és Sodomabelieknèk, többeknekis. Czak ott penigh, mint amaz gazdagh, ki czak egy czepviznek ſem vala Vra. Czak itt penigh, mint az Corintusbelí parazna: ſem it penig, ſem ot, mint az Apoſtolok, Prophetak, az Szent Iob és többek ehőz haſonlok. Mert nem ezért ſem vettenek it, hogy ot meg bűntetteſſenek: hanem hogy győzedelmeſeknek találtaſſának lenni.

CAPVT IV.

Melyben az Papiſtáknak ellenvetéſek foglaltatik.

1. ELlenvetés. Levit. 4. az Moyſes Iſten paranczollattyabol ſok külömb külömb fèle áldozatoknak nemeit irja megh, kik közzűl nemellyek az bűnőknek idő ſerént valo, bűnteteſiért léſnek vala, mellyeket az Izrael népe naponként czelekőſik vala.

Felelet. Azok az O Teſtamentombelí áldozatok árnyekozzák vala az Chriſtuſnak áldozattyat, avagy elégh tételét: kinek fel kel vala vitetteini az ő mennyei Attyának azzal az egy kereztfan valo áldozattyaval. Illyen értelemben valának ez felel mind azok, valakik az OTeſtementomban áldoznak valá, ſob dolgoknak árnyekinak ittilik vala azokat lenni. Felelet.

Maſodzor. Azok az áldozatok, elégh tételek valanak, de nem Iſtennek: hanem az Anyaſentegyháznak: kikkel bizonittyak vala az ő bűnőkbűl valo megh téreſeket, és mind Iſtennel, s'mind emberekkel valo megh 2. Felelet.

békélléſeknek kévánſágát. Mely elégh tételnek nemét helyen hadgyuk mſs.

2. II. Ellenvetés. Az kiknek bűnök megboczattatnak, azok az utannis mind halàligh ſok nyavalyakat és nyomoruſágokat ſenyvednek: Annakokáért eléget téznek az idő ſerént valo bűntetéſért. Peldának okáért. Az Izraél népe, mivel hogy Iſten éllen ſugolodék az puſtaban, ki rekeztetèk az igíretnek feldébűl: igy lőn dolga Moyſeſnek és Aronnak-is, mivel hogy az Iſtent az kiſirtéſnek viſſénél nem diczerték.

Felelet. Felelet. Az embért, az ő ket allapatyara nézve, ketképpen kel gondolni: avagy az menſſben az tőrveny alat, avagy az menſſben az kegyelem alat vagyon. Az tőrveny alat lévő embereken, minden nyavalyak és nyomoruſágok, akar nagyok, s'akar kicsinnek legyenek, tőrvennek átka és bűntetes gyanant vagyon. Azokon penigh kik az kegyelem alat vadnak, azon nyomoruſágok, nem atok gyanant vadnak, hanem az Iſtennek atyai jo voltából valo probái, ſanyargatáſi, és intéſi gyanant. Ezért mondgya az Szent Pál. Mikoron ítéltetűnk az Vrtul fenittetűnk. Iſmet. Ha az fenſſtéket él ſenyveditek, ugy mint fiaknak életekben hozza az Iſten tinektek magát. Chriſoſtomuſis igy

1 Cor 11 v. 32. Hebr. 12 v. 7.

ſol.

ſol. Nem bűntetterünk ugy mond: hanem tanittatunk, mutatvan inkab intéſnek azt lenni, hogy nem mint kárhozatnak, orvoſſághnak inkab, mint vereſéghnek. Annakfelette, hogy az Iſten az Izrael népet, Moyſeſt és Aaront, ki rekeztette az Chanaan földébűl, hogy az tőrvénybeli bűntetés lőt volna, meg nem bizonithatni: hanem czak ezért lőt az, hogy minden időbeli emberek intetnenek haſonlo bűnöknek el tavoſtaraſára. és az mint S. Pál mondgya: Mind azok peldaképpen lésnek vala azoknak, és megh irattattanak az mi intetetéſűnkre.

Int. Corinthi mil. 28.

1. Cor. 10. v. 11.

3. III. Ellenverés. David az ő parazſnaſágáért megh bűntetteter volt, pœnitentia tartáſa utan. Mert gyermekeis meg hálá, és az ő agyais haſonloképpen meg ferteztetèk: s'mikor az népet meg ſamlálta volna, ackor is az ő népének veſedelmével meg bűntetteték pœnitentia tartáſa vtanis.

Felelet. Noha az Iſten Davidot az pœnitentia utanis meg verte, mint ez előtis mondam, mindazonáltal azok az nyomoruſágok mellyeket ſenyvedet, nem voltanak átok gyanant, hanem az ő bűneinek dorgaláſi gyanant, és hitinek probaláſi, és az bűnöknek ki gyomlalaſára valo eſkőzők, hitinek annak felette, és meg téréſének meg uſjulâſa:

Felelet.

sőt azok egyebeknekis intésekre szolgáltanak. Mert mivel hogy David kőzönséges személy vala, az ő bűneiis mind az Isten Anyaszentegyházának, s'mind azon kivűl valoknak botrankozására valának.

IV. Ellenvetés. Mikor az Isten az O Testamentombeli népet nyomorgattya vala, dögh halállal, ehséggel, fegyverrel, fogsággal &c. Az Prophetak intik vala őket az pœnitentiára, és magoknak hamuban és szennyesben valo megh alazásra, hogy ezeckel mint egy eskőzőckel, az Istennek haragiat magokrol el tavoztatnak. Az idő szerént valo megh alázas által azért, el tavoztathattyak az emberek az Istentűl reaiok boczáttatot avagy boczátando idő szerént valo bűntetéseket.

Felelet. Az éhség, fegyver, fogságok, dőg halal, és több hasonlo itéleti az Istennek az O Testamentomban nem valának kivalképpen az bűnőknek bűntetési: hanem czak atyai indulátbol valo dorgaláſok, mellyekkel őket az pœnitentiára hija vala. Avagy ha bűntetések voltanakis nem elég tételre, hanem dorgaláſra valok voltanak. Továbba az Istentűl boczáttatot bűntetések, el tavoztathatnak vala hamuval és sakkal, nem hogy ezeckel az ember Istennek eleget tenne, de hogy

hogy az emberek néznek vala az Christusnak elég tételére, és azt magokhoz kapczolnyak vala: mellyet azzal az ő meg alázásokal és pœnitentiajockal bizonitanak vala.

V. Ellenvetes. Az Daniel tanáczot ád Nabugódonozornak, mondvan: Valcz meg az te bűneidet alamisnalkodásockal: és az te hamisságidat irgalmasságot czelekedven az szegényeckel. Itt ez helyen, azt mondgyak nijlvan mondgya hogy az emberek eleget tehetnek alamisnalkodásockal az ő hitetlenségekért. Daniel 4. v. 27.

Felelet. Az réghi Bibliának forditasában. az Chaldeai nyelvből forditatot ez az ige: REDIMĘ, az az, valcz meg, mely annijt tészen azon az nyelven, mint Tőrd meg, avagy szakazd félben. Ezt akaria azért az Prophetа mondani, mint ha mondana: Oh te Kiraly, nagy Fejedelem vagy: de az te birodalmadnak állatasára nagy sok kegyetlenséggel és Istentelenséggel élsz. Azért mostan tarcz pœnitentiat, az te Istentelenségedről, és szakazd félben bűneidet, és igasságnak gyakorlásával tégy bizonsághoz pœnitentiadrol: annak felette az szegényeknek kiket hamisan nyomorgattal ostogas alamisnat. Igy azért, czak egy ighe sinczen itt, mely az bűnért való elég tételnek allatasára szolgalna: hanem.

hanem czak az pœnitentiának gyümölczei által valo bizonſag tételéről ſol.

6. VI. Ellenvetés. Matth. 3. ver. 8. azt mondgya: Iobbiczátok meg magatokat, & ver. 8. Terempczétek mélto gyümölczöket az pœnitentiához. Ezek, ugy mond, az gyümölczök nem egyebek, hanem az elégh tételre valo czelekedetek, mellyeket az Papok vetnek reank.

Felelet. Felelet. El tekerték az igit. Mert az Görög ige μεθανοῆτε annyit tészen, mint valtoztaſſátok meg elméjeket, avágy fordiczatok el, az bűntől Iſtenhez és bizoniczátok meg, s'tegyetek nyilvan valova jo czelekedetek által: bé töltvén tudni illik illiendő modon az erkölczeknek törvényét. Annak penig szükſéges lenni, nem azért, hogy ezzel az Iſten igaſſágának az bűnökért eleget tehetne az ember: hanem azért, mert az jo czelekedetek az hitben valo hitnek, és annak pœnitentiaiának gyümölczei.

y: VII. Ellenvetés. 2. Cor. 7. verſ. 10. az ſent Pal külömb külömb féle gyümölczeit az pœnitentiának ſamlál'ya elő: azok közzül valo az bánat, mellyel az pœnitentia tartok magokat kénozzak, hogy igy az ő bűnöknek idő ſerént valo büntetéſeiért az Iſten igaſſágának eleget tegyenek.

Felelet.

Felelet. Felelet. Az pœnitentia tarto bűnöſnek bankodni kel magában, és mindeneket meg kel kiſirteni, mellyeckel az ő terméſetinek romlotſágat ki gyomlalhatna, teſtének indulattyat meg zabolázhatna, és az bűnt megh öldökölhetne. Mindazonáltal ezek czak mind zabolai az bűnnek: nem ſanyargatáſok: és czak az bűn ellen valok, nem az ſemély ellen.

2. Az elég tételről valo harom czelekédetek czafolltatnak meg.

VII. Végezetre, az Papiſtak harom czelekedeteket rendeltenek mellyekben az elég tételt helyheztetik. Az könyörgéſt, bűytőléſt, és alamiſnalkodáſt.

Az könyörgeſnek elég tétele ellen.

Az mi az könyörgéſt illeti bizony nagy bolondſag ugy elmélkedni, hogy az ember az ő bűneiért könyörgeſével eleget teheſſen. Szinten ugy vagyon az, mint ha valaki mondana hogy az kuldus azért érdemel alamiſnat mert kéri: avagy valamely ados noha kéri az adoſſágnak megengedéſit, mindazon által megis meg fizeti.

Az bőytől. Az maſodikrol azt mondom, hogy bőytölni lőt dolog: ſinten ollyan mint ennyi és innya &c. és az bőyt magában ſemmit nemhaſznal az menyorſágnak meg nyereſére, mint ſinten az étel és ital.

Az alamiſnárol. Harmadſor és vtolſor. Alamiſnat adni, nem lehet az bűnért valo elég tétel: mert annak

Alamisnat adni kötelesek vagyunk Isten paranczolattyabol.

annak czelekedésével tartozunk, és kötelesek vagyunk rea. Ha penig az mivel tartozunk annak czelekedésével, az Istennek igasságanak teszünk eleget az idő szerent valo büntetésért: szinten annyit tesen, mint ha azt mondanuk, hogy mikor egy ember egy adosságot megh ád, más adossagértis eleget tesen. Előmest meg engedgyük hogy ezek az hitnek gyümölczei: de tagadgyuk hogy érdemes czelekedetek volnának. Mert eggyetlen egy és elégséges elég tétele az Isten igasságanak az mi bűneinkért, czak az Christusban találtatik, mellyet szerzet az ő halalának és érdemességének érdemével. Igy azért az elég tétel felől valo mi tudományunk nyilvan valo, és felette nagy sorgalmatossagal és figyelmetességgel kel tanulni. Mert az elég tétel felől valo velekedés természet szerént valo az emberekben, s'könnyen az embereknek elmeiekben bé férkezik és gyökeret vér. Innen vagyon ostan azis, hogy mikor az emberek vétkeznek, és érzik magokban az lelki ismeretnek ostorozését tettetik magokat külsőképpen megh alázni és pœnitentiat tartani, itélvén, hogy azzal az lelki ismeretnek fáját bé dughattyak, és az Istennek bűn ellen valo haragiat affele belső Cæremoniackal le fal-

lithattyak. Sőt találtatnak sokan, kik azt velik, hogy az Isten igasságának eleget tesnek, ha el mondgyak az Apostoli Credot, az mindennapi könyörgést, és az tiz paranczolatot. Illyen nagy az Papistaknak bolondságok és elég tételnek tudományaban.

EMN. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

HETEDIK VETELKÖDES.

AZ EMBERI TALALMANYOKROL.

CAPVT I.

Melyben az emberi talalmányoknak magyarázattya és az felöl valo eggyezésünk foglaltatik.

Miczoda a emberi találmany

AZ emberi találmany oly tudomany, mely kézről kézre adattatot, avagy nyelvel, avagy iras által az Istennek meg irattatott igie kivül.

Mind két félnek eggyezése ezekben vagyon.

I. Ve-

1. Az Istennek igye sok ideigh czak kézről kézre valo adas által terjedet

Moyses elő meg iroia az Irásnak.

Az Enoch könyvetül.

1. VEgezés. Mi tanittyuk és vallyuk, hogy az Istennek ighie sok ideigh czak kézről kézre valo adas által terjedet, Mert elősőr ő maga az Isten ielente megh akarattyat Adamnak saia által valo sónges és értő szóval, mely annakutanna az Patriarchak idejeben meg uiittatek, nem Irás által, hanem élő szo, álom látas, és több Isteni jelenesek által. Es igy kézről kézre adattatot és terjedet az Istennek igije, ket ezer s'negyven estendeigh mind Moysesigh : ki elsső meghiroja volt az Szent Irásnak. Az mi penigh az Enochnak Prophetiajat nézi, arrol közenseges az velekődes, hogy azt nem ő maga Enoch irta, hanem az ő nevével valamely Sido. Mely időben az emberek imádtak és tiszteltek az Istent, és az hitnek ágazatit valiottak kézről kézre valo adás által, de nem emberektül, hanem Istentül ezkőz nelkül. Az uy Testamentomnak-is könyve nyolcz egéz estendeigh az mint nemellyek mongyak, az Christus felmenesétül fogva: avagy mint nemellyek, huz estendeigh, adattatot kézről kézre Irásnelkül, mind addig, miglen az Apostolok avagy ő magok megirák, vagy másoktul megh irattatvan javaltak.

2. Soka mondot tanak, és czelekettenek, Christus az Propherak, es az Apostolok, mellyek} megh nem irattattanak.

II. Vegezés. Tanittyuk mi, hogy az Propherak, Christus és az Apostolok, sok szép dolgokat mondottanak és czelekődtenek mellyek megh nem irattattanak az szent Irásban: hanem czak kézről kézre valo tanitás által terjedtenek az mi eleinkre, sőt mi reánk is. Mint az szent Pál. 2. Timoth. 3. v. 8. azt irja, hogy Iannes és Iámbres voltanak azok az bojos bájosok, kik Moysesnek ellene szollottanak volt: holot az egez O Testamentomban czak egyszer sem találni neveken nevezterni őket. Hihető dologh azért hogy az Apostol ezeknek neveket vette kézről kézre adatot tanitásbol, avagy valamely akkor időben lévő Sidoknak irásokbol. Igy Heb: 12. v. 21. azt irja hogy Moyses mikor az rettenetes látást látta volna az Sinai hegyen, mondotta legyen. Meg retténék és rezketék ugy mond: mely ighik sohult az O Testamentomban nem találtatnak. Igy az Iudás levelében is olvassuk hogy az ördögh vetélkedet volna az Angyallal az Moysesnek teste felől: mellyet, mint az többit nem találunk fel az szent Irásban, hanem hihető hogy kézről kézre adatot tanitásbol vett. Ismet, hogy Esaias propheta fa fűréssel fűréseltetet volna el és őletteteket megh bizonyosnak mondatik, de nem találtatik fel az szent Irásban

mint

mint szinten azis, hogy az Maria mindenkor szűzen maradot volna, és szűzen holt volna megis. Annakfelette az Apostoloknak} és egyeb szenteknek nemely czelekedetek megh irattatik az Irás magyarázo Doctoroktul, s' mind tűlőnkis igaznak itéltetik: de nem találtatnak azért föl, sem az O sem az uy Testamentombanis s'tób affele dolgokis vadnak, mellyeket mi igaznak tartunk, kik szent Irásban ninczenek.

3. Az Anyaszentegyhaznak vagyon hatalma az Istennek tiszteletinek idejehez s'helyehez illendő modot és régulákat szabni, s'rendelni, és abban jo rendet tartani. Innen vagyon Szent Pál. 1. Cor. 11. v. 2. diczeri az Corinthusbelieket hogy az ő rendeléset megtartotak. Az Ierusalembeli gyülésbennis ezért vegeztetet volt. Act. 15. v. 20. hogy az pogányságbol megh tért Anyaszentegyházak magokat megőrjak az paraznaságtul, az fojtot állattul és az vértől. Ez illyen rendelés mondattatik emberi talalmánnak, mellyek akar közönsteges gyülésekben, akar penigh kivasképpen valokban végeztettenek, hadgyuk megh tartatni, s'mijs megh tartyuk: Ha iméz okok bennek találtatnak. 1. Ha affele rendelésben ninczen valami illetlen és

3. Az Anyaszentegyhaznak vagyon hatalma, az Istem tiszteslegenek időt és helyet rendelés.

nevetségre valo dologh. 2. Ha nem rendeltettenek az végre hogy valami Isteni tiszteletnek részét foglalyak be. 3. Ha valami érdem annak megh tartasában nem helyheztetik. 4. Ha azoknak sokaságaval az Anyaszentegyház meg nem bántatik. Ezeket tanittyuk mi az kézről kézre adattatot tudomany felől.

CAPVT 2.

Melyben az Papistaktul valo kűlömbözesek foglaltatik.

Papistak tudomanya hogy szűkségesek az emberi talalmanyok.

AZ Papisták azt tanittyak, hogy az szent Irás kivűlis vadnak nemely kézről kézre adattatot tudomanyok, mellyek megh nem irattattanak kiket hinnűnk kel haznosoknak és az üdvösségre szükségesseknek lenni. Ezeket penigh ket féléknek mondgyak: Apostoli és Anyaszentegyházbelieknek. Az Apostolyak azok mellyeket az Apostolok Irásnelkűl kézről kézre atanak. Anyaszentegyházbeliek penigh, mellyeket az Anyaszentegyhaz kűlömb kűlömb időkben rendelt,

Mi

Mi penigh bizonittyuk hogy az szent Irás tekelletes, és mind az hit, s'mind az jo czelekedetek felől, valamellyek az mi üdvösségűnkre szűkségesek mind be foglallya. Annakokáért nem tudunk az Istennek megirattatot ighie kivűl, semmi oly kézről kézre adatot tudománt, mellyek az üdvösségre szükségesseknek volnának: ugy tudnillik, hogy az ki azokat nem hinnéje, nem üdvösűlne. Az tudomanyok

CAPVT 3.

Az mi értelmünknek bizonsághi.

1. BIzonságh Deut. 4. v. 2. Ne adgy semmit ahoz az beszedhez, mellyet en neked paranczolok, se el ne végy abbol semmit. Annakokáért az Istennek megh irattatot ighie elégseges az üdvösségre sołgalo tudománra. Ha mondangyák. Ezt az Istennek paranczolattyat szintén ugy kel az meg irattatot igiről érteni, mint az meg iratlanrol. Azt felelem hogy nem igaz az: Mert ezek az igik, mint egy elől jaro beszédgyanant vadnak az Isten-

nek megh iratot bőſeges tőrvenye elől: hogy ezzel, az nép az Iſten tőrvényenek figyelmetesb halgatáſára indittatnék.

II. Bizonſágh. Eſa: 8. v. 20. Az tőrvénre és az bizonſágra. Ha nem ſolladnak ez ſerént az beſéd ſerént, nem léſen ő nekik reggeli vilagoſſagok. It az Prophéta arra tanit, mit kellyen az nehez dolgokban czelekedni, ezt tudnijllik, hogy ne folya modgyanak az varáſlokhoz és ſővendő mondokhoz, hanem az Iſtennek tőrvenyehez és bizonſágihoz. Holot az Prophéta diczeri az ſent Iráſt; mely elégſeges akar mely nehez, ſok, és ſulyos dolgoknak megh feyteſereis.

III. Bizonſágh. Ioa. 20. v. 31. Ezek penigh azért irattattanak megh, hogy el hidgyétek, hogy az Ieſus Chriſtus Iſtennek fia: és hogy hivén őrők életetek legyen az ő nevében. It, az Evangeliomnak és megh iratot ighinek ſominája jelentetik meg: mely ez, hogy az embereket igazgaſſa az hitre, és az üdvőſſégre. Annakutanna az ſent Irás elégſéges az emberi talalmányok nelkülis ennek

Vogás: véghben vitelére. De mondhatnak talam: hogy ez locus ſoll czak az Chriſtuſnak czu-

Felelet. da tételéről. Azt felelem réa, hogy az czuda tételek Chriſtus felől valo tudomany nelkül, és az ő halálának, s' ſenyvedéſének iſmereti nelkül ſénkit az őrők életre nem vezérőlhetnek. Annakokáért ezt az locuſt nem czak az czuda tételek felől, hanem az Chriſtus tudománya felőlis kel erteni. Érről mondgya hát az ſent Pál Gal. 1. v. 8. Ha mi avagy az Angyal az egyből hirdetne tinektők más Evangeliomot az kivül, mellyet hirdettünk tinektők, átok legyen. Ennekokáért feddi máſuttis az Apoſtol azokat, kik az ő tűle hirdettetet tudomany kivül, maſt, vagy azzal ellenkőzőt tanitnak vala.

IV. Bizonſag. 2 Tim. 3. ver. 16. 17. Az egéſ ſent Iras Iſtentől ſarmazot, és haſznos az tanitáſra, az győzéſre, és igyeneſitéſére, az oktatáſra mely vagyon az igaſſághban. Hogy tőkélletes legyen az Iſtennek embére, minden jo czelekedetre kéſitttetet. Mely igikben, két Argumentomok vadnak, kikkel bizonittatik az Iráſnak, az meg irattatot emberi talalmanynelkül valo elégſége. Első. Valami ez négy dolgot megh czelekedheti, tudni illik, minden igaz és ſükſéghes tudomant tanithat, minden tevélygéſeket megh czafolhat, az vétkeket fedheti, és az embert az igaſſágra tanithattya, vagy az jo erkőlczékre: valamely tudomany mondom ezeket megh czelekedheti, elégſéges az üdvőſſégre. De az ſent Iras ezeket czelekedheti. Annak-

Ket erős bizonſágok.

okáért tökélleteſſen elégſeges és nem ſükſeges az kézről kezre adattatot és meg nem irattatot tudomany. Maſik. Valamely tudomany elégſéges arra hogy az Iſtennek emberit, tudni illik az Prophetakat, Apoſtolokat és Egyházi ſolgakat, minden tizteknekel viſeleſére alkolmatoſſá teheti: vgyan azon elégſeges arrais, hogy az embereket alkolmatoſſa teheti az örök életnek megh nyereſereis. De az Iſtennek megh irattatot ighie elégſéghes az Iſtennek emberinek tökélleteſſé valo tételére. Annakokáért, elégſéghes az embereket az örök eletnek meg nyereſének tanitaſárais, minden megh nem irattatot emberi talalmanynelkűlis.

3. Dereſurrectione carnis.

V. Bizonſag. Az regi Anyaſentegyháznak értelme. Tertullianus igy ſol: Ved el az eretnekektűl, hohy ha valami kérdés vagyon ne bizonithaſſanak, az ſent Irásbol, s'meg nem alhatnak. Iſmet: Nem kel minekűnk feletteb ſorgalmatoskodnunk az Chriſtus utan ſem az Evangeliom utan kérdezkednünk. Mikor hiſſűnk, nem kévantatik ſemmi egyéb az hitelen kivűl. Hieronymus Doctoris, nemellyeknek velekedéſeket, kik azt tanittyak vala, hogy Kereztelő Ianos azért őletet volna meg, hogy az Chriſtuſnak el jőveteliről mondana jővendőt, forgatvan igy ſol:

In cap. 23. Matt.

ſol: Mivel hogy ennek ninczen meltoſágha az Irásbol, oly könnyű megh vetni, az mely könnyen elő mondattatik. Mely igikben illyen erőſſég vagyon bé foglaltatvan. Valamelynek az ſent Irásbol ninczen meltoſága, ollyan könnyen meg vetethetik, az mely könnyen mondattatik. De ennek az velekedéſnek ninczen meltoſága az ſent Irásban. Annakokáért az mely könnyen elő hozattatik ollyan könnyen meg vetthethetik. Hol lehetne erőſſeb argumentum az megh nem irattatot kezről kézre adattatot tudomany ellen ennel: Szent Agoſtonis ezt mondgya: Azokban, mellyek az ſent Irásban nyilvanſágoſak, mind azok meg találtatnak, az mellyek bé foglállyak az hitet és az ſeretet. Vincentius Lirinenſis ezt iria. Hogy az ſent Irásnak regulája tökélletes, és magában mindenre elégſéges. Ez bizonſágok mellé adhatni ezeketis. 1. Az Chriſtuſnak és az Apoſtolóknak czelekedeteket: kik az ő tudományoknak erőſſitéſére mindenkor az ſent Irásnak bizonſágival éltenek. Nemis bizonithattya penig ſenki meg, hogy éltenek volna az meg nem irattatot kézről kezre adatot tudománnyal. Sőt ſent Pal Act. 26. verſ. 22 igy ſol: Meg allottam, ugy mond, mind ez napiglan bizonſágot tévén mint nagynak kiczinnyek,

De doctrin. Chriſti cap. 9. lib. 2. Cap. 2. adverſus propha nas. hæreſium novitates. 1.

semmit azok kivül nem mondvan az mellyeket sollottanak az Prophetak és az Moyses meglenni jövendőben. Holot megh kel jedzeni: hogy mindenkor az sent Irásra kel terni, ugy mint az mely elégséges, az mi üdvősségönk felől valo tudománnak tanitására. 2. Ha az meg nem irattatot emberi talalmányokal az mi üdvősségönkre szükségesnek kellene hinnünk, azis szükséges volna, hogy az regi Atyaknak iráſoknak sinten ugy kelene helt adni és hinni, mint az Apostalok irásinak: mert affele kezről kezre adatot tudomany, nem találtatik egyebet fel, czak az Paterek irásiban. De nem kel ugy az Paterek irásinak helt adni sem hinni mint az Isten igijének: mert ők gyakorta tevélyegnek, mint hogy tevélyges alatis vettettenek. Es ennekokáért nemis kel megh nyugodni és hinni az ő bizonsag tételeknek, az kézről kezre adatot tudomany avagy emberi talalmany felől.

CAPVT IV.

Melyben az Papistaknak ellenvetések foglaltatik.

1. Ellenvetés. Hozzak elő az sent Pal mondását, ki az Annyasentegyházakat inti. 2. Thess. 2. ver. 15. hogy megh tarczak az tudomant, melliyet ő adot nekik avagy beséd avagy level által. Ebből azt akariak állatni, hogy az Istennek ighie kivülis sükséghes az kézről kézre adatot tanitás, ha meg nem irattatotis.

Felelet. Felette igen bizonyos dologh az, hogy az Thessalonialban irot első levele az sent Palnak azok közzől valo, mellyeket az Ecclesiakhoz irt, annakokáért meglehetet az, hogy mikor sent Pal azt irna, voltanak némely üdvősségre solgalo dolgok, mellyekre czak soval tanittattanak az emberek, és eggik Apostaltol sem irattattanak volt meg. De az utan, vagy ő magoktul az Apostaloktul vagy az Evangelistaktul megh irattattanak.

Felelet.

II. Ellenvetés. Hogy az Szent Iras, Istennek igie legyen, szükséges azt el hinnünk. De az czak kezről kezre adatot tudomany, mely megh nem irattatot. Annakokáért, vadnak némely kezről kezre adatot, és megh nem iratot tudamányok is, kiket el kel hinnünk.

Szent Irás.

Felelet Miképpen tudhatni meg, hogy az Szent Iras, Szent legyen.

Felelet. Hogy az O és Vy Teſtamentomnak, könyvei Szent és Isteni dolgokat foglálnak bé, azt hisszük és tudgyuk, nem kézről kezre adatott tanitásbol, hanem ő magábol az Szent Irásbol. Olvaſſa valaki azokat, ki az Istennek lelkével fel ruháztatot, s'gondolkodgyék arrol, kiczoda annak szerzöie: (hogy tudni illik ő maga az Isten) és az minemü dolghokat foglal bé, szentségesseket, Istenieket, tiztakat, kegyesseket, elmleédgyek arrol: az szollaſnak formaiatis, melyben egyegyü so alat nagy dolgok vadnak, vegye es szében: tzellyat és végétis mire igazgat nézze megh tudni illik Istennek tiztességére és diczöſſéghére. Mikor mind ezeket jol megh gondollya az ember minden kerségh-nelkül mennyeinek itili és hiſi lenni. Igy azért az Szent Irás megbizonittya magat szentnek lenni. Semminek sem itéllyük azért erre valo képest, s'meg sem vettyük az Anyaszentegyházanak közönséges itiletit és értelmét: mert noha mindeneſtül fogva az Prophetak és Apoſtolok iráſinak meltoſága felöl, nem czatollyuk lelki iſmeretünket hozzáia: de felette igen ſokat haſnal, és igen ſegit minket azoknak bé vételére és megh böczülesére. De ne talam mondhatnak: hol irattatot megh az ſz. Irás hogy ſz. legyen. Erre azt mondom: hogy nem czak egy helyen, avagy nem czak eggyik könyvben: hanem az egéſz Szent Iráſnak, minden levelein, level részein, és minden lineain azki azt szorgalmatoſſan és valaztáſſal olvaſſa, és megh tudgya valaztani az igaz paſtornak (mellyet czak az Chriſtusnak igaz juhai, czelekedhetnek) ſzavat az berősnek szavatul, igaznak találiya lenni.

Fogas.

Felelet.

III. Ellenvetés. Az Szent Iráſnak regula szerént valo könyveiből, némely könyvek ki hagyattattanak, mint az Isten tudakozáſinak könyve Num. 21. ver. 14. az erősſégnek könyve: Ioſ. 10. ver. 13. az Izrael és Iuda Kiralinak Chronicainak könyve. 3. Reg. 14. ver. 19. némely Prophetaknak ugy mint Nathánnak, Gádnak, Iddonak, Abiának, és Semaiahnak könyvei. Annakokáért, az mely dolgok ezekben az könyvekben foglaltatnak, czak kézről kézre adatot tanitas által ſalhatnak mi reánk.

3. Nemely Regula szerent valo könyvek el vetetnek.

Fele-

Felelet. Felelet. Am bator ugy legyen, hogy némely regula ferént valo könyvek ki vezetenek legyen az Irásbol: mindazonáltal nem következik hogy elégségesſek és tökélleteſſek nem volnának. Mert valami azokban az el vezetet könyvekben volt, mellyeket ſükſéges volt tudnunk az üdvöſſégre, mind megh találtatnak ezekben kik megh iratattanak és

P. Felelet. kezünkben forognak. Jollehet én inkab hiſſem, (ha egyebek másképpen értikis) hogy az regula ſerént valo könyveknek ſemmi réſſe el nem veſzet. Mert ſent Pal azt mondgya: hogy valamellyek megh iratattanak, az mi tanuſagunkra iratattanak meg, hogy az Irásoknak békeſéghes türéſe és vigaztaláſa által reménſegünk legyen. Rom. 15. ver 4. Az holot az ſent Pal látatik bizonitani, hogy mégh az ő ideiében az O Teſtamentomnak könyve égéſſen megh volt volna: mert ha írtte volna valami hiat lenni, igy ſollot volna: Valamellyek megh voltanak iratatvan, és még meg vadnak, az mi tanuſagunkra és vigaztalaſunkra valok. Az mely könyvek azért ki veztenek, ſem az mi tanuſághunkra, ſem vigaztalaſunkra nem ſolgalnak. Annak felette, azt mondani hogy némely könyvek el veztenek, nem egyéb, haném kétſéghesſe tenni, az Iſtennek gondgya viſeléſet, és az

Anya-

Anyaſzentegyháznak hüſéget, kinek gondgya viſeléſében és őrizéſében bizatattanak az ſ. könyvek, melyre valo képeſt az igaſſághnak oszlopának, és fondamentomának is nevezte-

1. Timo. 3. v. 15. tik. Az mi penig az oda fel valo elő ſamlálatot könyveket illeti, azokra igy felelek: 3 Az Iehovának hadakozáſinak könyve Num. 21. ver. 14. Czak valami rövid Irás volt, kiben az Izrael népének czelekedetek ſegyeztetet volt fel, ki az Moyſes ideiében az embereknek kezekben forgot. Mert gyakorta az ſent Irásban, ez az ighe LIBER, KÖNYV annyit teſzen, mint Layſtrom, avagy rend, mint ſent Mathenal cap. 1. áz Chriſtus nemzetéſének, elő ſamlaláſa neveztetik. Az Ieſus Chriſtus nemzéſének könyvének, mivel hog az Chriſtuſnak eleinek rendit foglállya bé.

3. Feleet. Az könyvek felől kik el veztenek. Az hadakoſaknak könyvei

Az erőſſegnek és Chronikáknak könyvei

Az erőſſéghnek, és Chronikáknak könyvei penigh, kik el veſzteknek mondattatnak nem külömben valának, mint Hiſpaniának, Britanniának, és több egyéb nemzetſégeknek cſelekedetek vagy Hiſtoriaiok, mellyekben az Izrael és Iuda Királinak ideiekben lévő dolgok irattattanak bé: Kik közzül az mellyek

Iddonak, Abiahnak &c. könyveik

ſükſegeſſeknek ítéltettenek lenni, az Prophetáktul az ſent Irás közzé bé iegyéztettenek. Annakfelette az Iddonak, Abiahnak, Semiahnak, Gadnak, és Nathannak könyvei fo-

glaltat-

glaltatnak, az Királyok, Chronikának, és Samuelnek könyveiben, mellyek nem valamely egy Prophetatul, hanem többektül irattáttanak. 1. Chron. 29. ver. 29 az mint az bírákrol irt könyvis. Végezetre, az Salamonnak könyvei, kik el hagyattattanak nem foglálnak vala semmi szentséges, Istenitiztelletnek, modgyat és üdvösséghes dolghot bé, hanem czak ez világi bölczeséget.

IV. Ellenvetés. Az Moysesis minek utánna az Sinai hegyen Istentöl az meg iratot törvént vette volna, más titkos tudomántis vön: mely soha irásban nem foglaltatot, hanem czak élö szoval ö általa, és az utánna valokrol szallot az Prophetakra, mely mostis az Sidoknak könyvekben meg vagyon.

Felelet. Felelet. Ez az dolog némely Sidoknak velekedések, mellyet egyebekis sokan követnek. De czak az Sidóknak nagy bolondságok. Mert ha Moyses más titkossab tudománt tudot és vőt volna á meg irot törvény kivül, soha bizonyára az Isten iörvénye felöl Deut. 4. v. 2. ezt nem paranczolta volna. Semmit ehez ne tégy.

5. V. Ellenvetés. Hæbr. 5. ver. 12 Az Istennek ighe két fele. Tey és kemény étek. Az teien értenünk kel az Istennek meg iratot ighiet, melyben az Isten nyilvan szollot, és szabra

szabta maghat az Sidoknak elméiekhez. De az meg nem irattatot kézről kezre adatot tudomany az kemény étek, mellyet nem mindeneknek kel adni, hanē csak azoknak kik tökélleteſſek.

Felelet. Sőt inkáb éffelől ugy kel értenünk, hogy az Istennek ighe, mind tey, s' mind kemény etek, az magyarazatnak modgyára nézve tudni illik. Mert az gyengékre és erötelenekre nézve szabvan annak magyarazattyat tey: de kiválképpen az ereſſekre és, nagy értelmükre nézve szabván. Kemény étek; Peldanakokáért: mikor az terempteſnek, emberi nemzetnek el eséſenek, és az Christusiesus által valo meg valtatásanak tudomanya czak gyenghen (hogy igy szollyak) magyaraztatik. Hasontalan dolog azért, és az elmenek hijaban valo mágá hanyasa, ugy velekedni, hogy az kemény etken kellyen érteni az meg nem irattatot kézről kézre adatot tudomant, vagy emberi talalmant.

VI. Ellenvetes. Szantalan sok szent Irasbeli locusok vadnak, kik kétsegeſſek, és kiket mindenek az ö értelmek szerent magyaráznak ugy hogy másképpen magyarázzak az Papisták, másképpen az Lutherek, más képpen ilmet egyebek. De mint hogy egy az igaz, mikor az szent Irásnak magyarazattya 6.

felől vagyon az kérdes, kel az Anyaſzentegyházra, és annak magyarazattyara, avagy az Anyaſzentegyháznak kézről kézre adatot tudomanyara folyamni, hogy igy az Iraſnak igaz értelme ki teſſek, és az kérdes igazan megfeyteſſék.

Felelet: Az ketſeges Iraſokat mint kel megh feyleni. 1. 2. 3.

Felelet. Nem ſükſéges oda folyamni. Mert az kétſéges locuſoknak magyarazattyará ſinten eléghſéges ő mága az ſent Iras, 1. Ha magyaráztatik az hitnek, mely az keresztyeny tudománnak ſommaja, eggyezéſéből, mely eggyezés vétettetőt az ſent Iráſnak fő fő locuſibol. 2. Az kétſéges locuſoknak környül állaſibol, ávagy azighiknek termezetiből és ſedzéſéből. 3. Haſonlo locuſoknak egyben haſonlitáſából. Ezekből és több ſent Irásban valo ſegitſégekből könnyen itiletet tehetők akar mely locuſnakis igaz értelme felől. Annakokáért az ſent Irás nem igazan mondattatot mînden haboruſágnak és vetélkődeſnek materiajának és taplojanak, holot nem ő annak az oka, hanem az emberek, kik azzal gonoſul élnek. Ezek elégſéges leſſek legyenek az emberi talalmany, avagy kéztől kézre adatot tudomany felől, valo külömbözéſünkrűlis: melyben bizonyára ſemmit nem kel tantorganunk, ſőt inkab erőſeknek illik lennünk. Mert noha az Papiſtaſághnak immar beket hattyunk: de minda-

zonaltal gyakorta meghis haylunk az Papiſtáknak emberi talalmanihoz, ſőt termezet ſerént inkab haylandok vagyunk ahoz, és engedelmesbek hogy nem az Iſten igjehez. Pelda. Az Chriſtus ſületeſenek innepet czak ſokásbol ſőt kézről kézre adatot tanitásbol ſentellyek megh, de meghis ſorgalmatosbak az emberek annak megh tartáſaban, hogy nem az Vaſárnapnak, holot erről Iſtennek ugyan nijlvan valo paranczolattya vagyon. Más pelda. Ha az tanitok közzűl valaki az prędicallas közben Szent Petert vagy Szent Palt hozza elő, czak közenſéges dologhnak itiltetik, és ſokáſnak ha penigh ſent Ambruſt, vagy ſent Agoſtont, vagy az több Paterek közzűl valakit, nagynak beczűllik, és azt az tanitot az eghig magaztallyak. Bezzegh io tanito ugymond ez. Iſmet ha valaki nyavalyaban vagyon, vigaztaláſnak okáért mingyaraſt varaslohoz bőiős baioshoz küld. Nem elégh az Iſtennek igjje abban valo vigaztaláſra. Mind ezekből megh teczik, hogy noha nyelvel azt mondgyuk hogy el hattuk az Papiſtáſagot, de ſivünkből megh ki nem vetettük tellyeſſéggel. Mindeneknek felette kel hat nekünk az Iſtennek ighyet bőczűlnünk és azt tőkelletőſnek s'az idvőſſégre elégheſegeſnek tartanunk.

NYOLCZADIK VETELKoDES.

AZ FOGADASOKROL.

CAPVT I.

Melyben az vetélkődő feleknek eggyezéſők foglaltatik.

AZ fogadáſokat, nem mindenestűl fogva kárhoztatyuk, hanem az mi kereztyeni tudomanyunknak, ebben az reſpectusban-is, az mi az igaſſágot illeti, mely ſokképpen az Romaiáktol meg motskoſratot s' el forditatot, ſőt még moſtan-is motskoltatik, oltálmazuk és tanittyuk.

Tanit-

Tanittyuk annakokaért, hogy az fogadás nem egyeb, hanem az embereknek Iſten előt tőtt igherети, valamely dolognak megh cselekédeſe felől. Két fele az fogas, egyik kőzönſéges, máſik kiuáltképpen valo. Az kőzönſéges fogadás az, az mély minden kiuekre néz, mely akar tőrvény, akar Evangeliombeli frigynek kőteſében leſen. Hogy peniglen moſtan csak az Evangeliomnak frigyében valo fogadáſrol ſollyak: abban ket rendbeli czelekődetek kévantatnak: eggyik az Iſtené, máſik az emberé. Az Iſtené ez: hogy igíri az embernek bűné boczanattyat és őrők életet irgalmaſſágabol. Az emberé penig ez, hogy igíri magat arra, hogy hiſſen az Chriſtusban, és az Iſtenhőz minden ő paranczolattya ſerént engedelmés leſſen. Ezt az ő fogadáſokat be tellyeſitettek minden idő. ben lévő hivék: Az Sidok az környűl metelkődésben, mellyet megh uyrottanak az Huſvett bárannak megh etelében: az Vy Teſtamentomban penig ugyan azont fogadgyak az emberek, valamikor megh kereztelkedének. Mely fogadás az kereziſéghben nevezteték, jo lelki iſmeretnek ſő vetſégének, mellyel bizonſágot tészűnk, hogy mi magunkat megh tagadgyuk, az bűnnek béket hagyunk, az Chriſtusban hizűnk, és az pœnitentiának

Miczo da az fogadas.

Két fele az fogadás.

Kőzőnſéges fogadás

1. Pet 3: v. 21.

gyűmelczet teremptyűk. Valamennyſőr azért az Vr vaczoraſához ſárulunk, mind annyſor ezt az fogadáſt meg uíjtyuk. Mely fogadás, mivel hogy az Iſteni tiſteletnek, nemis nemő réſe, ſükſéges megh tartani: mert abban kőtelezzűk mágunkat az Iſtennek mind tőrvenyében, s'mind Evangeliomiaban valo paranczolattyanak tellyeſitéſére.

Kerdes. Kerdés lehetne itt: Mi okáért kőtelezzűk uſonnan magunkat az kereztſégben hoſot egyſőr az ő hozza valo engedelmeſſégre kőteleztük Iſtennek magunkat?

Felelet. Felelet Noha egyſőr immár magunkat, mind az termezetnek, s'mind az Iſtennek igyjenek paranczolattyabol kőteleztük: mind azonáltal annak megh uíjtaſa nem árt. Mert az ki egyſőr magat megh kőtelezte, jobban kőtelezheti megh: hogy igy az ő erőtelenſégét ſegitſe, tunyaſágat el hadgya, és az buzgoſághban valo fogyatkozaſát helyére állaſſa; hogy végezetre mind fele barattyanak ſereteſinek, s'mind az Iſteni tiſteletnek gyakorlaſában buzgob és ſerénieb legyen. Ez végre eskűvek Davidis megh Pſal: 119 v. 106. hogy ő az Iſtennek tőrvenyet megh tartya: noha annak tellyeſiteſére az előt immar kőteles vala, nem czak termézet ſerént, hanem az Iſtennek tőrvenye ſerént is.

Az

Az kivalképpen valo fogadás nem terſed kőzenſéges képpen minden emberekre: hanem czak bizonyos ſőmélyekre, kivalképpen valo okokra nézve. Ennekis penigh ket nemei vadnak. Kivalképpen valo fogadás.

Az elſő az Iſten tiſteletire tartozo nemínemő Cæremoniáknak megh tartáſokra valo igiret: s'ez ala tartoznak az O Teſtamentomban lévő rend tartáſoknak fogadáſi; kiknek ket kivalképpen valo modgyai valának. Eggyjk, az Názareuſoknak fogadáſi: kire ſenki az Iſtennek paranczolattyából nem vala kőteles, hanem ha valaki ő maga ſabad akarattyabol kőtelezi vala magát arra, czak hogy az minemő modot és rendet abban kel vala tartani, hogy tudnyllik, bort ne igyek, és haját el ne borot váltaſſa s'tőbbek effelek Iſtentűl rőndeltettenek és paranczoltattanak vala. Máſik modgya az kivalképpen valo fogadáſnak, tulaydona vala az O Teſtamentomnak mikor valameli Sido maga ſabad akarattyabol Iſtennek, avagy az ő tiſtőletire igir avagy fogad vala, valamit adni, ugymint őrőkſéget, házat, juhokat, őkröket, meſőt, ſántofoldet, ſőllőt, &c. az Iſteni tiſteletnek és az Cæremoniaknak megh tartáſára. Mellyet az Iſten nemínemő bizonyos regulakban beis foglalt. Levit. 27. Mind

Az kivalképpen valo fogadáſnak nemei. 1. Eggyjk

Máſik

az ket rőndbeli fogadáſok, az Sidoknak tanitâſoknak, ſőt az Iſteni tiſteleteknek-is ugymint neminemő réſzei valának, mellyekkel az Iſten az O Teſtamentomban őket gyakorollya vála. De moſt az Vy Teſtamentomban az Evangeliomalat, ſemmiképpen nem, mert el tőrültettenek mind az Cæremoniakkal eggyűt, és vegben vitettenek az Chriſtuſnak kereztfán valo halalaval. Igaz, hogy az Szent Pâlis tőt fogadáſt az Vy Teſtamentomban, az Onak be tellyeſődéſe utan, de ném ugy, hogz az lőnne az Iſteni tiſteletnek valami réſze: hanem ugymint köz dolgot, bizonyos ideigh, mellyel ſabta magát az Sidoknak erőtelenſégekhőz, hogy igy őket inkáb az Chriſtushoz vohatna. Az hol penig az Chriſtus NAZARAENVSNAK mondattatik Matt. 2. v. 23. ném kel ugy gondolkodnunk arrol, hogy ő az Nazaranuſoknak ſamok és rendek közzűl volt volna, mivel hogy ő bort ivott: hanem, igy neveztetik azért, mert ő volt az, kit példazot az az rőnd, és ő volt annak bé tellyeſédéſeis. Mert az Nazareuſok rendeleſek jedzi vala azt, hogy az Iſtennek Anyaſzentegyháza, ez világbol ki valaztatot, mint ſinten hogy az Chriſtuſis ſéntſegére nézve ki valaztatot és vétetőt az bűnőſeknek ſamok közzűl. Ez az oka

Az O Teſtamentombeli fogadáſok nem tartoznak az Vy Teſtamentomra.

Az Chriſtus miert mondatik Nazaranuſnak?

oka hogy az Szent Matheis azokat az ighiket Nazarenuſnak hivattatik, vőtte az birakról irt könyvnek cap. 13. aholot az mellyek Samſon felől mondatnak, az Chriſtuſra arnyeképpen tartoztanak. Mert miképpen Samſon az népet megh ſabaditotta halalaval: ugy az Chriſtuſis az ő Anyaſzentegyházat. És miképpen Samſon tőbbet őlt az ő ellenſéghi közzűl megh, halalaval mikor megh holt, hogy ném migh élt: azonképpen Chriſtuſis. Igy azért, innen ki tetzik hogy ez az fogadáſnak neme minket moſtani időben ném kőtelez: mert az Evangeliom alat moſt immar ſemmi oly Cæremoniak ninczenek, ſkiket ugy mint Iſteni tizteletnek réſzeit megh kellenc tartani, az kereztſéghs' Vr vaczoraja kivűl. Az minemő fogadáſok penigh valának, az étel, ital, ruházat, idők, helyek és bizonyos napok, s'több effelek felől czak az Sidokra tartoznak vala.

2. Neme az kivalképpen valo fogadaſnak.

Az kivâlképpen valo fogadaſok maſodik neme, ném egyeb, hanem mikor valaki ő maga ſabad akarattyabol ighiri magat valami kűlső teſti gyakorláſra, mely léſen valamijo vegre. Ezis az fogadáſnak neme, mind az O, s'mind az Vy Teſtamentomban megh engettetik az Anyaſzentegyházban. Az O Teſtamentomban példank vagyon az Re-

chabitak felől Ier; 23. kik az ő Attyoknak Ionadábnak parancsollattyabol el tavoztattyak vala, hogy ſőlőt nem plantalnanak, ſem kertőket, bort ſem innának, &c. mellyekkel Ionadab akarta jelenteni és ſoktatni az ő maradekit arra az álapatra, az melyben lőnnenek az idegenek kőzőt valo fogſágban; mert igy itili vala, hogy az ő fiai kőnnyebben ſényvedhétnek az reajok kővetkőzendő nyomoruſágot. Az Vy Teſtamentombannis vagyon paranczolatunk effele fogadáſokrol. Peldának okáért: Ha valaki érzi magában, hogy kiczin bor ittallal megh réſzegedik, az ollyan fogadáſt tehet ő magaban, hogy bort réſzegſégre valot nem iſsik. Ide valok az bőytőles felől valo fogadaſokis, ez vegre, hogy az kőnyőrgéſre, olvaſáſra, Szent Irás felől valo gondolkodáſra, alamiſnálkodáſra, és tőb affelejo, s'kegyes dolgoknak czelekődeſére alkolmatosbak leheſſünk. De hogy ez illyen fogadaſokban ne vetkezzünk imez Regulákat kel megtartani.

Regulai az fogadaſokgak 4.

I. Az fogadáſnak akar miben, és minemő legyen, éggyezni kől az Iſtennek akarattyaval és igyével: mert ha nem eggyez, mind az fogadás s'mind annak be tellyeſitese bűn, mert az fogadasnak nem kel lenni hamiſſágban.

II.

II. Az fogadás oly legyen, mely az kereztyenni ſabadſágot ne rontsa. Nemis kől penig azokat, kiket az Iſten ſabadoſokka tőt, ſükſégeſſekke, ugy mint lelki éſmerette nézve, tőnni. kerézttyeni ſabadſág penig, ſabadoſon hagyot minket élnünk, az kőz dolgockal, csak botrankozás nélkül legyén. Honnan kővetkezik hogy az fogadáſokkal élhetünk s' némis, aholot éggyez, vagy nem egyez az kerézttyeni ſabádſággal.

III. Minden fogadásnak azoknak akarattyokbol kel lenni, ha kinek birodalmok alá vagyunk vettetven. Innen vagyon hogy az Sidok kőzőt az leanzoknak fogadaſok nem állando vala: ha az ő attyok hire nelkül leſen vala.

IV. Az fogadas oly, legyen melynek megcselekedeſére auagy nem, cselekedeſére hatalmunk, s'érőnk legyen. Mert az lehetetlen dologról való fogadás, nem fogadas.

V. Minden fogadasnák éggyezni kel az allapottal melyben vagyunk, mind kőzőnſégesképpen ha kereztyenek, vagyunk, mind penigh kiuáltképpen az minemű életnek német kővettyük.

VI. Az fogadaſok bizonyos és el vegezett tanatsbol kel lenni, mert valamely fogadás

gadas vakmerőſégből lessen, bator hatalmunk legyen be tellyesítesséreis, nem szabadságos.

VII. Az fogadasnak valami jo végre kellenni, tudni illik, az hitnek ayandekanak, kőnyőrgesnek, meg teresnék, engedelmeſſégnek, és tőb joſágos cselekedeteknek őregbűlesére, gyakorlaſára és meg maradaſára: annak felette, az Iſtennek jo tetemenyehez valo halaádatoſſáganak meg bizonyitaſárais. Ezek kiuáltképpen valo regulai az fogaſoknak meg tartáſának.

Végezetre eztis iol meg kel latni, hogy bator az fogadaſokban, mind ezek az felyűl elő szamlált okok bennek legyenek, ſemmiképpen nem kel mind azon altal ugy cseleked ni, hogy az Iſtenni tizteletnek valami réſzét foglalyak be magokban, hanem, annak csak ugy mind ſegitői legyenek. Igy kel azert ertennűnk az Vy Teſtamentombeli fogadaſokfelől, mellyet mijs tanitunk

C A-

CAPVT II.

Az mi értelmünknek és tudomanyunknak az Papiſták tudomanyatol és ertelmetől valo kűlőmbezeſe: az ő értelmeknek bizonſágiual és ellenveteſivel egyetembe. Az mi az fogadaſt illeti, haromban kűlőmbőzűnk mi az Papiſtak tól kiuáltképpen.

Harom kűlőmbőzes vagyon kőnyőttünk:

1. Az fogadaſok pűkſegőſſeke az Vy Teſtamentj;

1. AZ Romai Anyaſz egyhaz azt tanittya, hogy az Vy Teſtamentomban, nem kűlemben vagyunk mi kőtéleſek az fogadaſokra és azoknak cſelekedeſére, mint ſinten az Sidók az O Teſtamentomban. Mi penigh azt tagadgyuk, mert az Cæremoniai tőrueényektől meg ſzabadultunk, holot azok el tőrűltettenek, és csak két kűlső Cæremoniak az Kereztſégh és az Vr Vacsorajanak meg tartaſa parancsoltatot Iſtentől mi nekűnk. Annak felette az Sidoknak regen ugyan nijluan valo parancsolattyok volt. Iſtentől arra, de minekűnk egy csőp fincsen,

De

Papiſtak ellenvetéſi. 1.

De az ő ſentiajoknak erősítésére hozzak elő az Eſaias Prophetat ki cap. 19. v. 21. ſol van az Euángeliom meg nílatkoztatáſának idejéről. igy ſol: Abban az időben meg iſmerik az AEgyptiuſok az Iehouat és fogadáſokat teznek neki s-be tellyeſitik azt.

Felelet. 1. Az Propheta itt az O Teſtamentombeli Cæremoniai tizteletről altal, jelenten niakarja az Vy Teſtamentombeli lelki tizteletet: az mint az utolſo Caputbannis az Vy Teſtamentombeli tanitokat Papoknak és Lévitáknak nevéti.

Felelet. 1.

II. Am bátor az Vy Teſtamentombeli Anyaſzentegyhaz tégyen fogadáſokat Iſtennek: de azok az erkölczökről, és az Evangeliomból valo tizteletekről vagyon, kiket semmiképpen el nem mulathatni holot minket az kegyeſſégben ſegitnek. Valamikor azért az Vr aſztalahoz jarulunk, mindenkor megh uiitsuk elmenkben az mi engedelmeſſeghöz valo fogadáſunkat és igeretünket. Sőt noha valamely fogadáſokat köz dolgok felől tésznkis, nem az véghre czelekődgyük, hogy azok az Iſteni tiszteletnek valami réſze volna: mellyet meg kellene ő nekik bizonitaniok.

Az

Az utan, hozzak elő Pſal: 76. v. 12. holot igy ſoll Dauid: Tegyédek fogadáſokat, és adgyatok megh azokat az Iehovanak az ti Iſtentőknek. Ez az paranczolat, azt mongyak, minden embert kötelez.

2. Ellenvetes.

Felelet. Ez az paranczolat kötelezi kíválképpen az Sidokat az Cæremoniai ighiretőknek be tellyeſitesere. Annakfelőtte azt mondom, hogy az David itt ſoll, az dicsiret és halaadas felől, mellyel Iſtennek tartozunk, mint ő maga magyarázza: Pſal. 56. v. 13. Oh Vr Iſten ennekem tőttél igireteket, halákot adok azokért teneked: mely paranczolat bizonyara minden embereket kötelez, mert köteles az ember az Iſtennek diczíretire, és az halaádáſra. De ném erről az fogadáſnak nemeről vagyon moſt az vetelkődés.

Felelet. 1. 2.

2. Külömbözes.

II. Maſodik külömbözes. Az Papiſtak azt tanitsyák, hogy az mely fogadáſok leznek az ollyan dolgokban kik felől Iſtennek paranczolattya ninczen, ugy mint, étel, ital, ruházat, és tőb dolgok felől, réſzei az Iſtennek tiſteletinek, és tartoznak az tőkelletőſſegnek állapattyahoz: ugy annyira hogy az ki azokat be tellyeſiti fellyeb valo graduſaban vagyon az tőkelletőſſegnek, hogy nem mint az ki czak az törvent tőlti be.

Mi

Mi penigh, azt egézlen tagadgyuk, és azt mondgyuk hogy azok az fogadáſok kik ſabadſágoſſak, czak ugymint támazza, és ſegitſege az Iſteni tiſzteletnek, de nem réſze annak, ſem nem Iſteni tiſztelet. Mert az ſent Pal nyilvánſággal mondgya hogy, az teſti gyakorlás, kevéſre haznos: az Iſteni tiſztelet penigh mindenre haznos. Annakutanna, az minemő az Iſtennek orſága, olyannak kell lönni annak tiſzteletinekis. De az Iſtennek orſága nem áll külſő dolgokban ételben, italban, és több effele czelekődetekben: Annakokáért, annak tiſzteleti ſem áll külſő dolgokban.

1. Tim. 4. v. 8. Rom. 14 v. 17.

3. Külömbözes.

III. Harmadik külömbözes. Az Papiſták azt tanitnyak, hogy azok az igaz fogadáſok, s'azokatis oltalmazzák, az mellyek nem eggyeznek az oda föl megh irt Regulákkal. Melyben ő tülök ſükſéghképpen külömböznünk kell. Mert ők fő és kiváltképpen valo fogadáſnak tartyák az magok

1. Fogadaſok az ſüſſeſſegh.

megh tartoztaráſt, ha tudnyillik valaki föl fogadgya hogy mind éltigh ſüſſeſſégben marad és hazaſſágnelkül él. Mely fogadás ellenkezik az Iſten igijevel: annakokáért nem ſabad azt fogadni. Mert ſent Pal azt mondgya 1. Cor. 7. v. 9. Ha magokat megh nem tartoztathattyak megh házaſodgyanak.

Megh czafolſatik.

Iſmet.

Iſmet. 1. Timoth. 4. v. 1. ördöghi tudomannak mondgya az hazaſſágnak meg tiltaſat. Iſmet. Hæbr. 11. v. 4. azt mondgya. Tiſzteſſeges az házaſſagh mindenekkézöt, és tiſzta agy. Annakfelötte ezt az fogadáſt be tellyeſiteni, ninczen az mi hatalmunkban. 2.
Mert az embernek maga megh tartoztatáſa, avagy az ſüzeſſégben valo megh maradás Iſtennek ajandeka, mellyet nem mindenek ád, hanem czak az kinek akarja, mikor, és meddighis akarja.

Fogas.

De illyen fogáſok vagyon. Ha kinél ez az Iſten ajandeka ninczen, megh ſerezheti azt könyörgéſſel és büytöléſſel.

Felelet.

Felelet. Nem igaz az: Az Iſtennek ajandeki ket felek: Nemellyek közönſegeſſek minden hivekkel, ugy mint az hit, megh téres Iſteni félelöm, &c. Nemellyek kivalképpen valok, czak nemely ſömelyekre tartoznak, az minemő az maga megh tartoztatás, avagy ſüzeſſégh. 1. Cor. 7. v. 7. azt mondgya ſent Pál. Akarnek minden embereket ugy lenni, mint en vagyok: de mindennek tulaydon aiandeka vagyon Iſtemöl, ennek igy, amannak ugy. Ha annakokáért büytölünk, és könyörgünk Iſtennek, az közönſeges aiandekoknak, ugy mint, az hitnek, megh téréſnek, és többeknek, mellyek ſükſé-

Felelet. Ket felek az Iſten ajandeki. Közönſegöſſek Kivalképpen valok.

geſſek

geſſek az ǒdvǒſſégre, ǒregbǒléſéiert, kétség nelkůl megh nyertůk: mellyet nem mondhatunk az Iſtennek kivalképpen valo aiandéki felǒl. Kǒnyǒreghet valaki Iſtennek, hogy adgyon egéſſéget, avagy gazdagſágot: de eggyǐket ſem nyeri megh it ez vilagon azok kǒzzůl: mert az Iſten nem akaria azokat az ǒ aiandekit minden embereknek adni. Igy az 2. Cor. 12 v. 8. v. 9. Szent Pál haromſor kǒnyǒrget hogy nemely kiſértettǒl megh ſabaditaſſék mindazonaltal megh nem nyerte. ǁ Igy mǐs kǒnyǒregetůnk az bůzeſſeghnek ajandekáért, de nem nyerhettyůk megh: mert talam Iſten akarattya az, hogy annelkůl hadgyon minket. Innen vagyon azért, hogy, mi az nǒtelenſégnek fogadáſat utallyuk, mert eleitǒl fogva ſok gonoſſágot ſůle, és megh moſtis ſůll. De megh kel ſol gondolni, menńben nem javallyuk mi azt és menyben javallyuk. Mert az haſſágot jobnak mondgyuk lenni. 1. Mert Iſtentǒl rendeltetet, az embereknek gonoſz teſti indulattyoknak megh ſabolazaſára, az kik magokat megh nem tartoztathattyak.

Menyben iob ez hazaſſ ſagh. 1.

2. Mert mind az Iſten Anyaſzentegyházának, s' mind az Polgari tarſaſágnak vetemenyes kertye, melybǒl az Iſtennek orſzagának ǒregbitéſére és ſaporitáſára valo gyǔmǒlcsek jǒnek és teremnek. Mindazonáltal az Nǒtelenſegis, azokban, kiknél az megh tartoztatáſnak aiandéka vagyon, ſob az hazaſſágnal, bizonyos okbol. 1. Mert minket az haboruſágnak ideien czǒndǒſſé és ſzabadoſſa téſǒn. Errǒl mondgya azért az Szent Pál. 1. Cor. 7. 26. Itilem annakokáért ezt ſobnak lenni az jelen valo ſůkſégért. Mellyért ſob az embernek igy lenni. 2. Mert az embert megh ſzabadittya az háſi dolgoknak gongyaitol, és ſorgalmatoſſágitol. Errǒl mondgya Szent Pál 1. Cor. 7. v. 28. Sanyaruſágot véſznek az teſtben affelek: en penigh kedvezǒk nékǒk. 3. Mert az ſzabados ſǒmélyek nagyob buzgoſſággal ſolgalnak az Iſtennek, ha nálok, ugy mondom, az megh tartoztatáſnak ajandéka. 1. Cor. 7. v. 34. Az fernélkůl valo Aſſony állat ſorgalmatos azokrol mellyek az Vré, hogy legyen Szent teſtévelis lelkévelis: az ki penig férhez megyen ſorgalmatos ez Világhoz.

Menybé iob az nǒtelenſegh. 1. 2. 3.

II. Nolha az maga megh tartoztatasnak fogadaſát, nem jauállyuk: mind azon altál tanittyuk, hogy ha kik bizonyoſok abban, akar férfiak s'akar aſſonyallatok legyenek, hogy vagyon az megh tartoztatasnák vagy ſůzeſégnek ayandeka nalok, az olyanok el rendelhetik magokban hogy egyédůl való életet élyenek. Ezért monddya Szent Pal 1.

Cor. 7 verſ. 37. Az ki erőſſen all ſiueben, és nintsen ſükſége, hatalmavagyon penigh az ő tulaydon akarattyan, és ezt itilte az önnön ſiueben meg tartani az ő ſűz leanyat, jol cselekezi. Annak felette javallyuk aztis az mit Theodorecus mond az ſent Pal iraſára. 1. Timot. 4. Az Apoſtál, ugymond nem kárhoztattya, az egyedei valo éléſt, auagy az maga meg tartoztataſt, hanem ſeddi azokat, kik tőrvennyelakarjak az embereket arra kőtelezni. Es igy az kik magokat az Iſtennek Orſagaért megh herelik vala. Matt. 19. verſ. 2. cselekőzik vala nem fogadasbol, hanem az ő ſiueknek vegezéſeből, mely sokkal kiſſeb az fogadasnal. Mert ezt az ember meg valtoztatharya, az fogadaſt penig nem, hanem ha oly leſſen mely nem ſabadſágos.

Meg herilni magat az Iſten orſagaért, mi ezeda?

Az fűnek rendeleſe, és az fogadas külőmbőz.

III. Noha az egyedűl valo éleſt, és maga meg tartoztataſt tagadgyuk tőkelleteſſegnek allapottyanak lenni: mind azon által nē tagadgyuk haznos tanacsnak, és külső aytatoſſagnak lenni. Mint ſent Pal-is mondgya. 1. Cor. 7 verſ. 25. Az ſűzek felől penig mit éresek &c. & v. 35. Ezt penigh az thi haznotokra mondom, nem hogy tőrben ejcselek ütteket.

IV. Es utolſor. Ha kinél vagyon az Iſten ajandeka, hogy magat meg tartoztatahattya

hattya s-fogadaſt teſſen hogy egyedűl éll, az utan meg hazaſodik (nala leuen még az az ayandek) ez ilyeten felette igen vetkezik. Nem azért hogy megh hazaſodot, hanem hogy fogadáſat meg ſegte. Mellyet bizonyit ſent Agoſton-is az őzvegyek felől kik fogadaſok utan meg hazaſodnak lib. de bono viduitat. Cap. 9.

Maſodik fogadaſok az Papiſtaknak, az ſegyenſégh avagy Claſtromban valo lakas felől valo fogadás tétel, melyben az emberek mindeneket valamiek vagyon az ſegyeknēk ozrogattyak, és magokat egezlen csak kőnyőrgesnek és bőytőlesnek adgyak.

Maſodik fogadaſok az Papiſtáknak, az ſegenſegről. Czafolas.

De ez Iſtennek akarattya ellen valo dologh, holot Act. 20 v. 35. az vagyon megh irva. Boldogſágosb adni, hogy nem mint venni. Pelda bebédről irt könybeniscap. 30. v. 8. Né adgy eneke ſe kazdagſágot ſe ſegyenyſéget. Deut. 28. Iſteunek tőb atkai kőze ſamlaltátik az ſegyenyſégis. Annak felette az ſent lelek regulat iratot az ſent Pal altal 2. Theſſ. 3. verſ. 10. hogy az ki nem munkalkodik ne ęgyek. & v. 12. Intűnk, ugy mond hogy czendezſéggel dolgoloduan, az önön kenyerekkel éllyenek. Az ki penigh az tőb emberek kőzzűl ki ſakaztya, és czak bűytelésnek s'könyőrgésnek adgya magat, az ſem-

mi hivatálban ninczen. Annakfelőtte, effélé életnek neme, az kőzőnſeges fogadáſnak, mellyet az kereztſegben fogadunk, ellene vagyon. Mert az erkőlczeknek tőrvenyenek ſok rendbeli tiſztitől el vonnya, és az emberi életnek végét, el fordittya. Mert minden embernek ket rendbeli hivatallya vagyon: ég gyik kőzenſeges, az menyben kereztyen, mely által kőtelezi magát Iſtennek tiſteletire Iſten részéről, az embernek részéről penigh az Atyafiui ſzeretetre: máſik kiválképpen valo, mellyel az Iſtentől vőt ajandek ſzerént tartozik akarkijs az kőzenſeges életnek és az embereknek ſolgálni, valamely hivatallal az vagy életnek nemével, mely haznos az Anyaſzentegyháznak és az Polgári társaſágnak kinek tagja. Az elſő hivatal végeződik el az maſodikkan: az máſodigh penigh az elſővel. Mert az mi életünknek véghe, az Iſtenhőz valo ſolgálat, nem czak annijban hogy engedgyünk az elſő táblanak: hanem ſolgálvan az embereknekis, az máſodik tablanak engedelmeſſéghe által, ez azért az oka hogy az Atyafiui ſzeretet neveztetik törvénynek be tőltéſenek. Mert az Iſtennek meg nem adhattyuk az ő tiſteletit el ſakaztvan az Atyafiui ſzeretetől, hanem azzal eggyűt. Holot azért ezek igy legyenek, meg-tetzik hogy

Minden embernek ketto az ő hivatallya.

Kőzenſeges.

2. Kivalképpen valo.

Rom. 13 v. 10.

hogy az ſegénſégh avagy Claſtromokban valo lakás felől tőt fogadas haſontalan és hiában valo, mind az Anyaſzentegyháznak, s' mind az Polgári tarſaſághnak.

Az ſegénſégről valo fogadáſt menybé iavallyuk;

Noha penigh ezt az ſegénſégh felől valo fogadáſt nem iavallyuk: mindazonáltal eggyezünk az papiſtákkal effelőlis ezekben.

1. El hagihattya valaki minden jószágat, s' marhaiat, vala melij kivalképpen valo hivatalra nézve: az mint czelekettenek az Apoſtalok, mikor az Evangeliomnak prædicállaſara küldőttetek.

2. Mindenünket el hagihattyuk, s' elis kel hadnunk feleſeginket, gyermekinket, atyankat, anyankat, és minden kedves marhankat az vallaſért, s' az hitért, mikoron tudni illik az kereztyeni hitért és vallaſért valaki űldőztetik, hogy igy az ő hitiben megh maradhaſſon: mert ollyankor az máſodik tábla enged az elſőnek. Marc. 10. v. 29.

3. Az űldőzeſnek idejen, valaki igaz ighyeben fèlre mehet, és tavul lehet puſztaban vagy egyeb helyen migh az űldőzes megh nem szűnik. Hebr. 11. v. 37. De az békeſségnek idein ſemmi affèle magának valo élet nem kévántatik. Ha ki illyen fogáſt tőnne. Az baratok ezért fogyak ki magokat az emberek tarſaſagákol, hogy az lelki dologban

Feleſet. inkab gyakorolhaſſák magokat. En annak azt feleſem: Hogy ha kiben az Iſten ajandeka vagyon, abban az aiandekban, ſinten ugy gyakorolhattya magat háza nepe közöt, mint az Claſtromban. Mert embernek az ő háza nepe, Iſten oskolaia gyanant vagyon, melyben, ha kiben czak kiczini ſikraia legyen az Iſten kegyelmenekis, magát ſok és ioſágos czelekedetekben gyakorolhattya, Iſtennek iſmeretiben, feleſmeben, ſegitſegül valo hivaſában, ſeretetben, adakozasban, tusresben, ſilidſégben, hűſegben, kegyeſſégben, &c. Sőt az ioſágos czelekedeteknek gyakorlaſára, több és iob alkolmatoſſág adattatik az czeled közöt, hogy nem az Claſtromban.

4. Az reghi baratok nem karhoztatnak s. miert?

4. Nem karhoztattyuk az reghi baratokat, noha nem mind iavallyuk az meilyeket azók czelekedtenek. Mert azok nem voltanak hivolkodok, s'haſok hizialok: hanem véres veritekökkel öttek kenyereket, az mint illik vala. Továbba ſokaknak közzülök feleſegek volt. Annakfelette, ételben, italban, és ruházatban, regulakban, fogadásban, és minden életökben, ollyan igen külömböztenek és oly mezze iártanak, ez mi idenkebeli barátoktul, mely mezze az ég az földtől.

Harmadik fo.

Harmadik fogadáſok az Papiſtáknak nevezetik.

tetik. Regula ſerént valo engedelmeſſégnek fogadáſanak, mellyel kötelezik magokat az emberektül talaltatot és rendeltetet neminemő bizonyos reguláknak és rendeknek megh tartáſara, ugymint, ételnek, italnak, formának, ſinnek, ruhazatnak, &c. megh tartáſában.

gadaſok, regula ſerént valo engedelmeſſeg.

De ez az fogadás, az kereztyeni ſabadſágh ellen vagyon, mely által ſabadſagunk engetetet minden köz dolgokkal palo éléſre, czak hogy botránkozas nelkül légyen. Ezért int az ſent Pál Gal. 5. v. 1. Az ſabadſágh-ſagban, melyben az allatat Chriſtus erőſſek legyetek és megh allyatok. Coloſſ: 2. v. 16. Senki titteket megh ne itillyen az ételben és italban.

Czafolas.

Hogy eztis el vegezzük. Az Papiſtak ugy annira fel magaztallyak az ő fogadaſokat, hogy ſoha annyſzor nem emlekeznek az kereztſegben tőt fogadasrol, mint ezekről. Melyben nekünk meg kel mutatnunk nem csak hitelel és tanitaſſal, hanem ugyan czelekedettel-is, hogy ellenkezünk vélek. és azon kel igyekeznünk, hogy az mely fogadaſt Iſtennek töttünk, be tellyeſittsük. Mikor Iſtentől teremtettünk fogadáſt töttünk ő neki: mikor az ő kegyelmenek frigyeben vetettünk, fogadáſt töttünk, hogy az Chriſtusban hiſ-

ſünk, és az vy endélmeſſegnek gyümölcsét teremtyük: annak felette, ezt az fogadáſt meg vyitottuk valamenyſer az Vrnak aztalához jarultunk. Mi tíztünk azért hogy ezeket az fogadaſokat megh allyuk, az mint az David-is int. Tegyetek fogadaſokat az Ieehovanak és tellyeſſitſétek be azokat. Mert ha azokat meg nem allyuk, mind az mi gyalazatinkra fordulnak. Ha azért az emberek nagy dicseretnek tartyak fogadaſokat melyeket masnak teznek meg allani: ſockal inkab dicseretünkre leſen, s'gyekeznünkis kel az Iſtennek tőt igtretünket meg oltalmazni és tartani.

KILENCZEDIK VETELKöDES AZ KEPEKRöL.

CAPVT I.

Melyben az Papiſtákkal valo eggyezéſünk foglaltatik.

1 VEgezes. Mi ſinten ugy iſmerjük az képeknek külſőképpen valo haſznát, és mondgyuk ſabadſágosnak lenni, mint az Romai Anya ſentegyhaz. Az külſőképpen azzal valo éleſt értyük penig az emberi külſő tarſaſagot azIſteni külſő tizteletre réndelteteth hely kivül. Hogy penig ſabadſágos legyen az képekkel külſő

Az képeknek külſő képpen valo eló ſo ſabadſ. Bizonitatik.

külsőképpen élni ebből tetzik meg, mert az az kép iráſnak meſterſége és tudomanya Iſtentől rendeltetet, és ha valaki abban bölcs Iſten ayandeka, mint Bezéléélnek és Ahaliábnak példai meg mutattyak. Exod. 30 v. 30.

Miben állyon. 1. De ezekkel valo eleſt külömb külömb végre lehet. 1. Hogy azockal, lako hazaink meg ékeſitteſſenek. Igy ékeſite meg az Salamon az ő Királyi ſzékit, Orozlányoknak képeivel. Ez végre parancsolta vala az Iſtenis hogy az ő temploma palmakkal, Pomagranátokkal, Cherubimoknak és több effeleknek 2. képeivel fel ékeſſitteſſék. 2. Szolgalnak az képek penzéknek külembeztetéſereis, az mineműhazna meg tetzik az Feiedelmeknek, országoknak és nemzetſégeknek penzeiben. Mikor Chriſtuſt kerdenek. Matth. 22. v. 17. ha ſabad volnaé adot adni az Cſászárnak, kére egy tiz penz erő garaſt elő, és kerdi, kié ezen az kep és az felyül valo irás. Mikor azt mondának: Cſászáré: monda: adgyatok meg azért az Cſaſarnak az mi az Cſaſáré és az Iſtennek az mi az Iſtené. Mely ighikben az Chriſtus nem kárhoztattya hogy őtet ki ne formallyak, avagy az ő tiszteletire képet ne csinallyanak, mind azon altal az Sanctuariomra az mondola tanak és vedernek melyben az manna tartatik vala képét rea nyomattyak tattyak és irják vala. 3. Az kepek haſználnak tavol valo, auagy megh holt baratinknak emlekezetinek meg tartaſarais. Sőt bizonyos dologh, hogy az Romai Anyaſzentegyhaznak templomiban, az képeknek fel emeleſe és iraſa innen vőt alkalmatoſſágot és az Apoſtalok után ſok időuelis, ſokan az ő meg holt barattyoknak kepeket titkon hazokban tarttyak vala, honnan oztan az köszönſéges gyülekezetbeis be kézdek vinni, végre az babonaſag öregbülvén Iſténi tiszteletet és imadaſtis kézdenek neki tönni.

II. Vegezes. Az képeknek hiſtoria ſerént valo haznat jonak és ſabadonak monogyuk lenni: melyben akar minemő meg lőt dologhis valoſágoſſan elönkben adattatik. Es igy megh engedgyük az Bibliaban levő hiſtoriakatis képekkel ki iratátni, de nem az köszönſéges helyen, hanem kivaltképpen valo helyeken. 2. Vegezes. Az képeknek hiſtoria ſerént valo haſznak ſabadſagos.

III. Vegezes. Szabadſágos az menyei auagy Iſteni felſégnek cselekedetinek, auagy ſelen letenek bizonſágara képéket fel emelni, de tsak ackor mikor önen maga parantsolya. Igy cselekedek Moyſes mikor az ércz kigyot fel emele, mely az fel fezitetet Chriſtusnak peldaia auagy képe vala. Ioan. 3. v. 14. Az Cherubinokis az meg engeztelő hely felet az 4. Vegezes. Iſten menyben ſabadſag.

Iſteni

Istenі fölséget, kinek alatta vadnak az Angyalok vetétven, jelentik vala. Ez az oka hogy az masodik parantsolatbanis nem azt mondgya az Isten hogy ne csinaly képet, hanem meg hatarozza s azt mondgya: Ne csinaly magadnak, mint ha mondana. Ne csinaly faragot képet az te magad saiat indulattyabol, kiuánságabol, és akarattyabol.

4. Végezes. IIII. Végezes. Az Vy Testamentomban levő kepek, melyeket tartunk nem egyebek, hanem kiuáltkeppen az tudomany, avagy az Euangeliomnak prædicallasa, és többek affelek, mellyek ehez tartoznak az Istennek rendeléséből. Mert azt mondgya S. Pal Gal. 3. vers. 1. Kicsoda igiszet megtiteket hogy né engednetek az igasságnak, kiknek semek előt az Christus megiratatot volt, tű közettetek fel fezitven? Honnan megtetzik, hogy az Istennek igjenek prædicallasa, az az szép és fő kep irás, melyben az Christus minden ő io tetemenyiuel ugy az mint vagyon ki jelentetik. Nemis külömbözünk semmit az Origenestől lib. 8. Contra Celsum ahol igy sol: Vadnak annak felette (nekünk) képeink és Istéhez melto aldozatink mellyek nem valami tiztatalan mesterektől faragtattanak: hanem az Isten igje által mi bennünk terezteztenek, tudni illik, az josságos cselekedetekneknek

Orig. lib. 8. contra Celsum

deteknek peldai és epsileti: kik az Christusnak kővetői. Mint ha mondana: hogy ő magok az kereztyenek, és az ő dicseretes forgolodasok az kereztyenek az ő kepek.

CAPVT II.

Melyben az képek felől valo értelmeknek külömbözesek foglaltatik

AZ képek dolgaban valo külömbezesünk minekünk az Pápistaktol haromban áll.

1. Külömbözes. Első az Romai Anyaszentegyhaz azt tanittya hogy szabád képeket irni és csinalni az Istennek ki jelentésére: nem hogy az ő állattyat avagy valoságat ki jelenthetne; hanem csak nemely ő tulaidonságit és tselekedétit. Mi peniglen tiltjuk, és mondgyuk nem szabadnak lenni, hogy az Isten akar mi modon ki iratásek avagy faragtássék, szentseges tiszteletnek okaért: akar minemő kép czinaltassék és abban az Jsten imadtassék, sokkal inkab tiltyuk hogy az imadásnak tiszteleti azokáltal teremptet állatnak adattassék. Mert az második parancsolat nyilvan mondgya: Ne czinali magadnak faragot képet és semmi hasonlatosságos

Az Papistak értelme.

Az mi értelmünk

ságot azoknak abrazattyokra, mellyek oda fel vadnak az éghben, &c.

Fogas. Illyen fogaſt teznek az Papiſták. Ezt ugy mond, az paranczolatot érteni kel czak az hamis Iſtenek felel.

Felelet. Felelet. Akar mit mondgyanak ők, de vagy akarjak, vagy nem, ſükſégh hogy az igaz Iſtennek képeiről értsek: mert ez az paranczolat tiltya hogy az igaz Iſtennek sem terméſeti, sem tulaidonſága, avagy czelekedeti képekkel ki ne iratuaſſék, vagy faragtaſſék, avagy megh czak haſonlatoſſágais oly ne legyen, mely valami ſentſéges dologhra tértetnecnek ugy mint, példanak okáért, vagy az élmenek ſegitſégéért mikor az Iſteni tiſztelletre és imadáſra megyünk. Melyre tanit minket az ſent lelek Deut. 4. v. 15. 16. igy ſolván: Semmi abrázatot, ugy mond nem láttatok (ſem az igaz ſem az hamis Iſtenet) Annakokáért semmi haſonlatoſſágot ne czinallyatok. Eſaiaſis mikor az balvanyozokat karhoztattyá, azt kérdi tülők. Kihöz haſonlittyatok az Iſtent? és miczoda haſonlatoſſágot czinaltok néki? Avagy nem hallottatoké? Avagy nem ielentettete nektők kezdettől fogva megh? Mintha mondana: El feletkeztetteke immar az második paranczolatrol, mellyet adot Iſten az ti Atyaitoknak? és

Eſa. 40. v. 18.

igy mind azokat kárhoztattya kik az igaz Iſtent képekben akariak vala ki mutatni. Vizontagh illyen fogaſt téznek s'azt mondgyak: Hogy az második paranczolatban megh tiltatot képeken, kel érteni az balvanyokat: kik nem egyebek, (mind ők mondgyak) hanem mind azok, mellyeket az emberek ugy mint Iſtenecket imadnak.

Fogas.

Felelet. Ha ez az magyarázat igaz volna, egyben ſavartatnek az elſő paranczolat az másodikkal. Mert az elſő, mondvan: Ne legyenek idegen Iſtenid en előttem, tilt minden hamis Iſteneket mellyeket az emberek vakmerőſégből magoknak gondolnak, remenſégeket és bizodalmokat azokban vetvén. Es igy az elſő paranczolatban tiltatnak az balvanyokis mikor Iſten gyanant tartatnak. Annakfelőtte az minemő külömbſéget az Papiſták teſznek az kepek és balvanyok közöt, az sem igaz: hogy tudni illik az kepek muraſſanak igaz dolgot, az balvanyok penigh hamis és gondoltatot dolgokat. Mett Tertullianus minden képet és jelenteſt bálvannak mond lenni. Iſidoruſis azt bizonittya hogy az pogányok kösönſegeſen élnek az bálvánnak és az képeknek nevével, és azon iedzésben. Az miképpen ſent Iſtvanis Act. 7. v. 41. Az aranny

Felelet.

Az Papiſtak külömböz tetők, az balvanyok és kepek közöt. Tertull. de Idolatr. cap. 3.

Hieron. rany boriut bálvánnak neveſi. Hieronimus
ſup cap. Doctoris az megh [illegible] embereknek képeit
37. Eſai. bálvánnak mondgya. Az mi értelmünket erősitik az reghi Patereknek tőb iratiis. Mert
Lactant. Lactantiuſis lib. 2. Inſtit. divinar. cap. 19. azt mondgya: Ninczen kétségünk abban, hogy ſemmi Iſteni tiſtelet ninczen ot ahol bálvány vagyon. Az Eliberitinumbéli gyülekőzetis azt vegezte Canon. 6. hogy ſemmit az Anya-ſentegyhazakban az falon ollyat fől ne irjanak mely az kőz néptől imádtatik. Origeneſis: Nem ſenyvedgyük hogy az Ieſus az
Orig. Contra celſium lib. 7. oltárokon, az Templomokban, és bálványokban tiſteltetéſék: de utallyuk azokat: mert megh iratiatot: Ne legyenek neked idegen Iſtenid, ſemmi haſonlatoſſagot ne czinaly ne imadgyad azokat, ſe ne ſolgali nékiek.
Epiſt. ad Ioh. Hieroſ: apud Hieronymú Tom. 2. Epiphaniuſis: Az ſent Irásnak méltoſaga elen vagyon, az Anyaſentegyházban fel függeztení az embernek képet, akar Chriſtus legyen az, akar más egyeb ſent. Az Conſtantinópoli gyülesbennis mely lőtt az Coproniſmus alat ezőket az Encratiták ellen valo bezedit Epiphanuſnak hozza elő: Emlekőzzetek megh [illegible]nes fiaim hogy az Anyaſentegyhazban kepeket bé ne vigyetők, ſe az ſenteknek nyugovo helyeken azokat fel né allaſſátok: hanem mindenkoron az Iſtent viſelIn actis ſynod. 7 lyetek

lyetek ſivetekben. [illegible]gh az közönſéges házakban ſe ſenyvedgyetek: Mert nem ſabad az kereztyen embernek ſőme által bizontalanúl hordoztatni, hanem elmeienek ſorgalmatoſſága által.

CAPVT 3.

Melyben az Papiſtaknak ellenveteſék foglaltatik.

Az Papiſtaknak ellenveteſék és bizonſágok, mellyekkel az ő velekedeſéket oltalmazni akarjak, ezek.

1. Ellenvetes az Cherubinokról.

1 ELLenvetes. Az Salamonnak Templomaban Cherubinok valanak fel irattatvan, mellyek az Angyaloknak képei valanak, ſőt penigh mégh az engeztelő hely felől, holot az Iſten imadtatik vala, azokban még az Iſteni felſegis nemineműképpen jelentetik [illegible]. Annakokaért ſabad képekét Iſtennek ki jelentéſere csinálni,

1. Feleletet. Az Cherubinok Isten parancsolattyából czinaltattak.

Feleltet. Azok felől az Cherubinok felől, az Istennek nijlvan valoparáncsolattya vala, ki még azoknak formajokat s'helyeketis hol lot legyenek meg hatta volt. Szabadon cselekedhette hat Moyses azokat irattatuan Isten parancsolatyabol: mert ha igy nem volt volna, vétkezet volna. De az Papistak az ő képek felől semmi parancsolattyat Istennek nem mutathattyák. 2. Azok az Cherubinok az Sancta Sanctorumba, mely az templomnak titkos belső reszé vala, valanak, és igy az közenséges népnek előle el reitetvén, kiket senki csak az fő Pap egyszer esztendőben latt vala, az nep penigh csak hallasbol tudgya vala. Az mely Cherubinok penigh az nepnek szemei előt valanakis, nem imadratnak vala, semmit nem szolgálhat az Romaiáknák képeknek oltálmazasára ez dologh.

2. Ellenvetes. Az Isten meg jelent emberi formaban.

II. Ellenvetes. Az Isten Abrahamnak emberi formaban jelenek meg. Gen. 18. vers. 1. mint Danielnekis, az ki vén embert lata ülven az szekben. Dan. 9 Az minemő formaban penigh meg jelent, ahban kijs jelentheti: Annakokaért szabad (azt mondgyak) az Istent emberi formaban ki irni, sőt más egyeb formabanis melyben magat latni hatta.

Fele-

1. Feleletet.

Feleltet. Az első nem igaz. Mert az Isten valaminemő formában meg akárja magat jelenteni, lehetséges ő felségenel, de ebből nem következik, hogy az emberek abban, az formában őtet ki irhatnak, avagy ki kellene irni, holot nincsen szabadságok reia, sem valami kiuálképpen valo parancsolattyok. Annak felette mikor az Isten megh jelénik vala emberi abrazatban, az az abrázat jelenti vala az Istennek abban az üdőben, melyben megh jelent vala, jelen letet, de nem annak utanna: mint sinten az kenyer és az bor az VrVacsoraiaban az Christus testének és verenek jegyei, de nem minden üdőben, hanem csak az szentségnek oztogatasának idejen: mely el vegeződuen az kősönséges kenyernek és bornak tulaidonságat és termezetit vésik fel. Igy az szent lelekis mikor meg jelenik vala Galamb képben, az az Galambnak képe, nem vala többe az szent leléknek jegye, hanem csak abban az üdőben. Annak okaért valaki az szent háromságot effele formaban akarja ki irni. vétkézik és Istennek tiztességhe ellen cselekedik.

2. Feleletet.

3. Ellenvetes.

III. Ellenvetes. Az ember, az Istennek képe. De az embernek képet szabad ki irni Annakokaért az Istennek kepetis.

a. Felelet Felelet. Ez az ellenvetés csak merő csufságh. Mert az embert semmikeppen ki nem irhâtni, az menyiben Isten képet, mely âll az lelki ayandekokban, ugy mint, igasságban
b. Felelet és szentségben. 2. Az embernek képét szabad ki irni külsö dolgoknak avagy meg lött dolgoknak meg mutatâsâra, de nem szabad Istennek ki mutatâsâra, auagy tiszteletire. Hogy azokban az Isten tiszteltessék vagy imâdtassék. Az többi az ö bizonságoknak és ellenvétességnek ezekhez hasonlok, és semmire kellök, azért nem szükséges elö hozni.

CAPVT 4.

Melyben meg mutattyuk, ha tiszteléttel illethétni az Istennek és az szentéknek képeit.

Az Papistak allattyak mi tagadgyunk.

MASODsor, külömbezünk az Papistaktol ebben: ök azt tanittyak hogy az Istennek és az szenteknek képelt tiszthetni és imadhatni, leghföképpen az meg fezitetet Christusnak képét. Ezt bizonyittya az ö Doctorok Thomas de Vatering. Holot (ugy mond) az kérezt jelenti az Christust, az ki az keréztfan holt meg, és az kit Isteni tiztelettel kel tiztelnit követ-

következik hogy az kereztet is hasonlo tiszteléttel kel illetni. Mi penigh ezzel ellenkezö dolgot tanittunk. Sum. part. 2. 4. 25. art. 3.

Az mi tudomanyunknak és értelmünknek fondamentoma, és bizonsága föképpen az masodik parancsolat: melynek két része vagyon, az elsö tiltya az képeket, mellyek abrazollyak az igaz Istent; az másik tiltya azoknak, auagy az Istennek azokban valo tiszteletit, ez igikben. Meg ne horgazd magadat elöttek. Mert akar mely allâtot is nem imâdhat az ember, sem valami bölcsülettel nem illetheti tisztenek és terdenek meg hajtasa és horgaztasa nekül. Az mi értelmünknek okai

Thovabba az ercz kigyo az meg fezitetet Christusnak képe és abrazloja vala. Ioan. 3. v. 14 mely Istennek ö maganak parancsolattyabol êntetetet vala. Mind azon által mikor az nép néki áldoznék az Ezechias Királytol el rontaték, melyért Ezechias dicsertetik is 2. Reg. 13. vers. 4. Az mikor az ördögh keserti az Christust, igy sol. Az te Vradat Istenedet imadgyad és csak ö néki szolgály Matth. 4. vers. 10. Annak feletté szabad egyik embernék, az masikat külsö tiszteléttel és bölcsülettel illetni: de szenséges Isteni tiszteletet néki ádni nem szabad, sött megh tiltâttatot. Mert az szentséges Isteni tiztelet az

első tablaban parancsoltatik: az mely tiztelettel penigh eggyik ember az masiknak tartozik az masodik táblabans mellyék közúl az elsőez: Tiztellyed az te Atyadat és Anyadat. Az emberek közzúl penigh az ki légh álsob vagy alab valo, sockal nagyub és dragab képe az Istennek, hogy nem minden szenteknek és Istennek ez egez világon valo emberektől faragtatot képeis. Végezetre szent Agoston, és az utan égy néhany idővél szent Gergely nyilvánsággal tagadgyák és karhoztattyák az képeknek imadásat.

5. Demorib' Eccles: cap 24. lib. 9 Epist 9. Papistak bizonsagh.

Az Papistak az ő velekedetéket oltalmazzak ezekkel az okokkal: 1. Psal 99. v. 55. Imádgyatok az ő labainak samolyat.

1. Felelet. Felelet. Nem jol forditottak ezt az locust az Sidobol: mert ot igy vagyon: Horgazzatok meg magatokat az ő lábainak, sasamolyanal, az az, az frigínek ladaianal. Mert ot ighirte vala az Isten hogy az könyörgőknek jelen lenne, és könyörgeséket meg halgatna: annakokáért, nem mondgya az David hogy magokat meg haycsak vagy horgazzak az ladának: hánē az ladanal jelen leuőlsteñek.

2. Ellenvetes. II. Ellenvetes. Exod. 3. vers 5. igy sol az Isten az Moyses hez: Né kézelges ide: hanem od meg az te saru kötődét, mert az mely helyben állaz szent föld az; Annakokaért ha az szent

az szent helyeket bőcsülettel kel illetni, sockal inkab az szentéknek és az meg fezitetet Christusnak képeit.

Felelet. Parancsollya Isten Moysesnek hogy le vesse sarujat, hogy igy valami szentseges felelmet oltana ő beleje, nem az helyre, hanem ő maganak abban az helyben valo jélen voltara nezve: ugy mint kinek jelen lete azt az helyet meg szenteli vala. Mo ezért im mutasának ókis az ő képek felől illyen kiuálta képpen valo parancsolatot, mellyet nem cselekedhetnek. Felelés

3. Ellenvetes. III. Ellenvetes. Szabadságos embérnek magat meg horgaztani és térdet meg haytani s'bőcsületet tenni, az Király szék előt, még az Királynak és Királyné Asszonynak tauul letebenis, sokkal inkab tehat az Istennek és az éghben levő dicsőlt szenteknek, noha tauul vadnak kepeinek.

Felelet, Meg horgaztani magát embernek az Királyi szek előt külső bőcsületnek jele, mellyel minden kereztyen embernek az ő Fejedelmehez valo engedélmességét meg kel mutatni, erről az térd haytasrol, horgaztasrol, illyen vegre elégséges parancsolat vagyon Istentől. De térdet haitani, magat meg horgaztani, válamely meg hólt szentnek képe előt szentséges tiztelet s'nagyobis az kül-

Felelés

ſő bőcsűlettnel, kit ő magok az Papiſtak is meg vallanak, ſemmit nem bizonyithatnak azért ezzel az Argumentommal, hanem ha égyben ſavarni akariak az kűlſő beczűletőt és imádaſt, az ſentſéges tiztelettel s'imadaſſal.

CAPVT V.

Melyben kivàltképpen az Iſtennek képeiről valo dologh foglaltatik, és hogy az Iſten azokban nem tiztéltetik ſem imadtatik.

Az képek tiztelés felől valo kűlömbözés.

Kűlömbezűnk ebbenis: Az Papiſtak azt tanittyak, hogy az képekben és abrázatokban, melyekben az Iſten önnön magat régen meg jelentőtte ſabadon tiztelhetni s imadhatni: az Atya Iſtent vén embernek képében: az fiut kerezt fara fel fezitett ember képében. Az ſent lelket galambnak képében. &c.

Ez ellenben. Mi azt tanittyuk hogy nem ſabadſágos, ſőt meg tiltattatot, hogy az Iſten ně tiztelteſſek valamely képnek ſem előtte, ſem általa, mért ez az (az mint az előbis mondam) az mit az maſodik páranchsolatban

latban tilt az Iſten. Innen vagyon, hogy az Izráelitak az arany borjunak imadaſáért balvány imádoknak mondattatnak lenni Exod. 32. noha nem az borjut, hanem Iſtent tiztelnek az borju képben. Mert az Aáron Pap azt mondgya v. 5. Holnapi napon az Iehovanak űdnepe lészen, mellyel jelenteni akarta hog az az borju az Iehouának, kit ők tiztelnének, ugy mint ábrazloja volna.

Ilyen fogáſt téznek az Papiſtak s azt mondgyak hogy az Izráélitak az borjut, ugy mint ő magat az Iſtent imadták: Mert az Aáron Pap mondgya. verſ. 4 Ezek az te Iſtenid Izráél, az kik tegedet ki hoztanak az Ægyptomnak földeből. Fogás hogy az boriu Iſten volt.

Feleletz Feleletz. Az Aáron Pap ez mondáſal csak azt ákarja jelenteni, hogy az arány borju, az elő Iſtennek jelen letenek jele volna. Mert gyakorta az jegy, az jegyzendő dolognak képet veſi fél: mint mikor az ki, az Király ſékben be űlt, és az Királynak ſemelyet viſeli, Királynak neveztetik. Szent Agoſtonis igy ſol éz felől: Az képek ugy mond, ſoktak annak az mit jedzenek nevet fel venni: mint az Samuelnek latot képe mondatik vala Samuelnek. Bizonyara nem is mondhattyuk az Sidokat minnyajan oly eſtelenecknek lenni hogy az borjut Iſtennek De mirab. ſcrip. lib. 2. cap. 12.

Istennek, ki őket az Ægyptombol hátalmas-
son megh szabadította és ki hozta vala itíltek
volna.

Ezek kiuáltképpen valo kűlőmbezesink az Papistaktol az képek felől, mellyekben soha nem kel eggyeznűnk vélek. Mert igy az kereztyéni vallasnák fondamentomaban, tevélyegnek, mikoron az igaz Istent bálvannya akáriak valtoztatni, és kűlőmb kűlőmb szollásnak modgyaual szokoskodasokkal az poganyságnak bálvanyozasát igyekezik oltalmazni. Meg kel magunkat tűlők, ugymint baluányozoktol oltálmaznunk.

TIZEDIK
VETELKöDES:
AZ CHRISTVS TESTE-TENEK ES VERENEK AZ Vr Vaczoraiaban valo jelen lé-téről.

CAPVT I.

Melyben az ellenkező feleknek kezenséges értelmek foglaltatik.

HISZűk és tanittyuk az Chriſtus teſtének és vérenek az Vr Vaczorajaban valo jelen lëtét, nem csak mondas avagy költesképpen, hanem igazan és valosagossan. Mellyet kétképpen kél megh gondolni.

Hiſzűk az Chriſtus teſtenek és verenek valoſagos jelen létet

ni. 1. Az jegyekre nézue. 2. az véuőkre nézue.

1. Az jegyekre nézve.

Az mi az elsőré néz, hizzük és tanitsuk az Chriſtus teſtet és vérét igazan az kenyerrel és borral, ugy mint ſentſéges jegyekkel, jélen lenni. De miképpen, nem valami hely ſerént valo jelen létetlel, hánem ſentſeges haſomlitáſſal. Igy tudni illik az ighe, mihelyen ki mondatik, az ſenges fülünkbe jő, ugyan uzon ſémpilantásban az jelenteret dologh élmenkben fálr és igy az haſomlatoſſág ſerént, mely vagyon az Ige és az altal jelenteret dolog kőzőt, mind két tő bőindgyarâſt jelen leſen. Szinten igy az Vr Vacsorajaban az kenyeret és bort nem kel csak magaban ugy mint, csupa teremtet állatokat gondolni: hanem ugy mint külső lathâto jeleket, mellyeknek vagyon valámi haſomlatoſſágok az Chriſtus teſtehez és vérehez. Mely haſomlatoſſagh mivel hogy ugyan azon ſentſegnek rendeleſéből ſarmazik, áll ebben, hogy valamikor az kenyer és bor, valamely hű és kereztyen embernek kezeben vagy ſaiaban veretik, ugyan azon ſempillantásban az Chriſtus teſte és vére'is azon ember lőlkének jelen leſén, ez és nem más az Chriſtuſnak az ſent jegyékkel valo jelen leté.

Maſodik

Az vévőkre nézve. Modgya az jelen lételnek.

Maſodik modgya az jelen lételnek leſen az vevőkre nezve, mert valakik hiznek valoſagoſſan, azoknak ſiuekben jelen vagyon az Chriſtus. De azt kerdik: Minemű ez jelen létel? Azt felelem hogy, az minemő az vetel, auagy kezeſüles olyan az jelen letelis. Miért? Mert az kezeſüles auagy vetelből tehetni ítéletet az jelen letelről-is. De az keſüles vagy vétel illyen. Az Atya Iſten az Chriſtuſt ajandekozza és adgya nékünk (az vélünk tőt frigynek formaiara nézue) ebben az ſentſégben oly igazán és valoſágoſſan, az miképpen ſoha ſemmit ſenki az emberek kőzzől eggyik az maſiknak nem adhat, nem réſ ſerént, avagy darabonkent, hanem az égez Chriſtuſt, Iſtent és embert: illyen modon. Az Chriſtusban két egéz az vagy tőkelletes termezet vagyon, Iſtenſég és emberſégh: Az Iſtenſégh minékünk allatyara nézve nem adatatik, (mert ugy kőzölhetetlen, hanem cselekédetire és hatharoſágara nezue, mellyek az Iſtenſégről az emberſégre ſarmaztanak. De az emberſégh egézlen ebben az ſentſégben, nem külőmben az lelék, mint ſinten az teſt, és az vér adattatik. Ezis kétkeppen, előſer adattatik minekünk emberſégh valoſágos állattyara nézue: annakutanna érdemere és jo tetemenyere nézve

ve: tudni illik, elégh tetelere, mellyel Iſten Igaſſáganak az emberſegben elégét tőt nezve, Igy azért az egéz emberſég és azzal minden jo tetemény adattatnak minékünk. Hogy peniglen kűlőmbőző és egy máſtől el valaztatot jegyek az kenyér és bor, erre nézue ninčsen az teſt és az vér kűlőn, és el valaztua égmaſtol: ſőt inkab egyűt ſolgalnak az mi lelkünknek belſőképpen valo taplaláſara. Tovabba, az Chriſtus emberſégenek jo tetemenj nem mind egy modőn kőſűltetnék mivélünk. Mert nemellyek azok kőzzűl mienkéléznek tulaidonitás áltat, mely tulaidonitás Iſtennek neminémőképpen valo munkaja, melyre nézue, az mit az Chriſtus mi értünk cselekedet, ſintén ugy nezi Iſten mint ha mi magunk cselekettűk uolna. Erre nezve kőtelete miuélünk az Chriſtusnak ſenyuedéſét és az ő engedelmeſſégét. Nemellyék penig neminémő bizonyos terjeztéſnek modgya ſerént leznek miénke, melyet miuel hogy beſeddel ſenki nj̃luan valouá nem tehet, illyen példabol meg érthetni. Miképpen hogy egj̃k gyertya az maſiktol tűzet veßen, és miképpen egy faklya tőb huz faklyakkal kőzli az ő világat karja nélkűl, igy vagyon dolga az hiuékben lakozo igaſſágnak-is, mely ſarmazik az Chriſtuſnak emberſégeben léuő igáſſágnak forraſábol.

Az Chriſtuſnak io tetemenj ketkeppen leßnek miéink.

2. Haſonlatoſſagnak czelekedeſe áltat.

Mert

Mert az ő taglainak igaſſágok nem egyeb hanem az ő igaſſáganak gyűmőlcsei: mint ſinten hogy az egez emberi nemzetnek termezét ſerént valo romláſa, az mi elſő atyánknak Adamnak vétkenek gyűmőlcse. És igy nj̃lvan valoua lęßen, mikeppen adgya minékünk, Iſten az Chriſtuſt valoſágosképpen. Hogy touab mennyűnk ebben: valamikoron Iſten az Chriſtuſt nekűnk adgya és nyuitya egyßer ſ-mind az ő lelkeris adgya: mely által azoknak ſivekben kik őtet véßik, ez kőzris ugymint egy kezet terempt tudni illik igaz hitet, mellyel az ſű igazan, s'valoſagosképpen az Iſtentől neki nyuitot Chriſtuſt véßi, az menyben tudni illik megh nyugßik az Iſtennek minden igazan hiveknek tőt igiretiben mely ez, hogy nekik adgya az Chriſtuſt és minden ő igaſſágát. Mikor azért Iſten az Chriſtuſt minden jo tetemenyvel adgya, és mj̃s az mi részünkről őtet hitt áltat veßßük ebből ſarmazik, az Chriſtus kőzőt, és mi kőzőttünk hivek kőzőt valo eggyeſſeg. Mely oly igaz, és valoſágos hogy ſemmi valoſágosb és bizonyosb annal nem lehet. Mert Iſten és ember kőzőt valo vetel áltat lőt az leleknek, tudni illik égyben valo kőttetéſe áltat. Hogy az fel vet dologhra terjűnk. Miért hogy valoſagos az éggyeſſégh, és igy

Az kivezi az Chriſtuſt, vegi az Chriſtuſnak lelkeris.

Az Chriſtuſſal valo eggyeſűlet-ünk.

valoságos az Christus és mi közöttünk való közösülesis, sükségh hogy legyen valami oly modis, mellyel az Christus azoknak szivekben, kik az szentséget véssik igazan, bizonyoságán, és valoságossan, jelen legyen. Eddigh éggyezünk az Romai Anyaszentegyhazzal, az mi néz valoságos jelen létére az Christus testenek és vérének az Vaczoraban.

CAPVT II.

Melyben az értelmeknek külömbözesek foglaltatik.

Az kü. lömbö. zes vagyon az jelen letelnek mod. gyaban. Az mi értelmünk: Papisták itiletei.

MOndok hogy nem külömbözünk abban, hogy jelen nem volna az Christus teste és vére az Vaczoraban valoságasképpen, hanem czak az jelen lételnek modgyaban vagyon az külömbözes. Mert noha mijs vallyuk jelen lenni: de ezt az jelen lételt nem testinek állat és hely szerént valonak mondgyuk: hanem lelkinek, titkosnak, az jegyekre nézve szentseget hasonlatosságh által; az vévökre nézve penig hit által czak. Ez ellen penigh az Romai Anyaszentegyhaz tanittya és oltalmazza az állat

szerént valo valoztataſt, ugy hogy az kényer és az bor az ige mondas utan, Christusnak valoságos testéve es véreve változzek, és immár azok az jegyek tobbe, nem kényer sem bor, hanem valoságos és állat szerént valo teste, és vére.

CAPVT 3.

Melyben az mi értelmünk bizonsaghi foglaltatik.

1 Bizonságh.

1. BIzonságh. Az Papisták-nak az ő értelmek, mely allattya az Christus testének és vérének valoságos jelen létet, hely és állat szerént, az hitnek agazatinak nemely czikkeleinek ellene vagyon, Annakokáért nem igaz.

Az elsőt igy bizonyitom. 1 Mert hisszük es vallyuk az Apostali Credoban, hogy az Christus testet vőt fel az szüz Mariának állattyabol, aztis penigh egyszer, ackor tudni illik mikor az szent lelektől fogantatot, és születtetet. De ez nem lehetet ha az kenyerből Christus teste, és az borbol Christus vére lészen az Vr vaczoraiaban; hanem ha valaki

azt akarna állatni, hogy az az testi véretetet az szűztől és nem az szűztől, és hogy csak egyszer terémtetet, és nem csak egyszer: Thouabba, ha az Christusnak teste és vére az kenyer és bor alát vagyon, nem vitettetet fel az égben, hanem még mi közöttünk vagion, és igy nem mondhattyuk hogy el jő az égből itilni éleueneket és holtakat Mert az kinek el kel jőni szükség hogy tavul legyen az, mellyet az Istennek Anyaszegyháza mindenkoron valót, szent Agoston Doctor igy szól: Az regenyék mindenkor veletek vadnak, en penigh nem mindenkor vagyok veletek: Végyek eztis az jok, de ne legyenek szorgalmatolok, mert szól vala az ő testének iclen léte felől: Mert az ő felsége gondviselese, még mondhatatlan és lathatatlan kegyelme szerént, bé tellyesedik az mit mondot: Ime véletek vagyok mind világ végezetigh: Az test szerént penigh, mellyet az ighe fel vőt &c. nem mindenkor vagyok veletek: Cyrillus Doctor igy szól: El kel az hiueknek hinniek, hog noha test szerént tavul vagyon az Christus, mind azon altal értieuel mindeneket semineket is igazgat, és mindenkor azoknak, kik ötet szeretik, jelen vagyon. Vigilius Marcyrius: Az Istennek fia, ki emberseg szerént el tavozot mi tőlünk, ezt mondgya: Ime en véletek

Tract 50. in Io.

1 In Ioan lib. 9 cap. 29.

Lib. 2 contra Eutych.

létek vagyok &c. Ha velünk vagyon, miképpen mondgya: El jő az üdő, mikoron kivannyatok az embernek fianak, egy napiát, és nem lathattyatok: De vélünk is vagyon s nincsen is: Mert az kiket el hagyot, és az kiktől el tavozot emberséghe szerént, nem hatta el azokat Istenseghe szerént: Mert az szolgai forma szerént melyet mi tőlünk az éghben vit, tavul vagyon mi tőlünk, az Isteni abrazat forma szerént penigh, mely szerént nem tavozot el mi tőlünk, jelen vagyon: Maiut is igy szól: Thouabbá holot az testnek és az igenek egy termeszeti legyen, miért nincsen mindenüt az teste is mint az igheg Mert mikor ez földön volt, nem vala az égben, most is mivel hogy az éghben vagyon, nincsen ez földön, és ugy annyra nincsen penigh, hogy azon test szerént variuk ötet el jőuéndőnek az éghből &c. Fulgentius is igy ir: Vgyan azon (Christus) hely szerént valo az embertől, az ki meg mérhetetlen Isten az Atyatol: Vgyan azon az ő emberi állattya szerént tavul vala az éghtől, mikor ez földön volna, és el hagyuan az földet fel mene az éghbe.

Lib. 4. ad Trasimundum cap. 6.

2 Bizonságh.

II. Bizonságh. Az Papistaknak értelmek el rontya az igaz testnek valoságat, melynek tulaidonsága ez, hogy harom merése legyen, hozzusága, szelessége, és melysége, ha ezek

nem léznek benné, nem igaz test, valamely testben penigh ezek meg találtatnak, nem lehet egyber s' mind sok helyen, hanem csak egyben. Ezért mondgya Aristoteles is: Az testnek tulaidonsága valamely helyben lenni ugy hogy, akar kis megh mondhatya hol legyen. Annak felőtte az kik az Christus testet egyszersmind sok helyben mondgyák lenni, azok nem igaz testnek, hanem véghetetlen léleknek akarják az ő teste: tenni.

Cap. de Catheg. Quanti: Vogas.

De ők az ő magok oltalmara azt mondgyak hogy az Isten mindenhato. Vgy vagyon, hogy mindenhato az Isten. De mi itt nem azt kerdgyük mit cselekedhetik az Isten, hanem mit akar? Sőt, mivel hogy mindenhato, azért vadnak némelly dolgok mellyeket meg nem cselekedhetik, mint magat megtagadni, hazudni, auagy azt cselekedni hogy ket ellenkező dolgok igazak legyenek. De terjünk az dologra. Ha az Isten azt cselekedte volna, hogy az Christusnak teste azon egy üdőben külömb külömb helyekben lenne, nem teste tőtte volna azt, holot még most is test, és hogy lathato azéghben, ez nem lathato az sentségben: s igy ket ellenkező dolgokat egyszersmind, és egy üdőben igazza tőt volna. Mely az Istennek termezeti ellen volna, sőt nem hatalmasságának jele volna, hanem

Felelet.

hanem inkab hogy nem hatalmas. Sz: Agoston ezt bizonittya, mikor igy szol. Ha hazudhatna, ha meg csalatkathatnek, ha csalhatna, és hamisſan cselekedhetnék, nem volna mindenhato, azért mindenhato mert ezeket nem cselekedheti. Masut is igy szol: Bizonyara igazan mondatik mindenhatonak, az ki mind azon altal, meg nem halhat, és meg nem csalatkathatik. Mindēhatonak mondatik, mert az mit akar meg cselekedheti, de az mit nem akar nem fenuedi. Mely ha ő benne történnék, nem volna mindenhato. Innen vagyon hogy némelyeket nem cselekedhetik, mert mindenhato.

De sym bolo fidei ad cathec: lib 1. c. tom: 91 Lib. 5. de Civitate de cap. 10.

III. Bizonságh: Az kenyernek és az bornak Christus testeué és véreué valo valtozása el rontya az Vrnak Vacsoráját. Mert minden sentségben harom vagyon, az jegy, az jegyzendő dolog, az jegy és jedzendő dologh kőzőt valo hasomlatosságh. Az Papistaknak értelmek ezeket mind el rontya. Mert 1. ha az kenyer és az bor valoságosſán Christus testevé és vérevé léznek, igy el vesz az jegy, és nem külömb lezen csak ugy mint az közönséges kenyer és bor. Tovabba az Vr Vacsorajának végheis el vész, melynek vége ez, hogy emlekezetſén az Christusrol miglen el jő. Ha penig jelen vagyon ot nem

sük

szükségh hogy emlekezet legyen rola, mert az emlekezet az tavul valorol lezen. Annak felőtte másik véghe az Vr vacsorajának ez hogy az lelket taplallya az örök életre. De ha az kenyer és bor el valtoznok, nem az lelket, hanem csak az testet taplallyak, mert az lelék lelki eledellel taplaltatik. Mert noha az test taplaltathatik nemincmőképpen az leleknek eledeleuel is: de az lelék testi eledellel semmiképpén nem taplaltathatik.

4. Bizágh. IV Bizonságh. Az Vr vacsorajában az Christus teste vétetik az menyiben megh fezitetet s° vére az menyibén az kereztfan ki ontatot. De most az az test magaban megh dicsőitet, és nintsen abban az allapotban az melyben uala az megh fezitetesben, mert az meg fezitesnek cselekedeti regen megh szünt. Annakokaért csak az hűt cselekezi hogy az Christus az menyiben meg fezitetet jelen legyen. Thouabba az mely vér az kereztfan, az Christus kezeből, lababol és oldalobol ki folyt az földre, nem szedetteted fel, nemis szükségh volt fel szedetteti, sem penigh vyonan az érekbe vissza menni (mert az Christus az fel tamadas utan nem termezet szerént valo életet élt hanem lelkit) nemis tudgya senki houa és micsoda lőt abbol az vérből. Annak felette meg sem bizonyithattyak az Papistak hogy

hogy az kenyernek és bornak formaia és szine alat hely szerint jelen legyen: mi penigh megh bizonyithattyuk mondhattyuk is bizonyossan s° igazan, hogy őtet lelek szerint hit által vesszük: mely hűtnek tulaydonsága hog azokat az kik nincsenek valosagossa tegye. V. Bi-

V. Bizonsagh. 1. Cor. 10 vers. 3. azt sagh. mondgya s. Pal: hogy az O Testamentombeli atyák azon lelki eledelt őttenek, és azon lelki italt ittanák, mert ittanak az kősziklabol, mely az Christus vala. De azok az Christus testét, az mint megh fezitetet nem ettek semki ontatot véret ugy az mint ki ontatot nem ihattak, ugy mint az kenyernek és bornak valtozásanak jelen leteből, hanem csak hűt által, mert mégh az az test és vér ez vilagon sem volt: De ez ellen azt mondgyak az Papistak: Hogy az atyak azon lélki eledelt éttek és azon lélki italt ittak, de nem mivelünk ha nem ő kőzőttek: De ez az feleles ellene vagyon az szent Pal tanitásának: Mert az s: Pal azt akaria bizonitani hogy az Sidok (az mi etrenéz) nem utolsobbak voltanák az Corinthusbelieknel, ezert mert ugyan azon lelki eledelt őttenek s° azon lélki italt ittának melyet az Corinthusbeliek: Ha azért igy nem értik az szent Pal mondasát, tehát az Sidokat alább valova s° utolsobbakka tesik az Corinthusbelieknel. VI.

Papist. fogasa. Felelet.

VI. Bizonságh. Az miképpen az Sombat teremtetet az emberért, nem az ember az Sombatért, így az Vr vacsorajais lőt az emberért, nem az ember az Vr vacsorajaért: Annakokaért az ember job, nagyub-is, az Szentségnel: De ha az Szentségben levő jegyek az kenyer és az bor Christus testeué és vére vé valtoznak, sokképen és sok graduſſal nagyub s'fellyeb valo leſſen az Szentségh az emberné, holot az ember, noha minden allatoknal felyeb valo alapotban legyén, mind azon által csak lelek szerént egyesült az Christuſſál, és az ő Szentséges tagaiua lőt, az el valtoztatot kenyer penigh és bor ő maga az Christus: De az Szentségh, avagy az kűlső jegyek, soha nem felyeb valok, sem nagyobbak az embernel, holot akar minemő dologhakis az vége nagiob annal á ki altal azt megnyerhetni: Annakokáért helyben maradhat hog az Christus teste nintsen jelen test szerént, hanem lelék szerint: Touabba az Vr vacsorajaban minden hiuek vezik az égez Christuſt, ki Isten és ember, noha nem veſi az Istenséget: De az Papistáknak modgya szerént nem vétetetik az egez Christus, hanem csak egyik része, tudni illik az emberség. Annakokaért ebben az Szentséghben nincsen testi étele az Christus testenek, sem testi jelen lete,

VI. Bi- M 3. 2: vet. 2,

VII

VII. Bizonságh. Az régi Anyas: egyhaznakitiletí Theodoretus Dialog. 5. így sol: Az ki ugy mond (tudni illik az Christus) az ő termezet szerént valo testet buzanak és kenyernek nevezte, es ismet magat Szőlő tőkenek ugyan azon az lathato jegyeket ő testenek és vérenek nevezetiuel illette, nem valtoztatuan el termezetit, hanem az termezethez kegyelemnek ayandekat aduan: Honnan az jő ki, hogy az jegyék az áldas által, nem változnak ell, mellyet azon Theodoretus nyluaban megh magyaraz Diálog. 2. mikor igy sol: Semmikepen vgy mond az Szentséges jegyek az áldas utan, az ő termezetteket el nem hadgyák: Mert megh maradnak az ő előbbi allapottyokban, formaban, és abrazatban, és sinten mint az előt, ugy meg lathatni és illethetni, de mind azon által, az mellyeké lőttenek sinten ugy kel érteni, hinni és imadni, mint ha azok volnanák, az mellyek imadtatnak. Gelasius Papais így sol: Bizonyara, ugy mond az Christus testenek és vérenek képe és hasonlatossága az Szentségeknek cselekedetiben tiszteltetik &c. Ismet Meg maradnak mind azon által az ő termezeteknek tulaidonságaban &c. Lombardus is így sol: Ha penig azt kérdik: Micsoda ez az változas formajaba-

VII. Bi- sagh. Theod. Dial. 5.

Dial. 2.

Ge lasius lib. duabus nat ar:

jabane, auagy másképpen lehen? Meg nem mondhatom. Hogy peniglen még az Anyaszentegyhazban léuő Paterek sem vallottak az kényernek és bornak Christus testeué és véreué valtozasat, sok bizonságokból és okokbol meg tetzik. Először. Mert azoknak idejekben sokas vala, hogy az mi megh maradot az szent jegyékből az Vr vacsorajanak elvégezese utan tűzzel egetik vala meg, mellyet nem cselekedtenek volna ha az kényerét Christus testenek és az bort ő verenek hittek volna lenni. 2. Thouábba, az szentségnek eggyességeből, és az szentségbeli jegyéknek megmaradasából és igasságából vetnek vala bizonságot és erősséget az regiek az Christusban leuőkét természetnek megmaradasának, és egy személyben valo eggyelelének bizonyitasara, az Eutichicus éretnek sege ellen, mint Theodoretus és Gelasius ide fellyéb jelente. Mely erősséggel nem kellet volna elniék semmis élhetenek volna, ha az kényernek és bornak meg valtozasat az Papistakkal hittek volna. 3. Harmadsor. Constantinapolyban illyen sokas vala, hogy ha valami megmaradot az Vr vacsorajarol, az gyermekek az scholakbol hiuattatanak, és azoknak adatarot hogy el költsek, mint ezt bizonitya Evagrius lib. 4. histor. Ecclesiast. cap. 36.

Az elvaltozast még az regi Paterek sem tudtak.

Azok

Azok penigh nem bocsatatnak vala az VR asztalahoz. Melyből meg teczik hogy abban az időben, az mely kenyér vagy bor megh maradot csak ollyannā tartatot mint az tób közönséges bor és kenyer. Ha penigh hittek volna el valtozni nem tartottak volna ugy. Evagrius lib. 4. Histo. cap. 36.

4 Annak felette regen az Romai Anyaszentegyházban sokas vala, hogy az megh nem szenteltetet kenyér és bor, az meg szenteltetet kenyerrel és borral elegyelitettenek, és ugy szenteltetnek vala megh. Nem illenek penig ez hozzá, ha az bor es kenyér Christus testevé és véreué valtoznek. 5. Végezetre Nicolaus Cabasilas igy sol: Minek utanna az Pap az hiuéket könyörgessel meltoztatta, elmejeket fel inditotta, gondolatyokat az földtől el vonta, és ezt mondgya: Oda fel emellyük sivünket, az oda fel valokról gondolkodgyunk, nem az földiékről: Azok vélé egy eznek, és azt mondgyak hogy ott vagyon az ő sivők, ahol az mi kincsünk, ahol vagon az Christus az Atyanak jobian ülvén. Microl. cap. 19. Amalar. lib. 3 de offic. Eccles. c. 44. Exposit. Liturg. cap. 26.

CA-

CAPVT 4.

Melyben az Papistaknak ellenvetesek foglaltatik.

1. Ellen: 1 ELLEnvetes. Ioan 6. v. 55. igy szol az Christus: Az en testem valoban étek, és az en vérem valoban ital. Annakokáért ugy mond szükség hog az Christus testet és véret szájal kel innia.

Felelet: Felelet. Ez egez Caput az Christusnak lelki éledelérol szol: Igaz hogy az Christus teste valoban étek, és vére valoban ital, de lelki étel és ital, mellyet nem szaiál, hanem hittel kel vénni. Ezt akaria azért ott az Christus jelenteni, hogy tudni illik, ő benne, hinni, és énni az ő testet és véret innia, mind egy legyen: Thonábba, az az Caput nem szol, sem nem kell érteni, arrol az ételrol mely az szentségben lészen, hanem az közönséges ételrol, az szentségen kivülis. Mert vers. 53. igy szol: Hogy ha nem éiéndítek az embernek fianak testet, és nem ifandgyatok az ő véret nem lészen életeték magatokban. Mely igéket, mellyek az égez Caputnak mint egy szeki avagy vele-

veleje) ha az szentségben valo ételrol értünk, senki az emberek közzül az Isten fianak elsőuétele elöt nem üdvözülhet, holöt az Christusnak testet és vérét senki nem éßi, sem ißa, mert itt ez világon nem leßen, annakokáért csak hitt által leßen hat jelen az hivekneк ßiuékben.

II. Ellenvetés. Az Christus ő maga mikor az Sacramentomot szerzi ezt mondgya: *Ez az en testem es ez az en verem.* 2. Ellen:

F. Ezeket az igheket nem kel ugy értení az mint vadnak hanem jegyzesképpen, hogy az kenyer Christus testenek mondatik, holot csak jegye és pecseti legyen az testnek. Itt illyen fogasok vagyon: Az utolso Testamentomnak nem kel homalyosnak, hanem nyilvan valonak lenni: Az Christus penigh ebben az szentséghben az ő utolso akaratiyat és testamentomat tötte nyiluán valoua: Annakokáért nem kel ezeket peldakepen hanem vilagoſſán és nyluan az mit szollot érteni. Tertull. lib. 4. contra Martion

Felelett. Az Christus szollot ot az helyen nyluan és vilagoſſan, de mind ázon által peldaképpenis; Mert ez volt mindenkor az Christusnak tulaidonsága és szokása szollasának, hogy mikor az szentségekről szollot az jegyzendő dolognak neuét adta az jegynek.

Igy

Igy az környülmetélkedés Gen 17. vers. 10. mondatik Istennek figyének, mellyet megmagyaráz. vers. 11. mikor az figynek jegyének mondgya. Exod 12. v 11. Az Husvéti barány mondattatik, az Angyál által menetelének, mely Angyal Izráélitáknak házokon, mikor az Égyiptomnak első büntetést ölni vala, által megyen vala, holot annak az által menetélének az az barány csak jele vala: Igy 1 Cor. 10. vers. 4. Kóbiklanak mondatik az Christus 1 Cor. 5. vers. 7. ismet husvéti báránynak: Ezekhez hasonlo szollásnak modgya vagyon ebben az Sacramentomban is, sőt ő magok az Papistak is meg vallyák hogy hasonlatosság szerént valo szollásnak modgya: Mert szent Lukácsnal 22 cap. ig sol az Christus Ez pohár uj Testamentom az en véremben mintha mondana Testamentomnak jegye, pecséti és talaga: Annakfelette meg kel gondolni aztis mitsoda üdőben szollotta ezt az Christus. Szolotta az ő halálának előtte, mikor még az ő teste fel nem szegyzetet, és vére ki nem ontatot vala, nem chelek hát az tanituányok az ő testet, sem jhatnak vért, test szerént, hanem hit által. ismet Ez vacsorának szerzésekor, nem csak szerzője volt és rendelője az Christus az szentségnek, hanem égyszersmind szolgaltatoiais. Ha azért az kenyér ő testeué, és az bor ő véreué valo-

zot, hát ő maga az Christus sajat kezében vette mágat testet és véret, és ugy adta az tanituányoknak. Sőt, az mely illetlemb dolog, ő magais étte maga testet s'véret. Mert ő magais ett az kenyerből és ivot az borbol, hogy igys megn szentelne ezt az Sacramentomot. mint sinten az kereztségnek, Sacramentomatis ő maga eluén vele meg szentelé: Vis sontagh. Ha ezeket az igeket csak ugy, kellene érteni, mindnyajan valakik élnek ez vacsorauál gyilkosi lennenek az Christusnak. Végezetre. Ha igáz volna az Papistak értelme, hogy az kényer és bor Christus testé vé véreué valtoznek, kőuétkeznek hogy az miteslünk, csak valami kűlső sinéuel az kenyernek taplalatnek, substantiaja, az az valosága nélkül. mellyet mindnyajan az Philosofusok, az bölcsek, hamisnak tanitonak lenni.

Masfogás? Az Papist. csoda tételi az Sacramentomnak Combis Compe Theolog lib. 6. cap. 14.

Hogy peniglen ezeket és több effele illetlen dolgokat meg oltalmazhassák az Papistak nemellyek közülök külömb külömb fele vy csudakat gondolnak, mellyéket ez szentségben mondonak lenni. 1. Csudat mondgyák hogy ez lészen, mert az Christus ugy mond, ugyan azon nagysággal mondgyák az szentségben, mellyel az kereztfan fugget, és mokis az mellyel vagyon az égben, mind azon által az kenyernek nagyságat felől nem halad-

gya. 2. Csuda, hogy az szentségben, csak valami forma és abrázat vagyon, valóságh
4 vagy állat nélkül. 3. Hogy az kenyer Christus testeue valtozik, de ugy hogy az testinek va-
5 lósága semmiué mind azon által nem lessen. 4. Hogy az test, sem neuélkedik sem sokasod.k, szantalan sok ostianak megh szentöléséveliś. sem nem kisśebedik sok ostiáknak meg
6 etelevelis 5. Hogy az Christusnak ugyã azon
7 egy teste sok meg szenteltetet ostyák alat vagyon: 6. Hogy mikor, az ostya el osztatik, az Christusnak teste noha nem osztatik el, dé
8 mind azon által az ostyanak minden reszecskéieben egézlen vagyon. 7. Hogy mikor az Pap az ostyat kezeben tarttya, az Christus teste ő magaban megh nem lattatik, hanem
9 csak az kenyernek és az bornak szine. 8. Hog mikor meg szűnik az kenyernek és az bornak formaia, szine, és abrazattya, meg szűnik az Christus testének és vérének ot valo jelen lete-is. 9. Hogy az kenyérnek és az bornak forsjanak, szinének abrazattyanak szinten ollyan ereje és foganatossága legyen mint ő maganak az kenyérnek és az bornak hogy tudni illik taplalhatyák és érőt adhatnak az testnek. De ha csudakat szabad lessen elő hozni, kőnyű akar mely hamis és illetlẽ velekedeséketis meg oltálmazni: Hogy ezt azértel vegezük, mi uel hogy neminemő valoságos égyeléles va-

gyon az Christus és az hiuéknek siuek, vagy lelkek közöt az szentségben, annakokaért az mi tiztünk az, hogy sivünket az Christusban helyheztessük, őtet minden érönkből szeressük ő benne örvendezzünk, annak feletté őtet minden ez vilagi marhank felet kiuannyuk, reménségünketis egyedül ő benne vessük: Végezetre noha migh ez földön vagyunk nyajáskodasunk mind azon által az éghben legyen: Mert igy léssen az Christus valosságossan és igazan jelen, mely jelen letelt commendalt minekünk az régbi Anyaszegyhaz Mert az régieknek minden aldozottyokban, mint mostis az papistak az Miseben, az Pap ilyen modõ sollitya vala meg az népet Sursum corda. az az, siuőtek oda fel legyen. Kire az nép igy felel vala. Habemus ad Dominũ. az az, az mi sivünk az Vrra vagyon. Mellyel intettetnek vala, az kik az Vr aztalahoz jarulnak és vallást tesznek vala arrol, hogy az ő siuek és hitők az Christusban, ki az ő Attyanak jobian az éghben ül, helyhezteteuén volna. Ez azért az mit s: Agoston mond: Ha azért igazan, ha hiuént, ha buzgosággal ha szentül ha kegyessen az Christusnak menyben menetelet szentéllyük, menyünk fel ő vele, és sivünk oda fel legen. Masutis azt mondgya, hogy azok, kik az Christussal fel tamadtanak,

Ang. ser. 2. de asc. cens.

Serm. 141. de tempo. siue sert. 2. fariae paschi.

hittel és remenſégel el hiuáttattanak az ő nag
aztalahoz, az égben valo aztalhoz az An-
gyaloknak aſztalához, holot ő ma-
ga az Chriſtus az kenyér.

TIZENEGYEDIK
VETELKŐDES
AZ MISEBEN VALO ALDOZATROL.

CAPVT I.

Melyben az aldozatnak igeje, mely az Papiſtaktol, Miſennk nevéz-tetik, magyaraztatik megh.

MINek előtte az vetelkedeſre jutnank. annak előtte az aldozatnak igheje mit jegyezzen, azt kel meg jelentenűnk.

Azáldozatnak igeje hany képpen, es haſonlatoſſag ſérént.

Az aldozatnak azért igheie kétképpen vetettetik, tulaidon jegyzesben, auagy kiualtképpen, es haſonlatoſſag ſérént. Kiuáltképpen

pen valo jegyzesben az aldozatnak igeie ie- pen ve-
gyez valami ſzent cſelekedetet, melyben az teſſek.
ember válami külſő és teſti dolgot fel veſen,
Iſtennek és meg aldozza hogy azzal az Iſtent
tiztellyé és meg engeztellyé. Ebben az iegy-
zesben vetettetnek az O Teſtamentomban
valo aldozatok, az Chriſtusnak kereztfan va-
lo aldozattyais. Haſonlatoſſag ſzerent penig 2
aldozatnak mondattatnak az érkölcsnek tör-
vényeben valo cſelekedetekis. Ez vételke-
desben azért aldozatnak igheie, neha az ki-
váltképpen valo iegyzesben, neha haſonla-
toſſagh ſzerént vetettetik.

CAPVT II.

Melyben az vételkedes felől valo egyezes foglaltatik.

AZ mi velek valo egyézeſűnk ezket dologban ál 1. Az Vr vacsoráia iol és igazan mondattatik áldozotnak, az mint regen az attyaktolis neueztetet, harō okokért. 1. Mert az Chriſtusnak kereztfan valo adlozattyanak emlekeztetőie, melyben egyűtsers-mind halakatis adunk Iſtennek azért az áldozatért, mely halaádás az mi ayakinknak tulkaiual valo adlozat, Hebr. 13. v. 15.

1. egyezes. Az Vr vacsora, a aldozat harom okoken

2 2. Mert valakik ezzel élnek, azok ennek ve-
teleben, az ő teſtekét és lelkeket élő ſent, és
kedues áldozattul allatyak Iſten eleiben: Mert
miképpen az Iſten, ebben az ſentſégben adg-
gya és nyuittya minekünk az Chriſtuſt mine-
den io tetemenjvel, azonképen mjs fel veſſ-
ſük magunkat Iſtennek, ugy mint ſolgak,
hogy az ő utaiban jarunk, és neki égez ele-
3 tünkben engedünk. 3. Mondattatik áldozate-
nak, az alamiſnara nezuéis, mellyet az hiuek
ezzel az ſentſéggel éluen, az ő halaádo vol-
toknak bizonſágára, fel veſnek vala, és az
ſegyenyeknek oztogatnak vala. Ezert ſoktak
vala az reghi Anyaſentegyhazban léuő Pa-
terekis ezt az ſentſéget nevezni vér hullatlan
áldozatnak, az aztált oltarnak, az égyhazi
ſolgakat Papoknak. Vegezetre mind az egez
cselekedetőt aldozatnak, nem Iſtennek, ha-
nem az gyülekezetnek, mellyet nem csak az
Concil. Matiſc. 1. can. 6. Pap, hanem az népis fel viſen vaa. Innen
vagyon hogy égy neminemő réghli gyüleke-
zetben, az végezteret mondvan: Meg tudtuk
hogy némely kereztyenek, el hagyuan az
Atyafiaknak gyülekezetit, az Iſtennek paran-
csolattyatol nemely helekbē ugy el tevelyed-
tenek hogy ſenki azok közül mikor az oltar-
ra fel veſik az oſtiat, igazan tiztiben el nem
far, annakokaért végeſſük hogy minden va-
far-

ſárnapon az oltari ſentſégh minden terhek-
tol és aſſonyállatoktol fel vitetteſék, mind
kenyers-mind bor &c. Sz: Agoſtonis azt pa- Auguſt.
rancsollya, hogy az Vrnak oltarara az aſſ- E piſt.
ſonyallatok aldozatot vigyenek fel, hogy az 122.
Pap altal, Iſtennek fel mutattaſſek: Igy azért
az reghiéknel, az égez gyülekezetnek Vr va-
csorajával valo élese közönſegesképpen al-
dozatnak mondattatik vala.

II. Az Chriſtuſnak önön maganak teſte
is neminemő modon aldoztatik az Vacsora- Az Chri
ban: Mert miképpen az kenyer Chriſtus teſte ſtusnak
ſentſéges jegyzes és haſonlatoſſágh ſerent, teſte mi
azonképpen az kényernek meg ſegelêis al- képpen
dozat, és az Chriſtuſnak fel vitéteſſel az ke- vétettet
réztfan ſentſégh ſerént s'ez az oka hogy az tik fel az
Vr vacsoraia az régi Paterektől enjſſer Chri- Vr va-
ſtus áldozattyanak nevezterik, hogy tudni il- csorái-
lik az Chriſtusnak kereztfan való aldozatya- ban.
nak emlekeztetője. Erről ſol ſent Agoſtonis Auguſt.
Nemde nem egyſer áldoztatotté meg az Chri Epiſt. 3
ſtus, de mind azonáltal az ſentſégben nem csak ad Bon.
az Huſueti innepekben, hanem mindē napon
az népnek meg aldoztatik? Mert ha az ſent-
ſegeknek valami haſonlatoſſaga azokhoz az
dolgokhoz, kiknek haſolnatoſſági nem vol-
nának, ſem miképpen nem volnanák ſentſe-
gek: Ebből haſonlatoſſágbol vēſik azért gya-

korta magoknak az nevezetet. Thovabba áldoztatik az Chriſtus az vacsoraban az vezeknek hűtőkre nézve, kik az tavul valot, és el mult dolgot hittel jelen valoua tesik. Erről ſol ſent Agoſton: Az Chriſtus ackor áldoztatik meg mi erettünk, mikor ő benne hiſzünk, iſmet: Ackor hal akar kiertis meg az Chriſtus, mikor el hizi valaki magaért meg holtnak lenni. Sz: Ambruſis ezt mondgya: Nem ketelkedem, hogy ma nem nyiratnek tinektek az oltar, kiknek elmejeket batorſágal mondom Iſten oltaranak lönni, kikben minden nap az Chriſtuſnak teſte valoſágra megh aldoztatik. Hieronymuſis igy ſol. Az Chriſtus mindenkor meg áldoztatik azoknak kik hiſznek.

Lib. 2. queſt. v. & v. Teſt. ad Rom: Lib. 1. de virg. ad Dam.

CAPVT 3.

Melyben az ellenkezö felek-nek külömbezeſék foglaltatik.

Papiſtak velekedeſe.

AZ mi ellenkezöink az Vr vacsorajabol, valoſagos külſő, és teſti aldozatot csinálnak, melyet Iſtennek viſznek fel, ugyannyra, hogy azt mondgyák s'aztis tanittyák, hogy az egyhazi ſolga, kiuáltképpen

pen Papnák nevezteték, kiebben az ſentſegben az Chriſtus teſtét és vérét valoſágoſágoſan az Attya Iſtennek fel veſi, auagy meg aldozza, igazan és kiuáltképpen az kényernek és bornak ſine és kepe alat.

Mi penigh tagadunk valami oly külső, valoſágos, auagy teſti áldozatot, az bünnek bocsanattyanak meg nyereſere, lönnit többet az Chriſtuſnak égy áldozattyanal, mellyel csak egyſer áldozot az kereztfan. Ez az mi sökőzöttek valo külömbezeſünk ebben az tudományban, mely oly nagy, hogy ha ezt az Papiſták vakmerőképpen oltalmazzák, az mint cselekednek-is, ſemmiképen Iſten Anya-ſentégyhaza nem lehetnek: Mert ezzel el fordittyak az egéz kereztyeni tudomanynak és hűtnek fondamentomat: Hogy azért az mi tudomanyunknak igaſſága kiteſsék, meg erőſitőm azt előser ſent iráſnak bizonſágiual, annak uranna az minemő bizonſágokkal ők az ő vélekedeſéket akarják erősiteni, megh czafolom.

Az mi ertelmünk

CAPVT 4.

Mölyben az mi tudomanyunknak bizonſagi foglaltatnak.

1. Bizonſag

1. HEBr. 9. verſ. 25. 26. & Cap. 10. v. 10. igy ſol az ſent Lélek: hogy az Chriſtus csak egyſzer aldoztatot meg, annakokaért nem tőbſzer: Honnan az jő ki, hogy az Vr vacsorajaban nem lehet az Chriſtus teſtenek és vérenek, semmi oly külső, valoſagos, és teſti megh aldoztataſa Az igek nyluan valok tellyeſſeggel: De igy felelnek erre az Papiſtak s mondgyak, hogy az Chriſtuſnak aldozattya, az aldozatnak allattyara nezve, mellyel ő magat meg aldoztacsak egy, de az mi nez az áldozatnak modgyara mind vér hullataſsal valo, mind vér nelkül valos Az ſ: Lélek penig ott az helyen ſol az Chriſtuſnak csak vér hullaſſal valo áldozattyaról, ez penigh csak egyſzer lőt az keresztfan: Igy azért nem bizonyithatni azt veres áldozatrol, az vér nekül valo aldozatra De ézt felelem arra. Az ſent Pal ebben az levelben ſol egy átallyaban csak egy áldozatnak nemeről, ugy mint az véres aldozatros

Az Papiſtakmak fogaſok.

Felelet.

Mert

Mert igy ſol Cap. 9. verſ. 24. 26. Mert nem az kezzel csináltatot ſent helyre ment be az Chriſtus mely ellenben vetetet peldaia amaz valoſágosnak, de az égben, hogy moſtan be mutaſſa magat az Iſtennek ortzaia előt mi érettünk: Es hogy sokſor ne vinné áldozatra önnön magat, mint az fő Pap be ment amaz fő helyre eztendőként az idegen vérnek altala: Miért hogy kellet volna ő neki gyakorta ſenvedni világh fondamentoma fel veteſétől fogva: Moſtan penig egyſzer az üdőnek el végezeſében, az bűnnek el haritaſára, az önnön áldozattyanak altala mégh jelenteter. Et verſ. 22. Az vérnek ki ontaſa nélkül nem léſen az bocsanat.

Honnan nyluánſággal meg teczik, hogy ſoha az ſz irás két áldozatnak nemet nem iſmérs némis állatot: Minden külőmbezes auagy valaztas penig az Iſteni dolgokbā valamelynek fondamentoma az ſent irásban nincsen, csak emberi talalmány. Sőt ha ez az áldozatnak megh külőmbezteteſe igaz leſſen, nem leſſen igaz az ſent Palnák mondaſa, hogy csak egyſzer áldozta legyen megh önnön magat, holot az Papiſták értelme ſerent ennyſzer áldoztatot legyen megh.

2 Felelet

II Az

2. Bizonſágh Nem egy ez az áldozat az kerezt fan valoval.

II. Az Romai Anyaſzentegyház azt tanittya, hogy az Vr vacsoraianak áldozattya mind egy, állattyara nézue, az kereztfan valo áldozattal: Mely ha igaz, ſükſéges hogy ez az Vr vacsoraiaban levő áldozat, annak az kereztfan el kezdet áldozatnak, legyen végben valo vitele, auagy elő hozaſa annak. Ackor mellyket valazak ez kettő közzül, de meg győzettetnek Mert ha azt mondgyák hogy annak el vegezője ez megh kel engedniék, hogy az nem volt tökelletes, holot az Chriſtus annak mind kezdője, mind materiaja, az az áldoztatot ezköze, mind Papia vagy áldozoia, mind veghe. Mert valamely dologh meg végbén nem ment, nem tekelletes az, mind addigh mig vegben nem megyen: De az Chriſtusnak aldozattya még az kereztfan tökelleteſſen végben ment, mint ő maga az Chriſtus mondgya. Be tellyeſſedet: Ha penigh mondángyák annak az kereztfan valo áldozattyanak vyobban valo elő hozaſának lenni: következik hogy az nem volt tekelletes, mert ez az ,az miről az Iſtennek lelkeſol Hebr. 10 verſ. 9. mellyel bizonyittya az O Teſtamentombeli áldozatokat tökelletelennek nem lönni, ugy mint mely annyſorſzen vala,

III. Az

3 Bizonſágh Az külſő aldozat ellen kezik az Vr vacsoraianak termezetivel.

II. Az külſő áldozat tetel, az Vr vacsoraianak ſzentſégenek termezeti ellen vagyon. Mert ennek vége az, hogy az Chriſtus áldozattyára emlekeztetsen: Az emlekezet penig aztavul valo dolgoké, el multaké, és az be tellyeſetteké: De ha az Chriſtus az ſzentſégben minden napon valoſágoskepén meg áldoztatik nem lehet az ő áldozattyanak emlekeztetője: Thovabba ennek az ſzentſégnek kiuálképpen valo (veghe ez hogy az Iſten minekünk adgya, mi penig végyük az Chriſtuſt minden ójo tetemennyuel ug annyra, hogy az Iſtennek adáſa vagy nyuitaſa, és az mi vetelünk, az étel és itál ebben az ſzentſégben kiváltképpen valo cselekedetek: Ezzel ellenkezik az áldozatban valo cselekedet, mert abban az Iſten nem adgya ſem nyuittya az Chriſtuſt ſem az Pap nem vesi az nyuitot Chriſtuſt, hanem inkáb, ez ellenben az Pap adgya vagy nyuittya Iſtennek, és az Iſtennis vesi az Paptol az Chriſtuſt: De hogy innen ki ſzabadullyának, illyen fogáſt találnak: Ez az áldozat, ugy mond, nem oly hogy mi éretünk Iſtennek éleget tégyen, hanem csak oly, hogy az Chriſtuſnak régen tőt áldozattyat mi reánk ſzabja: De azt felelem, hogy ezzel inkab az ſzentſégnek tulaidonſágat, és termezetit ronttyák, holot ők azt mondgyak, hogy

Fogas.

Felelet.

hogy az ſentſégben az Iſten vésen valamit az embertől, az emberis ad Iſtennek valamit: Annakokaért, ez az áldozat nem lehet ezkőz arra, hogy ákar mely dologotis, melyet Iſten nńjuit minekúnk, el veheſse vagy hozza kapcsolhaſsa.

IIII. Bizonſagh.

IIII. Heb. 7. v. 24. 25. Az ſent Lélők valaſtáſt tészőn az Chriſtus, Vń Teſtamentomban lévő fő Pap kőzőt, es minden Levita rőndőn lővő Papok kőzőt, ezt tudni illik: hogy azok ſokan voltanak, mert egyik az máſik után következőt, ez penigh csak egyedűl, es az ő Papſaga őrökkè valo, es ſenkire máſra nem ſálhat. Mely kűlőmbſeg haio es igaz, ſükſeg hogy csak egyedűl az Chriſtus legyen maga ſemélyében az Vń Teſtamentomban Pap es ſenki ſem ő vélle, ſem az ő ſeméllye alat ne legyen más: mert ugy az Vy Teſtamentomban lévő Papok többen lőnnének, az O Teſtamentombéli

Togás.

Papoknal. Ha mondangyák, hogy ők az egéz áldozatot ſokták az Chriſtus ſemélyét ben végben vinni, es hogy az Pap ebben az dologban csak ugy-mint ezkőze az Chriſtuſ-

Felelet.

nak. Arra azt felelem, hogy nem igaz: mert az egez áldozat az Pap által mégyen végben, Az ki penig akar-micsoda cselekedetőt végben visen, nagyob az ezkőznel, Az Miſében

való

való regulábolsis megh teczik, hogy az Pap nem az Chriſtus neueben, ſem az ő ſemelyében, hanē maganak és az népnek ſémelyeben áldozik: Mert igy ſol. Aldozunk &c.

V. Ha az Pap Iſtennek valoſágoskép- V. Bizonſágh Senki nem lehet Iſten kőzét s- Chriſtus kőzőt kőzben iaro.

pen fel veſi áldozatol az Chriſtus teſtet és vére, az mi bűnűnknekbocsanattyaért, kővetkőzik hogy valamely ember kőzben iaro leſſen Iſten és az Chriſtus kőzőt: De az Romai gyülekezet ugy tanit, hogy az Miſében levő ſentſég ſerző Pap, és az ő tőle fel viteret áldozat, igaz és valoſágos aldozat, mely csak az áldozatnak modgyaban kűlőmbez, az kereztſan valo áldozattol s'ez az oka hogy az Miſeben kerik Iſtent, hogy kedveſsen végye azt az áldozatot, és az azokat az ajandekokat ómagat tudni illik a z Chriſtuſt, az mint hogy kedveſsen vétte Abelnek és Noenak aldozattyat: De mivel hog ſemmi nincsen illetlenb dolog, mint valamely teremtet allatot Iſten és Chriſtus kőzőt kőzben jaronak tenni, illetlen azis ſőt lehetetlen Chriſtuſt valamely eremtet allat által Iſtennek áldozatot fel venni.

VI. Az réghi Anyaſentegyhaznak VI. Bizonſág. itileti: Volt régen gyűles Toletum varaſában, Hiſpaniaban, melyben karhoztatot az az egyhazi ſolga ki egy napon egy ſernel többe

aldo-

áldozot, vevő nelkûl, ezek az gyülekezetnek
Consil. bezedi: Tudtunkra vagyon, hogy vadnak
Tolera: nemellyék, kik nem annyiſſor veſik az ſent
12. c. 5. egyeſségnekkegyelmet, az menyiſſer nap egy ál
doznak, de hogy ha egy nap többer visik fel
Istennek az áldozatot: Minden áldozatokban
magokat az egyéſſegtől meg foztyak Holot
megh teczik, hogy regen az áldozatok, nem
egyébek voltanak, hanem az Istenni tiztelet
nek neminemő modgyai, holot ő magais az
Milivi Pap nem mindenkor egyesûl: Nemelly mas
cap. 2. gyülésben ismet az Misenek neve, vetettetik
nemely könyörgesnek formajaért: Mertazt
mondgya hogy, teczik ő neki hogy azokat
Concil. könyörgesek, esédezesek és Misek, melyek
Tolit. 4 valamely gyülekezetben jauáltattanak, csak
cap. 12 & c. Ia- ſokásban legyenek Ebben az értelemben vé
cob, de tetetik azert ez az ighe, mikor igy ſolnak:
couſecr. Misét ſolgálni. Misét mondani, rendelni;
diſt. 1. 5. holot az Christus testenek és vérének engez
Lib. de telő áldozattya rendeleſt nem enged maga
corp. & hoz: Abbas Paſchaſiuſis igy ſol: Mivel hog
ſangui. ugy mond, minden nap vétkezünk, minden
D. cap 9 naponis meg áldoztatik titkosképpen vagy
ſentſégkeppen mi ertenünk az Christus: Mely
ő bezedi ellenne vadnak az valoſágos áldo
zatoknak. Sőt masut vilagosban megh ma
gya-

gyarazza önön magat, holot azt mondgya,
hogy az ſentſegben az Chriſtus vérét iſſa
Lelek ſerént, és az mit meg ehik egézlen csak, Cap. 13.
lelki. Ismet: *Külso keppen csak az haſomlatoſság*
de belsokeppen az Barannak ereje és az ő macula
nekül valo teſte étettetik: hogy tudni illik, ugy
mond ha az valoſágh az ſentſégben nem le-
ſen, ne legyünk az Poganyoknak nevetſégül,
ugy mint *Kik megh holt embernek vérét innyuk* Cap 6.
Ismet. *Nemely az Chriſtus teſtet lelek ſerént éſſi* ver. 14.
és vérét iſſa, nemely peniglen nem, noha az Paptol
az falat kenyeret lattatik el verni. Okatis utana
na ueti s'azt mondgya. *Mert az hitetlen azt gon-*
dollya, hogy az meltatlan, el veheti az melto és ſent
dolgokat Mind ezekben lattyuk hogy csak az
lelki vetélről vagyon emlekezet és az lelki
áldozat bizonyitatik.

CAPVT 5.

Melyben az Papiſtaknak ellenvéteſi foglaltatik.

1. Ellen vetes.

I. ELlenvetes Gen. 14. verſu
13. *Mikor Abraham viſſa tert volna*
az Kirallyoknac megh vereteteſekbol. Melchiſedec
mivel hogy Istennek Papja vala, vin eleiben kenyeret
Ex Ge 14.

es bort Annakokaért, azt mondgyák, kenyéret es bort vitt fől az áldozatra. Innen azert illyen erőſſęget akarnak ki hozni. Az Chriſtus Pap volt, az Melchiſedik Papnak röndi ſerént, annakokaért mikeppen Melchiſedek kenyeret es bort vitt fől: igy az Chriſtuſis magát fől viſi az áldozatra Iſtennek az kenyérnek es bornak ſine alatt.

Felelet. Meńibę volt Melchiſedek Chriſtuſnak pelda.

Felelet. Az Melchiſédek ném volt példája az Chriſtuſnak valamely áldozatra nézve, hanem magára nézve, es az ő ſömélyének neminémő környűl állo dolgaira nézve, mellyek meg irattattanak Hebr. 1. Kiknek ſommaia ez 1. Az Melchiſedek kiraly es Pap volt: ugy az Chriſtuſis. 2. Az békeſęgnek Fejedelme, ſ igaz-is: az Chriſtuſis ilyen volt. 3. Nem volt ſem attya ſem annya, mert az ſent iras eredetiről ſem ſüleiről ſemmi emlekezetőt nem tęſzön, mint ſintén halálárol-is: haſonlatosképpen az Chriſtuſnak-is ſem attya ſem annya nem volt. Attya emberſęgére nézve, annya penig Iſtenſęgére nem volt. 4. Az Melchiſedek mivel hogy nagyob volt Abrahámnal ötet meg áldá: ugy Chriſtuſis az ő Papſaganak erejével meg áldgya (az az megigazittya es ſenteli) mind azokat kikben az Abrahamnak hiti vagyon. Ezekben eggyez az Chriſtuſnak és Melchiſedeknek

1.
2.
3.
4.

haſonlatoſſaga, de nem az kenyérnek es boroak fől vivéſęben. Tovabba hogy Melchiſédek kenyeret es bort vitt elő, azt nem valami áldozatnak okáért czelekötte: hanem hogy Abrahamot es az ő ſolgait az királyoknak le vágáſabol ki-ki viſſa tértenek vala, mint éh es ſomſu embőröket mög enyhitené. Hogy penig ůt Melchiſedek Iſtennek Papjának mondatik, nem valami áldozatra nézve, hanem hogy Abrahamot meg áldotta: az mint az ighiknek értelme es rendi meg mutattya. Mört azt mondgya. Es vala az Iſtennek Papja es meg áldá ötet.

Harmadſor. Ha meg engednők-is hog Melchiſędek kenyeret es bort vitt fől az Iſtennek áldozatra, mind azon által nem következnék, hogy az Chriſtus önnön magat az kenyérnek es bornak ſine alat az Vr Vacsorajában fől vinné. Mert az Melchiſedektől elő vitt kényér es bor, nem mondathatik az ſentſęgben lévő kenyérnek es bornak példájának es ábrázolojának, hanem ha igen ilyenről.

3. Felelet.

II. Ellenvetés. Az huſvéti barany egy ſörſ mind áldozat-is vala ſentſęg-is. De az Vr Vacsorája az huſvéti bárany hélyében állott. Annakokáert mind áldozat mind ſzentſęgh.

2. Ellenvetés.

Felelet. Felelet. Az huſvéti barány nem volt áldozat, hanem csak ſentſęg, ugy vagyon hogy Marc. 14 verſ. 12. illyen iras vagyon. Es az kovaſztalan kenyereknek elſő napján, mikoron az huſvéti baránt áldozzak vala: de tudni valo dolog hogy az áldozatnak is gyje gyakorta annyit teſen teſen, mint Mőg ölni, mint mikor Iacob es Laban ön kőzőtők friget kőtnek vala Gen. 31. v. 54. azt irja Moyſes hogy Iacob élő állatokat ől meg, es önni egyben hina az ő rokonſagit. Mely igiket nem kel az áldozatra valo ölésről magyarazni, hanem az Lakodalomra valorul, mert az Iacob jo lelki iſmerettel, nem teheti vala réſeſſé azokat az ő aldozattyában, mivel hogy bálvanyozok, es az Iſtennek frigie kűvűl valanak. Tovabba az az bárany áldozatnak is mondattathatik, mert az áldozatnak ſokáſa ſerint ölettetik vala meg. Annak fölette mikor Saul az ő attyának Szamarit kereſné, es kérdené ha valaki latta volna, monda neki égy ſolgalo. Sies es meny föl az magaſſagra mőrt az nepnek áldozattya vagyon az magaſſágban. 1. Samuel. 9. v 12. Mikeppen azért it ez az fő lakodalom avagy innep az Romában nevezetik áldozatnak: mivel hogy az innepnek kezdetiben az Pap áldozatot vizzón vala föl az Iſtennek: igy az

3. Felelet.

az huſvéti barany is mondattathatik aldozatnak: mőrt azokban az napokban melyek rőndőltőttének volt az huſvétnak ſentőleſére aldozatok léſnek vela. Mindazonáltal az az barany nem kűlőmben vala aldozat, mint az Romaban valo lakodalom. Végezétre ám bator ugy légyőn, hogy az az barany egy ſőrſ-mind lőt légyen mind áldozat ſ-mind ſentſeg, de mit ſolgal ez mi ellenőnk? Mert az Vr vacsorája annak helyeben ſállot kivaltkeppen valo végére nézve: mely ez, hogy az mi Chriſtuſſal valo eggyeſűléſűnket meg erősitse.

3. Felelet.

III. Ellenvetés. Malach. 1. v. 11. az Propheta azt mondgya: hogy tizta áldozattal aldoznak az Iſtennek az uj Teſtamentomban. De éz, ugymond, az Miſeben valo áldozat: mert az Vj Teſtamentomban nintsen ſemmi más aldozat.

III. Ellenvetés.

Felelet. Ezt az iraſt nem kel értőni, kűlső es teſti, hanem az lelki aldozatrol, mőly nyilvan valo léſen, ha az Propheta ſavát, egyben vettyők, az ſ. Pal 1. Timot. 2. v. 8. mondaſával, ki az Malachias iraſát igy magyarazza. Akarom ugy mond, *hogy az ferfiak konyorőgienek minden helyen, fel emelven tiſzta kezeket, harag es viſſavonaſnélkűl* ſ ez az Pogánoknák amaz ő áldozattyok, melyről az

Felelet.

Dialog. cum Typhone.

Prophéta mond jövendőt. Erről mondgya Iuſtinus Martyris, *hogy csak az könyörgés, es az hálaadás kedves áldozat Iſten előt, es hogy az kereſztyének csak azzal ſőkönek áldozni.* Tertullias

Ad Scapul.

nuſz-is igy ſzóll: *Annakokaért áldozunk mi az Istenek tiſztelőinek, meg maradaſaert de az mi Iſtenünknek es az egének de ugy az mint Iſten parancsolta, tiſztа könyörgéſſel.* Ireneuſis azt mondgya: *Iol vagyon ugymond mind ketképpen. Es minden helyen égő áldozatot viſznek fől az en nevemnek, es tiſztа áldozatot. Ely áldozatnak penig az ſ. Ianos az ſzentoknek könyörgeſit nevezi, az menyei látaſról irt könyvben.*

Lib. 4. contr. her. cap 35.

IIII. Ellenvetés.

IIII. Ellenvetés. Hebr. 15. v. 10. *Vagyon oltárunk, kikről önni nincsen hatalmok, az kik az Sátorhoz ſzolgálnak* Ha azért ázt mondgyak az Papiſták, hogy oltárunk vagyon, ſőkſég hogy Papunk-is légyen, es igy valoſagos áldozatunk-is.

Felelet.

Felelet. Itt az helyőn az ſ. Pal. nem külſő es teſti oltárrol emlekezik, hánem lelkiről, Mit ércsőn penig az oltáron itt, meg magyarazza ő maga v. 11. *Mert az mely állatoknak ugymond, vere be vitetik az bu é t az ſzent helyre az fő pap által, azoknak teſtök meg égettetik az táboron kivül. Annakokaért az Ieſuſ is hogy meg ſzentelné az ő tulaydon vére altal az népet, az kapun kivül ſzenvedet.* Hogy ha az dolgot jol megh gon-

gondollya az ember fől talallya könnyen, hogy az oltáron az Chriſtuſt erti az Apoſtol áz ki egyſőrſ-mind pap oltár, es aldozat-is.

V. Ellenvetés. Az hol uń Törvény vagyon, es uń frigy, ſükſeg hogy ott uń Papſag, es uń aldozat-is legyen. De az uń Teſtamentomban uń törvény, es uń frigy vagion. Annakokaért uy pap es uy aldozat-is vagiő.

V. Ellenvetés.

Felelet, Az egéz ellenvetéſt meg engedgyük. Mert az uy Teſtamentomban uy pap es uń aldozat-is vagyon. De nem Pápának valamely Papia, hanem ő maga az Chriſtus, ki Iſten es ember, uń aldozat-is vagyon, az Chriſtus tudni illik, az menyben ember, uń oltar-is, ugyan azon Chriſtus, az menyben Iſten. ki önnön magat az uń Teſtamentomban az mi bűneinkért valo engezielő aldozatra, fől vitte az ő Attyanak. Mert noha ő az Iſtennek amaz báránya, ki meg ölettetős vilag kezdetiről fogva, az Iſtennek Decretomara, es erdőmének érejere nézve, es az hitre, mely hitt cselekeſi hogy az kik nincsenek legyenek ſelen: mind azon által cselekedes ſőrént csak egyſőr áldozot, az üdőnek teljes voltaban, es egyſőr magát fől vévén mind örökké megh marad az Papſagban. Holott azert az ő egyſőr valo aldozattya ez légléges hńaban valo, es hasontalan min-

Felelet.

dőn Papoknak az bűn bocsanattyá-
ért oſtyával valo áldo-
zattyok.

TIZENKETTŐDIK VETELKŐDES AZ BŐJTRŐL.

CAPVT I.

Melyben az mi velünk valo eggyezéſünk foglaltatik.

II. Harom nemei az bőit.

AZ mi ő velünk valo eggyezéſünk ez tudomany felől, ez harom dologban áll.

I. Erkőlcsnek bői tik.

1. Nem karhoztattyuk mi az bőjtőt, ſőt inkab harom féle bőitőt tanitunk lönni. Erkőlcsnek, külſő rend tartaſnak, es Iſteni tiſzteletnek bőitit. Az erkőlcsnek bőyti, nem egyeb, hanem az iozanſagh es mértekleteſſeg, mikor tudni illik az ételben es italban valo kivanſágunkat ugy meg zabolázzuk, hogy az Istentől, es természetől rőndőlteſſőt mértékleteſſégnek hatarit fől nem haladgya. Ezt az bőytőt minden kéreſtyén embernek meg kől tartani egéſz életének rőndiben, külső rőnd-tartaſnak bőyti az, mikor az emberek valami külső okokra nezve, némely étkektől magokat megtartozattyak: áz mint Angliaban az Eſtendőnek bizonyos ideiben, megh tiltatot az hus étel, bizonyos okokért, hogy tudni illik, az moly állat csak akkor ellétőtt az őregekkel eggyűt meg ne őlettetſſék, es az halaſoknak-is alkolmatoſſag, adattaſſék. Az Iſteni tiſzteletnek bőyti, léſzen avagy könyőrgéſnek okaért, avagy hogy Iſten előt magunkat inkab megalázhaſſuk. Az ételtől meg ſűnűnk. Erről az bőytről vagyon az vetelkedes kivaltkeppen.

2. külső rendtartaſnak bőyti

3. Iſteni tiſztelet nek bőyti.

II. Az Iſteni tiſzteleti nek bői tinek vegeiről.

II. Eggyezűnk mind ket felől, az Iſteni tiſztelétnek bőytinek igaz es kivaltkeppen valo végheiben, mellyek ez haromban álnak. 1. Hogy az bőyt által az embernek elméie gyorſab es keſzebb legyen az kegyeſſégnek gyakorlaſara. 2. Hogy az altal az teſt mely kéſz és haylando minden gonoſſagra, meg zabolaſztaſſék es győzerteſſék. 3. Hogy azzal az mi Iſten előt valo alazatoſſaginkat meg mutaſſuk, bűnünkről valláſt tegyünk es azokrol bankodgyunk. Ez végre az Ninivébé-

vedelíek még az oktalan állatokat is az ételtől regen meg fogyak vala.

III. Az bőitnek haszna.

III. Ezeis végezetre megh engedgyük, hogy az bőit az Istenni tiszteletre segitségh, jo cselekedet is ha igazan lessen: Mert noha ő magaban bőitelni kőz dologh (oly ha cselekedi ember s'ha nemis szabad) mint szinten őnni és innya, és ő magara nez ve jo cselekedetnek sem mondattathatik, de ha az fellyűl elő szamlálc végekre nézve cselekedi az ember. Isten előt kedves cselekedet, és minden hivéknek nagynak kel bőcsűlni.

CAPVT II.

Melyben az ellenkező felekneck kűlőmbőzelék foglaltatik.

Az ellenvetes hasomban all.

Az bőitnek ide iratol.

AZ Romaiáktol valo kűlőmbezesünk ebben az bőit felől valo tudomanyban, harom dologban ál.

I. Az Romai Anyaszegyhaz bizonyos napokat rendel az bőitnek, melyeket szükségképpen meg kel tartani. Mi penigh azt tanitsyuk hogy az Anyaszegyhaznak, és abban lévő tanitoknak szabad hatalmokban vagyő bőitől, rendelni és hadni az ődőnek és allapotnak alkolmatosságara nézve. Mikor az Janosnak tanitványi kerdik az Christust, mi volna az oka, hogy ők, és az Phariseusok annyszor bőitelnenek az ő tanitvanyi penigh nem bőittelnenek? Azt feleli vala. Az vő legénnek fiai nemde sirhatnaké az míg velék vagyon az vő legény? El jőnek penigh az napok, mikor el veszétik tűlők az vő legeny és ackor bőittelnek. Mat. 9. vers 15. Melyből megerthetni hogy szükségh bőitelni, kivaliképpen valo okra nézve főképpen penig somorusagnak idein, s'nemis rendelheine arra alkolmatosb időt: Sz: Agostonis ezt bizonittya mikor igy szol: *Micsoda napokban nem kellyen böitelni, es melyekben kellyen, sem az Vrnak sem az Apostaloknac parancsolty aban nem talalom rendeltetetnéc lönni. Tertulian* s. azt ę enti. *hogy az ö idesben levo hivec sajat és szabad akaratyokbol böitseltenec, torvény és parancsolat nekül, az mint az üdő és alkolmatosság hozta. Eusebius* s igy szol *Montanus nevo eretnek ugymond, volt az, ki az böitnek elősser törvént szabot volt.*

Augustin Epist. 86. ad Casul.

Tertul. contr. Psyt. a Euseb. Hist. Eccl. lib. 5. cap. 7.

De illyen ellenveteset talalnak az mi ellenkőzőink Levit. 16. vers 29. bizonnyos vdő rendeltetet az böitelesnék.

Feleiet. Azok az bőtők rendeltettenek és parancsoltettanak vala Istentől, ugy hogy lőnnenek az törvénybeli tiszteleteknek ugy mint részei, kiknek yéghe lőt az Christusnak

halálában. Annakokaért semmit nem tolgál, az Vy Testamentomban levő böiteknek bizonyos napjainak oltálmazasára, holot az Isten immar az embert affele külső dolgokban szabadságosa tötte, nem kötelezven affele parancsolatokhoz.

De még-is illyen fogasok vagyon. Az Istennek tiztelétire valo böitőlésre az ötödik és hetedik holnapok rendeltettenek volt.

Zach. 7. v. 5.

Felelet. Igaz az, de azok rendeltettenek volt az Istennek Anyaszegyhazanak kiváltképpen valo nyomoruságira nézve, melyeket szenved vala az Babillonbeli fogságban, mellyék az szabadsággal egiűt meg szüntenek, Igy mijs valami kiuáltképpen valo okokra nézve hirdethetünk böitöt.

Annak felette, ez ellenvéteftis tamasztyák s'azt mondgyák, hogy az mi Ecclesiaink közülis vadnak, az kik az böitnek bizonyos ideit meg tartyak.

Felelet Hogy nemely Ecclesiák, az Papistasagot el hagyvan, még-is bizonyos napjat és holnapjat az böitnek meg tarttyak, azt nem valami szentségnek, kötelességnek, avág Istenni tizteletnek okaért cselekezik, hanem csak valami külső rend tartasnak okáért. De az Romai Anyaszegyhaz halalos bünnek tanittya és mondgya lenni, az böitnek ideiet avagy

avagy meg nē tartani, vagy meg valtoztatni.

Az böi nek mod- gyarol.

II. Külömbezünk az Romai Anyaszentegyhaztol vagyon az böiteleſnek modgyaban: Mert az Papistak közülis az kik böltsebbek javállyak, ha valaki az böitben, vizet avagy bort issik, vagy étek maradekot meg essik, sőt azt mondgyak hogy meg lehet az böitbenis egy szer del taiban enni, és valamely bizonyos okért, egy oraval az böitnek el végezesének ideje előt. Ez penig az soka az O Testamentombeli sokassál ellenkezik: Sőt az igaz böitnek czellyat el forditya Mert az az ételtől valo külső tartoztatas, az kegyességnek külső gyakorlása, sőt jele az mi büneinknek, és az Istennek mégh kisseb jo tetemenyéhez valo meltatlanságunknakis, vallas tetelenek. Tovabba, ők az étkekbenis regulat szabnak, és valaztást tésznek, mellyekkel ne éllyének az böitben ugy mint tejel, hussal, tiukmonyal, és tób effelekkel, megh engedik penig az hallal, gyümölcsel, serrel, borral &c valo éleſt, sőt penigelki ismeretnek kötelezese alat. De mi azt az étkekbē valo valogatást, bolödsagnak es vezedelmesnek itillyük. Bolondsagnak azért, mert az ok az étkek, mellyeket meg engednek, szinten ugy indittyak, es gyönyörkettetik az embert, az bujasagra, fertelmes-

Az etekben valo valogatasrol

meſſégre &c. mint az több étkek. Thovabba mert az Iſteni tiszteletre valo böitnek czéllya és véghe ellenis vagyon, lelki ismeretit vagy üdvösséget kömi valami étekhez: Bizonyara az réghi Anyaszentégyhaz, mikoron az regi vdöben böitölt, nem csak az ételtől itáltul tartoztattya meg magat, hanem akar minemő gyönörüségtőlis sőt az gyenge. lágy ruha házattol, és kenetektül is, Ioel 2. verſ. 15 16. Hirdeſſetek böitöt &c. mennyen ki az vő legeny az ő agyas hazabol, és az menny asſony az ő kamorájabol: Daniel. 10. verſ. 3. Gyönyörüségnek étedelet, nem évem vala, ſem hus avagy bor az en ſajamban be nem megyen vala, ſem meg nem kenem vala kenettel magamat, miglen az harom hetnek napjai bé nem, tellyeſednenek. 1. Cor. 7. verſ. 5. Meg ne ſükicsetek egy maſt, hanem csak eg akaratbol ideiglen hogy vreſtek legyetek az böiteleſre és könyörgeſre. Thovabba veſzedelmes. az Papiſtaknak ſokaſokat mondgyuk veſzedelmeſnek, és hamiſnak, mert el forditya és el rontya az kereztyeni ſabadſágot, melyre nézve: Mindenek tiztak az tiztaknak, melly Tit. 1. ſabadſágban, hogy álhatatoſſan meg maradgyunk int az ſent Pal Gal. 5. verſ. 1. Ezt az ſabadſágot, mondom, el rontya, az Romai gyülekezet az ő böitivel. Hogy ezt iobban

ban meg ércsük, laſſuk meg, mimodon tartotta Iſten eleitől fogva, ugy mint az ő hazának ſo vra ezt az hatalmat maganak hogy ſafarkodgyek az teremtet allatokbol az emberek tapſalaſara és hogy az ember ő tüle és az ő igejetől függyön Mert ez világnak elſő idejebē rendölé azIſten az embernek taplálaſara minden füvet, mely magot teremne, es minden fat az mely gyümölcsöt teremne. Gen. 1. v. 29. Az huſnak meg ételére adotté akkor Iſten neki ſabadſagot, avagy nem, bizontalan. Az viz özön utan meg uitá. Iſten az teremptet állatokkal valo éléſről, az ő rendeléſét, es adá hatalmot es ſabadſagot az élő lelkes állatokkal valo éléſről: de ugy hogy azok közzül némelyeket tiſztalanoknak mondvan, ételet meg tiltá, az mint az vérnek ételet is. De ezt az ő törvényét az Chriſtuſnak teſtben valo el jövetele után meg bövité az Iſten, es mind Sidoknak, ſemind poganoknak ſzabadſagot engede minden-féle huſnak megh ételere. Ehöz azert az ighihöz es igirethez bizvan mi, *or ogztudomannak mon[illegible]vnk lenni, nemelyeteket* lelki iſmeretnek kötelezeſe alat) *meg tiltani. melyeket Iſten teremptet volt, hogy azokkal háláadaſſal éljünk.* Socrates az Anyas egyhazbeli hiſtoriaknak irja azt jelenti, *hogy* Hiſt Eccl. *az* lib. 5.

az Apoſtolok ſabadſagot engettenek kinek kinek
Cap. 21. & Trip. lib. 9. cap. 18. Tripárt. lib. cap 10. & Zoz. lib. 1. cap. 11. *élni akar mely étkekkel-is mind böytben, s-mind egyéb üdökbennis.* Iſmet igy ſol: *Mikor az Spiridon nevü Püspökhöz egykor ugymond, vendég mönt volna az negyven napi böytben. Spiridonnak egyeb étke nem lévén huſt tön eleiben, es kenallya az vendéget velle, amaz nem akarván enni, mivelhogy kereſztyennek mondaná magát: Mond az Spiridon, annál inkab kel ugymond enned hogy kereſztyen vagy. Mert az tiſztaknak mindenök tiſztak, mint az Iſtennek ighie minket meg tanitot.*

De az Romaiak az Ieremias iraſat vetik elönkbe cap. 35, *holot az Ionadab parancsollya az Rechabitáknak hogy bort ne igyanak:* mely parancsolatnak mivel hogy engettenek dicsirtteneke és erette. Annakokaert azt mondgyak az papiſtak, nemely étköknek nemeit ſzabadſagos megh tiltani

Felelet. Ionadáb ezt az parancsolatot az Rechabitáknak adgya, nem valami Iſteni tiſztelötnek, avagy ſentſégnek okaért, hanem csak valami külſö dologért. Mert nem akará hogy az ö maradéki ſöllöt plantallyanak, vágy bort igyanak, házat épitsenek, veteményt tögyenek: hanem inkáb akará, hogy ſator alat lakozzanak: hogy igy ezeket meg ſokvan, az reáiok következendö nyo-

nyomoruſagokat könnyebben el viſelhetnék. Az papiſtáknak penig bizonyos étkekröl valo magok meg tartoztatáſa ſentſégnek, Iſteni tizteletnek okáért léſen, es az lelki iſmerötöket kötelezi: külömböz tehát az Réchabitáknak az ö cselekedetekröl, s-nemis bizonyithatnak azoknak példajokkal.

II. Dániel mikor nagy ſorongatáſokban, es nyavalyakban volna, megh tartoztatta magát az hus ételtöl, három egéz hetig. Annakokáért nékünk-is kel böytölnünk. II. ellen vetes Dan. 10 verſ. 3.

Felelet. Az ſentök, az régi üdöben, ha mikoron böitöltenek, bizonyos okokért, ſabad akaratty okbol cselekettek. Danielis ugy cselekette. De az Papiſtáknak az ö böytök, nem ſabad akaratbol, hanem erös parantsolat alat léſen, ugy hogy az ki annak nem engedne halálos bünt cselekednék.

Tovabba, ha Danielt akariak követni, miért nem fogiak meg magokat ökis az kenyértöl, bortul, es kenettöl-is? Holott azt ſem bizonyittyak meg, hogy Daniel ſemmit eſtvéig öt volna, ha Danielnek követöi akarnak lenni, miért eſnek ökis? Molanus azt iria, hogy az réghiek böytben mind bortul, mind egyéb gyönyörüſéges eledeltöl meg fogtak magokat, ſöt némellyekk özzö- Molan. Tract: 3. cap. 1. conclus. 8.

lők két avagy harom holnapig sem őt semit.

III. Az Ianos Baptistanak példáiát, kinek eledele sáskák es erdei méz volt. 5. Timotheusnakis ki bort nem itt, hozzák elő.

Felelet. De ezeknek, bizonyos etkektől valo meg tűnesők, es bizonyos rend tartasok, iozansagnak es mértékletességnek okaért lőtt nem lelki ismeretnek kőtelezetése alat, sem hogy azert valami iutalmat várnának, mint az Papisták. Nem illik hát az példaris az ő böytőkre.

III Az böytnek vegeiről.

III. Harmadik külömbözésünk az Romaiaktul, vagyon az böytnek némely végei felől. Mert ők azt mondgyak hogy az böyt némely bizonyos arra röndeltetet szőmélyben ha lésőn része az Isteni tisztelőtnek. De mi azt mondgyuk, hogy köz dologaz böyt, (oly dolog mellyet szabad ha cselekésik az embör s-ha nem-is) es nem része az Isteni tisztelетnek. Mindazonáltal na modgyával lésen, az mi Istenhez valo buzgosagunknak es tisztelетünknek, ugy mint segitője: mert ha az testet böytőléssel meg sanyárgattyuk alkolmatosbak lésünk az Isteni szolgalatra. Innen vagyon, hogy ő kőzőttők-is az kik bőlcsebbek azt mondgyak hogy nem az böytnek cselekedeti az Isteni tiztelетnek része, hanem az böytőlő embernek ahitatossaga es buzgosaga. Tovab

Tovaba aztis mondgyak hogy az böyt az bűnnek idő szerent valo büntetéléjért, az Isten igasságának elegetételen: melyben az Christus ellen nagy káromlások tetzik meg, holott csak ő az mi bűneinknek mind idő s mind örökke valo büntetéléért elégh tévő. Fogasul hozzak elő az Ninivebéliecknek es Achábnak példait, kik az ő böytőkkel az Istennek Prophetai által tőt fenyegetését es haragyat el forditottak.

De erre azt felellyűk, hogy az Istennek Ninivébéliek ellen valo haragya, nem azoknak böytőkkel, hanem hitőkkel forditatot el: mellyel Istennek Christusban valo irgalmassagához támazkottanák: ez penig az ő böytők az ő megtereséknek csak ugy mint külső iegye vala. Az megterés ismet mind jegye, s-mind gyűmőlcse vala hitőknek. Az Achábnak penigh az ő maga megalázasa csak merő kép-mutatás vala. Az minémő cselekedettel ha az papistak-is valamit nyerhetnek Istentől am bator probállyak megh. Hogy ezt el végezzük. Mi az böytőt nem karhoztattyuk, hanem azzal valo nem jol élest: sőt kivannyuk, hogy mindenűt az keresztyenektől szorgalmatossan megtartassek, holot naponként elégséges alkolmatossagot es okát mutatná az Isten.

TIZEN HARMADIK VETELKEDES.

AZ TöKELLETESSEGnek allapottyarol.

CAPVT J:

Melyben az ellenkezö felek-nek egyezesek foglaltatik.

Minden igazan hivö tökeletes.

AZ mi ö velek valo egyezesünket ez ket dologban foglalom. 1. Mindnjajan azok, kik igazan hisznek, az tekelleteſſégnek, allapottyaban vadnak megh ebben ez életben is. Matth. 5. verſ. 48. Legyetek tökéletesſek, miképpen az thi menyei Attyatok tökelletes, Gen. 6. verſ. 9. Az Noe igaz é tökél

tökelletes ember vala, az ö idejeben és az Iſten előtt jar vala Gen. 17. verſ. 1. Iargy en előttem és legy tökelletes. Sokan az Iudanak kiralyi közzülesis mondattatnak Iſten előtt igazan es tökélletes szivel jartaknak lenni, mint David, Ioſias, Ezechias, &c. Az s. Pal is azok közze szamlallya magat kik tökéletesſen iártanak, mikor igy szol: valamenyin tökeletesſek vagiunk, azont ertsük Phil. 3. v. 15.

Ez az tökelletesſség penig kettöben áll. 1. Az Chriſtus tökelletes engelmesſségenek tulaydonitasaban, melly fundamentoma kutfeje, es eredete minden mi tökelletesſségünknek, akar minémü légyen az. Hebr. 10. v. 14. Egy áldozattyaval (engedven tudni illik az ö hálálaban es szenvedeſében) be tellyesitötte (az az tökeleteſekké tötte) mind örökké azokat az kik hisznek. Annakutanna, az keresztyeni tökelletesſség áll az tisztasagban es igasſagbann is: melynek két részei vadnak: edgyik az mi magunk tökélletesſségének es méltatlanſaganak meg ismeréſe: szez az oka, hogy az s. Pal, noha magát ez előt elö hozot locusban tökélleteſnek mondgya, mindazon által az előt igy szolla: En magam felől nem itilem hogy az czélt el értem: ez igit cseleke-szem hogy az mellyek hatra vadnak el feleitven, az mellyek penig elől vadnak azokra

Az hiveknek tökelletesſegek kettöbe all.

Hebr. 3. v. 13. 14.

ki terjezkedven az tzél felé ſietek &c. Honnan ki tetzik hogy az az tökélletesſég, melyről itt ſolunk, ſok fogyatkozaſokban vagyon Ezen értelemben kel azt is venni, mikor az Iudanak kirallya Aſa felől mondgya az iras, hogy tökélletes ſivel volt Iſten előt, holot az nagy képeket ki nem hanta az Iſten hazából es holot betegſégében nem az Iehovat kereſte meg, hanem az orvos doctorokban vetette gyogyulaſa felől remenſéget. 2. Az az tökélletesſeg áll az io ſandekban ſ: igyekezetbenn: is, es nem csak égy avagy más parancsolatnak meg tartaſa ſorgalmatoſſagabann: is: hanem egyſóris, mind egyenkent mindeneknek meg tartaſaban: erről mondgya David. pſal 119 v. 6. Akkor ſzégyen meg nêm ſzégyenülők mikoron nézendek minden te parancsolatidra. Ez az igyekezet gyümölcse az tökélletesſégnek az menyiben léſſen az uiſonnan ſületetet embertől. Mert mikeppen hogy minden emberben terméſet ſerént az Adamnak eſeti utan benne vagyon, nem égy ſem két vétkének, hanem mindeneknek, még az ſ. Lélek ellen valo bűnnek maga: is. Azonképpen az Chriſtusban uiſonnan valo ſületéſnek kegyelme által minden hivekben vagyon az ſzentſégre ſolgalo ioſagos cselekedeteknek

magva

magva. Melyből az hivek igyekezhetnek: is az Iſten törvényenek tökélletesképpen valo engedelmeſſegere Szinten ugi mondattathatnak azert az hivek tökélletesèknek, mint az kis gyermekek mondatnak tökélletes embereknek. Mert noha ſok hija vagyon az ő ideiknek állapattyoknak, es okoſſagoknak tökélletesſégének, mind azon által az mi nêz az emberi tagoknak allapattyara tökelletes emberők.

II. Megengedgyük azt: is, hogy legyenek oly cselekedőtők, mellyek fellyeb valok, hogy nem az mivel mi tartoznank: kik ollyak, hogy örök életetis érdemlenek, es à törvént fokkal fellyül haladgyak, ſtóbbetis érdemlenek, hogy nem az törvénhöz valo tökelletes engedelmeſſeg. De holott, es kinél talaltatnak azok az cselekedetek? Bizonyara nem az Angyaloknál, ſem az embereknél. ſem égyebeknel, hánem csak az Chriſtusban ki igaz Iſten es igaz ember. Kinek az ő cselekedeti ſokkal feilyeb ualok az törvennek tökélletes cselekedetinél. Mert elöſör az ő élete es maga viſeléſe magaban: is meg félelt az törvénnek kemenſégenek: de az mit ſzenvedven es meg halvan el viſelt, fellyeb valo volt az törvennek kevanſaganál. Tovabba az törvény csak az emberőket kötelezi az en-

II. Egy gyezés azok fe lől az cselekedetek felől, kik fellyeb ag lok hogy nem az mivel tartoz nank,

gedelmeſſegre De az Chriſtus nem csak csupa ember, hanem Iſtenis. Harmadſor, az tőrvény, ſemely ſerént valo engedelmeſſeget kivan, ugy hogy, kiki magaért bé tőlcse az tőrvént. De az Chriſtus engedelmeſſege, nem magaért lőt, hanem egyenlőképpen minden valaſtottakért. Mivel hogy penig az az engedelmeſſeg, Iſtene volt,) mint ſent Pal mondgya, mikor igy ſol: Legelteſſetek az Iſtennek Anyaſentegyházát mellyet meg váltot az ő tulaydon verevel) elegſegis egi-

Act. 20. v. 28.

nyihanſor világért-is. De mint hogy az tőrvény nem keván Iſtentől engedelmeſſeget ez az Chriſtus engedelmeſſége méltan monsdattathatik fellyeb valo cselekedetnek annál az mivel mi tartoznank. Ezen kűvűl más olyan cselekedetet nem iſmerűnk ſ-nemis tudunk. Ennyiben eggyezűnk az Romai Anyaſentegyhazzal az tőkélleteſſegnek allapattya felől.

CAPVT II.

Melyben az mi ő töllők valo kűlőmbőzéſűnk foglaltatik az mi tudomanyuknak bizonſagival.

AZ

AZ kik az papiſtak kőzőt bőlcsebbek, iratokban tanityak, hogy az ember az kegyelemnek allapattyában léven, nem csak kőzönſegeskeppen az tőrvent az őrők életnek meg nyerésere: hanem még az tőrvény kűvűlis cselekedhetik: ugy mint az nőtelenſégnek engedelmeſſegnek, es régula ſerint valo életnek fogadaſat bé tőlheti. Es igy az ember (azt mondgyak) nagyob dicsőſſeghnek graduſat nyerheti, hogy nem mint csak az tőrvennek cselekedetiből nyerhetné. Két nemét állattyak penig az tőkélleteſſégnek: az elſőt nevezik ſűkſéges tőkélleteſſégnek mely léſen az tőrvennek minden réſeinek bé tőltéſevel, mellyel őrők életőt nyerhetni: az maſikat haſznos tőkélleteſſegnek, mely léſen akkor mikor az ember nem csak azt cselekeſi mellyeket az tőrvén kivan, hanem tőb egyeb fogadaſokat-is bé tőlt, mellyel nagyob dicsőſſeget nyér, hogy nem az, az ki az tőrvént bé tőltőtte. Példaval mutattyak ezt meg. Egy Fejedelem alat lévő két vitezek az ellenſeggel vínak, edgyik csak magát oltalmazza helyét meg álván, ſezért vagyon fizetéſe: az máſik penig győzedelmét-is veſen az ellenſégen, vagy valami más egyeb nagy dolgot cselekeſik, mel-

Papiſtak tudomanya. 1. Hogy az tőrvennek eleget tehet az ember. 2. Hogy az tőrveny ſelettis ſokat cselekedhetik.

lyert az fizetéſen kiyül más iutalmat-is érdemel. Haſonlatoskeppen vagyon, ugymond dolga az kegyelemnek állapattyában lévő hiveknek-is. Mert az kik az tőrvént meg tartyak, azok örők életet érdemlenek: de ha kik az tőrvény felet többet cselekeznek, azok az diesőſſegnek nagyob es fellyeb valo koronáját erdemlik, ſ-ez az papiſtáknak tudományok effelől.

Az mi tudományunk.

Mi penig ez ellenbe azt tanittyuk: hogy noha minden erőnkből (mint hogy tartozunk-is vélle) igyekezzünk az tökélleteſſegre: mind azon által ſenki közzülünk (ſőt lok az egéz emberi nemzetről) ez életben az tőrvennek tökölleteſſen nem engedhet: ſokkal inkáb hát azon féllyül valo dolgot nem cselekedhetik. Mely mi értelmünket imez okokkal erősitőm.

Bizonſágok. 1. Az mi ſzeretetünk tartozasbol vagion.

I. Az Iſtennek tőrvényében két dolgok parancsoltatnak minékünk. 1. Az Iſtent es Atyafiui ſzeretet. 2 Ennek az ſzeretetnek modgya. Modgya penig nem egyeb, hanem ez, hogy tellyes ſziből, es tellyes erőnkből ſzeressük az Iſtent Luc. 10. v. 27. Szereſſed az te uradat Iſtenedet tellyes ſivedből, tellyes erődből, tellyes lélekből, es minden tellyes gondolatodbol. Mint S. Bernhard Doctoris mondya: Akarjat oké en tőllem halliani, miért

Tractatu de diligendo Deo.

miert es mikeppen kellyen Iſtent ſzeretni? En azt mondom, hogy oka az miert kellyen ſzeretni ő maga az Iſten mondgya, ſzeretni modnélkül. Az penigh nem egyéb, hanem azzal az ſzeretetnek tökélleteſſégével, ſzeretni az Iſtent, mely legh fellyeb talaltathatik az emberben. Innen immar ki tetzik, hogy Iſtent ſzeretvén, ſenki többet es fellyeb nem cſelekedhetik annal, az mit az Iſten tőrvénye parancsol: ſőt akar mely fogadaſoknak bé tőltéſe-is nem hogy fellyül haladná az Iſten tőrvényének hatarat, de még fel ſem éri.

II.

II. Az tőrvény felőte bőſeges, es ſokkal többet foglal bé hogyném mint tetzenek. Mert minden parancsolatnak két réſze vagyon, az eggyik tilt, az máſik parancsol. Tiltya nem csak azokat az vétkeket mellyek az tőrvenyben foglaltattanak, ugymint, gileoſſagot, paraznaſagot, latorſagot, hazugſagot &c. hanem ezekhez haſonlo vétkeket-is, mind azokkal, kik okai, alkolmatoſſaghi es inditoi lehetnének az vétkeknek. Parancsollya penig, nem csak az ioſagos cſelekedeteket, ugy mint Iſteni ſzeretetet, tiſztéſſégnek, hirnek nevnek ſzeretetit, tiſztaſagot, kegyeſſéget &c. es felebaratinknak ſzeretetit: hanem mind azokat-is, mellyek által az joſagos cselekedetek, ſegitsthetnek, föl inditathat-

tathatnak, gyakoroltathatnak. Hogy ez légyen értelme az tőrvénnek ő maga magyarazza az Chriſtus Matt. 5. v. 6 Ebből azt hozom ki: Hogy minden cselekedetek mellyek az mi életünkre es annak megh tartaſara néznek, az Iſtennek parancsolatinak eggyik réſzére ezek közzül tartoznak: Az papiſtaknakis meg kel engedniek, hogy az az ő tſelekedetek, mellyet ſuper erogationiſnak, az az, azon fellyül valo cselekedetnek mellyel tartoznának, neveznek, mellyel, mint ők mondgyak az Iſtennek emberekhez, es az embereknek Iſtenhez valo ſeretetek öregbitetnek, az tőrvényben foglaltatnak bé: Nem haladgyak hat fellyől az tőrvént.

III. III. Luc: 17. verſ. 10. Mikoron mindeneket meg cselekéztek mellyek paráncsolattanak tinékték, mondgyatok, hazontalan ſolgak vagyunk, mert az mivel tartoztunk az cselekédtük; Erre igy felelnek az papiſtak s'azt mondgyák hogy, ugy vagyon, haſontalanok vagyunk, de Iſtennek, nem magunknak. De ez az ſent Lukacs ellen valo. Mert az ſolga, midőn azt cselekezi, az mivel tartozik, maganakis haſontalan semmis erdemel többet az ő Vratol, az mint Chriſtuſis magyarazza ugyan ot verſ. 9. mondvan: Nemde az Vr, halat adé annak az

Papiſtak fogáſa.

Felelet.

az ſolganakhogy meg cselekedte az mellyek parancsoltattanak ő nekiː Nem velem. Ezenképpen tűis &c. De mégh illyen fogáſt teſnek. Haſontalan ſolgak vagyunk ugy mond, midőn azokat cselekezűk, mellyék minekűnk parancsoltattanák, de midőn azokat mellyeket nekűnk tanácsul adot veghez viſſük, az mi allapotunkat jobba tehettyűk, és azért többet erdemlűnk. De ez fogáſis az mi értelmünket el nem rontya: Mert az Iſtennek parancsolattya ſokkal nagyub és fellyéb valok, azoknal, mellyek az mi ſabad akaratunkra bizattattanak. Mert az mi akaratunkat az Iſtennek valtozhatatlan parancsolattya és akarattyá ſegetheti és jobba teheti: Továbba az tanacsok ſokkal nehezebeknek tartatnak az Iſtennek tőrvényenek parancsolátinal. Ha azért az tőrvénynek parancsolátihoz valo engedelmeſſéggel jobbá nem téheti magát az ember, ſokkal inkab az tanacsok által, mellyék megh tartáſra nehezebbek.

IIII. Ha nincsen ereje az embernek (az kegyelemenek allapottyabannis) az Iſten tőrvényenek elég tételere, ſokkal inkab nincsen nagyub dolognak cselekedeſére. Ha ſenkiben nincsen az opus ſuper erogationis. Az papiſtak azt mondgyak, hogy ha ſenki az tőrvént be nem tőlti-is, mindazon altal, valamí dol-

dolgok, jo tanacsbol és igyekezetből, melly fellyeb valo az törvénynel cselekedhetik, és azért valamit érdemelhet. De ez illetlen dologh. Mert mégh csak az közönséges termezetis megh tanit, hogy az ki kisséb dologban meg fogyatkozik, tokkal inkab az nagyubban. De az papistak vallasok az, (mint az elötis mondok) hogy könnyéb légyen az Moises törvényenek engedni, hogy nem az tökelletesſégnek tanacsat be tölteni.

CAPVT III.

Melyben az Papistaknak ellenveteſi foglaltatik.

Ellenvetesek

1 Ellenvetés.

AZ Papistak ellenveteſi föképpen ezek. 1. Esa. 56. verſ 4 azt mondgya az Prophéta: Ezt mondgya az Vr az herelték felöl, az kik meg tartandgyák az en sombattimat és valaztándgyák azt, melyekben en gyönyörkedem, és az en frigyemet megtártandgyak. Adok azoknak az en hazamban, és az en kő falaim közöt helyet, és az leanyoknak s-fiaknak nevenel job nevet. Innen ezt hozzak ki. Az herélt, ugy mond az, ki egyedül valo eletet él, és az tökelletesſégnek fogadáſat megh tartya. De ez illetében

tén nagyob diczőſſégnek mértékét érdemli Annakokáért vagyon hat opus ſuper erogationis, &c.

Felelet. Ha az ighiket jól megh gondollja az ember, semmit az Papisták ezeckel nem bizonithatnak: Mert öt az herilteknek igir az Isten tiztelletet és diczőſſéget, nem azért hogy az fogadaſt be töltik: ha nem, (mint az igik megh mutattyák) azért hogy az fogadaſnak sombattyat meg tarttyák, és azt valazttyak az mi elötte kedves, s-az ő frigyet megh őrizik, mely semmi nem egyéb hanem hinni az Isten ighejenek, és az ő törvényenek engedni.

II. Matth: 19. verſ: 12. azt mondgya az Christus hogy vadnak nemellyek kik magokat meg herelik az mennyéknek Orſágaért: Annakokaért ugy mond, az egyedül valo életnek fogadaſa bátorságos, sőt az égben kiuáltképpen valo dicsőſéget erdemel. 2. Ellen

Felelet. Ez locuſnak értelme ez. Az kik az Vrtol oly ayandekot vettenek, hogy magokat megh tartoztattyak, sabad akarattyok szerént adgyák magokat az egyedül valo eletre, hogy az Istennek orſágának élöb viteleben, mind malokban s-mind magokban inkáb foglalhaſſák magokat, hogy attul ez világhi sorgalmotoſſagh miat el ne vonataſsanak,

nak, ez jű ebből ki, nem az hogy, az egyedűl valo életért őrők életnek jutalma adatattaſſék.

III. Matth. 19. verſ. 21. Az iffiunak, ki 3. Ell: azt kerdi vala Chriſtuſtol, mi volna mégh hatra, hogy őrők életet nyérhetne, igy felel az Chriſtus: Ha tökelletes akarſz lönni, menyel és adel valamid vagyon és ozd az ſegényeknek és kencsed leſſen az éghben. Annakokoért ugymond, az ember az ő javainak meg veteſeért, nem csak az éget, de sőt az égben levő kentsetis érdemelheti, az az, az dicsőſégnek nagyub meltoſágat egyebeknel.

Felelet. Ez az iffiu, az mint ſzauabol megh érteni, holot felőtte igen kegyétlen és kemény Phariſeus volna, itili vala hogy ő az őrők életet az tőrvénynek cselekedeti által nyerhetne. Mely az ő maga első kerdeſeből megh teczik: Micsoda jot cselekedgyem ugymond, Meſter, hogy őrők eletem lehesſen? Mellyet az Chriſtus mikor latna, ezt az ő titkos tevélygeſét akara belőle ki ſaggatni és nyilatkoztatni. Az Chriſtus azt parancsollya neki hogy mindenet el adgya, és az ſegenyeknek oztogaſſa, nem azért hogy ezzel minden embereknek azt adna tanacsul hogy az ő ajandekit el vesztegetek, hanem hogy csak ezt az iffiat keſergetne; Haſonlo vala ehez

ehez iſtennek Abrahamhoz tőt parancsolattya, mikor azt monda. Abraham ved föl moſt az the fiadat, egyetlen egyedet, kit ſzeretcz az Iſákot és menyel az Morianak hegyere, és ot egyik hegyen kit mutatok teneked áldozd meg őtet. Gen. 22. verſ 2.

IIII. 1. Cor 7 verſ. 8. Azt mondgya 4. Ell: az ſent Pal, hogy jó volna, ha mindnyajan ollyák volnanak, mint ő egyedűl valok tudni illik. Ft v. 38. azt mondgya, hogy ha az ſűzek meg maradnak az ſűzeſégben job, hogy nem mint ha ferhez mennek: Ezt penig nem parancsollya, hanem csak tanacsul adgya, verſ. 6.

Felelet. Sz: Pal az egyedűl valo életet jobnak mondgya az hazaſságnal, az jelen valo ſűzeſégre nezve, mert ackor az Anyaſzentegyhaz kerézt és öldezes alat vala, az kik penig őſzvégyſégben élnek, az hazbeli gorgalmatoſſágtul, és gondoktol ſzabadoſok és vrelsek.

V. 1. Cor 9. verſ. 15. 17. 18. Azt V. Ell: mondgya ſent Pal, hogy ő az Evangeliomot ingyen prædikallotta, mely tőb és felyeb vala vala, hogy nem az mire köteles vala. Annakokaért nagyub jutalmatis nyert.

Felelet. Szabad vala Pal azzal, ha ingyen prædikallyat az Evangeliomot avagy

nem: De Corintusban kiuálekép pen való okra nézve, köteles vala hogy ingyen prédikallya, az mint meghis cselekede, hogy tudni illik bé dugná az hamis tanitóknak szaiokat, kik alkolmatosſagot keresnek vala, ötet karomlani, es az Istennek dicsőſſegét gyalazni. Mert az Szent Pal köteles vala arra hogy minden modō az Evāgeliomot es az Istēnek dicsőſſeget oltalmazza, mert ha ázt nem cselekedte volna, szabadſagával nem iol élt volna: verſu. 18. Ebben azert az dologban S. Pal nem cselekedet többet, hanem csak az mit az törvén ő télle kéván vala. Mert az köz es szabad cselekedet, nem lészen az botrankozasban szabad, hanem szükseges. Mi lehet szabadſagosb dolog az hus ételnél? De még ezis, ahol botrankozaſra vagyon, ugis annyira nem szabados, hogy azt mondgya S. Pal, hogy ő ſoha huſt nem ennek, ha fele barattyanak botrankozaſara tudná lenni.

TIZEN NEGYEDIK VETEL KÖDES.

AZ SZENTEKNEK IMADASAROL, kivaltkeppen penig azoknak ſegitſéggel valo hivásokrol

CAPVT I.

Melyben az mi ő vellek valo eggyezéſünk foglaltatik.

Eggyezés.

AZ Papiſtakkal ez czikkel felől, ezekben eggyezünk. I. Az Istennek S. emberit, minémüvek az Prophetak, Apoſtolok, Mártyromok, es ezekhez haſonlok, bőcsülettel es tiſztelettel kel illetni, haromképpen. 1. Tiſtteſſeges emlekezetben kel nékünk lenni az emlekézeteknek: es ő felőlök szentől kel ſollanunk es irnunk. Ezt kivánnya vala az Szűz Maria magának, mikor Prophetai lélekből azt mondaná, hogy jövendőben

1. Az Szentek haromkeppen meltok tiſtelegre. 1.

őtet minden nemzetségek boldognak mondanák. Luc 1. v. 48. Hasonlokeppen, mikor egy asszonyállat az kenetet Christus fejére ontotta volna, affelől igy szol az Christus. Bizony mondom tinéktek, valaholot hirdettetik az Evangeliom ez széles vilagon ezis mit ez cselekedet meg hirdettetik az ő emlekezetire. Marc. 14. v. 9. Igy tisztele David Moyseſt, Aaront, Phineſt, es az többit, kiket elő szamlál psal. 105. v. 106. Igy az Apostolis, az Patriarchakat, Prophetakat es az több szenteket. Hebr. 11. kiknek kivaltkeppen valo
g! hitőket eggyenkent ott elő szamlallya. 2. Tisztelni kel ugy-is az szenteket, hogy az Istennek halakat adunk azokert az jo tetemenyekért, mellyeket ő altalok az Anyaszentegyhazanak meg mutatot. Erről mondgya az s. Pál, hogy mikoron az Ecclesiak megh hallottak volna az ő meg téresét ditsőitették az Istent ő érette. Gal. 1. v. 24. Ezt kel cselekedni az meg holt szentek felől-is. 3. Tisztelni kel az ő
3. hitőknek alázatosságoknak szilidségeknek, pœnitentia tartasoknak, Isteni felelmeknek, es egyéb josagos tselekedeteknek, mellyekkel minket fellyül haladtanak, követésevelis. Erre nézve, az s. pál, az O es uy Testamentomban lévő szenteknek peldáit nevezi bizonsagoknak kődének hasonlatosság szerént.

Hebr.

Mert mikeppen az kőd az Izrael fiait az puztan által, az Chanan földében vezerli vala: azonkeppen mostis az hivek, az mennyei Chananban az hiveknek példajokkal, kik mi előttünk hittenek az Istennek, es azt az soros utat sarták, mely az örök életre vezerel, visseltetnek. Heb. 3.

II. Egygyezés az szenteknek maradekokrol.

II. Az szenteknek igaz maradékjokatis (az az, az Isteneek s. emberinek iosagos tselekedetit es peldaitis, mellyek nekünk követésre hagyattattanak) megh őrizzük, es bőtsüllyük. Sőt ha valaki valamély szentnek testének maradékját mutathatnáis igazán, smeg bizonyithatná hogy az légyen, noha nem volna szabad imadni, es előttők le borulván tisztelni, mind azon által meg nem utalnok, hanem ugy mint emlekezetől megh tartanok, de ugy aztis ha botrankozasnélkül léhetne. Eddig eggyezünk az Romai Anyaszentegyhazzal tovab nem.

CAPVT IJ.

Melyben az ő tőllők valo külömbözésünk foglaltatik.

külömbözes.

Minden mi külömbözésünk az Romaiaktol vagyon, az szenteknek tisz-

Az papist: ertelme.

teletinek modgya felől. Mert az papiſtak az ſzentſéges tiſteletnek két graduſat mondgyak: eggyiket leg fellyeb valonak, kit neveznek Latriânak, mellyet csak Iſtennek tulaydonitanak es ſenkinek nem egyebnek. Az maſikat alâb valonak, mellyet neveznek Dulianak, mellyel, azt mondgyak, hogy az meg holt ſenteket, es az ſ. Angyalokat, kik az eghben Iſtennek ſine előt örökké valo diſsőſſegben élnek, ſabad tiſtelni. Ezt az tiſteletet azt mondyak hogy áll kőlſő dologban, térd haytasban, teſtnek előttők valo meg horgaztaſaban, ſegitſéggel valo hivásokban, templomoknak nékik valo ajanlásaban, az ő innepekén rollok valo emlekezetben. &c.

Latria.

Dulia.

Az Dulia népben álljon.

Mi-is meg valaſztyuk az tiſteletet vagy imádáſt. Mert azt mondgyuk hogy az két fęle, avagy ſentſęges, avagy kűlſőképpen valo. Az ſentſéges tiſtelét az, mellyet csak egyedűl Iſtennek adunk, ki mindeneknek ura, ki titkokat veſéket viſgal, ki mindenhato es mindenűt jelen vagyon ki meg halgathatakar ki holot kialtſon hozzá, ki minden iosnak kutfeje csak magától, holott merő joſag. Ez az tiſtelet csak Iſtené, mely az első tablan lévő parancsolatokban parancſoltatik. Az kűlső tiſtelet penig az mellyel tartozunk azoknak, kik Iſtentől mi előnkben rendeltettenek: avagy az Iſtentől nekik adattatot ajandekokra, avagy tiſztekre nézve melyben vadnak.

Az mi ertelmünk.

Kettő az tiſtelet-ſentſęges.

kűlső-keppen valo.

Ennek az tiſteletnek penig ez végre kell lenni, hogy ezzel meg mutaſſuk es bizonſagot tőgyűnk, hogy mi az Iſtennek ajandékit es azt az hatalmat mellyet azoknak adot, bőcsűlyűkés tiztelellyűk. Ez az tiztelet csak az maſodik tâblan lévő parancsolatokban parancsolatik, az őtődik parancsolatban tudoni illik ez igikben: Tiſtellyed az te Atyadat és anyadat: Innen immar ki tetzik, kit minémő tiſtelet illet. Mert tiſtelni kel mind azſtent, ſ-mind azokat, kiket hagyot tiſtelni. Parancsollya penigh azt, hogy az kik kiſſeb allapatban vadnak azok az felſőb allapatban lévőket tiſtellyék. Annakokaért, az oktalan allatok, ſ-kivalkeppen azok kőzől az kepek nem méltok tiſteletre, ſem kűlső, ſem ſentſęges tiſtelettel, holot ſokkal alâb valok az embereknél. Igy az tiſtatlan lelkek-is holot Iſtennek ellenſęgi, ne tiſtelteſſenek, mert az ki azokat cselekedi, Iſtent gyálazatal illeti. Még az Angyalokis, mivel hogy az embereknél mind termeſetekben, ſ-mind az ajandékokra nézve, fellyeb valok, mikor még jelennek vala, ſabadon tiſteletthetnek vala

vala, de ugy, hogy ha az Istenhez illendő tiszteletnek csak valami kitsin részetskéje adatatot nékiek is, ő magok az Angyalok meghvetettek. Holot azért most an imar mint regen magokat meg nem mutattyak, nem kel őket külső tiszteletteł, testnek tudni illik, meg haytasaval tiszteln̄ünk. Vegezetre az Fejedelmeket es egyeb tisvifelőket is külső tiszteletteł es imadással illethetni, mellyet ha ki nem cselekednék meg bantatnanak velle. Igy imadgya vala Abraham az Hitthoeusokat, Gen. 23. v. 7. Iosephis az ő attyafiait. Gen. 50.

Hogy pedig az dologra terjünk. Ez kűsömbözteteſt meg ertven. Tagadgyuk hogy az szenteket kik meg holtanak, es tőllünk tavul vadnak az egben, még külső tiszteletteł is, ugymint térd haytassal, testnek meg horgastasaval, le borulassal &c. szabad volna tiszelni: sokkal inkab szentsęges tiszteletteł tudni illik, imadással vagy más egyebbel. Mert ez csak egyedűl az Istennek tulaydona, akar Dulyanak, akar Latrianak, szakar mas nevel nevez zed.

(:)

CAP.

CAPVT III.

Melyben, az mi értelmünknek bizonsagi foglaltatnak.

Bizonsagok:

AZ mi tudomanyunkat ezek az bizonsagok erősitik.

I. Minden kőnyörgesben parancsolat es igiret va gyon.

I. Minden segitsęgűl valo hivas es imádás, mely az Isten akarattyaval eggyéz, kettől foglal bé: parancsolatot es igiretet. Az parancsalatot ezert, hogy minket az könyörgesre indítson. Az igiret penigh, hogy az megh halgatas felől bizonyossak lęgyünk. Mert minden könyörgésnek hitből kel lenni, paranosolat es igiretnélkűl penig nem lehet az hit. Ebből azert az fundamentombol azt hozom ki, hogy nem kel az meg holt szenteket segitségűl hinunk: mert az ollyan segitségűl valo hivas felől az egéz ß. irasban, sohul semmi paranisolatunk, sem igiretünk megh halgatasa felől nintsen. Annak felétte, paranesolatunk vagyon, hogy egyedűl csak az Istent hijuk segitségűl. Egyedűl ő neki szolgály, azt mondgya az Christus. Matt. 4. v. 10. Az Apostolais Rom. 10. v. 14. Mikeppen hijak segitségűl az kiben nem hisznek? Tovabba, sohult az Isten igyében nem találtatik

tik oly igéret, ki bizonyitana hogy meg hallgattatnank egyebkeppen, hanem tsak az Chriſtus által. Annakokaért az meg holt Szentekhez valo kőnyörgés hijában valo

Papiſtak fogaſa:

De illyen fogáſt tésnek az papiſtak, ſ. azt mondgyak, hogy az Szenteknek segitségegel valo hivaſokat ſok csodák es jelenéſek bizonyitottak, mellyek ſintén annyit tésnek, mint az parancsolatok es igiretek. De erre

R. Felel: igy félelünk, ſ. azt mondgyuk. 1. Hogy az csoda tételek es jelenéſek elebbeniek az Anyaſ. egyhazban, hogy nem ez az segitségegel valo hivaſuak neme. 2. Az csoda tételekből es jelenéſekből itileret tenni valamely

R. Felc: tudomannak igaz volta felől, nem jo, ſőt tsalard hanem ha ez harom leſsen benne. 1. Hogy ha az igaz hűtnek es kegyeſſegnek tudomanyát erősiti. 2. Ha valamely dologért mely annak az igaz tudomannak meg erősitéſére ſolgal, Iſtenhez valo kőnyőrgés leſsen. 3. Ha az Anyaſ. egyhaznak az két elsődöſ log altal valo eppitéſe talaltatik. Ha az tsoda tetelekben ez harom közzül nem talaltatik valamellyik, nem igazak. Mert niha néha mégh az hamis Prophetaknak-is megengettetik az tsoda tétel, hogy azok által, az emberek megh probaltaſſanak, ha erősſekke az Iſtenben. Deut. 13. v. 1. v' 3. Tovab

az tsoda tételeknek nem kell lenni az hivekre, hanem az hitőtlenekre nézve, mint ſ. Pal tanit. 1. Cor. 14. v. 22. Az csud annakokáért jegyül vadnak nem az hiveknek, de az hitétleneknek. Mely mondaſſal eggyeznek Chriſoſtonus, Ambroſius, es Iſidorus, kik azt mondgyak hogy az jegyek szükſegeſek az hitőtleneknek, de nem az hiveknek. Vtolſor az mi hűtünknek nem kel függeni az meg holt embereknek jelenéſektől, hanem az Prophetaknak es Apoſtoloknak iraſitul. L. 16 v. 19.

Chriſ. 1. Cor. 14. Ambroſ. in proœmio Luc. 4. ad Ko. cap. 1.

II. Kőnyőrgeni az meg holt Szenteknek, es őket ſegitségül hini, ſ. terdet nekik, tavul azegben tőllünk levén haytani, nem egyéb, hanem az mi az Iſtennek tulaydona, azt nékik adni: ugy mint, az émbereknek szivőket belső indulattyokat es kivanſagokat nezni, es az embereknek életeket, ſ. erkőlcsőket akar mely főld ſegeletin lakozoknak-is iſmerni es tudni, Erre, azt felelik az papiſtak, hogy az Szentek kik az egben vadnak lattyak es tudgyak azokat mellyek ez főldön vadnak (nem magától mert ugy Iſtenné tennek, ugymond, magokat) hanem Iſten által, es az ő állattyában, melyben mint egy tükőrben nézik az embereknek kőnyőrgeſeket. De viſſa forditom nékik, ſ. azt mondom 1. hogy igyis az Szenteknek többet tulaydonitanak hogy

Papiſtak tele let.

ezafolas.

nem

nem az teremptet állatnak kellene. Mert igy minden gondolatoknak es cselekedeteknek, akar kitől, ſzakar mely időben legyenek-is tudaſa tulaydonittatik nekik. Tovabba azt-is mondom, hogy az mely tükörrül ſollanak, csak merő emberi talalmany, es hazugſagh, Mellyet igy bizonyitok meg, mert mégh az Angyalokis, kik az embereknel fellyeb valo teremptet allatok, es az Istennek iſmeretivel minden ſenteknél inkab meg ajandékoztatatnak, nem lathattanak mindent az Istenben. Kinek bizonſaga ez. Az O Teſtamentomanak idejében az frigynek ládajara ket Cherubinok helyheztettenek vala, kik arnyékozzak vala az Istennek ſ. Angyalit. Ezek az ládát (mely az Chriſtuſt példazza vala) be fedezvén, ortſajokat alá felé fordituan nézik vala, jelentven ezzel, hogy az Istennek Angyali kivánnák látni az Chriſtuſnak megteſtéſüléſének, es abban, ſ-az által, az mi valtſagunknak titkos voltat. Ezt jelenti az ſ. Peter, mikor igy ſol: mellyekre kivánnak az Angyalok-is tekintélni. Sz. Pal-is. Hogy meg iſmertéſſék moſt az fejedelemſégektől es hatalmaſſagoktol az mennyeiekben, az Anyaſ. egyhaz ſcrent, az Istennek amaz ſokféle bőltſeſege: az az, az Angyaloknak. Miképpen, avagy micsoda ezközök által?

1. Pet. 1. v. 12. Ephes. 3. v. 10.

Megh

Megh felel az ſ, pal. Az Anyaſ. egyhaz által. Mely kétképpen léſſen 1. Az Anyaſ. egyhaz által, ugy mint példa által, mert lattyak az Angyalok az Istennek irgalmaſſagának, es amaz ő végheteilen bőltſeſegenek, az Anyaſ. egyhazban valo ki nyilatkoztatáſat, mikor az poganokat hozzá hija 2. Az Anyaſ. egyhaz által megis az menyiben az fundaltatot es fel ékeſitetet, az Apoſtolok prædikallaſaval. Mert az Apoſtoloknak ſolgalattyok által némely dolgok mellyek az Chriſtuſnak orſagara, es ő magara tartoznak, lattatnak az Angyaloknak ki nyilatkoztattatnak lenni mellyeket az előt nem tuttanak. Bizonyara Chryſoſtonus Doctor batorſagoſſan mondgya, hogy az ſ. Ianos Evangeliſta az ſ. Leleknek mélyſéges es titkos tarhazából ollyakat hozot ki, mellyeket az előt mégh az Angyalokis, minekelőtte Ianos mondaná, nem tuttanak. Mert (ugymond) ők is mi velünk edgyűt az Ianoſnak ſova által, es mi általunk tanultak meg, az mellyeket mi tuttunk: es mi velünk edgyűt ſ. Pal-is ez igikkel jelentette mondván: Hogy meg iſmertéſſek az fejedelemſegektől, es hatalmaſſagoktul az mennyeiekben, az Anyaſ. egyhaz által az Istennek ſok féle bőlcseſége. Ha azert az fejedelemſégek es hatalmaſſagok, az Cherubin es Seraphin

Chryſoſt. prologo, in Ioannē.

phin ezeket az Anyaſzentegyhaz által tanol-
Matt.24 v. 2. Marc.31 tak m'g nyilvan valo hogy az Angyalok az Anyaſzegyhaznak figyelmes halgatoi. Lam az Chriſtuſis azt mondgya hogy az Angyalok ſem tudgyak az itiletnek napjat, Ha azert az Angyalok ſem tudnak mindent az Iſten-
Apoc.6. v.41. ben, ſokkal inkab az ſéntek ſ es az oka hogy az ſentek az oltar alat mondattatnak fekünni es nagy fel ſoval kialtani, ſent es igaz Iſten miglen nem itiled meg, es nem állaſz bozzut az mi verünkert? ugy mint kik nem tudgyak az ő valtſagoknak tellyes idejét. Az mikeppen az Sidok is az nyomoruſagban lévén, vallyak vala, hogy Abraham es Iſáak az ő állapattyokat nem tudnak Eſa. 61. v. 16.

III. Matt. 4 v. 10. Chriſtus, mikor az Sathan kivanná, nem akarta terdet haytani,
Act. 10. okát adván, hogy megh volna irattatvan. Az te uradat Iſtenedet imadgyad es csak ő néki ſolgaly. Innen vagyon azis, hogy ſ. Peter ſem engedi hogy Cornelius ő elötte magát megh haytſa, noha Cornelius nem akarja vala Petert ugymint Iſtent imadni Annakokaert ſem az ſenteket, ſem az Angyalokat nem kel imadni, vagy elöttök terdet haytani, ſöt még tſak kiſſebbik réſzével is az Iſtenitiſteletnek illetni.

IIII. Az Anyaſzegyhaznak bizonſágh

tetele. Sz: Agoſton igy ſol: Tiztellyük öket (az Angyalokrol ſol) ſeretettel, nem ſolgalattal: Sem nekik Templomokat ne eppitünk. Iſmet ugyan otigy ſol: Ne legyen az mi vallaſunk, holot embereknek tizteletiben, mert ha kegyeſſen eltének, nem azért cselekedtek hogy illyen tizteletet kereſſének, hanem azt akarjak hogy mi azt tiztellyük, kinek megh vilagoſitaſából örülnek, hogy azt érdemletek, hogy vélünk egy allapotban vadnak. Tiztelnünk kell azért öket köuéteſért, nem imadnunk az vallaſért, Ephiphanius contra Collyridianos, kik az Marianak pogacsaval aldoznak vala, igy ſol: Valoban ſent vala ugy mond, az Marianak teſte, de nem Iſten, valoban ſüz vala az Maria és tizteletre melto, de nem imadasra adatatot, hanem ő is imadta azt az kit ſült, és ki az égből az Attyanak kebeleből jöt ala. Az Evangeliom is erösit, minket ebben, hogy az Vr azt mondta volna neki, mi közöm nekem és neked aſſonyaſa-
De vera religione cap. ultimo. lat, nem jöt még el az en oram: Hogy ne itelnek valakik, fellyéb valonak lönni az ſüzet aſſonyallatnak neveze, ugy mint Prophetalvan, minemü eretnekſégek tamadnanak ez földön, hogy valakik feletteb csudalkozvan ez ſüzen ez eretnekſégben ne eſnenek De mit mondot erröl az iras? Kicsoda az Prophetak

kő zúl ki parancsolta volna hog ember imádtassék nem hogy assonyallat, és semmit az teremtezetktől meg nem valtoztatot, de mind értelmeben érzekenségeben tiszteletben tiszteltetet, mind az Szentéknek tettek. Es hogy többet mondgyak, mint Illyefis anyatol valo születésétől fogva mind örökke ugy maradéván es hálalt nem kostolvan által vitetteteti: mint Ianosis, az ki az Vrnak mellyen meghnyugut, kit szeret vala Iesus: mint az Tecla szűz Maria penig ennélis bőcsülletesb az titkos sasfarsagra nézve, melyre méltoztatot, De sem Illyes nem imádtatik, noha él: sem Ianos noha az ő saját könyörgese által az ő aluvasát tsudalatossa tötte, sőt Istentől ezt az kegyelmet nyerte. Az Tecla, sőt eggy-is az Szentek közzűl nem imadtatik &c. Et post: Legyen bőcsületben az Maria, az Atya, fiu, es ß Lélek imattassek. Mariat senki ne imadgyan. Nem mondóm hogy assenyallarot, de még férfiatis. Istené ez az titkos szentseg. Et: Noha szep az Maria es tisteletes: de nem imadasra. Et sub finem: Elég nekünk kiket elő szamlaltunk. Maria legyen bőcsületben, Istenis madtassek. Az mikor Iulianus Aposátais az keresztyéneknek azt veti vala szemekben, hog az Martyromokat ugy mint Isteneket, imadnak: Cyrillus doctor igy felel megh néki hogy

Lib. 6. v. 10. in Iulian.

hogy azoknak emlekezeteket megh tartani és tiszteletteel őket illetni szabad, de segersegül hini és imadni nem. Mert az kereztyenek, ugymond, egyedül az Istent tiztelik és imadgyák, S: Ambrusis bolondoknak, és üdvősségek felől feledekeneknek mondgya azokat lönni, kik az Istenhez illendő tiszteletet azoknak adgyák. Nemde, ugy mond, ollyan bolondé valaki, vagy ugy el feletkezette üdvősségefelől, hogy az Királynak bőtsületit adna az szálos Vrnak? ha kik ollyatenok talaltatnanak az Királynak ő felségenek ellene vetere? Azok penigh nem itilik vetkeséknek magokat, kik az Istennek tiztességet teremtőt allatnak adgyák, és az Istentei hagyvan az (Szenteket) ő bolga tarsáit imadgyak. Comment. ad Rom 5. v. 22.

CAPVT 4.

Melyben az papistak ellenvetesi foglaltatnak. Ellenv.

AZ Papistaknak ellenvetesők kivaltkeppen imezek

I. Gen. 48. v. 16. Az Angyal, ki engemet minden gonostol meg szabaditot, áldgya meg ezeket az gyermekeket. Itt ugymond, az segetsegül valo hivas az Angyalra igaz-

gattatik. Annakokaert ſabad.

Felelet. Felelet. Ott az Angyalon az Chriſtus értetetik, ki önön magat frigynek Angyalának nevezi Mal. 3. v. 1. maſutét Angyalnak ki az Izrael nepet az puſtan által vezérlette, mondattatik 1. Cor. 10. v. 9. Exod. 23. v. 20.

II. II. Exod. 32. v. 13. Könyörög az Moyſes, hogy az Iſten kegyelmezzen meg az ő népének, az Abrahamert Iſaakert, es Izrâelert az ő ſolgájáért, kikimmar régen meg holtak vala. Annakokaért ſabad ſegitſegül hini.

Felelet. Felelet. Moyſes keri az Iſtent, hogy megh kegyelmezzen az ő népének, nem az Abrahamnak, Iſaknak, es Iacobnak eſedezéſeért: hanem azokkal tőt frigéjért. Tovabb az papiſtaknak tudomanyából ſemmire kelő ez ellenvetés. Holott az O Teſtamentomban élő atyak kik megh holtanak, nem tudgyak az embereknek itt ez földön valo allapattyokat, ſem nem könyörögnek vala az élőkért, holot nem az egben, hanem az Lymbusban mint az papiſtak mondgyak, volnanak.

III. III. Az élő ember eſedezik mas élő emberért: ſokkal inkab tehat az diſsőſſegben lévő ſentek, kik tőkélletes ſeretettel vadnak mi hozzank eſedeznek es könyörögnek mi erettünk. Mikeppen azert hogy ſabad kérni az élő embert, hogy Iſtennek könyörögjön

ettünk, azonkeppen, ſőt inkab az megh holt ſzentekért.

Felelet. Semmi ebből nem következik. Mert hogy egyikünk az maſikinkért könyörögjön, egyebeket is kik élnek, kérjük hogy érettünk könyörögjenek, arrol parantſolatunk vagyon az ſ. irasban. De hogy az meg holtakat kérjük es ſegitſegül hijuk, hogy mi érettünk Iſten elől eſedezzenek, ſem példank, ſem parancsolatunk arrol nintſen. Tovabba ſelette nagy külömbſeg vagyon ez kettő közöt, kérni barattyat akar élő ſoval, akar levél által; hogy érettünk eſedezzék Iſtennek, es kérni azt, ki megholt, ſtavul vagyon tőlünk, hogy mi erettünk eſedezzenek. Mert ez nem egyeb, hanem az meg holt ſenteknek tulaydonitani, hogy minden üdőben, ſminden helyben hatalmok legyen az meg halgatasra, ſegitſegré, es igy az hiveknek viſgalaſara, minden helyen valo jelen lételre, mélyek egyedül tſak Iſtennek tulaydoni, nem ſemmi teremptet állaté. Harmadſor, mikor az élő ember, más élő embert kér, hogy Iſtennek érette könyörögjön, azt tſak tarſul veſi mellé, hogy vele edgyüt az Iſtennek, az közben jaro Ieſus Chriſtuſnak nevében, könyörögyön. Mikor penig az ſentek, kik az eghben tayul tőlünk vadnak, hivattatnak

segitségül, több es nagyob tulaydonittatik nékik, ugy mint kik Isten es emberek közöt valo közben jároknak tétetnetnek.

TIZEN ÔTÔDIK VÉTELKEDES AZ SZENTEKNEK Esedezésekről.

Egy yézes.

CAPVT I.

Melyben az mi ô vellek valo egyezésünk foglaltatik.

Az meg holt Szentek imadgiak az Istent halat adván.

AZ mi ô vellek valo egyezésünk ez tudomannak legyen, imez ket dologban foglaltatik bé.

I. Az meg holt Szentek könyörögnek Istennek, halát adván tudni illik az ô valo gokért, sôt mind az egez ez vilagon vitézô Anyaszentegyhazért is Apoc, 5. v. 8. v. 9. Az négy allatok, es az husonnégy vének leborulanak az báránnak elôtte, kik közzûl mindeniknek vala hegedûjök es arany tálak, rakvak illatozo áldozatokkal, mellyek a Szenteknek könyorgési. Es éneklének uj éneket, mondvan, mélto vagi venni az könyvet, es meg nyitni az ô pecsétit: mert megh ôlettetél es meg valtottal minket az Istennek az te vêreddel, minden nemzetbôl &c. Et versu 13. Es hallam azoknak szovat mellyek az egben vadnak &c. mondván: Az ûlônek az egben, es áz báránnak áldás tisztelet, dicsôség, es erô mind örökkön örökké.

II. Az meg holt Szentek, közönségesen könyörögnek az egez földön vitézkedô Anyaszentegyhazért: de nem személy szerént ezért vagy amazert. Apoc. 6. v. 9 v. 10. Látatni az oltarnak alatta azoknak lelkeket, az kik meg ôlettettenek az Istennek igéjért, es az bizonsag tételéért az mellyet tartottanak. Es kialtnak vala nagy fel szoval, mondvan: Miglen Vram ki szent vagy es igaz nem ítilsz, es bozzut nem állasz az mi vérünkert azokon, az kik laknak ez földön? Mely igikbôl megtetzik, hogy azok felette igen kevánnyak az Anyaszentegyhaznak szabadulasanak bé tellyesedeset, es az ô ellensegenek ki gyomlálasat,

II. Az Szentek könyörögnek közönségesen az Anyaszentegyházert.

hogy ők-is az Istennek minden népével, az dicsőſſegnek tellyes voltat, mind teſtékben lelkekben el vehetnek. Sőt holott az érzékenſegnelkül valo állatok felőll-is azt mondgya az ſ. Pal. Rom. 8. v. 22. hogy nyegnek es fohazkodnak, várván az mi teſtünknek föl tamadaſat: ſokkal inkab az ſentek, az eghben lévén varjak. Eddig egyezünk ő vellek,

CAPVT II.

Melyben az ő töllök valo kölömbözéſünk foglaltatik.

külömbözes

papiſtak ereſtelme.

AZ Papiſtak azt tanittyak, hogy az égben levő ſentek, ugy mint, ſüz Maria, ſ. Peter, ſ. Pal, és az többi, eſedezznek Isten előt ſemely ſerént az emberekért, tudni illik, Innocentiuſért, Marcelluſért, és azoknak kiváltképpen valo ſükſégekért, ſőt mi helyen azoknak könyörgeſeket akar mi dologért-is meg értik, Isten eleiben be viſik.

mi ertelmünk

Mi penigh ezeket mindeneſtől fogva tagadgyuk, ez következendő okokért

I. I. Eſa. 63. v. 16. Az O Teſtamentombéli Anyaſz. egyhaz igy ſolittya meg az Istent mégh ha Abraham nem tud-is minket, es az Izrael hanem iſmer-is: mindazon által te vagy

vagy Iehova az mi atyank, hogy ha Abraham az bodogſagban levén nem iſmerte az ő maradékjat, bizonyara ſem Maria, ſem ſ. Peter, Pal, ſem ſenki az meg holt ſentek közzül nem iſmer minket, ſokkal inkab az mi ſükſégünket nem tudgya: nem-is tehet hát mi éretünk ſemély ſerént femmi Isten előt valo eſedezeſt. Ha ezt mondanak penigh, Fogas hogy nem csoda ha Abraham es Iacob az Izrael népének allapattyat nem tudtak, holott ők akkoron az Lymbusban voltanak kit az Papiſtak az pokolnak eggyik részének mondanak. En-is azt kérdenem töllök, Micsoda örőme lehetett tehát Lazárnak ki az Abraham kebelében vala? avagy minémő nagy ſübeli örömből mondhatta Iacob meg akarvan halni, az té ſabaditaſodat (vagy idveſſegedet) varom ő Iſam.

Luc. 16 v. 22.

Gen. 49 v. 18.

II. 2. Reg. 22. v. 20. Az holda Prophetiſſa Ioſias kiralynak azt mondgya, hogy jövendőben az ő eleihez megyen, es bekeſſeggel az koporſoban tétetnek, hogy ne lâſſa azt az gonoſt mellyet Isten botſatando lenne az Ieruſalém varoſara. Annakokaért (ezt hozom ki belölle) az meg holt ſentek nem lattyak ſem nem iſmerik az Anyaſzegyhaznak ez földön valo allapattyat, ſokkal inkab nem tudgyak az embereknek gondolat-

II.

tyokat es könyörgéseket. Ezt erősíti ſ. Agoſton lib. de cura pro mortuis cap. 14.

III. Semmi teremptet allat.

III. Semmi teremptet allat, sem az Szentek közzül valaki, sem az Angyalok közzül, nem lehet közben jaro Isten közöt es mi közöttünk, hanem csak Christusnak tiszti ez, az ki egyedül az ő Anyaſ. egyhazanak fő fő lolo- ja. Hogy penigh valaki igaz es tökélletes közbenjaro lehessen, harom dolog kivantatik 1. Szükseg, hogy az az Istentől, az ő igéjében az Anyaſ egyhaznak hirdetessek, hogy az Anyaſ egyhaz lelki ismeretiben bizonyos es tsendes lehessen az ő könyörgésében valo megh halgatas felől, ha őtet, vagy az ő nevében az Istent segitségül hija. De sohult az ſ. iras nem emlekezik, hogy az Szentek kik megh holtak, avagy az Angyalok ollyan

2. közbenjarok lehetnének mi érettünk. 2. Az közben jaronak tökélleteskeppen igaznak kel lenni, ugy hogy ő benne tellyesseggel semi vétek ne találtatſek 1. Joh. 2. v. 1. Ha ki vétkezēndik fő fő lonk vagyon az Atyanál, az igaz Iesus Christus, s noha penig az eghben lévő Szentek az Christus által im nar megh szenteltetettenek, minda zonaltal bűnösök voltanak bűnben fogantattanak es születettenek: sőt mind örökké nem külömben alhatnak es maradhatnak megh az Istennek itiló széki előt, ha-

nem

nem masnak (tudni illik az Christusnak) erdeme es közben jarása által 3. Az közbenjaronak alkolmatosnak es elegedendőnek kell lenni az Istennek megh békéltetésére, az az, szükseg hogy vigyen valamit ollyat fel az áldozatra Istennek, mellyel az ő haragyanak es igasságának eleget tégyen az mi bűneinkért. Ez az oka hogy ſ. Ianosis igy szol: Joh. 3 v. 2. Az Christus az mi bűneinkért engesztelő áldozat. Holot penig Maria es mind az töb szentek bűnősök voltanak, bizonyara nem hogy mi érettünk, de megh magokért sem tehettenek eleget.

IIII. Az Patereknek bizonsagok: Sz. Agoston igy szoll. Minden keresztyén emberek egy mást Istennek ajanlyak könyörgésekkel. Az kiért penigh senki nem esedezik, de ő mindenekért, az az, egy es igaz közben jaro. Masutis: ezt mondgya teneked az te szabaditód. Nints hova menned, hanem csak en hozzam, Nints mi által menned, hanem csak én általam. Chrysostomus Doctor is igy szoll: Akarodé még tanulni, hogy még magunk könyörgese által is többet használunk Istenelőt, hogy nem mint mikor másokkönyörögnek erettünk, kialta az Chananæabéli asszony, s járulanak az tanitvanyok: és azokhoz monda: Nem vagyok botsatatva

IIII. Lib 2. contra parmen cap. 8. In Ioan tract. 22.

van &c. Az mikor penig ő maga jarula, akkoron jo tételményét nyuytá. Látodé miképpen viſſa veri, mikor maſok könyörögnek, mikor penig ő maga könyörögven kiáltana, rea hayla. Holott mind ezeket jol tudgyuk, noha bűnősők vagyunk es méltatlanok, noha egyedűl vagyunk, es közben jaronélkűl tűkölködűnk ne eſſűnk azert kétségben, ſe meg ne fogyatkozzunk. Iſmét. Nem kel Iſten elől oltalmazo, ſem nem kel idestova futoſni, hogy máſoknak hizelkedgyél, hanem noha egyedűl vagy, es nintſen oltalmazod, ſőte magad könyörögs mindazonáltal meg nyered ez mit kivánſ. Mert az Iſten nem olyan könnyen hajol kéréſünkre, mikor máſok könyörögnek érettűnk, mint mikor magunk, noha ſok gonoſokkal rakvak vagyunk. Vgyan azon Chryſoſtomus mikor amaz ſ. Ianos mondaſat magyarazza. Ha ki vétkezendik &c. azt mondgya, hogy az mi könyörgéſűnk ſemmi haſna nem lében ha azt az Chriſtus az ő attyanak nem ajanlja. Sz. Agoſton-is azon locuſt magyarazván, igy ſoll. Az ſ. Ianos, ugy mond, nem mondotta ſoſolotok vagyon az attyaval: hanem azt mondotta, ha ki vétkezendik ſoſolonk vagyon. Nem mondotta, tinéktek vagyon, ſem nem ſollot igi en vagyok á ti ſoſolotok.

CAP-

CAPVT III.

Melyben az papiſtaknak ellenvetéſek, es az mi ő tűlők valo maſodik kűlömbőzéſűnk foglaltatik. Ellenvetéſek.

AZ Papiſtaknak ellenvetéſek, kivaltképpen ézek.

I. Apoc. 5. v. 8. Ez az huſon négy vének le borulanak az báránnak előtte, tartván az ő kezekben hegedűket es arany tzéſéket kik rakvak illatozo áldozatokkal, mellyek az ſenteknek könyörgéſi. Innen azt hozzak ki az Romañak, hogy az eghben lévo ſentek az mi könyörgéſinket véſik, es bé viſik Iſten eleiben. I.

Felelet. Az ſenteknek könyörgéſin, értettenek azoknak ő magoknak könyörgéſi, kik könyörögnek, mellyekkel Iſtennek es az báránnak tiſteſſegét es dicsiretet tulaydonitanak, mely az utan valo verſekből meg tetzik. De még ezeknek könyörgéſek-is csak ennek az Angyalnak, ki á Chriſtus, keze által vitetetnek Iſten eleibe, mint Ap. 8. v 4. meg tetzik. Felelet.

II Luc. 16. verſ. 27. könyörög az kazdag pokolban az ő attyaſiaért, kik még ezſőla

földön valanak, sokkal inkáb hát az egben lévő Szentek könyörögnek mi éretünk

Feleſet Feleſet. Példa beſzedez, es semmit ebből nem bizonyithatnak, mert ugy ezis következnek hogy az pokolban lévő fősvény kazdagnak lelkének nyelve volna. Tovabba ha ők injnen azt bizonyithatnak az mit akarnak: mijs azt hozhatnok ki belőlle, hogy az kik pokolban vadnak ez vilagon lévő attyokfiainak allapattyán bánkodhatnának, es szomorkodhatnának: es hogy az Istennek dicsőssegének buzgosaga legyen bennek. Mellyeket nem igaznak lenni ő magok is meg vallanak.

III. III. Az egben lévő Angyalok tudgyak minden embereknek allapattyokat, ugy annyira, hogy ha ő közzülők valaki megh tér, örülnek rayta es szemely szerent az emberekert könyörögnek. Annakokaért ugyan azont cselekedik az Szentek is. Mert az jo Angyalokhoz egyenlőknek mondattatnak.

Luc. 20 v. 36.

Feleſet Ezt az locust, az Szenteknek utolso ittletben valo állapattyokrol kel érteni, mint ez megterzik Matt. 22. v. 30. holot az vagyon irva, hogy az Istennek szolgai az feltamadasban olyak lésnek mint az Istennek Angyali. Tovabba az Szentek egyenlők az Angyalokhoz, nem tiszteke, sem szolgalattyok-

tyokra nézve, mely által az Angyalok szolgáló lelkek az hiv emberekneк, hanem egyenlők az dicsőssegben.

II. különbözés közesztük az papistaktol.

MASODSZOR. Különbözünek az papistaktul ebbenn is: Mert ők, nem csak azt mondgyak hogy szemely szerént az Szentek könyörögnek mi éretünk, hanem aztis, hog érdemekkelis esedeznek. Az Iesuitak, az papistak közőt leg utolsob renden valók, nem szegyenlik ezt tagadni, de bator csak Lombarduſt hallyak mit szol: Itilem (ugymond) szolvan egy emberről ki job koraban holt vala meg, ötet ugymindaz tűzön által menvén, az mennyei Anyaszentegyhaznak érdemével es esedezésével idvezülni az mely az hivekért mindenkor fogadásaval es érdemével esedezik, miglen bé tellyesedik az Christus. Az Romai Cathechismusis igy szol. Ezért kel az Szenteket tisztelni es imadni, hogy az embereknek idvésségekért szüntelen könyörögjenek es azoknak érdemekért, mi velünk az Vr Istennél jokat cselekedgyék. Mi penigh tagadgyuk, hogy az meg holt Szenteknek, hitökért kegyességekért, érdemekért, valami segitséget vagy jot nyerhetnének az élő emberek. Mert az Isten irgalmassagot cselekesik ezer iziglen azokkal, kik az ő parancsolatit megtartyak. Erről mondgya azért Szent

Lib. 4. dist. 45.

In explicat. præcepti.

Ago-

Quest. v. 149. ſuper Exod.

Agoſton, hogy az Sido nepnek használt hogy az Moyſes, kit az Iſten ollyan igen ſzeretet, ugy ſzerette őket. Mi azert tagadgyuk hogy az Iſten vagy ſzeretne, avagy valami joval lenne minékünk az ſzenteknek érdemekért akar azok élők, akar holtak legyenek. Mert ha azoknak valami érdemek volt (holott ſemmi nem volt) ők vőtték annak jutalmat tőkélletesen, által vírettetvén amaz megmondhatatlan dicsőſſegre. Nintſen tőb mit érdemelhetnének ezen felyül.

A MŰVÉSZETI KÖNYVTÁR TÁRA

TIZEN-

TIZEN HATODIK VETEL KŐDES

Az el rőytetet hitről.

CAPVT j.

Melyben az Papiſtákkal valo eggyezeſünk foglaltatik.

Ergyezes:

TAnityuk mi is azt, hogy legyen neminemőképpen el rőytetet avagy el fedeztetet (titkoltatot) hit. (az elſő meghtereſnek tudni illik, avagy valami nagy keſértetnek és nyomoruſágnak idején Mint az Samaritanuſok felől Ioan. 4. verſ. 42. azt mondgya Szent Ianos hogy hittenek, holot az Chriſtuſt csak mint egy Meſiáſnak tartának, és ezt az fondamentomot fel vetvén kivánnak az Evangeliomnak tudomanyát tanulni, és annak

Menyiben engedgiünk meg lenni az el reytetes hűtőn.

nak engedni: Thovabba ugyan azon caputban verſ. 51. megh vagyon irva, hogy az Királlyi ember egez minden haza nepevel hit, holot csak kǫzǫnſégesképpen hizi vala az Chriſtuſt Meſiáſnak lǫnni, és mutattya vala hogy ǫ keſs volna engedni az ǫ tudomanyanak, fǫl indittatvan á Chriſtus csoda tetelébǫl, mellyet tǫt vala az ǫ fianak meggyogitaſában. Hebr. 11. verſ. 31. azt mondgya ſz: Pal, hogy az Raáb parazna aſſonyalat hǔt, (ſǫt dicsertetik-is annak hiti) mikor az kemǫket be fogatta. Maga nem vala ǫ benne még ackoron egyeb az kǫzǫnſéges hitnel, mellyel hiſi vala az Sidóknak Iſtenet igaz Iſtennek lǫnni, mely ſarmazot vala ǫ bele az Iſtennek Ægyptomban az ǫ népevel tǫt cselekedetinek hallaſábol. Ez peldákbol meg teczik hogy még az Iſtennek ſolgajaban vagyon néha neha el rǫytetet avagy titkoltatot hit, Melyet hogy iobban meg értheſsǔnk, tudnunk kell,

Az el reytetet hit ketfele.

hogy az el rǫytetet hǔt kétképpen lehet: Azoknak az dolgoknak mellyeket hinni kel iſmeretire nezve. 2 Az hitnek objectomanak, az az, Chriſtúſnak és az ǫ jo tetemenyenek meg fogaſára nezve. Az el rǫytetet hit, az elſǫ modon lésen, mikor nemelly ǫdvǫſségre valo dolgok megh valaztás avagy kǔlǫmbeztetes nélkǔl meg tudattatnak vagy ész

mer-

mertetnek. Bizonyara dicsere az Chriſtus ſelǫtte igen és fel magaztala az ǫ tanitvanyinak hiteket, ugyannǐra hogy azt monda felǫle, hogy még az pokolnak kapuǐs hatalmai raita nem vehetne, maga azoknak hǔtǫkǐn niha niha ſok nyavalyákban el titkolva vala. Mert elǫſer fient Peter, ki az tǫb tanitvanyoknak képékben Chriſtuſról vallaſt téſen vala, nē tudván az emberi nemzetnek valtſágának modgyat, inti vala Chriſtuſt hogy az kereztnek halalat Ieruſálemben el ne viſéine. Melyre kepéſi monda Chriſtus neki. Eregy hatra tǫlem Sátana, mert botránkozaſomra vágy nekem. 2. Mindnyajan ſem tudtak s-nem értettek az tanitvanyok az Chriſtuſnak fel tamadaſát, miglen az aſſonyalatokról, kik elſǫben fel tamadotnak lattak vala, meg nem értették volna, ſǫt még azoknak ſem hittenek, valamigh az Chriſtus magat nekik meg nem jelentette. 3. Nem tudgyák vala az Chriſtuſnak menyben menetelit-is. Mert azt gondolyak vala meg akkor-is, hogy ez világhi Fejedelem lǫnné, azért mondgyák vala: Vram, nemde moſt eppitede fel az Izraél Orſágát? Act. 1. v. 6. 4. Az ǫ fel menetele utanis nem érti vala ſz: Peter, hogy el kellene romlani az Sidok és poganyok kǫzǫt valo kǫſs falnak, valamig az Iſtentǫl kiváltképpen valo jelenes

Az Apoſtolóknak hǔtǫk el titkoltatot

1.

21

31

által

által meg nem tanitatnek. Act. 30 verſ. 14. Vegezetre mégh moſtis talaltatnak az emberek kőzőt kikben az el rőyítetőt hit vagyō ſok dolgok felől. Mert vadnak keſedelmes és tudatlan elmejűék, kik az igaz tudomanyban ugy elő nem mehetnek mint egyebek, mind azon áltál nem utolſobbák maſoknal, mivel hogy jo indůlattal vadnak az tudomanyhoz, és jo lelki iſmeretek vagyon: Kik noha ſok dolgokat nem tudnak, mind azon által vagyon bennek az igaz hűtnek bizonyos merteké, melyben ha valami hiba vagyon is, helyere allattya azt az ő jo indulattyok, és gyakorta ez illyetenek felly éb valoknak itiltetnek azoknal, kik bőlcseknek és tudoſoknak latatnak lőnni: Erről mondgya Phileph Melanſton: Ittis az Iſtennek nagy irgalmaſſágat kel meg iſmerni, az ki kűlőmbſéget teſen, az ſanſandekbol és tudatlanſágbol lőt vetkek kőzőt, és tudatlanſágbol való vetkeket meg engedi azoknak, kik az fondamentomot tudgyák és őrőmeſt tanulnak, mint az Apoſtalokban nagy homály vala az Chriſtus fel tamaſa előt. De az mint mondok, azt kiványa hogy tanullyunk nem akar érősiteni az reſtſegben tunyaſágb, és tompaſágban, mint pſal. 1. mondgya ſent David, az Iſtennek tőrvényeről elmelkedik eyel és nappal.

Epitom Philoſo Ph. Moral. cap. De gradib' dilecto am.

Az maſodik modgya az el rőitetet hitnek leſen az megh fogáſra vagy kapcsolaſra nezve, mely ackor leſen mikor az ember nem mondhattya bizonyoſan maga felől, hogy hiſem en az en bűnemnek bocsanattyat, ha nem csak ezt mondgya, kivanom hinni teljes ſivemből az en bűneimnek bocsanatyat, ésmeg terni. Mely ſokakban vagyon az hivek kőzzűl, mikor az ő bűnőknek őſtenőzeſe miat lelkek iſmereti ſorongattatik. Mert az ki az őbűnei miat győtrőttetik s mind azon áltál akar Iſtennel meg bekelleni, vagyon abban hitt, de el reytetet hit, ſinten mint az kitſin ſáraz magbā bé vadnak rekeſtetvén az levelek, virágok, es győmőlcsők. Es noha az meg tereſnek es hitnek kivanſaga nem valoſágos, mindazonáltal, az Iſten azt ſinten ugy veſi, mint ha valoſágos volna. Ezert mondgya Eſaiás cap. 42. verſ. 3. hogy az fűſitelgő csepűt az Chriſtus el nem oltya, mely az tűznek kicsinſégere nézve ſem melegſéget, ſem vilagoſságot nem ád. Az Chriſtuſis Mat. 5. verſ. 6. Boldogoknak mondgya azokat, kik éhęzik és ſomjuhozzak az igazſágot, mert azok meg elégitetnek. Holot az ehezőken és ſomjuhozokon, értetnek mind azok, kik bankodnak az ő igaſſágoknak fogyatkozan

ſan, és ennekokaért kivannak Iſtentől meg igazitatni, és ſenteltetni. Rom. 8. verſ. 26. azt mondgya ſent Pal, hogy az Iſten megh halgattya és ſamot tárt az ő ſolgainak fohazkodaſokra: Mellyek nagy gyakorta ki magyarazhatatlanok, mindazon által Iſtentől meg halgattatnak. Mert az ő lelkenek munkai. Igy azért ki tetzik, hogy nemely tőrődelmes élvő emberben vagyon az el rőitetet és titkoltatot hűt: Mely hittel ſokan az Iſtennek ſolgai közűl meg ajandekoztatnak. Mert az mi üdvőſſégünk nem annyra áll abban, hogy mi az Chriſtuſt meg fogjuk, mint abban, hogy ő fogh megh minket. Innen vagyon hogy ſent Pal az tőkelleteſſégnek el vetele utan maga felől azt mondgya. Kövétem hogy ha élis véhetem, mellyet felis vetettem az Chriſtuſtul. Hogy ha penig valaki mondangya. Az élő hitnélkűl ſenki nem idvezűlhet. Azt felelem. Hogy az Iſten az keſerſetnek, es az mi első megtéréſűnknek idejen, az hitelnek kivanſagát, élő hit gyanant véſi, mint immar meg mondottuk. Példanak okaert: Legyen egy olly ember, ki ſoha életében megh nem tért pœnitentiat nem tartot. Végezetre ez, eſſek nagy betegſegben, es az ő bűneinek ſok volta miat lelki iſmeretiben őſtőnőztetven, magat megtőrje, es Iſten

Phil. 3. v. 12.

Ellenaetesre valo feleſet.

előt megalázza: es parancsoltatik-is hogy Iſtennel, Chriſtus által megbékéllyek, es bűne bocsanattyat hidgye, noha azt ő magaban nyiluan es bizonyoſſan el nem hiheti, mindazonáltal kivannya el hinni tűből, ugy annyira, hogy ez kivanſagra es Chriſtuſra, nézve mindent valami ez vilagban vagyon, mint egy ganénak tart es igy hal meg.

Itt immar azt kérdem, mit kell ez illyen felől itilni? Bizonyara egyebet nem, hanem hogy az az meg holt ember Iſtennek ſolgaya es üdvezült. Mert noha kévanatos dologh volna, ha az emberek arra az hitnek tőkélleteſſegere jutharnanak, mint Abraham es az Iſtennek tőb ſolgai: mind azon által gyakorta az Iſten külömb külömb igiekben, az hitelnek tiszta kivánſagat igaz hit gyanāt véſi. Sőt gondollyátok meg, hanem ugyan azon tőrténiké az kegyelemben, mely az termeſetben. Mert mikeppen terméſet ſerént az emberek meg halnak, némellyek kitſin korokban, némellyek penig vén korokban, némellyek jo erejekben es viragzáſokban, mind azon által mint emberek mindnyajan ugy halnak meg, ezenkeppen az Chriſtusban-is halnák meg nemellyek gyenge, némellyek penig tőkelleteſ hitben, mind azon által, az kiben az Iſten

kegyelmének czak kiczin magva vagyonis, Istennek fia: és az hitis, bator kiczin legyenis ugyan hit. Azt akarom mondani, hogy az mel'hit ideig válaztasképen Christusnak meg fogasa nelkûl vagyonis igaz hit legyen. Mert az az kivánság mely vagyon õ benne Christusnak, és az õ erdõmenek meg fogasara, nemé az meg fogasnak és hoza valo kapcsolasnak. Ez ket nemei vadnak azé az el rejtetet és titkoltatot hitnek. Tovabba ez tudomant ket okokra nézve kel meg érteni. 1. Hogy ez tudomány szolgallyon azoknak, kiklelki esmeretekben erõtelenek, vigasztalásokra, hogy ez ílyen állapatban ketségben ne essenek. Mert ha igaz volna az, hogy senki nem üdvözülhet, hanem czak az, az kinek olyan erõs és tökelletes hiti vagyon, mint Abrahamnak; bizonyára szintalan sokan azok közzûl, kik az kereztyeni nével diczekõdnek, az Isten fiainak szamok közzûl ki tõröltetnenek. Annakokáért, tudnunk kel, hogy mint szinten az termezetnek, ugy az kegyelemnek is, nemis nemiképpen való õrõghbûlese vagyon: sõt hogy az igaz hitnekis neminemû graduſi legyenek, kik közzûl legh alsõb az el reytetét vagy homalyos hit. Ez penig nem egyéb, hanem az mint Calvinus tanit, mikor az Christust meg kezdgyük esmerni, és kévánnyuk õtet magunkhoz jobban kapczólni, ez mondattatik homályos és el reytetet hûtnek. 2. Szolgal ez tudomány, azoknakis kik az kereztyeni tudomannak fundamentomat tanullyak, mind erõsitesekre, mind tanusagoknak ki nyilatkoztatasára, kik az hûtet mongyák lenni az Istennek mi hozzánk az Christusban való jo akarattyának és szerelmenek bizonyos el hitelenek. Mert noha minden hût, az õ termezeti szerént bizonyos el hittel: mindazonáltal czak egyedûl az erõs és tellyes hit, az tökelletes persuasio, az az el hitel. Annakokáért az hitet nem czak közönségesképpen, hanem az õ graduſibannis meg kel vala magyarázni: ugy hogy, az kik erõtelenekis, az õ állapattyok felõl igazán megtanittathatnának: Noha penig mîs tanittyuk azt, hogy vagyon homályos vagy el titkoltatot hût, mely az igaz és élõ hitnek kezdeti; mind azon által nem kel azzal meg elégedni akar kinekis: sõt inkáb igyekõzni kel, hogy napról napra hûtiben õrõgbûllyen. Mellyet minden ketség nélkûl meg czelekeszik az, kiben az igaz és élõ hitnek bator czak kiczin szikrája vagy kezdeti legyenis: ugy annira hogy, az ki itili, magában lenni az hitelnek kévánságat, s'tovab nem megyen

Hasznaz tudomának. 4

Lib. 3 Institcap. 2 sect. 5

benne, hanem azzal akar meg elegedni, ninczen abban az igaz hűtnek kévánſága.

CAPVT 2.

Melyben az értelmeknek kűlömbőzeſet foglaltatik.

AZ kik az Romai Anyaſentegyháznak oszlopinak tartatnak, az hűtet, az ő tersmezetiben, mondgyák, nem azoknak az dólgoknak, mellyeket hinni kel, éſmeretinek leñi; hanem csak neminemű eggyezeſenek auagy ſaz vallâſanak, azoknak akar legyenek éſmeretleſek, s'akar ne. Es igy, ezen az fundamentomon eppitik oztán, ezt az ő vallâſokat, hogy tudni illik elégſęges akar kinekis üdvőſſęgere, ha az hűtnek czak neminemű czikkőleit tudgyais (ugy mint, Az Iſtenről, az ſent Háromſágról, Az Chriſtus megh teſtőſűleſeről, fől támadaſáról, az mi váltâgunkról és több effęlekről) és nem ſükſęges hogy az többitis válaztás és kivâlképpen való tudaſſal értſe. Elégnek mondgyák, ha eggyez az Anyaſent egyházzal, és el hiſi azt az nëp, mellyet az ő papiok hiſen. Im látod, mely erőtelen az ő tudományok, hólot erőtelen fundamentomon,

monnis épittetet. Mert az hűt, bé foglallya ő magában, azoknak az mellyeket hinni kel, iſmeretit, ez penigh az iſmeret az hitnek termezetiből vagyon: mert nem hihetni azt, az mit ember nem ért, vagy nem tud. Erről mondgya az Iſten Eſai. 53. verſ. 11. *Az ő éſmeretivel az en ſolgám ſokakat megh igazit.* Et Ioh. 17. verſ 3. *Ez az örők élet, hogy meg eſmerjenek tegedet egyedul igaz Iſtent, és az kit el boczátottal az Ieſus Chriſtuſt*: Mely helyekben az iſmereten értettetik az hűt, mely által tudgyuk, és bizonyoſok vagyunk benne, hogy az Chriſtus, és minden ő io tetemenij miénk. Annakutánna ez az ő értelmek, az tudatlanſâgnak annya és oka. Mert mikor az emberek el hiſik azt, hogy ő nékik eléghſęges az kereztyeni tudomannak fő fő réſzeiben eggyezni az Anyaſentegyházzal, és hogy nem kévántatik ő tűlők az ſent Irâſnak olvaſaſa, czak hogy hidgyek némely kivâlképpen való czikkeleit az hitnek; végezetre, hogy nem kőteleſek minnyâjan, eggyenként az Apoſtoli Credonak czikkoleinek hitelére, hanem hogy elégſęges titkon hinni némellyeket (el titkôltatot hittel) ugy az mint az Anyaſentegyház hiſi: ezeket mondom, mikor az emberek magokban el hiſik, ighen kevefen,

Az iſmeret azhitnek állattyából vagyon.

Bannes 2. q. 2. art 7 tul laydonitia az vgy leke deſt. Parisbeli es Alcâ fodoris beli Gyelmuſnak.

auagy ne tálam czak eggyis nem találtatik, ki sorgalmatoskodnek az mennyei dólgokban való öregbülesre. Hova lésen tehat az Istennek amaz ö paranczolattya, kiben hadgya hogy az tudománban naponként öregbüllyönk; és hogy az ö iggie mi bennünk bösegessen lakozék. Colos. 3. v. 16,

Papistaonak mas sevelgesek.

Annakfölötte, az Papisták aztis tanittyák, hogy gyakorta job és kedvesb Istennél, valamely hitnek agazatinak, mellyeket az ember nem tud ahitatosságból való megh tartása, hogy nem azoknak kiket bizonyossan tud és ért. *Azok ugymond, kik deákul könyörögnek, oly nagy lelki vigaztalassal, buzgosággal, ahitatossággal, indulattal könyörögnek, hogy gyakorta azokat, kik értelmes nyelvel könyörögnek felul haladgyak, és meg győzik, s-bizonyára jobban könyörögnek, hogy nem mint valamely Eretnek atagy hittel el sabadot az ö maga nyelven*

Igy vadnak az ighek Hispaniai nyelven Molan. Tract 5 cap 30. concl 12

Végezetre aztis tanittyák, hogy némely hitnek czikkeleit az egéz Anyaszentegyház, czak ugymint homalyos vagy el titkóltatot hittel hisen: mellyeket az után valamely kőzönsçges gyülekőzet el rendel, vagy meg erősit, es az Anyaszéntegyháznak eleiben ád, hogy nyilvan valóképpen el hidgye. Rossensis, Luther ellen irván példajul hozza elő az

Assert. arg. 8.

az Purgatoriumnak tudományat: hólot azt mondgya, hogy elein az Purgatoriomot keveven tutták; de idő jártaban mind az irásokból, mind penig jelenetokből inkáb meg tanultatot. Mi penig ezt az el reytetet hitnek nemétis tagadgyuk: sőt tanittyuk, s'állatstyuk, mind azokat, valamellyek az hitre, erkölczre, és az üdvösségre sükségessek az szent irásban nyilvansággal bé foglaltattaknak lenni,

TIZENHETEDIK VETELKEDES.

Az Purgatoriumrol, és az Holtakért való könyörgesökről.

CAPUT 1.

Melyben, mind az ket felnek eggyezese. foglaltatik.

Vagyon nemineműe purgatorio.

MI tanitunk és hisünk lenni neminemű kereztyeni Purgatoriomot, az mineműt tudni illik az Istennek ighje mond lennie. Es legh elősör ezen az Purgatoriomon értyük az nyomorusagos

ſágokat, mellyeket az világon az Iſtennek fiai ſenvednek. Innen mondgya az Iſtennek nyomorult népe Ieremiaſnál: Tűzet boczáIer. 3. tottal az mi ezontainkban. Et Pſal. 66. v. 12. Pſal. 66 Által mentőnk az tűzen és vizen. Et Mala. 3 v. 3. azt mondgya. Hogy az Levi fiaMala. 3 nak megh kel tiztittatni az nyomoruſágnak tűze által. Végezetre, 1. Pet. 1. v. 2. Az nyomoruſághok mondatnak tűz által való probalaſnak, mellyeckel az emberek az terméſzet ſerént való romláſtul, mint az arany az ű ſóprejetől tűzzel, megh tiſztittatnak.

a 2. Purgatoriomonk minékünk az Chriſtuſnak véreis, az ki minket minden mi bűneinkből megh tiſztit. 1. Ioha. 1. v. 7. Az Chriſtuſnak véré tiſztit meg minket minden bűneinkből. Heb. 9. v. 14. Az Chriſtuſnak vére, ki meg tiſztittya az mi lelki éſmeretinket az meg holt czelekedetőktől. Innen vagyon hogy az Chriſtus mondatik kereztelni tűzzel és ſent Lêleckel. Mert az mi belső megh moſogattataſonk lêſen az Chriſtuſnak vére által: Az ſent Lélek penig tűz gyanánt vagyon, ki megh emeſzti és ki ſagCyrill. us gattya az mi belső megh romláſonkat. Erre nal. lib. nézet Origeneſis, ki azt bizonittya, hogy mi in Le minden kétſéggnélkül oly tűzben egőnk, mely meg

meg nem alußik, ha az Vrnak nem kőnyőrgünk, hogy oly tiztito tűzet boczáſſon minékünk az eghből, mely az mi elmenkben minden világi kévánſágokat meg emeßen. Sz. Agoſtonis azt mondgya, hogy az Lélek pœnitentia tartás által az Iſtennek irgalmaſſágaból tiztittatik meg. De act. Fel. cap. 21. lib. 2.

CAPVT. 2.

Melyben az mi ő tűlők való kűlőmbőzeſőnknek reßei, mind az Purgatoriom, s'mind az hóltakért való kőnyőrgés felől, foglaltatik.

Az hely felől.

AZ Iſtennek igaz Anyaßentegyháza, az Purgatoriomnak tudományaban, kűlőmbőz az Pápiſtáktul két dologban. Előßör az Purgatoriomnak helye felől. Mert az Pápiſták azt tanittyák, hogy az Purgatoriom az pokólnak réße melyben mennek azok, az kik noha hitben halnak meg, de az ő botſanando bűnőktől még itt ez életben tőkélleteſen meg nem tiſztittattanak. Mi ez ellenben tagadgyuk illyen helyet lénni, mivelhogy az Iſtennek igijéből ſemmi bizonſaga nem lehet, mely Iſtennek igije csak ket helyet tulay-

Csak kettő az lelkek nek helyek.

tulaydonit az lelkeknek az eget tudni illik es az poklot, sőt azoknak állapattyokatis megjelenti, mely nem egyeb, hanem az őrőmes az kénok. Luc. 16. verſ. 25. 26. Ioh. 3. v. 36. Apoc. 22. v. 14. Es 21. v. 7. 8. Matth. 8. v. 11. Es az mi nagyob Apoc. 14 verſ. 3 az vagyon irva. az kik az urban meg halnak. még nyugoznak az ő munkajoktul. Mely semmiképpen igaz nem lehet, ha azok kik az urban meg halnak, purgatoriomra ſállanak ald. Es hogy az papiſtaknak minden gyogyulaſok felben ſakadgyon, azert fol igy az Apoſtol, az ő munkajok (az az, az ő munkajoknak jutalma) követik őket, mint ſintén valamely inas követi az ő urat. Iol mondgya hát az ſ. Agoſton:

Homil. 5. Tom. 10.

Mikoron ez világhból altal merendunk, ſemmi ſorongatas avagy eleg tétel nem marad hatra. Masuttis igy ſol: Itt vagyon az meg botſatas mellyet kerünk, abol vagyon az buntétel: itt vadnak az keſertetek, mellek avagy kénſéritenek minket az bunnek tſelekedeſere avagy edeſgetnek, itt vagyon vegezetre az gonoſz-is, az melyből kivanunk meg ſabadulni, ott penig ezek közzul egyik ſintſen. Meg-is igy ſol: Nem vagunk itt bunnelkul, de ki megyünk innet bunnelkul.

In Enchirid. 25.

Az ſ. Cyprianus Doctorsis az bizonyitya, *hogy azok kik immár eg per meg boltanak, ſemmit ahoz nem*

Eſa. lib. 3.

adhatnak mellyet egyſzer ſse ezzenek, hanem ugy kell maradniok, es varniok az utolſo itiletnek napiat. Az Chryſoſtomus Doctoris azt mondgy. *Ez életnek vege utan, az erdemeknek ſintſen alkolmatoſſaghi, az mikeppen hogy az baynokbnac az viadal utan nintſen jutalmok.*

Homil. 2. az. d propri. Anthio.

II. Tovabba kűlömbőzűnk ő tőllők az purgationak, az az, meg tiſztulaſnak modgyaben es ezkőzeibennis. Mert ők azt mondgyak hogy az emberek vagy az lelkek kik az purgatoriomban vadnak, megh tiſztittatnak az purgatoriomnak bűnteteſe által, mellyekkel eleget téſznek az ő botſanando bűnőkért, es idő ſerent valo bűnteteſekert. De mi telyeſſeggel ellene ſollunk es tanitunk. Mert azt mondgyuk, hogy ſemmi nintſen mely minket akar melly kitſin bűnért valo könyű bűntetés alolis megh ſabadithatna, hanem csak az, az mit az Chriſtus magaban ſenvedet, es hogy ſemmi nintſen az mi minket meg tiſztithatna akar mely bűntőlis az Chriſtus nak vére kűvűl. Illyen fogaſt téſznek, s azt mondgyak, hogy igaz az, hogy az purgatoriomnak ſenvedeſi es bűnteteſi ő magaban eleget nem tehetnek, ſem meg nem tiſztithatnak minket, de hogy azt erdemellyék, nyerték es vőttek azt az Chriſtus ſzenvedeſének érdeméből. De en ez ellen vetem az ſ. iraſt,

2 Azt meg tiſztulaſnak modgiaban.

holott

holot az ß. Pal azt mondgya, hogy az Chriſtus az mi bűneinket el tőrlőtte ô maga által.

Hebr. 1. v. 3.

Mely igik ki rekeztenek minden emberi elég tételeket es érdemeket, es arra tanitanak hogy valami minket az mi bűneinkből meg tiſtit, az mind csak az Chriſtusban, es nem mi bennünk, talaltatik. Mert ha ugy nem volna, azt mondhatnok hogy az Chriſtus az mi bűneinket, réſz-ſerént ô maga által, réſz-ſerént penig mi magunk által tőrlőtte volna el, es hogy az ô halálával azt nyerte volna, hogy mi az mi réſzünkről magunknak ſabaditoi legyünk.

III. Kőlőmbőzes az halotakert valo kőnyőrgés felől valyon.

III. Ide tartozik az meg holtakért való könyörgés felől lévő tudomanis, melyről valo tudomanyunkat im ez harom dologhban foglalom bé.

I. Az mi tudomanyunk ez: Az kereztyeni ſeretetnek még az holtakra is ki kel terjedni, mellyet meg kel mutatni az ô tiſtes ſeges temetſegekben, az ô jo hireknek nevekben meg tartaſaban, az ô maradékiokhoz valo ſegitſegben es gondviſelésben, mikor az idő ſ: az alkolmatoſſaghozza. Rutt, 1. v. 8. Ioan. 19. verſu 23.

II. Kőzönſegeſſen könyőrőghetünk is az holtakért, hogy tudni illik, az Iſten ne keſſék elő hozni az ô dicsőſſeges fel tamadaſoſ kat;

kat, es mind teſtekben lelkekben valo tokeletes boldogſagokat. Mellyet kérünk akkor is mikor azt mondgyuk, Iőjőn el az te orſagod, nem csak az kégyelemnek orſaga tudni illik, hanem az mennyei dicsőſſegnek orſaga is. Ennyiben eggyezünk ô vellek ez tudomanyban, tovab nem.

III. Személy ſerent valamely meg holtért könyőrőgeni, hogy ezt lavagy imezt az purgatoriombol ki ſabaditſa az Iſten, nem ſabad. Mert affelől ſem paráncsolatink ſem igiretünk nintſen,

TIZEN-NYOLCZADIK VETELKöDES.

CAPVT I.

Az Anyaſſentegyhazban levő dolgoknak elsőſege felől.

Melyben az ellenkező feleknek eggyezeſek foglaltatik.

Eggyezes.

MEnyiben eggyezünk mi az Romai Anyaſſ. egyhazzal, az Anyaſſ.

hazban lévő dolgoknak elsősége felől, im ez két dolgokban mutatom megh.

Az első Anyaß. egyház. ban az egyházi ßolgaknak különbőző gradusok es hatalmok ya la.

I. Az régi Anyaß egyhaznak eppitéſere, az egyházi ßolgak még különbőztetnek vala, nem csak rend szerént valo graduſokkal hanem hatalommal-is, es hogy Szent Peter az felsőb gradusban helyheztetet legyen. Eph. 4. verſ. 11. 12. Az Chriſtus fel ment minden egeknek felette. es adot ajandekokat az emberéknek, (az ő Anyaß egyhazanak tudniillik éppitéſere) ugy hogy, némellyek legyenek Apoſtolok, Profetak némelyek Evangeliſtak, nemelyek paßtorok es Doctorok. Es noha eggyik Apoſtol az maſiknál nem vala fellyeb valo, mint hog eggyik Evangeliſta ſem az maſiknál, avagy eggyik paßtor az maſiknal alá nem vettetet, mind azon altal fellyeb valok valanak az Apoſtolok az Evangeliſtaknál, mint hogy ezek-is az paßtoroknál es Doctoroknal. Mint hogy penig ß. Peter hivattatot vala az Apoſtolſagra, fellyeb valo-is vala minden Evangeliſtaknal es paßtoroknál, mivel hogy az uy Teſtamentombeli ßolgalatban az felsőb helyet-is tartya vala, mind rendire ſ-mind méltoſagara nézve.

Peternek bőcsülleti nagyob az többinel háromkeppen.

II. Az tizenket Apoſtolok közőtt-is az ß. Peternek haromkeppen vala fellyeb valo bőcsületi, méltoſagara, elsőſegere, és Főſegere nez,

re nézve. Az meltoſagon valo bőcsülleten ertem az ő nagy tiſteletit, bőcsületit, mely nagyob vala, hogy nem az több Apoſtoloknak. Innen vagyon, hogy Cephas Iacob es Ianos mondattatnak ozlopoknak es lattatnak vala valámiknek Gal. 2. v. 6. 9. 2. Elsőſeghben valo bőcsülletis volt: mert elsőször neveztetik az ß. Mathetul, cap. 10. v. 2. Az tizenket Apoſtoloknak nevek ezek; első Simon, az ki neveztetik Peternek &c. 3. Főſegben valo bőcsülletis volt az tizenket Apoſtolok közőt mert az ß. Leleknek kegyelmevel es ajandekival inkab fel ekesitetet volt. Innen vagyon, hogy mikor az Chriſtus kerdenésis, kinek mondanák őtet az emberek, mindenek képében ß. Peter felel meg, ugy mint ki buzgoſaggal az többit felől haladgya vala, Matt. 16. v. 16. Mondam penig azok közőt az tizenkettő közőt Mert az ß. Pal annyival haladgya valá fellyeb az ß. Petert minden modon, buzgoſaggál tudni illik, iraſſal, bölcseſeggel, itilettel es tudomannyal, az menyivel szent Peter az többit fellyűl haladgya vala.

Miert fő lelt Peter az többi képebe.

Ennél tovább nem eggyezünk az papiſtakkal ez tudomanyban,

CAPVT 2.

Melyben az ő értelmeknek kűlömbözései foglaltatik.

Az papistak vélekedése.

AZ Romai Anyaß.egyhaz az főséget es elsőséget Christus utan, mind az igikben tőrvenyőkőn, s=mind penigh az személyőkőn ß. Peternek tulaydonittya, tanitvan hogy elégséges es hatalma lőt legyen, az egez vilagon el ozlattatot kereßtyeni Anyaßegyhaznak, mind tanitasaval, mind penig igazgatasaval valo birasara. Es ezt az elsőséget avagy főséget mondgyak ezekben állani, tudni illik, hogy hatalma lőt légyen

Az ß. Peternek elsőségeget ezekben állanak.

1. végezni, rendelni, es igaz értelemben magyarazni az ß. Iraßt, az hitnek agazatiban valo vetélkedéseket el igazitani, közönséges
2. gyülekezeteket tenni, azoknak végezéseket
3. meg erősßiteni, akar mely személytis ki az Anyaß.egyhazban vagyon, mégh az Fejedelmeket es nemzetségeket-is ki atkozni, az bűnöket meg oldozni, es még bocsatani, annakfelette valamely igik ez egéz főld kerekségeről ő eleiben viteetnek el végezni, tőrvényeket az lelki ismeretnek kötelezésére ßabni. Ezt az hatalmat egyenlő értelemből tulaydonittyak nittyak ß. Peternek, es az Romai papaknak, kiket néki kővetőinek mondanak lenni. De mi ellene ßollunk es tanitunk, hogy tudni illik sem ß. Peternek, sem az több Romai papaknak nintsen fejedelemsegek az közönséges kereßtyéni Anyaß.egyhazon, sőt inkab minden azon valo Fejedelemségh es hatalom Christus alá vettetvén, tartozik az kiralyokra es Fejedelmekre kinek kinek az ő birtokában. Tovabba az mi értelmünket igaznak, az övéket penigh hamisnak es hijaban valonak lenni ez következendő bizonsagokbol nyilvan valová tésem.

Az mi értelmünk.

I. Az Chtistus kétképpen lehet kiraly: Elsőször az menibén Isten, esigy mindeneknek valamellyek az egben, es az földön vadnak az Atyaval és az ß. Lélékkel tőkélletes kiralya, mivel hogy ő teremptette. Tovabba kiraly az menyben az emberi nemzetnek megh ßabaditoja, es igy kirallya mind az egéz Anyaß.egyhaznak, mely kivaltkeppen csak az Christusé. Igy azert immar az menyiben az Christus az ő Attyaval es ß Lélkével vagion itt ez földön vandak vicariusi, az az. hely tartoi, kik è vilegot igazgattyak, az Kiralyok es az Fejedelmek, kik érre nézve Isteneknek mondatnak az irasban. De az menibén ßabaditó avagy közben-járó, igy azoknak kiket meg

Bizonsagok. Christ. két képpen kiraly is Bern. de conside. ad Eugenium lib. 3. 2.

Az Christusnak nintsen ez földön tarsa, sem helytartoja.

sabaditot, kirallya, nem lehet tarsa, sem hely tartoja. Tarsa sem lehet, mert igy nem volna tökélletes közben-jaro. Hely tartója nem, mert semmi teremptet állat nem lehet annak az tisztnek vegben vitelére elégséges, hogy az Christus képében azokat cselekedgye, melyeket önnön maga cselekedet. Mert az közben jaronak minden cselekedeti helyessek, es sarmaznak az két természetnek, ugy mint Istenségnek êsemberségnek erejéből. Annakokáért, ha valaki ézeket akarja cselekedni, szükség hogy abban veghetetlen hatalom legyen. De ez minden teremptet allatnak erejét felyül haladgya. Azert mondgya az s. Pal Hebr. 7. v. 24. hogy az Christusnak örökké valo papsaga vagyon, mely senkire egyebre nem sabattathatik. Honnan következik hogy sem az Kiraly, sem pap tisti semmi teremptet állathoz nem illik, sem egézlen, sem részében, mert erre nézve az közben-jaronák az az ő harom tisti egy arant vadnak. Annak felette, nem sükölködik az Christus, az ő tisztinek valamely részének végben vitelére semmi hely tartonélkül. Mert az hely tarto csak annak képét es tisztit viseli, az ki tavul vagion. Az Christus penig mindenkor jelen vagyon az ő Anyas egyházával, igéjével es szent lelkével, mert azt mongya, valahol kétten harman

man az en nevemben egyben gyülnek ő közöttök vagyok.

Ellenvetes. Az Egyhazi szolgak ha Vicárius sie Christusnak?

De illyen ellenvetést tamazthatnanak: Az Egyhazi szolgak az Egyhazi szolgalatban az Christusnak hely tartoi. De azt felelém hogy azok nem vicariusi avagy hely tartoi Christusnak, hanem cselekedő ezközei. Mert az iginek prædikallasaban ket cselekedetek jarnak eggyüt, az eggyik az iginek külső prædikallasa, es az embereknek elméjekben valo bé oltattatasa, az masik az s. Léleknek az szüben belsőképpen való, munkalkodasa: az mely fő es kivalikeppen valo, holott az szolasnak cselekedeti, es az beszédnek vagy iginek ki mondasa az tanitoban, csak ezköze annak, Hasonlatoskeppen, mikor az Istennek Anyas egyhaza valamely rothat tagot ki vét közzüle atkozas által, csak mint egy ezköz gyanant vagyon, ki szolgaltatvan tudni illik, az Christus nevével az Egyhazi szolgalatnak azt az ő részét mikoron bizonsagot tészen arrol, hogy az Christus azt akarja, hogy az kit ő ki rekeztet az mennyeknek orszagabol, ki rekeztessek az hiveknek szamok közzül is valamig meg nem tér. Es igy semmi részében az Egyházi szolgalatnak nintsen hát az Christusnak hely tartoja, hanem csak ezközei, holott mind ezek az Christusnak nevében

vében es személyében cselekettetnek es vitetnek végben. Vegezetre egyedül czak ezis, nem czak az papanak elsőségét, de az papistaknak több sok egyeb tévelygéseket is el rontya, es el fordittya.

II. Az Apostalok egyenlők voltanak.

II. Az Apostal mindnyájan egyenlők voltanak, az mi néz az Apostólsagnak tiszti nek hatalmara es méltosagara, mert az Apostalsagnak tiszti mindenikre egyenlőképpen bizattatot, mind az törvényre, mind annak ki szolgáltatasara nézve, mint az ighik megh mutattyak Matt. 23. vers. 26. Mennyetek el taniczatok minden népeket, meg keresztelvén őket &c. Amaz igiret is. Adom tenéked az menyorszagnak kolczat, nem nézet czak személy szerént Peterre, hanem az több Apostolokrais, az mikeppen az vallas tételis az több Apostoloknak kepekben lőt. Igy sol Theophylactusis. Adom teneked az kolczokat &c. Az kolczokon érczed, az mellyek megh kötöznek es oldoznak, az bűnöknek avagy meg engedésit, avagy büntetésit. Mert vagyon hatalmok meg bóczátani es meg kötni, az kik mnit szintén Peter az püspökségnek vagy ór állasnak kegyelmét nyerték. Noha penigh ő maganak Peternek mondattátot, Néked adom: mind azon által mind az több Apostoloknak is engettetet. Miképpen? Mi lorigy sollot, valakiknek meg bocsatangya-

Math. 16

Math. 16

tok bűnöket, megh lessnek bocsattatvan. kor azt mondotta, Adom, jövendő üdőt jölentet, az az, az fel tamadásnak uranna. Szent Ambrosis. Az mi Peternek mondattatot, az Apostoloknak mondattatot. Nem volt tehat szent Peternek birodalma sem elsősége az több Apostolokon, az mi néz az Apostolsagnak tisztire, sem az az Apostolsagnak tiszti nem tartozot egyedül czak Peterre, hanem annak ki szolgaltatása közönseges volt az több Apostolokkal is. De bator ugy légyen, hogy sőt légyen Peternek paranczolattya es elsősége az több Apostolokon, mig élt, dé mit szolgal ez az Római pápaknak az Isten Anyaszentegyházaban valo elsőseghre vagy birodalmokra, mellyet magoknák tulaydonitanak? Mert az Apostali meltosag és tizt szemelyhez valo vala, és az szemelyel együt megh sűnik vala, nem is engétte idvözitönk azt senkinek az Apostalok utan. Mert Apostaloknak szabadsagok és priveligiomok vala. Elősser hogy közben vetesnelkül vagy ezköz nélkül hivattattanak, és lattak az Vr Iesust: Masodsor hogy az szent Léleknek ajandekat az kinek akarjak vala, adhattyak vala kez rea vetés által: Harmadsor. Hogy ugy jelen vala ő velek az ő: Lelek, hogy sem az közönséges tanitasban, sem az ő irásokban nem tevelyegposto-

Psal. 31.

Fogasnakmegczafolasa.

hetnek. Ezek penig senkire azok kik az Apostalok utan következtenek nem illenek. Annakfelette, hogy az az Apostali meltoság eggyűt az Apostaloknak semellyekkel megh sűnt, bizonyos okbol-is megh bizonyitátik, mert az azért adatatot vala az Apostaloknak ollyan bőséggel, hogy az Vy Testamentombeli Anyas:egyhaz fondaltathatnek. Mely holot egyser immar fondaltatot, csak Pastoroknak és Doctoroknak kel immar lőnni, kik azt az fondaltatot Anyas:egyhazat, mind világh végezetigh epicsek.

III. Mikor az Zebedæusnak fiai az Christustul nagyub meltoságot és tiztesseget kernenek az ő orszagaban, hogy nem mint az tőb Apostaloknak volna; mivel hogy azt itilik, vala hogy az Christus ez vilagi Király lenne, igy felel az Christus. Tudgyatok hog az poganyoknak fejedelmi vralkodnak ő rajtok, és kik nagyub hatalmok vagyon ő raytok. De ti közöttetek nem ugy lessen. Mely igeket s: Bernhard Doctór magyaraz és sab. 3. Eugenius Papara illyen modon. Nincs valo, hogy az Apostaloktol megh tiltatik az vralkodas. Eregy azért te és merjed magadnak tulaidonitani, avágy az Apostalsagot uralkodvan, avagy Apostal leven az vralkodast. Tellyességgel mindenikül megh tiltatol. Ha mind kettőt egyser-smind birni á-

karod, mind kettőt el vezted: Ha ezt cselekezed, azoknak samok közzül valo vagy, kik Ose: 8 felől panazolkodik az Vr mondvan: Vralkodnak vala de nem általam, Fejedelmek valanak, és nem ismertem őket.

IIII. Eph. 4. az sent Pal elől samlalya az ajandékokat, mellyeket az Christus az ő Anyas.egyhazanak menyben fel menetele utan osztogatot, mellyek által némellyek Apostolokka, némellyek Prophetakka, némellyek Evangelistakka, némellyek végezetre Doctorokka es Pastorokka lőttenek. Ha ezek felet valami más egyeb tisst volt volna, melyben Christus utan az emberek allottanak volna, hogy az Anyas.egyhazat mind vilag végezetig igazgatnak, elő kellet volna itt samlalni, hozzá adván az ajandékot mely kivalaképpen ahoz tartoznék, sőt s. Pal semmikeppén itt azt el nem hadta volna, holot sokkal utolsob tisztirőlis az Anyas.egyhazban valo solgalatnak emlekezik.

Az elsőség itt nincsen az Anyas: egyhaznak tizti kőzől.

V. Az Papanak ez az ű elsősege az sent irasnak értelmeből megtzafoltatot, még annak előtte réghen, minekelőtte ez világhnak megnilatkoztatnek. Mert az s: Lelek jővendőt mondót, latuan az Anyas:egyhazban következendő időben lesendő dolgoknak, állapottyat, holot igy sol. 2. Thess. 2. v. 34.

Amaz

A maz bűnnek embere, (az Anti-Christus tudni illik) fel emelkedik minden ellen, az mely mondatik Istennek. Ez penig az égeſs caput tartozik kiválképpen az Romai Pápara. Es hogy verſ. 6. az Apoſtalóknak idejékben és az utan mondgya annak az bűnnek embereenek meg jeleneſet meg tartóztetoinak lenni, nem egyebtől lőt hanem az Romai birodalomtol, mint ezt az utolſo vdőben lévő Doctorok bizonyittyak. De azokat hatra hagyvan, élegh elő hozni az Chriſoſtomus iralát, ki azon caputot magyarazvan igy ſol: Mikoron az Romai birodalom meg ſűnik, akkoron jő az el s'nem oknélkűl. Mert miglen féltenek attul az birodalomtol, ſenki az Anti-Chriſtuſnak alaja nem vetteted, az mikoron penig az az birodalom el kezde romláni űres lévén az birodalomnak fejedelemſegére rohana, es magára kezdé venni mind az Istennek ſ-mind az embereknek birodalmat. Mely immar az mi időnkben lőtt bé az mint láttuk. Mert az Romai ſék, ſoha arra az méltoſagra es hatalomra fel nem mehetet, az melyben moſt vagyon, hanem mikor az Romai birodalom megh kezde romlani, es az birodalomnak felſege Romatul el vétetteték. Annakfelette Apoc. 13. két fçle vadrol vagyon emlekezet, mellyek kőzzűl az elſő jőtt ki az

ki az tengerből, mellyet ő magok az papiſtak az Romai birodalomra, mely volt az poganſagban, magyaraznak: az maſik jőt ki az földből, az mely czelekedeti vala mind azokat mellyeket az elſő vad. Ez penig kivaltkeppen illik az Romai papakra, az kik czelékedték ez ideig, es czelekedik-is mind azokat, az mellyeket cselekedik vala regen az Imperator.

VI. Hallyuk az régi Anyaſzentegyhaznak-is effelől valo értelmét. Cyprianus Doctor igy ir. *Az Apoſtolok mindeneknek az ő felvtamadaſa utan egyenlő hatalmat adot. Es az utan: Bizony ira ollyatének valának az tőb Apoſtolok-is mint Peter, egyenlő tiſztelettel, hatalommal, tarſaſsaggal ékeſitteten. &c. Gregorius magnus-is ezt mondgya: Ha egy Piſpők neveztetik közönſegeſnek, az közönſeges Anyaſs. egyhaz el romol, ha egy, az közönſegeſſeg el eſik. Maſuttis: En bizvaſt mond om, valaki magát közönſeges papnak hivattya, vagy kivannya hivattatni, az ő maga kevélyſegében az Anti-Chriſtuſt veſzi elől, mert kevélyſegeből magat egyebeknel nagyobnak tartya. Ismét: Ime az levélnek előliaro beſzédeben, mellyet en magamhoz, ki meg tiltotta irtátok, az kevély névezetet, közönſeges pápának éngemet mondvan, nyomtattattatok. Mellyért kerem tiſztſegeket, többe ne tſeleked-*

In Regiſt lik. 8. c. 188.

Lib. 4. Epiſt. 30

Lib. 7. Epiſt 30 ad Bulog. De confid. ad Eug.

gyetek:

gyetek: mert ti tőlletek vettétek, az mit maj ak tulaydonitotok. Sz. Bernhardus igy szoll: Gondold meg, hogy nem vagy te az pispökökvek ura, hanem egy azok közzül. Panaszolkodnak az Ecclesiak, hogy meg tsonkittatnak: mikor az Romai papa, mindeneket magának tulaydonit. Gregorius Magnus-is. En az te parantsolatod alá vettetvén (az Imperatornak iria) külömb külömb foldnek reszere ugyan azon törvént ki botsattattam: mivel hogy penig az az törveny az hatalmas Istennel nem eggyez, ime az en levelem altal az uraknak meg izentem. Mind két helyen azt az mivel tartoztam megh tselekettem, az Feiedelemhez-is engedelmes voltam, az Istenét sem halgattam el, az mint tuttam. Holott Gergely Papa leven, mind azon altal az Imperatort uranak vallya:

Hasonlatoskeppen. IIII. Leo Papa-is, ki Gergely papa utan mas 200. eztendővel volt, az Lotharius Imperator fejedelmenek ismeri, es aianlya magat parancsolattyohoz ellen mondas nelkül meg engedelmesnek.

Hogy el vegezzük. Az mi néz arra, hogy az Romaiak azt mondgyak, hogy az Anyaszentegyhaznak ket feie vagyon, egy gyik feiedelemsegnek feie, mely csak egyedül az Christus, masik szolgalatnak feje, melyaz Papa, ki igazgattya az Anyaszentegyhazat

Chris-

Christus utan, arra azt felelem, hogy ezzel az külömbözéssel az Christusnak illendő tiszteleti romol. Mikor az papistak allatni akariak az szolgalatnak feiét, közlik azokat egyebekkel az mi az Christusé, es el fosztyak tőle, ugy mint, megh engedni es meg botsatani az bűnöket, ez egez földön lévő Anyaszegyhazat igazgatni, törvenyeket rendelni, mellyek nem külömben, mint az Istennek törvenye az lelki ismereteket kötelezzék. &c.

TIZEN KILENCZEDIK

AZ SZENT IEGYEKNEK érejéről es hathatosagárol.

CAPVT I.

Melyben az mi ő véllek valo eggyezésünk foglaltatik.

EGgyezünk mi ő vellek ez tudomany felől, ezekben.

I. tanittyuk mi es hisszük, hogy az Szentsegek oly jegyek, mellyek az Christust és az jotetemenyit, minekünk jelentik.

II. Az

II. Az szentségek oly eszközök-is, mellyek által nyuytya es adgya minékünk az Isten az ió tételeményeket. Ennyiben eggyezünk mi, es az Romai Anyaszentegyhaz.

CAPVT II.

Melyben az mi ő töllök valo külömbözesünk foglaltatik.

HArom dologban külömbözünk mi az papistaktul.

I. Az papistak közül kik bölcsebbek, azt tanittyak, hogy az szentségek Termeset szerent valo ezközök, az az, ezközök, mellyek magok ereiekből az embereknek kegyelmet adhatnak. Iob értelemnek okáért, illyen hasonlatossaggal élnek: Mikor valaki ir, az irasnak cselekedeti az pennatol vagyon, mely mozdittatik az ironak kezétől. Ismet, mikor valaki fat vagy követ vag, az el valasztas az vastul vagy az feiszétől vagyon, mely razattatik az mester embertől. Igy vagyon dolga az szentségeknek-is, mellyek altal mint az tőb ezközök általis kegyelmet nyuytyá vagy munkalkodik mi bennünk az Isten. De mi semmikeppen nem engedgyük azt megh, hogy az szentségek természet szerent valo eszközök

közök legyenek, sőt inkab akarat szerent valo ezközöknek mondgyuk lenni. Akarat szerent valoknak ezért, mert Istennek akaratya es rendelése, hogy azokkal éllyünk, ugy mint az kegyelemnek külső ezközivel. Ezközöknek penig azert, mert ha igazan es az Istennek rendelése szerent elünk azokkal, igirí az Isten hogy az ő kegyelmet adgya, megis adgya penig mert igirte, magatul es maga által. Erre valo kepest mondyuk azokat ezközöknek lenni, es nem másra valo képest.

II. Külömbözés, ők azt tanittyak, hogy az egyhazi szolganak, ki az szentségeket osztogattya, cselekedeti, az menyiben opus operatim az az, meg lőtt cselekedet, mint ők szolnak, közben-vetesnélkül avagy ezközneélkül kegyelmet hoz vagy ád, ha az személy illendő, az keresztségben tudni illik az viznek meg hintetése es mosogatasa, az ur vacsorajában penig az külső éltető állatoknak az kenyérnek es bornak adasat, nem külömben mint az irasnak cselekedetiben az pennanak mozgasa az pappirosson szerző oka az irasnak. Ez ellen tanitunk mi, es azt mondgyuk hogy semmi cselekedeti avagy az szentségnek semmi oztogatasa nem hoz, vagy nem ád kegyelmet ex opere operato, az az, az szentseghnek cselekedésének ereiéből avagy

Külömbözes. Az szentségek mikeppenhoz nak kegyelmet

Az mi értelmünk

hathatoſagabol, noha az Iſtentől rendeltetet légyen, hanem mas ket dologért. 1. Az iedzéſért. Mert az Iſten jelenti es bizonſagotteſſen az ő io akarattyarol, réſzſerént az igiretnek igŋe által: réſzſerent penig az ſentſegek által, melyekben az külſő iegyek azt ielentik az mit az ige az halgatoknak fülökben ielent mond. Az mellyek egyſerſmind árnyékai es kepei azoknak, mellyeket Iſten minékünk az igiben igir. Tovabba az ſentſegben levő éltető allatok, nem közönſeges jegyek hanem kivaltkeppen valok kinek kinek az vevők közzül, az Chriſtuſnak rendeléſeből. Mert mikor az hivek veſik az tanitonak kezéből az külſő jegyeket, ſintén annyi, mint ha az Iſten ſemély ſerint ſollitaná az ő maga ſajaval mindeniket megh, es eggyenként mindeniknek igirné bűne bocsanattyát az ő nevében. Mivel hogy penig affele meg ſollitaſnak felette nagy ereje vagyon, mindenféle kétſegnek az mi ſűvünkből valo kivételere, hogy nem ha csak közönſégesképpen ſollittatnanak, innen vagyon, hogy ezek az kegyelemnek külſő jegyei kivaltkeppen valo meg fogas gyanant vadnak, mellyel kinek kinek ſemély ſerént az Iſten es külön ſabya es ugy mint köti idveſſége felől valo igiretit. Annakokaért mennél gyakraban ezekkel az ezkö-

zközökkel élünk, annal inkab az mi erőtelenſegünk ſegittetik, es az Iſtennek mi hozzank valo irgalmaſſaganak bizonyos volta felől erősittetünk.

Továbbá mondattatnak az Szentſegek kegyelmet adni, az menyiben az mi hűtünknek petezetinek avagy zaloganak meg erősſitő jegyei gyanant vadnak, mivel hogy igiretis adattatot melléje. Mert mikor Iſten parancsollya minékünk hogy az ſentſeges jegyekkel hittel éllyünk, egyſer ſmind igiri magat, hogy kegyelmet ád azoknak, kik méltan élnek az ſentſegekkel, ugyan azonnal kötelezŋs magat minekünk, es ugy mint adoſſa téſi, ugy annyira, hogy kénſeritetik eleget tenni beſédének avagy igiretinek. Az mint az emberek-is cselekednek, mikor az ados levélre peteztet vetnek, mellyel ugy ötelezik magokat hogy igireteket meg nem maſolhattyak Mikor azert valaki az ſent jegyekkel élend, ugy mint peteztekkel, es gyakorta, minden kétſegnélkül az magaban az Iſtennek kegyelmének öregbüleſet erzi. Szinten ugy, mint ha valaki máſnak magahoz valo jo akarattyanak jegyet lattya gyakorta, annak ő hozzá valo ſeretetiben inkab erősſittetik.

Ezek kivaltkeppen valo okai, mellyek-

re nézve az Szentségek mondattatnak kegyelmet hozni, mert tudni illik, jegyek, annakutanna, mert az Istennek mi hozzank valo kegyelmenek petczeti.

Az Szentségekmi képpen erősitik az hűtőt.

Továbbá megh kel itt gondolni modgyat-is, mi modon erősitik az mi hűtünket az Szentségek. Ez az mod: Az lathato jegyek avagy éltető allatok fel indittyak az külső érzekenségeket, ezek ismet az belsőket, kik fel indittatvan az lelekre visik az elő vettetet dolgot, az elme avagy az lélek meg illettetven az S. Lélektől az Istennek az Szentségekhez kőttetet igíretiből igy okoskodik Valaki igazan es jol élend az külső éltető allatokkal, az veszi az Isten kegyelmet. De en (igy sol az hiv lélek) élek azokkal jol es igazan, hittel tudni illik es igaz pœnititentia val: Annakokaért veszem en-is Istentől az kegyelmnek őregbülését. Igy erősitetik azert meg az hit, nem az cselekedet által hanem az okoskodasnak az elmeben idestova valo futosasa által, melynek megh probálasa vétetik az külső éltető állatoktul: az mellyek az Istennek mi hozzank valo irgalmassaganak iegyei es petczeti.

III. Külömbség. Az papistak azt tanittyák hogy az Szentségben valo élesben az ki azzal eél, az jo cselekedet által adattatik az megh

meg igazulasnak kegyelme: mellyet mi tagadunk. Mert az embernek meg igazulni kel eléb, hogy nem mint méltan élne az Szentséggel. Az kegyelem penig mely az Szentségekkel valo élés által adattatik, csak őregbitője, es erősitője az mi hűtünknek, reménségünknek, es meg Szentelretésünknek, &c.

CAPVT 3.

Melyben, mind az két sélnek bizonsagi foglaltatik.

I. BIzonsagh. Az ige mely prædikaltatik, es az Szentségek, külömbőznek az Christusnak es az ő jo tetéményének megh adasanak vagy megh fogasanak modgyaban: mert az iginek prædikallasaban az S. Lélek tanit minket, az Sonak vagy beséd nek az mi fűleink által elménkben valo bebotsataſaval. De az Szentségekben, mellyekhez az ige kapcsoltatot, ugyan azon S. Lélek tanit az külső lathato jegyek által. Mert az Szentségek nem egyebek, hanem ugy mint némineműő igik, es lathato igíretek, nemis külömbőznek egyebképpen hanem az Christusnak adasanak modgyaban. önnön maga mondgya az Christus, hogy az ő S. igijenek

Aug. lib. 19. contra Faustum.

halgatasaban éßßük az ő testet, mellyet ez vi-
lagnak eletéjért adando vala. Ioh. 6. Mit
mondhatot volna ennél nagyobbat az Ur
Serm. ad infan tium de alt. sacr. vacsoraja felől? Sz. Agoston-is azt monda-
gya hogy azok kik hißnek közölúlnek az
Christus testevel az kereßtségben. Hieroni-
mus-is abban az könvben mellyet ir Hedibi-
ahoz azt mondgya: hogy mi eßßük az Chri-
stus testét, es ißßuk az ő vérét az kereßtségben.
Ha azert az kereztség felől igy szolnak, mert
nem szolhatnanak igy az iginek prædikallasa
Cap. 31 in Eccl. felől. Még-is Hieronimus igy szol: Csak ez az
mienk itt ez vilagon, ha eßßük az ő testét, es
vérét, nem csak az Szentségben, hanem még
az S. irasnak olvasasaban-is. Innen azert kö-
vetkezik, hogy ha az cselekedet az ige halga-
tasban kegyelmet nem adhat, az szentségnek
vételében-is nem adhat.

II. Matt. 3. vers. 11 igy szol kereztelő Ianos. En vizzel kereztellek titeket az pœni-
tentiara, az ki penig en utannam jöuendő az
erősséb en nalamnal. &c. ő kereztel titeket tűz-
zel és S: Lelékkel. Innen meg tetzik, hogy az
szentségnek kegyelme nem származik az szent-
ségnek külső cselekedetitől: Mert noha Ianos
magatol és az ő cselekedetitől el nem valaszt-
tya az Christusnak és az Sz: Leléknek mun-
kálkodasat, megh külömbözteti mind azon
által

ßital sámaval, szemelyekkel, és vegben vitele-
vel. Erre nezet az Sz: Pal-is, ki mikoron az
Galatabelieket magatól-ßülettetteknek mon-
dotta vala lönni, mindazonáltal masut azt Gal. 3.
mondgya hogy sem ő sem az töb Apostalok 1. Cor 3.
nem cselekedhetnek valamit, és hogy Istie- v 5. 6. 7.
nek munkaja legyen, valamit az egy hazi szol-
gak cselekeznek az Evangeliom prædicalia-
saban. Melyel az Evangeliomnak szolgalta-
tasat egézlen (és igy az szentségeknek szólgala-
tatasát-is, mely az egy hazi tiztnek egyik re-
sze) ki rekezti amaz menyei munkatol, melyel
Isten minékünk az ő kegyelmet nyuittya.

III. Mégh az szentéknek, az Angyaloke-
nak, sőt mégh az Isten fiainak is testeneket-is
sintsen magatol arra valo ereje hogy meg ele-
venitsen, hanem annak ereje és hathatosa
vagyon az Istentől, mely az hittaltal meg fo-
gattatvan, kézben vetven magát az test, az ő
mennyei es lelki erejét ki folyiattya az ő ta-
gyarra. Ha azert még az Christus testebenis
nincsen ollyan erő, hanem csak az Istenség-
gel valo eggyesülésére nézve, mikeppen le-
het hat inkab az külső es testi cselekedeteknek
arra valo erejek, hogy kegyelmet adgyanak,
az külső testi es lathato allatok altal.

IIII. Az S. Pal Rom. 4. bőseggel megh
bizonyittya, hogy az meg igazulas nem a-

dattatot az Szentſegek által: ugy annira hogy az időnek környül allasabol-is megh jelenti, Abrahamot mégh minek előtte az környül metélkedéſt fel venne, mely az ő meg igazulasanak jegye es peczeti, immar meg igazitatotnak lenni. Honnan megtetzik nyilvanſaggal, hogy az Szentſegeknek ugyanazon kőzönſeges allapattyok vagyon, holott az környülmetélkedés helyeben ſallot az kereſztſeg, ſ-mi lehet nyilvabban valo dologh az Cornelius példajanal? ki felől Act. 10. az vagyon irva, hogy minekelőtte Peter Apoſtoltol megh tanittatot volna, ſélte az Vrat, es hogy az kőnyőrgéſnek lélkével megh vólt ajándekoztatván: és hogy az Szent Péternek el jővetele utánnis, mikor az üdvőſſéges vrat ő tűle megh értőtte vólna, mind ő maga, s'mind az többi kik jelen vóltanak Szent lelket vőttenek légyen, és ugy kereztelkőttenek az után megh. Ha azért ezek minekelőtte meg kereztelkőttenek Szent Lelket vőttenek; bizonyára bűnők boczánattyat-is vőttek, és igy az kereztſeg előt meg igazutának.

De Spir. S. cap. 1

V. Az Anyaſzentegyház itileti. Szent Balás Doctor igy ſól: *Annakokáert, ha mi kegyelem vagyon az vizben, nem az viznek termezetitől vagyon, hanem az Sz. Léleknek jelen voltatul.* Hieronymus igy ir: *Annakutánna az pœnitentiára hivan*

hivan oket igy ſol: Moſodgyatok megh, és legyetek tiſztak. Es jegyezd meg, hogy az Sion leánynak ſennyőket el moſta az itiletnek lelkével, az Ieruſalemnek penigh vérét, megh egeteſnek lelkevel. Mert az mi könnyeb, megh moſogattatik, az mi néhezeb, megh egéttetik. Mely itiletnek, es meg egeteſnek lelkeről, ſol vala kereztelő Ianos az Euangeliumban: En vizben kereztellek titőket: az ki penig én utánnom jöt, az kereztel tüzzel és ſent Leleckel. Melyből meg tanulhattyuk, hogy az ember czak vizet ád, az Iſten penig ſent Lelket: mellyel el moſogattatnak az ſennyek, és az vérnek bünei el tiztitiatnak. Szent Agoſtonis, ki noha máſut azt mondgya, Hogy az viz az teſtet illeti, de az ſivet moſogattya megh, mind azon által máſut ő maga megh magyarázza magat, mondván: Mas az ſentſeghnek vize, és más az az viz, mely jedzi az Iſtennek lelkét. Az ſentſegnek vize, láthato, az léleknek vize láthatatlan. Amaz az teſtet moſogattya, és jelenti azt, az mi az lélekben leſſen: az lélek által penigh, az lélek tiztittatik es hizlaltatik. Eſa. 1

Aug: Tract. 6. in Epiſt. Ioan.

Ellenvetes.

De illyen ellenvetest támaztnak az Papiſták. Az bűn boczánattya, az uyionnan való bűnletes, és az üdvőzités tulaydonittatik az kereztſegnek Szentſégének. Act. 22. v. 21. Epheſ. 2. Gal. 3. v. 27. Tit. 2. &c.

Felelet. Erre ezt felelem, Az ʋdʋözites és az bűn boczánattya tulaydonittatik az kerezteſségnek és az Vr vaczoraiának, mint ſinten

Rom. 1. azighinek prædikálláſnakis, mely hatalmaſſágh minden hivőnek ʋdʋőſſégére: de czak azért, mert ezkőzők, mellyek által, az ſent Lélek az hivőnek ſivenen be óltya és pecsetli az elő ſámláltatot jokat. Mert kiválképpen

Miképpen ſegitik az ſéntſégek az hitet. való ezkőz az hit, mellyel meg fogiúk az ʋdʋőſſéget, az hit, az ſentſégek penig az hitnek ugy mint ſeghitői és támazzi: Mert ſegitik az mi hitűnket háromképpen. 1. legyzeſevel, hogy azzal az Iſtennek io teteméniit az mi elmekben inkáb be oltſuk, és megh tartſuk. 2. Bé pőcsetleſevel: mert az Iſtennek kegyelmet, és az mi ʋdʋőſſéginket, ugy mint, be pőcsetlik. 3. Vgy ſégitenek, hogy valamikor azockal iol élőnk, ackor az Iſtenis az ő kegyelmének és ʋdʋőſſégönknek megh ſőrzeſeben munkalkodik; de ugy, ha hiſzünk az ő igiretinek mellyet adot az ő ighie melle, kinek pőcséti az ſentſégek. Ez azért az vt, mellyen járvan, ſem hozza nem adunk, ſem ſemmit el nem véſőnk az ſentſégeknek erejéből.

Huza-

HVZADIK VETELKöDES.

Az meg igazito Hűtről, auagy az ʋdʋőſſégnek vtáról.

CAPVT. I.

Melyben, mind az ket félnek értelme, foglaltatik.

1. AZ Papiſták azt tanittyák, Eggyezes. hogy az hűtnek tulaydona, hogy mind azokat el hidgyek, mellyek az Iſtennek igñeben megh irattattanak, kiválképpen penig az emberi nemzetnek Chriſtus által való váltſágát. 1

II. Tovabba, azt mondgyák, hogy ők hiſzik Chriſtus ákal ʋdʋőſſégőket, ſőt czak egyedől az Chriſtus által, és az Iſtennek Chriſtusban való irgalmaſſágából. 2

III. Kik bőlczebbek ő közzűlők, aztis vallyák és tanittyák, hogy az Chriſtuſnak elégh tetele tulaydonittatot ő nékik, az törvennek elég tetelejért, és Iſtennel való megh bekelleſőkért, 3. Azta-

IIII. Azt-is tanittyak, hogy az ő vdvőſſégek felől valo remenſégeket és bizodalmokát az Chriſtusban és az Iſtennek irgalmaſſágában helyheztetik.

V. Vegezetre azt-is tanittyák, hogy kínek kinek magahoz kel kapcsolni az Chriſtusban valo órők eletteknek igiretit: Sőt azt-is mondgyák, hogy mierre ugyan kőteleſek vagyunk. Ezekben ez őt rendbeli dolgokban eggyezunk mi ő velek, hanem minden értelmeben is, mind azon által bezed ſerént.

Es igy ezekét valvan, igen kőnyű tehat az papiſtaktol ha ki jol ezeben nem vezi magat, meg csalattatni és el hitetetni. Hogy azert az ő csalardſágok nijlvabban valo legyen, meg mutatom miben kűlőmbezzűnk ez tudomanyban ő tűlők, és miben legyen az ő csalardſágok.

CAPVT 2.

Melyben az mi, és az ő értelmeknek kűlőmbezeſe, foglaltatik.

kűlőmbezes.

Azpapiſtak ertelme.

AZmi az elſő vegezeſre nez, hizik ők, nem csak azokat mellyek az Iſtennek igijeben meghirattattanak, hanem az

az mellyek meg nem irattattanak-is. Mert ők haſonlatosképpen hiſznek azoknak az kőnyveknek-is kik el rőitettenek, és ſok eztendőktől fogva az reghiek az ſent iraſnak regula ſerént valo kőnyveiből ki rekeztettenek, mint ſinten az regula ſerént valo kőnyveknek. Sőt az mi legh nagyob, hiſznek az emberi talalmanyoknak-is mellyek be nem iratattanak de az gyűlekezetektől ſent atyaktol, és az Anyaſzentegyhaznak rendeleſiből be vetettenek, kiket egyenlő meltoſágban tartonak az Iſtennek meg irattatot igijevel. Mi penig noha nē veryűk utalyuk meg azokat az kőnyveket, az az mineműek az Machabæuſok kőnyvei, az Salamon Papſágrol irt kőnyve, és tőb effelek, ſőt nagy bőcsűletben tartyuk, s' fellyeb valoknak-is itillyűk ez vilagi iraſokkal, mivel hogy az kőzőnſéges Anyaſzentegyhaznak értelme altal bé vetettetőt, mind azon által tagadgyuk olyan meltoſágoſoknak lőnni, mint az regula ſerént valo kőnyvek. Annákokaért csak annijban hizűnk és adunk helt azoknak az ménijben egyez az Iſtennek igijevel. Melyet bizonyitonak az Anyaſzentegyhaznak fő fő ſővetneki. Athanaſius, Origenes, Hyeronimus, Laodicæabeli gyűlekezet, és tőbbek effellek.

Az mitertel műnk.

Az

Az mi penigh az meg nem iraratot kezéfől kezre adatot tudomant illeti, tagadgyuk azokat ugy hinni, és nekik helt adni, mint az meghiratatot hitnek agazatit. Mert azok származtanak mi reank az emberek által, kik megh csalattathattanak és tevelyeghettenek. Annakfelette azt mondgyák hogy az O és vy Teſtamentomnak regula ſerént való kőnyvei mind azokat be foglallyák, melyeket ſükſéges tudni az Anyaſzentegyhaznak, mint az üdvőſſégnek meg nyereſére s'mind penig az hitnek tudomanyara. Ez azert az első vegezesben az kűlőmbſégh, hogy ők az hitnek obiectomat kűllyeb terjeztik hogy nem mint kellene avagy illenek. Mi penigh ellenek azt mondgyuk hogy az ſzent irasban, valamelyeket ſükſégeſſék az idvőſſégre tudni, mindenek be foglaltatnak.

II. Az maſodik végezésben nyilvan való es alardſagok tetzik megh mikoron azt tanittyak, hogy az idveſſeget csak egyedül Chriſtus által nyerhetni megmert az Chriſtuſnak nevezeti alat az jo cselekedeteket alnokul, akarjak be elegiteni. Mert azt mondgyak hogy az uyonnan ſűlettetet embernek czelekedeti, ném ő magaé, hanem Chriſtuſé, az ki ſerzi az uńonnan ſűlettettekben: azt. Mivel hogy penig Chriſtuſnak munkai ezert üdve-

Ket kep penvetkeznek ſt.

idveziti az embereket, mi peniglen az idveſſeget es őrők eletet remellyünk, egyedül czak azok által az cselekedetek által mellyeket Chriſtus az ő maga ſzemellyében vit vegben es nem az mellyeket mi benűnk cselekedet. Mert az cselekedetek akar minémüek legyenek, de ellenben vetternek az Chriſtuſnak kegyelmevel az meg igazulaſnak tudomanyaban, igy ſol ſz. Pal Rom 11. v. 6. ha kegyelemből immar nem az cselekedetből mert az kegyelem többi nem, leſzen kegyelem, há penig az cselekedetből, immar nem kegyélemből, mert az cselekedet többe nem leſzen cselekedet. Tovabba, holot azt tanittyák, hogy mi azok altal az cselekedetek által üdvőzűlűnk, mellyeket cselekezik mi bennűnk, avagy cselekettőt mi velűnk az Chriſtus ellenkezik az az Iſten igńjevel Mert az ſzent Pal nńjluanſaggal mondgya, hogy miazok által az cselekedetek altal idvőzűlűnk, mellyeket az Iſten elővekezitet, hogy azokban jarjanak az vyonnan ſűlettettek. Eph. 2. verſ. 9. Phil. 3. v. 8 9. azt mondgya hogy az ő megéreſe utan, mindeneket (hat az ő jo cselekedétis ſemminek tartya az Chriſtuſnak iſmereſinek méltoſagat, es hogy az Chriſtusban találtaſſek nem tartya az ő igaſſagat mely az tör-

törvenyből vagyon, hanem azt mely az Chriſtuſnak hüti altal vagyon. Hebr. 1. v. 3. azt mondgya hogy az Chriſtus az mi bünea inknek tiſztulaſat önnön maga által ſzerzette meg. Mely utolſo mondaſat ki rekeſztik az meg igazulasbol mind azokat az cselekedéteket, mellyéket Chriſtus az emberekben munkalkodik. Igy azert meg tetzik, hogy az papiſtak az mit nyelvel vallanak az mi megh igazulaſunk es idveſſegünk felől, valoſagoskeppen rontyak. Bizonyara mijs vallyuk, hogy az mi io cselekedetünk, Chriſtuſnak munkai, de nem csak egyedül Chriſtuſé, hanem mienkis, mert az Chriſtuſtol ſzarmaznak, de ezkőz benne az embernek elmeie, es akarattya. Az mikeppen az viz mely tiztakutfőből iő ki ha tiſztatalan czatornan megyen altal meg ruſnyittátik, igy leſzen dolga az mi io cselekedetinknek-is, mellyek mivel hogy bűnős embereknek elmeiek, ſ= akaratyok altal leſznek, meg ruſnyittatnak, holott tiſztak es makulanelkül valok az menyiben Chriſtuſtol ſzarmaznak. Innen vágyon immar hogy minden mi io cselekedetink, még mikor az kegyelemnek allapattyaban ſzarmaznak mi tőllünk-is, fogyatkozasban vadnak: annakokaert az üdveſſegnek es meg igazulainak dolgaba a Chriſtustul el valaſztatnak.

III. Az

III. Az harmadik végezés vala az Chriſtuſnak engedelmeſſegeneck tulaydonitaſarol, mellyet némelliyek az papiſtak közzül kik bőlczekbek valanak. De az mi es ő köztők valo kőlőmbſegünk ez, hogy ők azt mondgyak, hogy az Chriſtuſnak engedelmeſſege tulaydonittatot minékünk, csak egyedül az bűnnek eleg tételéjért, denemaz mi Iſten előt valo meg igazulaſunkra: Mi penig hiſzük es tanittyuk, hogy az Chriſtuſnak engedelmeſſege tulaydonittatot nekünk Iſten előt valo igaſſagunkra-is. Mert igy ſzol §. Pal. Az Chriſtus előt minékünk Iſtentől. bőlczeſeg, igaſſag, ſzentſeg es váltſag. Honnan illyen erőſſeget hozok. Hogy ha az Chriſtus minékünk mind ſzentſegünk, mind penig igaſſagunk, következik hogy az bennünk lakozo igaſſagon kivül, vagyon tulaydonittatot igaſſag-is. De az Chriſtus nem csak ſzentſegünk minékünk (mellyet az papiſtakis az bennünk lakozo igaſſagrol magyaraznak) hanem igaſſagunk-is minékünk. Mert az §. Pal különbſeget teſzén az igaſſag es ſzentſeg közőt. Annakokaért az Chriſtus nem csak bennünk lakozo igaſſagunkká, hanem tulaydonittatott igaſſagunkká-is lőt., Tovabba ugyan azont bizonyittya az utan valo ok-is. Mert ez vilagnak vegeben kel minekünk

Az tulaidonitatpt igaſſagtul.

Az Chriſtuſnak igaſſag tulaydonittatik nekünk.

kúnk valamit az Iſten itilő ſéki eleiben mi igaſſagunkra fel vinnünk, melly egyenlő legyen a z tőrvennék kemenſegehez az melly ſerent i tiltetünk. Az mi bennünk lakozo igaſſág penig nem tőkelletes, ſőt ſok bűnökkel es fogyatkozaſokkal meg moczkoltatot, mint ezt naponként valo példak meg mutattyak, es igy nem felelhet megh az tőrvennek keménſegenek. Sőt ha mi magunkrol el tévünk, ſ-mindeneket el nézűnk, nem talalhatunk ſem az Angyalokban, ſem az emberekben ollyan igaſſagot, mely minket Iſten előt az őrők életnek el vételére alkolmatoſſa tehetne, es Iſten előt bűnünk boczanattyat nyerhetne. Szűkſeg annakokaért az Chriſtushoz folyamodnunk, kinek minekünk tulaydonittatot engedelmeſſege, nem csak arra elegſeges, hogy Iſtennek minden mi bűneinket eleget tegyen, hanem arra-is; hogy minket tőkélletesen meg igazicson.

IIII. Az mi nézaz negyedik végezésre, noha az papiſtak azt tanyittyak, hogy ők remenſegeket es bizodalmokat idveſſegek felől CSAK EGYEDÜL az Iſtennek irgalmaſſagaban helyheztetik: mind azon által azt-is tanittyak, hogy az mi czelekedetinknek erdemében-is helyhezthettyük, et igy mas embereknek erdemekben-is. De ez az odéb

ódéb fellyeb valo ertelmet el rontya. Mert mikor azt tanittyak, hogy az emberek bizodalmokat teremptet allatban-is veſſek, tagadgyak es rontyak az teremptőben valo bizodalmat, Mert az első parancsolat azt kivannya, hogy az igaz Iſtent tarczuk mi Iſtenünknek: mely akkoron léſſen, mikoron magunkat egéſlen Iſtennek adgyuk, es minden bizodalmunkat idveſſegünk felől ő benne vettyük. Ió czelekedetiben penig venni bizodalmat, nem egyeb, hanem az ió ezelekedetből Iſteneket csinalni. Az igaz es reghi hitnek vallas tétele penig ez. Hiſſük az Atya Iſtenben, az Ieſus Chriſtusban, es az ſ. Lélekben: nem téven ſemmi emlekezetet az mi czelekedetünkről avagy egyeb teremptet allatokban valo bizodalomrol. Sőt bizonyara meg az régi Anyaſzentegyhaz ſem tutta ezt az papiſtak bizodalmat. Azſz Cyprianus Doctor igy ſol: Nem hiſzen az igazzan Iſtenben, az ki remenſeget nem helyheſztetti csak az Iſtenben. Sőt önnön magok-is az papiſtak, mikor halálok oraiá el közelit, el vetven magok érdemében valo bizodalmokat, csak egyedül az Iſtennek Chriſtusban valo irgalmaſſagabol folyamodnak. De hogy hazugſagot költeni nelattaſſunk, Gaſpar Vlembergius Coloniai Regulas pap irt

De dupplic. Martyrio,

Lib. de cauſis cur Evang. pag 436

Nemel. lyek ez kerdeſeket Anſelmuſe nak itilik, es az ő neve alat hoz za elő Chemnicius, es ennek i raſabol irtuk k-ſ.

az ő könyvében: hogy talaltatót Coloniaban egy néminémű templomnak ſegeſtyéjében egy könyv, német nyelven Anno D. 1445. mellyel élnek vala az papok az betegeknek latogataſaban. Melyben az többi közőt, ezék az kerdeſek-is talaltattának: Hiſzedé, hogy te eretted megh holt az Vr Ieſus Chriſtus, az Iſtennek fia? (Az beteg igy felel) Hißem. Hißedé, hogy nem idvezülhetni, hanem csak az ő érdeme által? Hißem. Adcze ezekert ő neki ſüvedből nagy halákat? Adok. Migh azert te benned vagyon az lélek addig hálakát mindenkoron néki, es ennek hálalában minden bizodalmadat veſſed. Ebben az halálban magadat takaryad egéſlen bé. Es ha az Vr tégedet meg akar ítilni, mondgyad: Vram, az mi urunk Ieſus Chriſtuſnak halálat vétem az en es az te ítileted közzé, maskeppen te veled nem vetekedem. Ha mondgya, hogy karhozatot erdemlez mondgyad: Az mi Vrunk Ieſus Chriſtuſnak halalat vetem en es az en gonoz érdemen közzé: es az ő méltoſagos ſénvedéſének erdemét hozom az en érdememért, mellyet nékem kellet volna érdemlenem, es (imé) nem érdemlem. Mondgya viſſontagſaggal: Az mi Vrunk Ieſus Chriſtuſnak halalat vetem, en es az te háragod közzé.

Ezek-

Ezekét az fellyűl megh mondot papiſta Doctoriia. Honnan meg tetzik, hogy az beteges halalhoz közel levő papiſtak azont cselekették, ſ-czelekedik-is, az mellyet mi bennünk egeſſegeſekben feddenek. De az mit ő magok hálálok orajan cselekeſnek, ugyan azont minden nap, mig egeſſeges teſtben vadnak-is kellene cselekedniek

V. Az utolſo vegezesben azt tanittya, hogy az őrők életnek igiretit nem czák közönſegeskeppen kel hinunk, hanem ſzemély ſerent mindnyajunknak magara-is kel ſabnunk. Melyben mind azon által kűlömbőznek mi tőllünk, az magunkra valo ſzabaſnak modgyaban. Mert ők azt tanittyak hogy az mely igiretit Iſtennek magunkra kell ſabnunk, nem hittel, es üdveſſegünknek bizonyos bizodalmaval, hanem csak remenſeggel es valami javalhato jövendőléſſel es igaz haſonlatoſſaggal kel magunkra ſabnunk Mi penig tanittyuk, hogy kinek kinek az őrők életnek igiretit ugy kel magara ſabni, hogy annak bizonyos volta felől ſemmikeppen ne ketelkedgyek, es annak bizonyos voltában, meg fogaſnak remenſegevel eleb menny en. Nem azt tanittyuk' hogy akar kiczodak-is, kik az lathato Anyaſzentegyhaznak kebleben vadnak, es az Chriſtuſnak nevét

vallyak, bizonyoſok lehetnek hit altal üdveſſegekben, hanem inkab azt, hogy kinek kinek bizonyoſnak kel lenni, es ennek bizonyos voltara igyekezni, es igy az kiknek élő es igaz hűtők vágyon bizonyoſſak lehetnek.

Végezetre itt iol meg kel gondolni az hamiſſagnak mi voltat, mikor tudni illik az üdvéſſegnek igiretinek bizontalan es kétſeges magok reaiok ſabaſaval, el forditiyak az Evangeliomnak tudomanyanak nagyob részer. Mert az Evângeliom kettőt parancsol minékünk. 1. Hogy el hidgyük az Evangeliomnak ighiretit igaznak lenni ő magaban. 2. Hogy azokat bittel magunkhoz kapczóllyuk Ezt az utolſot penigh mely=nélkül az maſik meg nem alhat, tellyeſſeggel ſemmi ve akarják tenni az papiſtak.

Tovabba, holott az papiſtaknak bizonſagira: méllyeket magok oltalmazaſaert ſoktak elő hozni, immar odéb fellyeb megh feleltünk, azokat itt elő nem hozom.

Csak ezt adom hozzaja, hogy akarmint igyekezzenek=is az Romanak azon, hogy áz hűt dolga felől bebednek formaiaban eggyezzenek mi velünk, mird azon altal nyilvan vagyon, hogy az mi az veleje tagadgyak, es igy ez tudomannak valoſagat=is, tudni illik, az meg fezitetet Chriſtuſnak es minden ő jo tételemenyinek magunkhoz valo kapczolaſat. Tovabba tevelyegnek az igaz es idvezitő hitnek fő es kivaltkeppen valo tiſtinek magyarazattyaban=is, mellyi nem egyeb, hanem az meg igiretet áldaſonak megh fogaſa es magunkhoz valo kapczolaſa.

HVZON EGGYEDIK

Az pœnitentiarol.

CAPVT. 1.

Melyben, az mi ő vélek valo eggyezeſünk foglaltatik.

EGGYezünk mi ez tudomany felől az Papiſtakkal ezekben. 1. Az pœnitentia nem egyeb, hanem az bűnös embernek Iſtenhez valo meg téréſe. Az meg téréſ penig kettő, az eggyik Cſélekedő, az maſik ſenvedő Az elſő Iſtennek munkaia, mellyel az mégh megh nem tért embert megh téritti. Az maſik oly cselekedet, mellyel az

Miſzerint az pœnitentia.

Kettő az meg teréſ.

Istentől egyszer megh terittetet ember magat meg teriti. Erről az utolso megteresről vagyon azert az mi végezésünk. Mert az elsö megtérés holott csak Istennek munkaja, melyel minket magahoz terit es vonson, nem az az pœnitentia, melyről az iras sokszor emlekezik. Azt azert az iras nevezi ujonnan valo szüleresnek pœnitentianak mondatik azert, mellyel mi magunkat, mikor egyszer Istentől megterittettünk, megterittyük, es jo cselekedetekben, mellyek az pœnitentianak gyümölcsei, foglallyuk magunkat.

Az pœnitentia nak reszei. 1. Szünek töredelmesseghe mely ket fele Törvenybeli.

II. Ez az pœnitentia áll az szünek töredelmességeben, az saynak vallastételében, es az cselekedetnek elégh tételében. Az mi néz az töredelmességre, annak két nemei vadnak, avágy két fele. Törvény es Evangeliombeli. Az törvénybeli töredelmességh semmi nem egyeb, hanem az lelki ismeretnek öszöne, avagy az léleknek, az Isten haragyanak es bün ellen valo itiletinek erzékenségeből szarmazot faydalma. Es ez az töredelmesség, sem nem Istennek kegyelme, sem penig nem valami resze avagy oka az pœnitentianak, hanem annak csak némiképpen alkolmatossaga, ezis penigh az Istennek irgalmassagabol. Mert ő magaban semmi nem egyeb, henem az törvennek öszöne, es az pokolnak

kolnak mélységében valo bé merülés. Az Evangeliombeli töredelmesség penig az, mikor valaki magaban bankodik az ő bünén, nem annyira az pokolnak avagy egyeb büntetesnek felelmere nézve, mint hogy az Istent ki jö es igen irgalmas megbantotta. Ez penig az töredelmességh lésen az Evangeliomnak szolgalattya által, es pœnitentianak minden cselekedetiben szükseges, annakokaert ez ellől jar. Tovabba tanittyuk azt is, hogy az pœnitentiahoz kivantatik az saijal valo vallastetelis: mely külömb külömbkeppen lésen. Mert 1. az mi büneinket meg kel vallanunk Istennek, mind az Anyaszentegyhaznak közönseges gyülekezetiben, s mind penig othon titkon az mi könyörgesinkben. 2. kel lenni az vallas tételnek az Anyaszentegyhaz előtt is, mikor tudni illik valaki az közönseges gyülekezetet valami vétekkel megh bantotta, es az hivek közzül ki vettetet. 3. vallast kell tennünk felebaratunknak is mikor őtet valami kivaltkeppen valo cselekedettel meg bántottuk, az mint ő maga Christus tanit Matt. 5. v. v. 23. Ha az oltarra fel viszed az te ajandekodat, es megh emlekezel rola, hogy az te atyadfianak vagyon valami nehesseged te ellened, had az oltar előt az te ajandekodat, es meny el békellyél meg az te atyad

Evangeliombeli.

Az saijal valo vallastetel mely haromkeppen lésen.

Istennek előtt.

Az Anyaszentegyhaz előtt.

Felebaratunk előtt.

fiaval. Mert az az meg bekélles elől véſi az
A csele kedetnek eleg tetele. vallas tételt. Vegezêtre minden igaz pœnitentiahoz tanittyuk kevanratni az eselekedetnek elég tételét. Előszőris penigh Istennék, mikor néki eledezünk, hogy az Christusnak szenvedését es halálát vegye tőkélletes es tellyes elég tételül az mi bűneinkért. Annaku, tanna az Anyaszentegyhaznak elégh tetele, mikor valaki az közönseges bottrankozaſért ki vetetet az hivek szama közzül, mely elegh tetel ál az alazotoſſagnak cselekedetiben, melljel bizonyittyuk az mi pœnitentiankat igaznak lenni. Harmadſor eleget kel tennünk felebaratunknak-is. Mert ha ő mi tőllünk bosszusaggal illetetet, meg kel vélle békélennünk, es az kart neki meg fizetnünk Luc. 19. v. 8. Es bizonyara az az pœnitentia méltán ketseges lehet, mellyet az elégh tétel nem kővet, holot volna arra valo alkolmatoſſaga es elegsęghe.

III. Mikor pœnitentiat tartunk, annak illendő gyümölczetis külsőkeppen kel muatnunk. Mert holott az pœnitentia az szüben vagyon, s nem is latható, nyilvan valová kel tenni jo cselekedetek által, kik közzül legfőveb ez, hogy minden erőnkből azon kel igyekeznünk, hogy naprol napra az bűnöket el tavoztaſſuk, ez ellenben penigh, az

A zso cselekedetek től mellyek a pœnitentianak gyümölczei.

Istennek akaratyat mindenkor, es mindenben cselekedgyük. Vegyek ebekben azert itt az mi ellenkezőink, hogy mi nem vagyunk az bűnre valo szabadſagnak oltalmazoi, sem az jo cselekedetekneк ellensegi. Mert noha azokat az idvesſegnek es meg igazulaſnak okátul el rekesztyük, mind azon által azokat szükségeseknek, es az keresztyéni életre hasznoſoknak mondgyuk lenni. Vgy annyira, hogy azoknak harom féle haſznai vadnak, mert haſználnak, mind Istenre nézve, mind mas emberekre, sőmind magunkra nézve. Istenre nézve kel lenni az jo czelekedeteknek ezert, hog az ő parancsolatinak engedelmeſsegünket mutaſſuk. 1. Ioan 5. v. 12. hogy az ő akarattya meg légyen, 1. Teſſ. 4. v 3. hogy magunkat engedelmes ſiaknak mutaſſuk 1. Pet 1. verſu 14. hogy az Christusban valo meg valtaſunkért, hálaadó voltunkat mutaſſuk Tit. 2. verſ. 14. es hogy az Istennek lelkemet ne szomoritsuk, Epheſ. 4. verſ. 30. hanem az szerent jarjunk. Gal. 5. v. 22. hogy hogy az mi io cselekedetink altal az Isten dicsőiteſſek, Matt 5. verſ. 16. hogy vegezetre az io Istennek követői leheſſünk Epheſ. 5 v. 1. Tovabba emberekre nézve-is iol kel eselekednünk, hogy az mi felebaratinkat az mi küllő tavainkbol segitsük Luc. 6. verſu 38.

Az io cselekedetek harom okokra nezve szükseges.

hogy

hogy az mi peldankal az kegyeſſegre inditaſſek, 1. Petr. 3 verſ. 14 hogy az mi kőzőttünk valo botrankozaſokat el tavoztaſſuk 1. Cor. 10. v. 32. vegezetre hogi ot cſelekedven az mi ellenkezőinknek ſaiokat be dugjuk. Harmad ſor es utolſor jot kel cſelekednünk magunk kértis hogy uy teremtet allatoknak magũkat meg mutaſſuk lenni, 2. Cor 5. v. 17. hogy ugy iarſunk mint vilagoſſagnak fiai Epheſ. 5. verſ. 8. hogy magunk hűti es idveſſege felől bizonyoſſak legyünk. Pet. 1. v. 8. 10. hogy az élő- es megh holt kőzőtt kűlőmbſeget teheſsünk Iacob. 2. v. 17. hogy az hűtől es az Iſtennek aiandekit gyakorolhaſſuk, es mind vegig meg tarcsuk. 2. Tim. 1. verſ. 6. hogy az bűnőknek bűntetéſinek eleit vegyük Pſal. 89. v. 32. hogy vegezetre azt az iutalmat, mellyet Iſten irgalmaſſagabol az iot cſelekedőknek igirt meg nyerheſsük. Gal. 6. v. 9.

mind ű dől̃ſzentſ. mind ő ſőkkſ valo.

CAPVT 2.

Melyben az ertelmeknek kűlőmbőzéſe foglaltatik.

Az pœnitentiaval valo nem iol eles, az papiſtaknal

NEM kűlőmbőzűnk az Romai Anyaſzentegyhaztul az pœnitentianak tudomanyaban, egyebben, hanem csak annak gonosul valo éléſeben. Azokgyen-

penigh két ſelek, kőzőnſegeſek es kiviltkeppen valok. Kőzőnſegeskeppen valok ezek.

Kőzőnſegeskeppen valok.

1 Az Romaiak az pœnitentianak okat és eredetit helyheztetik, rêſzſerent magokban reſzſerent az ſ. Lelekben, avagy az ſ. Lelektől ſegitteret ſabad akaratnak ereiében. De az ſent Pal azt egeſzlen Iſtennek tulaydonitya 2. Tim. 2. verſ. 25. Hogy ha ugy mond az Iſten valaha adand ő nekik pœnitentiat az igaſſagnak iſmeretire Tovabba holot az emberek, nem csák beregek, hanem tellyeſſeggel ugyan megh-is holtak az bűnőkben, ſemmit nem cſelekedhetnek ollyat, mely az ő meg tereſekre ſolgalhatna, mikeppen hogy az holtak-is fel nem tamazthattyak magokat az koporſobol 13. Mert az pœnitentiat ők veſsik, azert az kőzőnſeges fenyitékért, mel él vala regenten az Anyaſzentegyhaz, az kőzőnſeges gyűlekezetben, az nyilvan valo bűnőſek ellen. Nem-is ad mi előnkben az ſent iras mas pœnitentianak nemet, azon kivűl, mely minden embereknek ſemely valogatáſnélkűl parancsolatik, és az melyben kiványa az Iſten, hogy egez eletünknek rendiben gyakorlyuk magunkat, az bűnnek mi bennünk valo meg őldőkleſére. Az penigh az Anyaſzentegyhaznak kőzőnſéges fenyiteke, nem tartozik minden emberekre, kik az Anyaſzent egy-

Az pœnitentianak okarol.

2. Hohy az pœnitentia nem az Anyaſz. egyhazban Azlo fenyitek legyen.

3. Hogy ne jégyen ſ: iegh;

agyhaznak kebeleben vadnak, hanem csak azokra, kik kőzőnſéges botrankozaſt tőttenek. 3. Hogy az pœnitentiat, nem csak joſágos cselekedetnek, hanem ugyan ſentſegnek is mondgyak lőnni, holot Christus utan, ezer avagy mig tőb ezjendőkkel is az ſentſegek kőze nem ſamlaltatot: Hanem elſőbenis Lombardus adta az ſentſégnek nevezetit neki, kit kővetvén az utan az Scholaſticuſok, ſokkőppen diſputaltanak ennek formajarol és materiajarol, de ſoha meg nem mutathattak, mi legyen enek külſő jegye, vagy élteto allattya. 4. Pœnitentiaval valo nem jol éleſek, vagyon az pœnitentianak érejerol és foganatos voltarol: Mert ők az pœnitentiat mondgyak az bűn bocsánattyanak, és örők életnek érdemlő okanak, melly tudomany, nyil vanſággal ellenkezik az Szent Pal tudomanyaval, ki Rom. 3. verſ. 24 25 azt mondgya, hogy mi ingyen igazitatunk megh, az az, az ő kegyelméből, az Ieſus Chriſtusban levő váltſágnak általa, az kit előve rendelt az Iſten engeztelő áldozatól az hűtnek általa az ő vérében: Holot imez igheket, hit által, ingyen kegyelemből, jol meg kel jegyzeni és gondolni: Mert meg mutattyak nyilvanſággal, hogy az mi valtſágunknak, ſemmi ſebe nintſen mi bennünk, avagy mi altalunk,

4. Az pœnitentianak foganatos voltarol.

hanem

hanem hogy egeſlen az véghben vitetet mi kűvülőttünk, az Chriſtuſnak ſemellyebeni Annakokaért mi az tanittuk, hogy az pœnitentia az hitnek csak gyűmőlcse, melynek cselekedeti ez, hogy bizonſágot tegyen az mi bűnünk bocsanattya, és Iſtennel valo meg bekelleſünk felől: De ne talám mondhatnad, hogy az bűn botſanattya, és az örők elet igiretőt az pœnitentianak: En penig azt felelem, hogy azok igiretteenek ſem az pœnitentianak cselekedetinek, hanem az embernek ki pœnitententiat tart, azis penig nem az ő ſajat erdemejert, ſem az pœnitentianak cselekedetiert, hanem az Chriſtuſnak erdemejert, mellyet az ki igazan pœnitentiat tart, hűtel magahoz kapcsol. Es igy kel értenűnk az az Evangeliomnak igiretit, mellyekben emlekezet vagyon az cselekedetről, hogy tudniillik mindenkor elől veſſűk azt, hogy az az ſemély, kinek Iſten igiretet tőt, meg békéllet immar az Iſtennel. Ezekből immar megh terzik, micsoda külőmbſeg legyen mi kőzőttünk, es az Romai Anyaſentegyha az kőzőt, az pœnitentianak tudomanya felől,

Kivaltkeppen valo nem jol éleſünk az papiſtaknak, az pœnitentianak minden reſzeiben. Az tőredelmeſſegben, vallas tételében, ezek. Első tevelygeſek az tőredelmeſſegnek

1. Az tőredelmességnek tökelletessége felől,

tségnek tudomanyaban ez, hogy azt tanittsák hogy az tőredelmességnek elegségesnek es tökélletesnek kel lenni. Mely vélekedest hogy meg oltalmahassanak valastassal elnek, s azt móndgyak, az tőredelmességben az faydalomnak felette nagynak kel lenni, Appreciative non Intensive az az, meg bőcsűleskeppen, nem ki terieztéskeppen. Noha Adrianussnak effelől mas az ő értelme ez tudni illik, hogy az igaz pœnitentiaban kűkség hogy az ember minden erejeből bánkodgyék. Vgian azónt tanittya az Romai Cathechismusis, hogy az bűnből az ember oly nagy banatot vegyen, melynel nagyób ne lehessen, es hog minekűnk szinten ugy kel tőrődnűnk, az mint Istent szerettűk, tudni illik, tellyes szivből, es tellyes erőből, nagy szomorusaggal: es hogy az bűnnek gyűlőlésenek, nem csak nagynak kel lenni, hanem ugyan felettéb valonak-is, es oly tőkelletesnek-is, hogy minden tunyasagot es restseget ki rekezthessen. Ebből az ő értelmekből kővetkezik oztán az, hogy azt mondgyak, hogy az igaz tőredelmesség soganatos bator tőkélletes ne legyen-is. Ez penig hogy nogy álhat meg azzal eggyűt, mikor azt tanittyak, hogy az tőredelmességnek tőkélletesnek kel lenni? Annakokaert tanittyuk mi, hogy az Isten, nem nézi az tőredelmességnek tudomanyaban ez, hogy azt tanittsák hogy az tőredelmességnek elegségesnek es tőkélletesnek kel lenni. Mely vélekedest hogy meg oltalmahassanak valastassal elnek, s azt móndgyak, az tőredelmességben az faydalomnak felette nagynak kel lenni, Appreciative non Intensive az az, meg bőcsűleskeppen, nem ki terieztéskeppen. Noha Adrianussnak effelől mas az ő értelme ez tudni illik, hogy az igaz pœnitentiaban kűkség hogy az ember minden erejeből bánkodgyék. Vgian azónt tanittya az Romai Cathechismusis, hogy az bűnből az ember oly nagy banatot vegyen, melynel nagyób ne lehessen, es hog minekűnk szinten ugy kel tőrődnűnk, az mint Istent szerettűk, tudni illik, tellyes szivből, es tellyes erőből, nagy szomorusaggal: es hogy az bűnnek gyűlőlésenek, nem csak nagynak kel lenni, hanem ugyan felettéb valonak-is, es oly tőkelletesnek-is, hogy minden tunyasagot es restseget ki rekezthessen. Ebből az ő értelmekből kővetkezik oztán az, hogy azt mondgyak, hogy az igaz tőredelmesség soganatos bator tőkélletes ne legyen-is. Ez penig hogy nogy álhat meg azzal eggyűt, mikor azt tanittyak, hogy az tőredelmességnek tőkélletesnek kel lenni? Annakokaert tanittyuk mi, hogy az Isten, nem nézi az tőredelmességnek mértékét es menyiseget ugy mint annak tisztasagat: (mint az tőb ajandekoknak-is) es hogy az bankodas az tőredelmességnek némínémű graduja, noha mi, az mi bűneinkért nem bankodhatunk annyit az menyi kellene. Masodik tévelygesek ez, hogy az tőredelmesseghnek hozzá illendő avagy mélto érdemét tulaydonitanak. Mely meg nem álhat eggyűt, az Christusnak elégséges erdemével. Sőt még egy némínémő réghi conciliomais igy szol effelől. Ezt-is idővessegesen vallyuk es hirdessük, hogy akar melj jo cselekedetetis nem mi magunk kezdűnk el, es annak utanna ugy segittetűnk az Istennek irgalmassaga által: hanem ő mi belenk, semmi elől-jaro mi jo érdemünkért, mind az hitőt, semind az ő maga szeretetit, olyta, ugy hogy mind az kereszteségnek szentségét kivanhassuk, s mind az kereszteség utan, az ő segitségével, azokat, melyek ő előtte kedvesek, be tellyesithessük. Annakokaert tanittyuk mi, hogy az Isten mi tőllünk kivannya az tőredelmességet, nem ugy, hogy azert bűnünk bocsanattyát érdemlenük, hanem hogy az mi méltatlansagunkat meg ismeriük, es minden mi érdemünket hatra hagyvan es el vetven, Isten előtt alaznok meg magunkat, annakfelette hogy inkab meg bőcsűlnők az Christusnak

2. Az tőredelmességnek erdemről.

Concil. Araus. 2. kapitulu.

Onæest: 2. de pan. art. 2. & quod lib 5. art. 3. dē sacr. pœnit.

nak ſo téteményét, melly által Iſtennek kedveben vétettetünk, vegezetre, hogy annakutanna nagyob ſorgalmatoſſaggal tavoztathatnok el az bűnöket, ugy mint az kik minêkünk, illyen nagy bűntetéſre, es lelkünk iſmeretinek rettegeſere, okot adnak. Nem is iſmérünk ſemmi egyeb erdemes tőredelmeſſeget, az Chriſtuſen kivűl, mellyel ő az mi alnokſaghinkert megh ſebeſsitteteť. Harmádik tevelygeſek, azt tanittyak hogy az mely tőrődelmeſſégh az gehennanak tűzes félelmeből ſarmazik, noha nem tőkelletes, mind azon által ſo és haſznos. Mellyek magyarazzak az Prophetanak amaz mondaſat: Az Iehovanak felelme az bőleſeſégnek kezdeti. Holot mind azon altal az ſolgai felelem ő magaban gyűmőlcse az tőrvénynek, mely mivel hogy az halálnak és karhozatnak ſolgalattya, kővetkezik hogy az őröke, vallo halálra utis legyén, mikor az Iſten az embereket magoknak hadgya: Hogy ha penig az valakinek iavara leſen, tőttenetből leſen, mert az Iſten tulaidon ſáiat irgalmaſſagaból cſelekezi, hogy az, ugy mint neminemő ezkőz az kegyelemet elől vegye, mely kegyelemnek ſükſég lőnni, hogy az az ember pœnitentiat tarthaſſon: Mert külőmben, azok az lelki iſmeretnek bűnért valo mardoſaſi-

3. Az tőredelmeſſegnek haſznarol.

az

az pœnieentianak kezdeti ſem lehetnek, ſem akár mely bűnnek ſabolaſa, ſőt inkab megkoſtolaſa és elei az lőlki iſmeretnek, és őrőke valo halálnak, megh mondhatatlan iſonyodaſinak, ha Iſten az embert kegyelmevel elől nem veſi, Es mind azon által, ha ez, az bűnteteſnek felelme megh enyhitetik az Iſtennek kegyelmenek tőb ajandekival, nem ſinten hazontálan az ſent emberekben, kik nem annyra bankodnak az bűnteteſnek felelmeért, mint azért, hogy az Iſtent bűnőkkel megh bantottak: Ezt az felelemnek nemet parancsolta Iſten Mal. 1. verſ. 6. Ha attya vagyok, hol az en tiztőletem? és ha vr vagyok hol az en felelmem? Chryſoſtomuſis azt mondgya, hogy az gehennanak felélme, az ígaz embernek ſivében, oly erős fegyveres az ki az latrokat, kik az hazra rohanni akarnak, el űzi. ſent Ambrus Doctor is azt bizonitya, hogy az Martiromok az ő űldőzteteſekben és Martiromſágokban magokat az űldőzeknek kegyetlenſégék ellen érőſitettek azzal, hogy magok ſemek eleiben vétettek az pokolnak felelmet és bűnteteſet. Homil. 15. ab popul. Antiochia.

2 Tévelygetek az vallas tetel felől mtlik felet.

Thovabba, az pœnitentiaval valo nem ſol élelek az Papiſtaknak vagyon az vallas tetelben, azok penigh illyetenek. 1. Hogy az és bűnőknek vallas teteleben Iſten előt, oly

nyelven énekl, mellyet magok sem értenek, mély csak bolondságh és nevetségh, és hogy abban kerik az megh holt, és egyeb tavul levő embereknek, segitségeket és könyörgeseket, holot csak egy legyen Isten és ember közöt valo közben jaro, az ember Iesus Christus.

2. Idegē nyelven Isten.

II. Mert ők az bűnöknek vallas tetelesben, nem csak az Istent, hanem az megh holt Szenteketis, megh sollittyak, mikor az Litaniaban őket segitségül hijak, és kerik, hogy azok Isten előt, az ő bűnöknek bocsanatalasnak meg nyereséért esedezzenek. Mely cseleskedettel, nem csak egyenlővé neminemő rebol, tezik Istenhez az Szenteket, mikor azt tulaydonittyak nekiek, hogy az mi sziveinket lattyak, és könyörgesünket ésmerik, de sőt mégh az Isten tiztességeben is nem kitsinl adnak nekiek. 3. Harmadik és kivált képpen valo tevelgesek ez, mert az igaz régula szerent valo vallas tetelt el forditottak, és azt, titkon és fülben valo gyonasnak vagy vallasnak (mint ők mondgyak) valtoztatták, és azt, az lelki ésmeretnek kötelessége alat, ugy tőrvenyé költőtek, hogy minden embereknek, akar minémő halálos vetke légyen, (az menyiben esében iut) minden környül allo dolgaival egyetemben, egyber esztendőben meg kel-

b. Az Szenteknek leg le-

3. Az igaz vallastetelnek felben valo forditasa.

kenyen vallani, ugy hogy akar mi vétéknek neme légyen, nevezet szerent az papnak megmondgya. De ennek az vallastételnek semmi bizonyos volta az S. irasbol nincsen, sem az igaz értelmű es hütü reghi Anyaszent egyhaz semmit ez felől. Christus születése után sok üdővelis, nem tudot, mint egy ő közzülők valo bölcs ezt nyilvan meg vallya. Mert az holot, az Istennek lelke azt parancsollya, hogy eggyikünk masikunknak bűneit meg vallya, es eggyikink masikinkert könyörögyön Iac. 5. vers. 16. Sintén ugy kötelezi az vallastételre az papokat, mint sintén minket az papoknak. Az S. Mathenal-is cap. 3. az holot ez vagyon irva, hogy sokan meg keresztelkedtenek, meg valvan az ő bűnöket. Es Act 19. vers 18. hogy sokan hittenek légyen, es jövén meg vallattak legyen az ő cselekedeteket es az vallas-tétel, nem kénszerités-ből, hanem szabad akaratbol volt; sem kivalképpen valo minden némű vétkekről, hanem közönségeskeppen valo időt az Anyaszentegyhaz ez vallastételnek igajátul szabados volt mayd 1200 eztendeigh Christus utan, mégh az Lateranumbeli Conciliom-is, mellyben az fülben valo gyunasnak avagy vallastételnek törvénye meg erősitteted. Erről az vallastetelről nem tudot sem hallot volt semmit szent

Beat. Rhenanus lib. 1. Tertuliani de pœnit.

Confeſſ lib. 10. cap. 3.

Agoſton-is, mikor igy ſol: Mi közöm ennekem az emberekel, hogy az en vallaſtételemet hallyak? mintha ők meg gyogithatnak minden en betegſegimet. Semmit Chryſoſtomus Doctor-is azert ſol igy: Nem mondom teneked hogy közönſeges helyre elő menyſem hogy maſok előt magadat vadolljad &c. Et, Nem hagyom, hogy az te bűneidet egiebeknek meg vallyad. Ha ſegyenled valaknek mondani, hogy vétkeztel, mongyad minden napon azt az te ſivedben, nem mondom te néked, hogy meg vallyad az te ſolga társodnak, hogy azt ſemedre hannya mond megh az Iſtennek, ki meg gyogittya azokat.

In Epiſt Hebr. 11 & de Dei nat homil 5 & in pſal 50. honal & vide e tiano de confeſſ. & pœni.

Vegezetre, az pœnitentiaval valo nem jol eleſek az Papiſtaknak vagyon, az élegh tetel felől, mert ők az regula ſerént valo élegh tetelből, mely az Anyaſentegyhazban reghen az nÿlvan valo bűnökert és bottrankozaſaért leſen vala, czinaltanak oly elegh tetelt, mellyel az ember, az ő bűneinek üdő ſerént valo büntetéſért Iſtennek eleget tegyen. Holot meg teczik, mely izonyukeppén megfertéztettek az Evangeliomot, kivaltképpen penigh, mely nagy karomlaſt teſnek, az Chriſtuſnak élegh tetele ellen, mely ő magaban elégſeges az bűnnek el törökeſére, minden

den toldozas nélkül. De erre oda fellyeb bűvebben ſolottunk.

Es igy eddigh, bőſegeſen az Romai Anyaſentegyhaznak tevelygeſet megh mutattam és bizonyitottam, és hogy attol nekünk elkelliyen tavoznunk Iſtennek parancsolatyabol az mi nez, az igaz vallaſnak fondamentomara és valoſágára megh jelentettem. Noha penig többeketis ſamlalhatnank fokkal effeleket elő, de ez könyvnek elſő rezét, mely vagyon az Romai Anyaſentegyhaznak tevelgeſeről itt el vegezem, ſőt eztis nÿlvan mondom, hogy mi ő tülök nem ſemelyek ellen valo gyülöſegből tavoztunk el, holót nágyub ſeretettel és indulattal vagyunk mi ő hozzajok, hogy nem mint ők mi hozzank. Ha kik penigh közülök mi köztünk megh ölettetnenek-is, nem az vallaſért (noha azis igaz ok lehetne. Deut. 13. v. 5.) hanem hogy az Mágiſtratus ellen ősve éskűznek, és olalkodnak. Annakfelette, keſek vagyunk mi, minden Iſtenünktől parancsolattot ſeretetünknek jegyet hozzajok megh mutatni, nagynak-is bőcsülliük, az, Iſtennek ő bennek levő ajandekit: Vegezetre könyörgünk is ő erettek, kivanvan az ő megtereſeket, hogy el ne veſzenek, de ſőt üdvözülljenek.

Szolaſz Angyalokrol,

HVZON KETTŏDIK VETELKEDŏS.

Az Romai Anyaßentegyhaznak vetkeirŏl.

CAPVT J:

Melyben az Romai Anyaßentegyhaznak vétkei, foglaltatnak.

Mar ta-nosa gok ez fel vŏtt locus-bol.

EL vegeztem magamban hogy elŏb mennyek, és abbol az Sent irásbol elŏ veretŏt locusoból, mellyet fel vettem magyarazatnak okaert, több egyeb tudomanyoknak rezetis hozzam ki.

Ki hozom azert ebbŏl az Istennek parancsolattyabol, holot azt mondgya, menyetek ki abbol en népem, hogy az Romai Anyaßentegyhazban (abban az minemŭ most)

most) volt regen s vagyon-is Istennek igaz Anyaßen egyhaza, az mikeppen vagyon az buza az polyva kŏzŏt. Meri noha sok ŭdŏkŏtŏl fogva ez egez fŏldŏn az papistasag el ozelatot volt: mind azon által, tartot az Isten népet maganak, ki ŏtet igazan tiztelte, es az ŏ nevét segitsegŭl hitta, s erre nézet az Istennek lelke, mikor iŏvendŏt mondot, hogy az Sarkany (mely az ŏrdŏg) azt czelekesi, hogy az aßßonyállat (az az, az Anyaßentegyhaz) az pußtaban fusson: az holott miskor modot keresne annak el veßtesében, nem talalhatná. Ez mostani ŭdŏbennis meg tartya Isten az ŏ vetésének néminémŏ maradekiat, kik megh tartyak az ŏ parancsolatit, es meg ŏrizik az Iesus Christusnák testamentomat. Azt az mit mondok az Romai Anyaßentegyhaz felŏl, nem mondhatni az Törŏkŏk, es egyeb hŭtŏtlenek felŏl, hogy ŏ kŏzŏttŏk tartatot volna es tartatnek titkon az Isten Ecclesiaja, holott ŏ kŏzŏttŏk senki nem idvezŭl, az Romai Ecclesiaban penig fen vagyon az Sent irás (noha idegen nyelven) es az kereztseg, kŭlsŏ formaiara nézve. Melyni idvességŭnknek tamaz at megh tartotta Isten, hogy az ŏ valaßtotti egyben gyŭytessenek mégh az Babyllonnak közepibennis. Tovabba bolgal ez az papistaknak baioknak

Ellenvetetesvalo felelet az mi Ecclesiank Vyßgarol.

bé dugasaras is, kik kevéllyen sokták mi tőlünk azt kerdeni. Hol volt volna az mi Ecclesiank, ez előt nyolczvan estendővel, Luther előt? Mellyel azt itilik, hogy ez vilagh előt el hitethetik, az mi hűtünknek es Ecclesianknak uy voltat, mely nem regen kezdetet volna. De vagyon feleletek ez ighikben, hogy tudni illik volt az mi Ecclesiank az Apostolok ideietől fogva az Papistasag közőt, Sőt mindenkor volt, sem ném kezdetet az Luthertől: de akkor kezte ő magat ki nyilatkoztatni es nyilvan valova tenni, melly annyi sok időktől fogva az közönseges tévelygés alat ugymint homalyban es reytekben volt.

Thovabba aztis eßünkben kel vennünk, mikeppen cselekezik Isten az ő Ecclesiajaval: Mert akarja, hogy az mi nez az külső tiztessetre elegh legyen az ő ellenségivel, ez kivalkeppen valo okra nezve, hogy az ő bolgajanak alazatossága, és tereset megh proballya. Illyes mikor latta volna az egez Izraelben az bálvanyozast el hatalmazni, az puztaban fut és siveben somorkódva kiván vala megh halni. Davidis kiált vala: Iaj ennekem hogy kénßeritetem lakozni az Mesechben, és az Cedarnak satoraiban, Lothis igaz leven, gyötrődik vala siveben, mikor hallana Sodamanak utallatossághit.

Harmadßor, megh tanittattunk ezzel az Istennek parancsolattyaval, micsoda értelémben kel lőnnünk ez mostani Romai Ecclesia felől. Sokan sokßor kerdik, ha Ecclesiaé avagy nem? Kiknek igy felelhetni meg: Ha az Romai Ecclesian értetetik, az népnek, melynek feié az Romai Papa, és az kinek tagai mind azok kik őtet fejeknek ismerik és igaznak hizik azokat lőnni, melyeket az Tridentiumbeli Cónciliúm végézet, birasára és igazgatasa, azt nem ismerjük sem mondgyuk Isten Ecclesiajanak lenni: Mert itt ellenben vetetik az Babylon (az az, az Romai Ecclesia, mint megh bizonyittottuk) az Isten népevél avagy Ecclesiajaval, parancsolvais vagyon hogy ki mennyünk abbol, holot semmi nemzetségtől és neptől nem kel magunkat meg vonnunk, az kik Christustol el nem sakadnak: Mondhatna valaki ne talam hogy az Romai Ecclesia megh tartya az ighét, és az kereztségnek Sacramentomat Kinek én illy képpen felelek. 1. Hogy megh tartya az Romai Ecclesia az Szentirasnak könyvet, de annak magyarazattyaban, és tudomanyaban el forditya annak igaz értelmet, és fondamentomat tellyességgel le rontya, mint oda fel meg bizonyitottam: Es noha megtartya az kereztségnek külső formajat, de az belső

kereßte

Ha az Romai Ecclesia Isten Ecclesiaé,

Ellenvetesre valo felelet.

kereztſéget, mely az küllő kereztſegnek, ugy mint allattya, vagy valoſága tudni illik, az
8. Felet. bűnös embernek megh ſentelteteſet, és megh igazitaſat el rontya. 2. Azt felelem: Meg tarttyak az Papiſtak az iráſt és kereztſeget, nem magokra nézve, hanem az igaz Eccleſiara nézve, az mely ő közejek elegyitetven, lappangh: Szinten vgy, mint az lampas
Mas el lenvetes nekmeg fogyt-ſe. melyben gyertya vagyon, nem maganak, hanem maſnak haſznara Thovabba ezt-is mondhatnak mondgyak-is: Há az Papa Antichriſtus és az Iſten Templomaban ül, mely az Eccleſia, kövétkezik hogy az Romai Eccleſia az igaz Eccleſia: Felelek. Vgy vagyon, ül az Papa Eccleſiajaban. De miképpen? Megfelel ſent Pal, Mint Iſten. Nem
2. Theſſ 2. v. 4. ugy mint annak tagja, hanem ugy mint maganak tulaidonito; Szinten ugy, mint valamely lator abban az hazban, mellyet koborlaſra erővel hatalommal el foglalt. Es mivel hogy az Papiſtak Eccleſiaia, az Iſten Eccleſiajaval egyben elegyitetet, miképpen az buza, az polyvaval ugyan azon aztagban; mondattathatik az Romai Eccleſiais az Iſten Eccleſiajaban lönni, és iſmet, az Iſten Eccleſiaja az Romai Eccleſiaban, mint az buza az polyva közt, es az polyva az buza közt. Iſzavabba mondatik az papa ülni Iſten Templomában,

maban, annyiban az menyiben az Romai Eccleſia maganak tulaydonittya es vegi (de nem igazan) az igaz Eccleſianak nevezetit. Némellyek ezt az mi értelmünket akariak enyhiteni, azert az Romai Eccleſiat haſonlitotyak az fekelyekkel tellyes béteg emberhez, kinek feie-is el meczetet, mind azon által lelke es teſte mégh edgyüt vagyon ſ megh nem holt. De ha az ember erről gondolkodik, mayd inkab latt'tik az Romai Eccleſia haſonlobnak lenni az dögház, melyben ſemmi erzekenſeg nincsen: mellyet megh bizonyitnak azpapiſtaknak az hitnek fudamentomaban valo tévelygéſi. Bizonyara valamely hiteſ-kurva, ha valakihez megyen férhez, törveny ſerent valo feleſegenek mondattathatik, ſ-azis: de ha valamely el valaſra valo levelet vött nem feleſége immar, bator az hazaſſagnak zalogat mutathaſſa is. Az Romai Eccleſia-is immar el valaſra vagy haſonlaſra valo levelet vött az Iſtennek megh irott igyében laſd megh 2. Theſſ. 2. & Apoc: 13. verſu 11. 12. 13.

Annakfelette ebben az Iſtennek paran- 4. Tanú
csolattyaban az egez emberi nemzetnek allafogh.
pattyat lathattyuk meg. Mert itt két rendbéli emberek vadnak: eggyik rendbeliek kik vadnak Babyllonban es vesedelembenmenek:

nek mas rendbeliek az Iſtennek népei kikkî ſőttenek Babyllonbol, es az ćrők életre tartattanak. Ha ki penigh kérdi miczoda oka ez meg valaßtaſnak? Felelek: Az Iſtennek akaratttya, melyből irgalmaſſagot czelekezik, némellyekkel némellyeket penig megh vétt, megh tagadvan tőllők az ő irgalmaſſagat, hogy igy meg mutaſſa az ő igaſſagat, ſ. ez

Rom. 1 az mit mond: Hattam magamnak het ezert, az kik terdet nem haytottanak az Baálnak.

Eſa: 1 Eſaiaſ is azt mondgya. Ha az Vr nem hagyot volna minékünk magot, ollyanokkâ lőttünk volna mint Sodoma es Gomorrha. Es meg tanittatnuk ez kűlömbőzteteſſel, hogy mindeneknek felette ez vilaghi ſokat az Iſtennek nepei közől kivanunk lennie. Mért ha mindenek idvezűlnenek, kevesſeb ſorgalmatoſſagunk volna. De holott az Iſten irgalmaſſaga nem közönſeges mindenekkel, melſo hogy nagyob ſorgalmatoſſaga légyen az embernek.

Vegézetre megh tartom itt az Iſtennek gondgyaviſeléſet-is, mellyel vagyon az ő fiaihoz. Először inti ezzel őket, hogy ki mulyanak ez vilagbol minekelőtte Iſten az ő itiletit el kezdené ellenſeghi ellen, kik közől laskoznak az hivek, hogy reßeſek ne legyenek az ő bűnőkben es büntetéſekben. Es azert

§ Tanoſugh:

parancsola regenn is az Angyalnak, hogy minekelőtte Ieruſalemet verné, azoknak kik az nepnek utalatoſſagit ſirattyak vala, homlokokat meg jedzené. Haſonlatoskeppen mikor az Ægyptõ belieknek első ßületteket meg ölne, által megyen vala az Angyal az Sidoknak hazokon, ki az ő hazoknak küßőbét az ez Huſveti barannak vérével megh öntőzi vala: mely által menetel példazza vala mind azoknak meg tartatáſokat, kiknek ſivek az Chriſtus vérével megh öntőztettenek. Tővabba ez az Iſtennek kegyelme es oltalma, inditſon minket arra, hogy mi magunkat Iſtennek igaz ſolgainak mutaſſuk lenni. Latyuk mely nagy ſorgalmatoſſaggal igyekezsnek az emberek, annak az polgari tarſaſagnak mely ſok es nagy ßabadſagokkal megh ékeſitteret tagai leheſſenek: ſokkal inkab kell tehat ſorgalmatoskodnunk, hogy az Iſtennek ſentinek, kik az Iſtennek igaz Eccleſiaja, gyűlekezetiben leheſſűnk, holott minden veßedelemtől űreſek leßűnk. Régen mikor Hetßer az Sidoknak bekeſeget ßerzet volna: es az ő ellenſegeken valo győzekelmet, azt iria az Propheta, hogy annak az tartomannak nepei közzűl ſokan Sidokka lőttenek. Annakokaert mijs mindeneket hatra hagyvan, csak arra igyekezzűnk, hogy uy teremptet

allatok, es az Istennek igaz Ecclesiajanak tagjai legyünk, holot az Christus mind azokat kik ő benne hißnek, pokoltul, halaltul, es ő rők karhozattul meg szabaditotta.

Az Parancsolatnak okarol.

Igy azert ez ideigh szollottunk az parancsolatrol: Következik immar az parancsolatnak oka, azt mondgya az Istennek lelke: Ne legyetek reßesek azoknak bűneiben hogy ne vegyetek annak csapasibol. Sokat szolhatnek itt es bőseggel megh mutathatnam az Romai Ecclesianak vetkeit, de meg elegebem azok közzül egynyihanyat elő szamlalni.

Az Romai Eccle: vetkei.

Első vetkek annakokaret, az Istenlenseg mellyet igy bizonnyitok meg. ket nemei vadnak az Istentelenségnek: éggyik nyilvan valo, masik titkon valo: Nyilvan valo az mikor valaki mind bezédevel s mind valosagosskeppen tagadgya az Istent és az ő igyet. Az titkon valo Istentelenséggel, nem ollyan valosagosan tagadratik az Isten, de ennekis két graduſi vadnak. Első mikor valaki az Istenséghnek, földnek teremtőjenek és gondgyaviselőjenek hizi lönni, de mindazonáltal tagadgya azt az Istent. Atyanak, Fiunak, és Szent Leleknek lönni: Igy mondattattak az Ephesumbeliek Isten nekül lönni, minekelőtte az Evangeliomot vettek volna, noha az természetből vallanak lönni az Istent. Mert

Az Vetkek az Istentelenseg. Kettőaz Istentelenseg. Nilvan valo. Titkon valo ket fele. I.

Ephes. 2

mivel hogy az Christust, tagadgyák vala, annakokaért, nem az Istent, hanem magoktol gondoltatot bálvant imadnak vala, mikor az Istent Christus kivül imadnak. Az Samaritanusok felől is, noha az Abraham Istenet imadnak, azt mondgya Christus, hogy azt imadgyak, az mit nem tudnak. Az David is az poganyok Istenek felől az mondgya, hogy azok bálvanyok. Ebben az Istentelenségnek graduſában vadnak mégh mostan is az Tőrőkők, Sidok, Arianusok, Szent Haromság tagadok, és mind azok kik mas Istent gondolnak vagy imadnak az Szent Haromságon kivül. Masodik graduſa az Istentelenségnek, titkos, mely az, mikor valaki az egy Istenséget vallya lönni az Szent Haromságban, mind azon altal, neminemű szükseges következésék altal, melyekét ez tudomanyanak avagy az hitnek fő fő reßeiből, avagy az Istени tiszteletnek mi voltából hoznak ki, el fordittya azt, az mit az előtt jol vallot. Ebben az Istentelénségnek vetkeben vagyon az zért az Romai Ecclesia, mellyet igy allatok. Mert előßer mikor az Romaiák allattyák az emberi cselekedetteknek, az Istennek kegyelmivel, az mi idvősségünknek dolgaban valo elegyedeset, ackor tagadgyak és el fordittyak az Isten kegyelmet. Rom. 11. 2. Mert no-

2. gondolatok

Ioh. 4 v. 22.

1. Istentelenseg

ha nyelvel vallyak hogy ők hizik az Iſtennek végetetlen igaſſagat és irgalmaſſágat, de azert nemeſ ő tudomaniokbol ki facsartatot kővetkezeſek által, mind az ketőt tagadgyak. Mert mikepen lehet az végetetlen igaſſág, à meſ valam. ſ'reſibŏl embéri eligeteleckel meg engedzteltét hetik? Miképen lehet az irgalmaſſág vegetetlen, ha ſükſéges az Chriſtus éleg tetelenek be tőlteſere, az mi elegh tetelünk? 3. Azt mondgya az ſ. Ianos: Az ki tagadgya az fiut, nintſen annak Attya. Az kinek penigh ſem Attya ſem Fia, tagadgya az az Iſtent. De az Romai Eccleſianak az ki moſt vagyon, nintſen Fia, avagy annal nintſen az Fiu, tudni illik az Ieſus Chriſtus, ki igaz Iſten és igaz ember, az emberi nemzetnek igaz kőzben jaroſa, de el valtoztatta azt tetetől vagy gondolt Chriſtuſa, mellyet igy bizonyitok: Az Ieſus Chriſtus helyet ki mi hozzank mindenben halomlo, az bűn kivűl, gondolnak magoknak az Papiſtak oly Iſtent, az kinek valoſáganak ket modgyai legyenek, eggyik termezet ſerént valo, mély ſerent lathato, illetheto, és megh hataroztatot az égben: maſik, nem csak az termezet felől, de ugyan az ellen valo is, mely ſerént az ő valoſágos teſte, minden Papnak kezében vagyon minden oſtiaban, és minden embernek az ki veſi ſajaban, latha-

ſ. Ioh. 2 v. 22.

Az papiſtaknak gondolt vagy tetetet Chriſtuſok.

lathatatlan, tapaztalhatatlan, és hatarozas nékül. Es igy az Chriſtuſnak valoſágos emberſęget tagadgyak. Tiztitűl-is megh fozttyak ŏtet. Mert, noha ŏnŏn maga Király, tőrvénſ ado, és az Eccleſianak feje, mind azon által melleje adgyák az Romaiák az Papat, nem csak ugy mint Vicariuſul, de ſőt ugyan taraſul-is mikoron tudni illik az Papanak tulaydonittyak azt, hogy hatalma legyen oly tőrvényeket ſerzeni, mellyek az lelki iſmeretecket meg kőtelezzek, az ſent iraſnak igaz értelmenek iſmet rendeleſet, és ki feitéſet; annakfelette, az bűnőknek kivăltképpen valo megh bocsattataſát, és hogy mind ez egéſ vilagot az ő birodalma ala vetteſſek, ſőt az pokolnak rezeſis, ugy annŷra, hogy hatalma legyen az királyokat Fejedelmeket ſękekből le verni, (kiknek jollehet Chriſtus utan, mindenek alajok vettetven) és az eskűvetőſ az ſolgakat mellyel az ő vrokhoz kőtelezetek magokat engedelmeſſégre és hűſégre, megoldozni. Annakfelette, Az Ieſus Chriſtuſnak, az vy Teſtamentomban levő igaz Papnak helyeben allattattanak, ſok ſantalan Papoknak ſeregit kik minden napon az Miſeben, holtakért és elevenekért meg aldozzak az Chriſtuſt, az Ieſus Chriſtus melle-is, ki egyedűl elégſéges kőzben jaro és ſabadito,

ſok kőzben ſarokat attanak mind annńy ſenteket, az menńyék, az Papa Calendariomjaban elő ſamlaltatnak. Vegezetre, az Chriſtuſnak érdemeſert, mellyekben és kikkel az Atya meg elegedet, talaltanak az Eccleſianak egy kincses ladat, melyben legyenek az Chriſtus érdemén kűvűl, az ſenteknek érdemńs, mellyéket meritá ſuper erogationiſnak neveznek, kik oztogattatnak az embereknek, az papanak akarattya ſerent. Es innen tetczik megh, hogy az Chriſtuſt, (ſőt az mint ebből ki jő, az Atya Iſtent-is, ki az Chriſtusban imadtatik) el valtoztattak az papiſtak, es tőtték bálvannyá, avagy embernek elmé-jében forgo képpe. Tovabbá mindenkor valami egyenlőſeg vagyon az Iſtennek tiſztelety kőzőtt, es az mi Iſten felől valo el hitelűnk kőzőt: es az emberek, mikor az Iſtent tiztelik, mindenkor meg emlekeznek es gondolkodnak az ő magok allapattyokrol es terméſetekről, hogy mind az kettő eggyezzen, és az Iſtennél-is légyen, ſ megh elégedgyék vélle. Laſſuk megh immar minémő az Romaiaknak az ő tizteletek. Nagyob réſzere ſabad akarat ſerint valo tiztelet, az Iſtennek parancsolattya es jovallaſanélkűl valo, az mint Durandus abban az kőnyvben, kit irt, de cultu Rationali divinorum officiorum, valalya.

lya. Vagyon külső tiſztelet-is, mely áll az ſok külőmb külőmb knlső cæremoniakban, kiket réſz-ſerent vőttenek az Sidoktol, réſzeránt az poganoktol. Annakfelette, egy reſze Iſtennek, más réſze az teremptet állatoknak rendelteteť, mikor tudni illik azok eggyűs tiſzteltetnek az papiſtaktol az Iſtennel, akar mint menczek magokat-is. Igy azert ha valami itiletűnk vagyon (vagyon-is penigh Iſten kegyelméből) kénnyen meg itilhettyűk, hogy az papiſtak az igaz Iſtent, az ő elmelkedeſekkel, gondolt Iſtenne valtoztattak. Nemis kel minekűnk az Iſten felől külőmben értenűnk, hanem az mint ő maga, magat az teremtet allatokban, es az ő ighijében, de főkeppen az Chriſtusban, meg nyilatkoztatta, az ki az Atyanak kijedzettetet élő kepe es ábrazattya.

Maſodik vetke az Romai Eccleſianak, az Bálvány imadas, melly oly nagy, hogy még az poganyokénalis nagyob. Mely kivalikeppen haromban áll. Előſőr, abban hogy az Szenteket illetik Iſteni tiſztelettel, olyal, mely csak egyedűl az Iſtent illeti, ſőt az mi nagyob, hogy az ſentekből Iſtent csinalnak, mikor őket kőzbénjároknak téſzik Iſten előt: kivalikeppen penig az ſűz Mariat, oly tiſztelettel illetik, hogy őtet, Iſten aſſonnak,

2. Az papiſtak bálvanyozaſa, haromban áll.

1. A ſenteknek imadaſokban

Kiralyne aßßonnak mondgyak, kinek az Chriſtus az egben engedelmes, kőzbenjaronak minekűnk eletűnknek es remenſegűnknek, betegeknek gyogitojanak s es az kinek íllyen modon kőnyőrőgnek. Oltalmaz meg minket ellenſeginktől, es halalunknak orajan vegy hozzad. Oldozd meg kőteleket az bűnőlőknek, vilagoſics megh ßemeket az vakoknak, űz el minden gonoßt. Mutaſd meg magadat Anyanknak lenni, es fogad be az mi kőnyőrgeſűnket. Tovabba bálvanyozaſt cſelekeßnek ebbenn-is, hogy az Iſtent, az bálvanyokban es előttők tißtelik, es imadgyak, holot arrol ſemmi parancsolat yok ninczen, ſőt inkab az ellen tanitot es parancsolt az Iſten. Ha azt mondangyak hogy ők az kepeket csak emlekezetűl imadgyak. Azt felelem, hogy haſonlotoskeppen cſelekeßnek, mint valamely ßemtelen aßßonyallat, ki az ura tavul lereben maſokat be fogad, mellyért ha meg feddettetik, azt mondgya hogy uranak barati, es ura kedvejért ſ- emlekezetiért fogadgya bé őket. Harmadßor imadnak kenyérből cſinalt Iſtent, avagy az kenyernek es bornak ßiné alat az Chriſtuſt, mellyel az poganoknak balvânyozaſokat fellyűl haladgyak. Mert ha az Chriſtuſnak emberſeghe moſtan az főldtűl tavul vagyon, mint oda fel meg

2. Az képeknek imadaſaban.

Mentſegre valo felelett.

3.

meg bizonyitottuk; bizonyara az papiſtaknak oſtyájok oly utalatos bálvány, melynél nagyobſoha ez vilagon nem volt. Harmadik vetkek, az paraznaſagnak nyilvan valo oltalmazaſa. Mert előßőr oltalmazzak meg engedven az Bordely házakat, az Iſtennek nyilvan valo parancsolattya ellen, Deut. 23. vérſ. 17. Ne legyen kurva az Izrael leanyi kőzzűl, ſe parazna az Izrael fiai kőzzűl, mely engedelem oka, ſok ifiaknak es leanyoknak meg ferteztetéſenek, kik ſoha arra az bűnre nem mennének, ha affele kőzőnſeges bordely hazban valo jaraſok es kereskedeſek nem volnanak. Sőt (nagy Iſten) mely utalatoſſag, az Attyat fiaval, attyafiakat, Attyanak battyait, nének fiait, unokakat egyben adni? Tovabba az papa rendeléſe megh engedi az hazaſſagot akar mely ßemély kőzőtt-is az hazaſſagot negyedik graduſon kivűl, es igy igy neha rokonſag kőzőt valo parazna menyegzőket enged lenni. Mint ebben ez példaban.

3. Az paraznaſagnak oltalmazaſa.

I. Ianos.

2. Miclos, Anna
3. Thamas,
4. Lajos,
5. Rogerius,
6. Antal,
Didacus,

Itt

Itt, Anna és Miclos rokonſagok, ſ. Anna Didacushoz hatodik âgh, mind azon által, ez két ſemély kőzőt valo hazaſſagot, meg engette az Romai Eccleſia, noha az termeßet tőrvenye ellen vagyon. Mert holótt Anna nennye Micloſnak, az tőbbinek Annya gyanant vagyon, mind Didacuſig, ſőt Didacuſnák maradekinak-is; mind azon altal nem mondok ellêne, ha Annanak lêanya hazaſſagra adattatik Didacuſnak vagy Antalnak, mert ezek, ſem Atya, ſem fiu gyanant nincsenek.

4. Varaſlas bűiős bajoſſag, ördőngőſſeg.

Negyedik vetkek az varaslas bűiős bâioſſag, őrdőngőſſeg, mellyeket cselekeßnek az Oſtyanak ſenteléſeben, mikor azkenyérből Iſtent csinalnak: az eskűveſſel valo kénßerítésben, mellyekét cselekeßnek az meg áldot kenyér felet víz es ſo felet; az őrdőg űzesben, mellyet cselekeßnek az kerezt hányâs által, eskűvéſők által, harangozaſok, gyuytot víz az gyertyak es tőb dolgok által. Mert ezéknek, hogy annyi erejek leheſſen, ſem terméßetek nincsen rea, ſem az ſent irasban Iſtennek igireti, hanem csak mind őrdőgi cselekedètek

5. Hamis eskűveſnek oltalmazaſa.

ötődik vétkek, az hamis eskűveſnek oltalmazaſa. Mert kőzőnſegeſen azt tanittyak az papiſtak hogy ő kőzzűlők ha ki az törvenyben hitt alat kenßerittetik valamire, kétſegeſen felelhet, és maſt mondhat, hógy nem az mi-

az mire kenßerittetik. Példanak okaért: Ha ki az Magiſtraturſtol kerdettetik, mondotté, vagy hallotté Miſet ímit avagy amot mondhattya, es ugyan meghis eskűthetik rayta, hogy nem, holot ném azert ment oda, hogy azt az bironak meg jelencse. Holott az terméßet tőrvénye ßerént eartoznak hiti ßerént az mit tőlle kérdenek azt mondani. Menesek megh magokat, ha lehet, hogy űreſek az hamis eskűvéſnek oltalmazaſatul. Molan tract 2. cap. 4. concl. 3.

Hatodik vetkek ez, hogy az Iſtennek ſok parancsolatit hiában valová téßek, mikor azt, az mit az Iſten ighje bűnnek nem mond lenni, ők annak mondgyak, ollyan azis, mikor azt tanittyak: hogyha az ember, valamely oly kicsin marhat el lopſon, mely feletteb nem nagy kar, hogy az nem halâlos vétek. Iſmét: Az ßűkſeges hazugſag, es az ollyan hazugſag mellyel mas meg csufoltatik, bocsanando bűn: es hogy ſenki nemkőteles arra, hogy ellenſeget meg tarcsa vagy ßabadicsa baratſagnak okaért (az Chriſtuſnak regulaja ellen Matth. 5. v. 44. v. 47.) annakfelette az vakmerőkeppen valo eskűvés bocsanandó bűn, az tettetes ſentſeg, es tőbbek effelek. Végezetre, hogyazt tauittyák, hóg ha valaki haragbol vagy boßßuſagbol meg eskűßik az Chriſtuſnak ſebeire vagy vére hullaſara, hogy az nem karomlas. Vége- Az Iſtennek ſok parancsolatit felbontyak. Mélán tract. 2. c. 7 con 1 prop. 6. Idem comuniter omnes. Deut. 15.

Sok fele hazugſagh.

Végezetre az ő Hiſtoricuſok, es iras tudo bőlcsei, gyakorta az ő tudomanyoknak oltalmazaſara, nyilvan valo hazúgſagokkal élnek. Mert nem igazán allattyak az réghi iras magyarazo doctoroknak iraſokat az ő partiokert ſolgalni, holot inkab ellenek ſolgalnak. Iſmét, ſoktak s' gyakorrabb-is az ő vélekedeſeket hamis iraſokkal bizonyitani, kik kőzzűl némellyeket it elő ſaklalok.

1. *Az Szent Iacabnak közönſeges tizt felől irot könyve, kit Liturgianak neveznek.*
2 *Az Apoſtoloknak regulai,*
3 *Dioniſius Areopagitanak munkai, legh előſső is à mit irt ily nevẽ, Hierarchia Eccleſiaſtica.*
4. *Az Papaknak decretomos könyvek többire mind,*
5. *Romai Kelemennek munkai.*
6. *Ignatiuſnak némely Epiſtolai.*
7. *Origineſnek az pœnitentiarol valo könyve, Iſmet, külömb külömb ſentek felől valo prædicatioi. Iob könyvere valo iraſi. Iſmet az ſiralomrol valo iraſi.*
8. *Chryſoſtomuſnak közönſeges tizt felől irt könyve kit Liturgia Chriſoſtomi mondanak.*
9. *Liturgia D. Baſilly.*
10. *Sz. Agoſtonak Dulcitushoz irt nyolcz kerdéſről irt könyve, Az igaz es hamis pœniten-*

tiarol valo könyve. Az lelkeknek emlekezetinek inneperől valo prædicatioia. Az Anyaſſentegyháznak vallaſarol valo könyve. Az puztaban levo atyaſiakhoz valo prædikatioi. Az ſent Peter ſekirol va'o prædikatioja. Az betegeknek latogataſarol irt könyve.

11. *Iuſtinus Martyrnak kérdéſi es feleleti.*
12 *Athanaſiuſnak Felix Papahoz irt levele.*
13 *Sz. Bernhardnak az Vr vátsoraiarol valo prædikatioi.*
14. *Hieronymuſnak Demetriadeshez irt levele, melyben az Pelagius tudományával eggyez.*
15 *Tertullianuſnak egy feleſegvel valo házaſſagral irt könyve.*
16. *Cyprianuſnak az kenetet olayrol, es láb moſaſrol valo könyve.*
17. *Az Sardiabeli gyüléſnek, harmadik, negyedik, es ötödik regulai hamiſſak.*
18. *Az Romai, Sylveſter pápa ideieben lött, közönſeges némely gyüleſekben lött végezéſek hamiſſak. Mert immar akkor megh holt volt Sylveſter, es azt az végezeſt meg nem eroſſithette. Zózom. lib. 2.*
19 *Az Nicænumbeli gyülekezetnek, minden regulai, huzon ötön kivül, mind hamiſſak.*
20. *Az Nicænumbéli Conciliummak hatodik regulai ahoz attak imez igiket: Hogy az Romai Eccleſia mindenkor elſő volt, mely nem igaz.*

Vtolſor

az *Vtolßor; el nem hagyhatom hogy ide ne adgyam, Zoſimus, bonifacius, es Celæſtinus Papak hamiſsitani akartak az Nicænumbeli Conciliumnak regulait, hogy inkab allathatnak minden dolgoknak Romara valo apellaltatáſat: melly ßemtelenſegekkél kenßeritteten, küldettenek az affricabeli Piſpökök kik vgyan azon Conciliumban jelén voltanak, Conſtancinapolyban, es több mas Görög orßagi Eccleſiakban, azon exemplárokert, kikkel az az közö ſeges végezés megh erösſitteten.*

Több ſok egyeb vétkeket az Romaiaknak ſamlalhatta volna itt elő, mellyekért ezekkel eggyűt az Iſtennek boßßu-állaſa ſahatna reáiok: de ez kivaltkeppen valok legyenek eleghek.

Tovabba, mivelhogy az mi idvezitőnk ebben ez réßben, maſik kivaltkeppen valo tißtit az ő népenek ielenti meg (mely ez, hogy ſorgalmatos gondot viſellyen arra, hogy az Romai Eccleſianak minden vetkeit el tavoztaſſa: hogy igy egyßerſmind az csapaſókat, es bűntetéleketis mellyeket erdemel el tavoztathaſſa) abbol azt hozom ki, 1. hogy az Iſtennek minden io es hiv ſolgaianak ſorgalmatoſon el kel tavoztatni, hogy hazaſſagban ne elegyedgyek oly ſeméllyel, mely az Papat iſmeri fejének nyilvan lenne, és azt az tudomant

Szerzés 1. Nem kel papiſtaval hazaſulni.

mánt vallá, mely az Tridentinumbeli Conciliomban meg erősíttetet. Mert ez illyen házáſſágban, nehéz az hitet és az io lélki éſmeretet meg tartani. Máſik oka ennek ez: Az Iſten igyeben, az ſőmely és ſőmely kőzőt, az nemzetſęg és nemzetſęgh kőzőt való, két fele kőteleről, és frigyeről vagyon emlekezet. Elſő az eggyeſſęg vagy az békeſſęg felől való, mikor valómely tartomány vagy nemzetſęgh, kőti magát maſſal békeſſęgben való lakáſra, hogy az kereskődeſek ſabadoſſan, és bántás nélkűl leheſſenek. Effęle eggyeſſęgnek vagy frigynek kőteſe, meg lehet az Iſten Eccleſiaia és ellenſęge kőzőt. Máſik társalkodás, bárátſágnak társalkodáſa, mikor valamely tartomány vagy nemzetſęgh, máſſal magát egyben kőti, ez végre, hogy akar miſemű dologbannis egymaſt óltalmazzák, és hogy kőzönſęgeſſen, egyenlő erővel avagy hadat támaztanak, vagy azt el kergetik. Illyen modon, nem ſabad frigyet, Iſten ellenſęgivel kőtni. Mert mikor Ioſaphat Király is, noha ſent és Iſten felő, illyen modon kőtőt vólna frigyet Achábbal, meg feddettetik az Prophetatul, mondván: Megh ſęgitetede te azt az ki Iehovának ellenſęge vagy gyűlőlleje? Ennekokáért az Iehovának nagy haragya vagyon te raytad. Az Papiſtakkal való hazaſuláſok azért az kereztyeneknek, mivel

mivel hogy kivalképpen való bárátſághnak frigye, nem kel meg engedni. Annakfelette Malach. 2. verſ. 11. azt mondgya az Iſten: Meg undokittya az Iuda az Iehovának ſentſéget, mellyet ſeret, mert idegen Iſtennek leányat vőtte magának. Mely igikben, kárhoztatik nyilván az bálványoßockal való hazaſſágh. De az Pâpiſtak az igaz Iſtent valtoztattâk, magoktul gondólatot bâlványnya, mind odéb fellyeb megh bizonitottuk: az miképpen hogy az igaz Chriſtus-is változtattâk kenyerből czinált Chriſtuſſa. Mind azonáltal, az ollyaten házaſſágot el nem kel ſakaztani és válaztani. Mert nem vétkőznek azok az ſőmelyek abban, hogy egyben hazaſodnak, hanem abban vétkőznek, hogy nem az vrban hazaſodnak, holot kűlőmb vallâſon legyenek. Nem az hazaſſághnak állattyaban vagy valôſágában vagyon tehât az vetőnk, hanem annak modgyában, és kőrnyűláio dólgaiban.

Annakokáért hadgya tehât az kereztyen és hű ſőmelynek az Apoſtal, hogy el nehadgya az hitetlent, még az pogántis (az minemű egy Pâpiſtáſem) ha az hitetlen véle akar lakni.

Mâſik, az mit Iſten minden ő ſólgaitul kévân, és az mit mindennek kel czelekedni,

az,

az, hogy felette igen el tavoztaſſa, hogy mikor az Pâpiſtâk kőzőt jár, azoknak vetkeivel magát meg ne hadgya főrtőztetni, hogy eggyűt vélők, az ő czapáſokban ne rêßeſűlyenek. Bizonyos dólog, hogy kővetſéget affelek kőzőt viſelni, auagy valami dolognak, akar kőzőnſéges, s'ákar kiválképpen való legyen, véghben vitelejért ot ſakni, ſabadſágos: de, az igaz Eccleſiának határan kivől járni, auagy gyónyőrűſégért, auagy idegenőknek dólgokat és erkőlczőket nézni, hogy ſabad légyen megh nem bizonithatni. Es innen léßen, hogy ſok io érkéltſűvek, és tanittattak, affele helyekre menven, és ot mulatván, meg ſebeſittetet lelki éſmerettel jőnek haza. Az budoſik, s'jár, kél ſépen és jól, az ki házánál vagy azon kivul élvén, magátul kűlőm buydoſik, és az ki igaz pœnitentia âltal, magât bűneitől, és maga megh vetkegeteſetól vagy romlaſatul meg válâßtya.

REVI-

REVIDEN VALO INTES MINDEN Romai vallaſon levökhez, melyben meg mutattatik, ellenkezönek lönni az ö vallaſok, az közönſéges kereztyeni hittel, és az kereztyeni tudománnak fondamendomaval.

NAGY ſokan vadnak olyatenok, kik, az közönſegeſnek, regiſégnek, ſucceſsionak, egy mas utan való következeſnek, nevezetivel és dicseretivel, el hitetuen s megh csalattatvan, az Romai hitet és vallaſt ket kezzel kapjak. Es noha azok közöt altal vadnak, kik abban megh altalkodvan vakoskodnak, mind azon által vadnák olyák-is, kik azt mondgyak hogy jobbat és igazabbat annal nem hallottanak: Azokaazért kerem, hogy jol ezekben vegyek, az mit immar elö hozok nekik, és megh bizonyitom azt, hogy az Romai vallas, mely megh ſöſsitetöt, és bé vétetteteet az Tridentinumbeli

beli közönſeges Gyülésben, kivalképpen való fö czikkölökben, ellenközzék az kereztyeni tudománnak fundamentomival, mellyek, az Apoſtalok idejetöl fogván való minden Eccléſiaknak, közönſeges értelmökböl bé vitettenek, és javaltottanak. Azok penig az fundamentomok imezek. 1. Az Apoſtali Credo. 2. Az Tiz paranczolat. 3. Az mi Attyánk. 4. Az Sacramentomok, Kereztſég és Vr Vaczoráſa.

Hogy világoſſáb legyen az mit mondok, kezdem el az Apoſtali Credon. Elöször azért azt kel elönkben vennönk, hogy az Romajaknak tudományoknak fö és kivalképen való csikkelöi ezek: Hogy az Romai Pápa, az Chriſtuſnak vicariuſſa, hely tartoja, képebeli, és az Anyaſzentegyháznak feje: Iſmét, hogy légyen ez élet után valami Purgatoriumnak tüze: hogy az képeket az Templomban helyheztetni kel és imadni: hogy az ſenteket ſegitſégöl kel hinnya kik immár megh höltanak: hogy végezetre, légyen valami oly engeztelö áldozat, mely minden nap föl viteſſék höltekért és élevenökért. Mellyek, oly nagyok, hogy azok nelkül az Romai tudomány ſemmiképpen megh nem álhat: ſöt az Tridentinumbeli Conciliomaban átok alá veteteet, ha ki czak eggyeket

Az Papiſtaknak tudomanyok ellenközzek az Apoſtali Credoval.

ezeknek megh vetneis. Es mind azon által (mellyet iol eſőnkben kel vennőnk) az Apoſtali Credo (mely, mivel hogy mind azokat az hűtnek ágazatit, mellyeket hinnőnk kel, neveztetik kóltſnak és hűtnek regulájának) ezők kőzzűl az Romai vallások kőzűl, czak eggyeket ſem foglállya bé, miképpen hogy az réghi irás magyarázo Doctorok-is, kik ezt az Apoſtali Credot magyaráztak, ſem penig az Chriſtus után való Conciliomok és Eccleſiák-is nem vallották. Ezekből azért immár meg tetzik, hogy azok, az Romajaknak vallások, uńak, ollyak, az mellyeket ſem az Apoſtalok nem tuttanak, ſem az irás magyarázo Doctorok, ſem az Conciliomok, az O és Vy Teſtamentomnak könyveiben fől nem találhattanak.

Az Papiſtaknak fogaſok Felelet.

Még felelnek az Papiſták, s'azt mondgyák hogy ezek az vallások bé vadnak foglaltatván amaz mondásban, Hiſſem az kőzőnſęghes kereztyen Annyaſzentegyházat: melynek értelmet ez, hiſſem mind azokat, valamellyeket, az Annyaſzentegyház hiſſen, és tanit hinnye. De ha az ugy vagyon, az kővetkezik, hogy hinni kel az Eccleſiaban, az magyarazatért, és hogy az vdvőſſęgre való dolgokat nilván valova tőtte: és igy az teremtő Iſtennekis igazſága fűggene tehát valamely

lamely teremptet állatnak véghezeſetől, és hogy az Iſtennek igńe nem vólna elégh ſęges, és nem foglalná bé az mi vdvőſſęgűnkre való dólgokat. Es igy az réghi időben való Eccleſia vetkezőt vólna, és az hűtnek agazatit nem jól magyarázta vólna, hogy ezőket az czikkelőket az utolſo időre hatta. Végezetre, nem mondgyuk azt az Apoſtali Credoban, Hiſzek az Annyaſzentegyházban, az mint azt mondgyuk hogy, Hiſzek Iſtenben. Mert, Hinni valamiben az teremptőhőz illik egyedől, Hinni penigh valamit, az teremtőt állatokhozis illik. Mellyet Ruffinus Doctoris bizonit holot igy ſól: Az ighe által, ſit. Sym. BENNE, meg kűlőmbőztetik az teremtő, az bol. teremptet állatul, és azok, mellyek Iſtenre tartoznak azoktul az mellyek emberek. Szent Agoſtonis igy ſól: Szűkſęghes tudnunk, hogy nem kel az Eccleſiaban hinni, de el kel hinni az Eccleſiat, mert az Eccleſia nem Iſten, hanem Iſtennek háza. Honnan az kővetkőzik hogy nem kel az ſentekben hinnőnk, ſem reménſęgőnket az mi io czelekedetinkben vetnőnk: az mint męg az Papiſták kőzzűlis kik tudosbak ezt vallyák. Erről mondgya Euſebius Emiſſenus: Mi méltan és igazan hiſzűnk Péternek és Pálnak: de ha valaki hiſſen Peterben és Pálban, az, az Vrnak tiſzteſſęget adgya az ſólgának: mellyet nem kel

In expoſit. Symbol.

Serm. 31 de temp.

Rhemenſ: Teſt: ſu, per Roman. 10 14. Homil. 2. de Symbol

 czo-

De duplicí Martyrio.

czelekednőnk. Cyprianus-is ezt mondgya: Nem hiſen az az Iſtenben, az ki reménſéget és bizodalmat egézlen ő benne egyedől nem veti.

2. Az Apoſtali credo el forditja az kenyernek es bornak el valtoſat.

Annakutánna, imez czikkel, fogantaték ſent Lélektől, ſületek ſűz Mariatul, el fordittya és el rontya, az kenyernek és az bornak, Chriſtus teſtévé és vérévé való változaſat az Miſében. Mert ebben az czikkőlben vallaſt tészünk az Chriſtusnak emberſégéről, és meg teſteſüléſeről (melynek az fogantatásban noha kezdeti vőlt, de még ez ideigh le nem tételtőt, ſem el nem változot) és hogy az az emberſég igaz: és az ő teſte meg tartya az természet ſerént való teſtnek minden tulaydonſágit, mel'nek huſa és csontya vagyon, és bizonyos nagyſágha, formaia és mértéke légyen (az az, hoſſuſága, ſélőſſége, melyſége) réſeis, rézei kivűl vadnak, az feje nem az labaiban, ſem az lábok nem az főben, láthato, tapaztalhato: egy ſoval, oly teſt, mely mind abból ál, mellyekből Iſten kezdetben az embert teremptőtte. Mondhatnak ne tálám. Az Chriſtus teſte, meg maradhat hogy igaz teſt légyen, noha valami neminémőſégében meg változikis. De erre azt felelem: Az kőrnyűl irás és bé foglalás ſemmiképpen el nem vétettethetik áz teſtől, Mert valamely helyben le irni, vagy bé foglalni, az menńſéghnek állat ſerént való tulaydonſága: az menńſég penigh akar mely teſtnekis állattyából vagyon. Szűkſéges azért, hogy minden teſt, az menń, anniban foglaltatik valamely hélyben. S'ez, az miről mondgya Leo Pápa: Az Chriſtuſnak teſte, ſemmiképen ninczen az mi teſtűnknek valóſaga kivűl, vagy, ſemmit nem kűlőmbőz az mi teſtűnktől. Szent Agoſtonis igy ſól. Ez főldőn ſól vala Chriſtus, és az éghben magát mongya vala lenni, ugy jőt el, hogy az éghből el nem távozot: ugy ment fel, hogy minket el nem hadna. Mit czudálkoztok? Az Iſten czelekeſi ezt. Mert az ember, az teſt ſerént helyben vagyon, és helyből megyen el, és mikor más helyben mégyen, abban az helyben melyből el ment, ninczen. Az Iſten penig mindenőket bétőlt, és mindenűt egézlen vagyon: Hogy peniglen az ő velekődeſeket meg óltalmazzák, ez kűlőmbőzteteſſel élnek: Az Chriſtuſnak teſte ſok helyeken vagyon, állattyának tellyeſſégére nézve, nem menńſégének, vagy nagyſágának tellyeſſégére nézve: mert ez ſerént czak egy helyben vagyon. De, az mint mondam, két ellenkőze dólgokat igaznak egyſer, s'mind állatnak lenni. Mert minden tudományok azt tar-

Papiſtae fogaſa.

Felelet.

Epiſt. 7.

Tract. 3. in Ioan.

ják, hogy az menyiſſég oly tulaydona az teſtnek, hogy annélkûl ſemmiképpen nem lehet.

3. Az Chriſtus teſtének valoſagos jelé lőte, ellenkezik azzal, mene menyegben. Lib. 4

Víſontag. Az Apoſtali Credoban valo lyuk hogy az Chriſtus fől ment az Eghben, és ot vl az Attyának jobian: azis emberſége ſerênt vagyon. Honnan azt hozom ki, hóg az Chriſtus teſte állattya és hely ſerént ninczen az ſentſégben, és minden falat Oſtiában mellyet az Pap fel mutat. Bizonyára igaz vala hát amaz argumentum, mellyet Vigilius Eutiches ellen hoz vala elő. Mikor, ugy mond, az főldőn vólt (az Chriſtus teſtéről fól) nem vala bizonyára az éghben: és moſt, miuel hogy az éghben vagyon, ninczen az főldőn: és ugy ninczen, hogy őtet el jövendőnek az teſt ſerént hiſſük, és várjuk. Es ezt hozzá adgya: ez az közönſéges kereztyeni vallás, mellyet az Apoſtalok hattanak, az Martyromok meg erősitettenek, és az hivelș az ideig meg őriztenek. Igaz vala amaz argumentomis, mikor az Fulgentius igy bólla na: Az Chriſtus emberſégének állattya ſerént távul vala az eghtől, mikor ez főldőn vólna, és el hagyván az főldet mikor fől ment vólna az égben. Igaz vala azis, mikor Cyrillus ezt mondanâ: Senki nem kötelkődik, holot az éghben ment légyen az Chriſtus, noha lelkének ereſevel jelen vólt, teſt ſerént mind

Lib 2 ad Thraſi mundú cap. 6

Lib. 6. in Ioan.

mind azonáltal tavul vólt. Igaz vala azis, mit ſent Agoſton monda: Az ő felſéges vólta ſerént, az ő gondgyaviſelése ſerént, az ő meg mondhatatlan és láthatatlan kegyelme ſerént, bé tellyeſedik, hogy azt mondta; Imé én véletek vagyok mind világh végezetigh. Az teſt ſerént penig, mellyet fől vót az ighe, az mely ſerént ſűletet az ſűztűl, az mely ſerént meg fogattatot az Sidoktul, meg fezitettet, megh hólt, &c. nem mindenkor vagyok véletek. Miért? Mert az teſtnek jelen vólta ſerint negyven napig vólt az tanitványokkal, és azoknak látáſokra, nem követéſekre fel ment az éghben, és ninczen it. Mert ot vl az Attyának jobian: itis vagyon, mert nem távozot el fölſéges voltanak jelen léte ſerént.

Trac. 50. in Ioan.

4. Az papiſtaknak lathato Eccleſiaiok megczafoltatik.

Továbba, abból hogy azt mongyuk, hogy hiſſik az közönſéges kereztyen Anyaſzentegyházat, következik hogy az közönſéges Anyaſzentegyház láthatatlan. Mert az mi láttatik, nem kel azt hinni. Az Papiſtáknak hát feleletők, hogy hinni kel az Anyaſzentegyháznak ſentſéget, ſemmit nem haſznál. Mert az igik nîlván valok, és azt jedzik, hóg mi nem czak az Anyaſzentegyháznak ſentſéget hiſſük, hanem hogy légyen az Annyaſzentegyház.

5. Kinek kinek, ſaiat hiti erőſiteti az Apoſtali Credobol. De ſym. ad Cateche. lib. 4. C. 7.

Végezetre, az hűtnek, az bűn boczánattya felől, az teſtnek fel támadaſaról, és az örők életről, való czikkőlei, bé foglallyák, kinek kinek ſőmélyeben való vallás tételet. Mert azoknak értelmők ez: En hiſſem, az én ſaját bűneimnek boczánattyát, és az én ſaját teſtemnek fől támadáſát az örők életre. S'ez vőlt értelme és itileti az réghi Doctorok nakis. Mert ſent Agoſton igy ſól: Ha el hiſſed te-is, hogy fel támadhats, és az éghben fől mehets: mert bizonyos vagy illyen nagy ſálogh felől, bátorſágos lehes illyen nagy ajándek felől. Iimét: Ne hirdeſſed kiſſebnek azt, az ki téged veſzeről az menyorſágra, az bűn boczánattyában. Ha ki ennélkül az hűt nélkül járul az kereztſéghöz, az, maga ellen, engedelmeſſégnek aytatat bé fária. Es az után egy keveſſe. Valaki oly hűſséggel el hiſzi, és ezt az ő hűtinek valláſát, melyben minden bűnei meg boczáttatnak kétſségnélkül vallya, kéſzüſe az ő akarattyat Iſten akarattyához &c. és az halalnak ſekerétől ne félly őnk, &c. Máſutis igy ſól: Az kereztſéggnek minden ſentſége ebben fűg, hogy az teſteknek fel támadáſat, és bűnőnknek boczánattyát el hidgyük. Iſmét: Ezeket az kőltſokat atta az ő Anyaſzentegyházának &c. Hogy valaki az ő Anyaſzentegyházában bűnet meg boczátani nem

Ibid.

Serm. 215. de Temp.

Lib. 1. de doctrin. Christ. cap. 18.

nem hinné, nem boczáttatnának meg: valaki penig hinne, és magát azoktul el fogná, ugyan azon hűt által meg gyogyulna. Még is igy ſól. Az mit az Chriſtus diczőſſéges fől támadaſában hallottal bé tellyeſődni, azt mindeneſtől az jővendő itiletben, te benned hidgyed bé tellyeſődendőnek: és az te teſtődnek fel tamadáſa megh uĵt tégedet örőcké. Mert ha nem hiſzed, halalod után meg uĵulásodat, az örők életnek jutalmát el nem veſzed. Véghezetre, regen az fel támadás felől való articulus illyenképpen mondatik vala: Enek ez teſtnek fel támadáſat hiſzem, és az után való igi ragaztatik való hozzáia, Az örők életre. Mellyekkel az Romai Anyaſzentegyháznak két tudományi fordittatnak el: Egyik ez, hólot azt vallyák, hogy nem lehetőnk bizonyoſok az mi bűneinknek, boczánattya, és üdvőſſégünk felől, ki ki külőn külőn: Máſik ez, hogy az meg igazult ember, ki eshetikat Iſten kegyelméből, és el kárhozhatik. Mert ez igaz nem lehet, ha az Eccleſiának munkáia io vőlt, mely minket arra tanitot, hogy hidgyük az örők életet bűnőnk boczánattyaval eggyűt.

Serm. 123. de Temp.

Ruffin: in expoſit Symbol. Auguſt. l. 1 de ſym. cap. 9 & in Enchirid. c. 44

II. Az papiſtaknak tudomannyok ellenkezik az tiz paranczok

Hogy az TIZ Paranczolatra térjőnk. Elősőr, közőnſéges regula légyen mindenik Paranczolatnak magyarázattyaról: Hólot, ha

ha valami vétők megh tiltatot, ott egyber, s'mind paranczóltatik, azzal az vétőkkel ellenkeze joſágos czelekedet, és annak nemeinek minden joſagi, okaival, alkólmatoſſágival egyetemben. Mely regula ha igaz, mint bizonyára mindenektűl béis vetetteteť, tehát, kővetkezik, hogy az tőkelleteſſęgnek minden tanátſai, ha foglalnak magokban az joſágos czelekedetre valami ſegitſęget, haſonlatoſképen paranczóltatnak az tőrvényben: annakokáért, az tőkelleteſſęgre nem ſólgalnak hát azon felűl, mit az tőrvény kévân.

1. Az tő kelletef ſegnek allapatjarol.

Másodsor, Emez paranczolatnak, Ne czinály magadnak faragot képet, &c. két részei vadnak: Az első tilt minden képet, akar irot akar faragot légyen: az második annak imádáſat tiltya. Az elsőt meg magyarázza az Moyſes mikor igy ſol. Deut: 4 v. 15. 16. Annakokáért, (ugymond) meg óltalmazzatok magatokat felette igen &c. Hogy meg ne rutitſátok magatokat, és ne czinállyatok magatoknak képet ſemminémű haſonlatoſságra, ſe firfiunak ſe aſſonyállatnak formaiára &c. Okátis mondgya: Mert, ugymond, nem látatok ſemmi haſonlátoſſágot, az mely napon ſólot tinéktek az Iehova, az Horeb hégyen, az tűznek kezepiből. It, hólot vagyon az ſo, Iſtennek ő magának képéről, bizonyára az

2. Az kepekről és azoknak imadaſarol. Iſmet az oſtianak imadaſa ſol.

tilalomis arról vagyon. Annakfőlőtte, ninczen ſemmi kétſęg abban, hogy az Iſten nem nézet, és nem ſollot itt arrol az képről, mely az elmeben leſen, hanem az Sidoknak el forodult kőzőnſéges cselekedetekről, mely vala ez, hogy az Iſtent kepékben és teſti abrazatokban irſak és faragjak vala ki, Eſa. 40. verſ. 18. Mely vétekben mind azonáltal az poganyok az Sidoknal ſokkal homalyosbak valanak. Rom. 1. verſ. 23. Innen azért nijlvan ezében veheti akarkijs, hogy az parancsolatnak első reſe, tiltya, hogy az Iſten ſemmi kűlső abrazatokban és formakban ki ne jelenteſſék, az mint mégh az Romai Catechiſmuſis magyarazza: Az maſodik reſzete ez parancsolatnak az mi nęz, az első reſznek ertelme ſerent kel venni, hogy tudni illik ſenki magát az Iſtennek kepe elot megh ne horgazza. Innen immar kővetkezik, hogy imadni Iſtent vagy az ſenteket, az képben, vagy az képek által, és tiztelni az kepekét ſentſęges tiztelettel, utalatos balvány imadás: Melyre minket mégh az kőzőnſéges okoſſág-is meg tanitot. Mert az kik, az igaz Iſtent imadgyák az képekben; azok kőtelezik az Iſtennek jelenlétet, kegyelmet, ſegitſeget, munkajat, és az mi meg halgattataſunkat, bizonyos dolgokhoz, helyekhez, és jegyekhez, mellyekhez

ma-

magat Iſten ſoha nem kötelezte, ſem parancsolat által, ſem igéret által. Ez penigh nem egyeb hanem imadni Iſtent, és az ő kegyelmet hinni és kérni maskepen, hogy nem mint ő magát kivanya imadtatni, és magat igérte az mi meg halgatasunkra. Ez fondamentommal immar el romol az ő mentségek, melyben azzal élnek, hogy ők, nem az képeket, ſem nem az Szenteket imadgyák és tiztelik, hanem az Iſtent. Mert az Iſten affele tiszteletnek nemét nem kedvelli, miképen az Szentökis: ſőt meg veuk: Ebből következik immár, hogy az Papiſták, nem egyebet imádnak, hanem az ő elméiöknek hiában való gondolatyat: mikor magoknak ollyan Iſtent czinálnak, az ki akar imádtatni, és az mi könyörgeſönket meg halgatni, az képekben, képek által, és képek előt. Mentsetnek magokat, papiſtac fogaſa. és mondhatnak, hogy ők nem külömben kötelezik az Iſtennek imádáſat és ſegitſégül való hivâſat az képekhöz, hanem az miképpen ő maga magát Iſten kötelezte vala az Sanctuariumhoz és az Salamon Templomahoz régen. Felelet. De én azt felelem nékiek. Akarta regenten az Iſten az ő jelen létét meg mutatni, és imádtatni az Sanctuariumban: Az Bidoknakis arrol az Iſtentől, paranczolattyok és igireti volt az ő igéjeben. De minékünk ſem

ſem paranczolatonk, ſem igireti Iſtennek arrol ninczen, hogy az Iſten az képekben, képek által akarna tiszteltetni. Továbba az Papiſtaknak balvânyozáſok mégis iobban kinilatkozik imez argumentommal. Az kik imádgyák, azt ki nem tudnak, és nem ésmernek azok balvány imádok. Az Papiſták azt imádgyák az mit nem tudnak. Azért balvány imádók. Hogy azt imádgyák meg bizonitom. Mert hogy valamely Oſtia megh Szenteltethetſſek, azt mondgyák hogy kévánatik ahoz az Papnak joſágos czelekedetű igyekezeti. Mely ha igaz, ſenki az Miſehöz nem járulhat, auagy hittel azt nem halgathatya, hanem mindenkoron kötelkedik, ha az, mit az Pap, az Miſeben föl mutat, kenyer légyene és bor, auagy Chriſtus teſte és vereie. Mert ſenki bizonyos nem lehet, az Papnak ebben az kenyerben és borban való áldozatyának igyekezetiben: ſockal igazabban kötelkődhetik tehát akar kijs, az Miſe ſolgaltato Papoknak tudatlanſágáiért, és rut életéiért, Az oſtianak imadaſaban valo balvanyozas.

Harmadſor, az Szombat nap felől való paranczolat, meg engedi minékünk, hivatalonkban való el járáſonkat, munkanknak és meſterſégönknek ſabadſággal való gyakorláſát az hat napokon. Ez az ſabadſág el nem bon- 3. Az papiſtakin neptei ellenkőznek az negyedik paranczolattal.

bontathatik teremptet állat által. Vétkőzik hát az Romai Anyaſzentegyház, mikor bizonyos Innep napokat, nem az Iſtennek tiſzteſſégére, hanem az Szenteknek tiſztelетőkre legh inkáb rendel, mellyeket ſinten ollyan nagy pompaual, vagy még nagyobbal, mint az Iſtentől parantſóltatot ſombat napot, ſentelnek meg.

4. Fogadaſok es hazaſſagok Iſtennek akaratyok ellen tiltatnak.

Negyedſor, Az ötödik paranczolat, auagy mint ők ſámlallyák, az negyedik, hadagya az magzatoknak, hogy ſüleiöknek mindenekben engedgyenek, kiválképpen penig nagy dólgokban, ugy mint, házaſſágban, és oly hivatalnak és életnek nemében, mely hóltig való. Ez ellen az paranczolat ellen vagyon, hogy az Romai Anyaſzentegyház, javallya az titkon és alatomban való hazaſſágot, Claſtrombeli lakaſokat, okos, io ſüleknek tudaſok és akarattyok ellen.

3. Az kivanſag hogy bűn legyen az utolſo paranczolatbol meg tetzik.

ötödſőr, Az utólſo parancolat, mely az kévánſágról vagyon, tiltya meg az bűnnec való indulatotis, még aztis, mely akarat ellen léſſen. Mellyet igy bizonitok. Mert hogy az kévánſág tiltatik az előt való parancsolatokabannis, kétſégnélkűl való dologh, az az kévánſág, mondom, mely akaratból vagyon. Mint példának okáért, ebben az paranczolatban, Ne paraznalkodgyal, tiltattatik más feleſ-

ſeleſségnek kévánáſa, s'az után valóban ſelebarátonknak marhâiának kévánáſa tiltatik. Mely ha ugy vagyon, egyben ſavartatnék az tizedik Paranczolat az többivel, ha czak azt az kivanſagot, mely akaratbol vagy eggyezésből vagyon, tiltaná: es igy nem tiz, hanem kilencz volna az parancsolat. Melly holott illetlen dolog legyen, következik, hog az tizedik parancsolatban tiltatik az az kivanſag, mely akarat vagy eggyezes kivűl léſſen. Tovabba, mégh az Philoſophuſok-is tuttak es értették azt kivanſágot mely javallasbol, vagy eggyezésből vagyon, bűnnek lenni. Es mind azon által ſent Pal Phariſæus lévén, ſőt minden Philoſophuſoknál, az Iſteni dolgokban bőlcseb, nem itili vala azt az kivanſagot, melly az tizedik parancsolatban tiltatik, bűnnek lenni. Rom. 7. Annakokaért, az kivanſag mely az tizedik parancsolatban tiltatik, léſſen javallas vagy akarat ellen. Es igy az Romai Anyaſzentegyhaznak tudomanya, mely ezt tartya: hogy minden bűnhöz kivantatik cselekedet, vagy az akaratnak ki mutataſa, es hogy ſok tiztatalan, hitvan gondolatok, nem bűnök hiaban valo es meró tévelygeſek.

Molan. tract. 5. c 17 concluſ. 4.

Végezetre, az maſodik parancsolatnak ímez czikkele: Irgalmaſſagot cselekeſſem ezer

6. Az ördemők el rontatnak az

izig-

ödik parancsolatban.

iziglen azokkal, kik engemet ſeretnek, es az en parancsolatimat meg tartyak, minden emberi erdemet el ront. Mert ha az iutalom adatik irgalmaſsagbol azoknak, kik az tőrvent meg tartyak, bizonyara nem adatik hat érdemért.

III. Az papiſtaknak Az mi Atyank ellen valo tevelygezeſi.

III: Hogy az kereſztyeni tudomannak fundamentomanak harmadik részére menyőnk. Az Vrtol ſerezteteť kőnyőrges, (az mi Atyank) tőkélletes es egeſlen valo formaia az Iſtenhez valo kőnyőrgeſnék. Az Tertullianuſis ezert mondgya azt, az hűtnek rővid ſummaianak. Celeſtinuſis azt mőngya hogy az kőnyőrgeſnek tőrvenye, az hitelnek es az cselekedetnek tőrvenye. Ebben tovabbá az kőnyőrgesben ugy tanittattunk, hogy az mi kőnyőgeſűnket csak egyedűl Iſtenhez igazgaſſuk, mondvan: Mi Atyank: azt-is egyedűl az Chriſtuſnak eſedezéſe es kőzbeniárása által. Mert az Iſten minekűnk Atyank egyedűl csak az Chriſtus által. Nem ſűkleges annakokaért az ſenteket ſegitſegűl hinni, avagy őket minekűnk kőzbeniaronkká és ſoſolonkká tennűnk Iſten előt, elegleges ha imadgiuk az Iſtent az Chriſtuſnak nevebē.

1. Az Szentek-nek ſegitſegől valo hivaſok.

2. Az czeleke-detekne érdemſe.

Annakutánna, az negyedik keresben azt mondgyuk: Mi kenyerűnket mindeń napit ad meg nekűnk ma. Mely igikben meg vallyuk

vallyuk hogy csak egy falat kenyér-is Iſtenn ajándéka. Mely nagy balgatagſag tehat, azt mondani, hogy az io cselekédetek altal érdemlik ők az menyorßagot, holott még csak egy falat kenyeret ſem érdemelhetnek?

Harmadßor, Az ötődik keresbenn-is négy kivaltkeppen valo tudomanyok czafoltatnak megh nyilvanſaggal az Romaiaknak. Első, az elegh tételről valo tudomany. Mert itt, minden kereßtyen arra tanittatik, hogy magát meg alazza, es minden napon eſedezzék Iſtennek az ő bűneinek bocsanattyaert. Eleget ténni penig bűnéért, ſ-annak bocsanattyaért kőnyőrőghni ellenkeznek. Másik az érdemekről valo. Mert ebben az keresben iſmeriűk es vallyuk magunkat adoſſoknak lenni Iſtennek, ſőt hogy mi minden iavainkat el tekozoltuk: annakfelette többel mint ſamlalhatatlan ezer talentommal vagyunk adoſſok Iſtennek, ſőt minden napon őregbittyűk adoſsaginkat. Annakokaért nem érdemelhetűnk mi Iſtentől ſemmi io tétement magunknak. Merő bolondſag azert, itilni azoknak, valamit érdemleni, az kik meg nem fizethetnek, ſőt az adoſsagot naponkent őregbitik, vagy remellení azoknak adoſsagoknak meg éngedeſet. Sőt annak-is kinek adoſsok vagyunk, ha mi io akarattya

5. Az négy tételek.

Erdemek.

vagyon is, nem érdemből, hanem kegyelemből vagyon. Jol cselekeznek hat azok, kik Isten elöt magokat meg alazvan, mondgyak. Bocsáſd megh nekünk az mi bűneinket. Harmadik, az bűntetés gyakorta nem bocsattatik ott meg, holot az vetek meg engettetik. De az nem lehet, mert itt az mi vetkeink mondattatnak adoſſágnak. Mert az termeſetnek törvenye ſzerent adoſok vagyunk es tartozunk Istennek engedelmeſſeggel, es ha azt nem cselekezzük, bűntetéſſel az bűn penig az bűntetéſre nézve néveztetik, adoſſagnak. Annakokaért az holot kériük az bűnnek bocsanattyat. kérjük nem csak az veteknek megh engedeſet ha nem egyſberſmind az bűntetéſnek is. Mert bizonyara, mikor valakinek adoſſaga megh engettetik, illetlen dolog ha meg-is valami adoſſaga annak fen marad, melynek megh fizetéſere kötelezteték. Negyedik: Hogy az ember ez életben, az törvent betöltheſſe. Itt penig arra tanittatik Istennek minden szolgaia, hogy meg bocsattaſſek neki hogy az törvent által hágta. Mentik magokat, s azt mondgyak hogy az mi bűneink bocsanandok, ſem nem az törveny ellen, hanem az kivül léſben. De azt felelem, hogy ez az könyörgesben valo ellen vagyon. Mert az adoſſag, mely léſben az

Mindaz vetek, mind az bűntetes egyberſmind meg bocsattatik.

Az törvennek betöltéſe.

az még nem fizetesből, az kötelezeſnek formaia ellen vagyon. Holott azert ez illyen bűnök mind adoſſagok, es okot adnak az bűntetéſre, nyilvan valo, hogy nem az törveny kivül, hanem az ellen léſnek.

Negyedſer, ebben ez czikkelbenn-is: Mikeppen mies meg bocsatunk ellenünk vétetteknek, meg tetzik, hogy bizonyoſok leheſünk az embereknek io akarattyok felöl, ha ő vellek igazan meg békéllünk. Miért nem lehetnenk hat bizonyoſok az mi pœnitentiak felöl, avagy hogy Istenel pœnitentiank által meg nem békelhetnenk? Mellyet mind azon által tagadnak minden papiſtak.

4. Az iſ ve segnek bizonyos volta fe 181.

Ezeknek felette, ezekben az igikben: Es ne vigy minket az kéſertetben, nem azon kéréük Istent hogy ſemmi kéſertetet ne bocsaſſon reank: (holot minékünk meg kéſertetnünk nihá, haſznos es ſükſeges, pſal. 26. verſ. 1.) de kériük, hogy minket az Satannak ne hadgyon el nyomni, es az kéſertettel meg emeſtetni. Mert ellenben vettetnek ezek, vitettetni az kéſertetben, es meg ſabaditatni az kéſertettől. Innen immar azt hozom ki, hogy az ki igazan es valoſagoſon Istennek ſa, azki tudni illik meg ſentelteret es meg igazittatot, ſoha végkeppen az Istennek kedveböl ki nem eshetik. Igy argumentalok azert: Valamit

5. Az vegigien valo meg maradaſrol

az Iſten akaratiyaval eggyezőt kérünk, az meg engettetik minekünk 1. Ioh. 5. De az ki igazan Iſtennek fia, az keri hogy tellyeſſeggel az Iſtennek kegyelméből ki ne eſſek, es az kiſirtetnek fogſagaban ne maradgyon. Annakokaert meg nyeri az mit kér.

3. Az Feltsmely ſerent vagy hitről

Végezetre, az az ige, Amen, kivaltkeppen valo hitnek iedző igije, es azzal erősitetyük, hogy vallyuk mind azokat kiket kértünk az elebbi kéreſünkben, minékünk meg adandoknak. Tovabba bizőnyittya aztis, hogy kinek kinek bűne bocsanattya felől ſaiat hűti lehet, el hiheti azt kiki ſemely ſerent mellyet az Romaiak tagadnak.

4. Az ut vacsorabol az papiſtak ertelme, czafoltatik meg

IIII. Hogy az kereſtyeni tudománnak fundamentomanak utolſo czikkelére menyünk, az VR VACSORAIARA 1. Cor. 11. verſ. 23. Ebben az Papiſtaknak, kik azt vallyak hogy az Chriſtus teſte valoſagoskeppen ielen vagyon, meg czafoltatik. Mert 1. ez ighik, vévé es meg tőre, meg mutattyak. Mert az mit Chriſtus meg tört, nem az ő teſte vala, nem is mondhatni, hogy az Chriſtus önnön magat vőtte volna kezeben, ſe tőrte volna meg, hánem kenyeret. 2. Az Chriſtus nem mondotta ezt, az kenyernek ſine alat, avagy az kenyérben: hanem, ez, tudni illik az kenyér az en teſtem. 3. Az kenyer nem adattatot mi érettünk, hanem az Chriſtus teſte: az utolſo vacsorabann is az Chriſtus teſte nem adátot vala valoſagoſon halálra 4. Az pohar uy Teſtamentum, jegyes vagy abrazat ſerent: miert nem lehetne az kenyer is Chriſtus teſte jedzés, vagy haſonlatoſſag ſerent. 5. Az Chriſtus vacsorat eſik vala nem magát. 6. Parancsollya hogy az ſentſeggel ellyünk, miglen ő el jő. Nincsen hat moſt teſt ſerént jelen. 7. Hadgy hogy égyek, azt az kenyeret az ő emlekezetire, az emlekeztető jegyek penig nem az jelen valo dolgoké, hanem az tavul valoké. 8. Ha helyen marad az Papiſtak értelme, az Chriſtus teſtenek valoſagos jelen léte felől, téhat az ő teſte és vere avagy el ozoltanak, ávagy eggyeſültenek. Ha el ozoltanak vagy egymaſtol el váltanak, hat ugy az Chriſtus mind ez napiglan megh fezitetet. Ha egyeſültenek, az kenyer ugy Chriſtus teſte mind az borral egyűt, holot az Vr Vacsoraianak tudomanyaban az mondatik, hogy az kenyer Chriſtus teſte, és az bor ő vére.

Ifmet az vr vatſoraianak meg cső kitaſa.

Tovabba, karhoztattatik és nem javáltatik itt azoknak dolgok, kikaz Vr vacsorajat csak egi jegy alat ſolgaltattjak Mert azt parancsollya Chriſtus, hogy igyanak miñjajan az poharbol. Mat. 26. verſ. 27. mely parancsolatiyat Chriſtuſnak Szent Pal is hozza elő az Corinthusbeli Eccleſianak, mondvan: Ezt cselekedgyetek valamenijſer ñandgyatok az

en emlekezetemre. 1. Cor. 11. verſ 25. Senkinek nem adatot penigh az, az hatalom, hogy el bonthaſſa az mit az Eccleſianak fő és nagy feje rendelt.

Ezek azok rövideden, mellyeket, az elsö könyvel együt megh kel nézni, olvaſni azoknak, kik az Romai tudomant ollyan nagy buzgoſaggal tartyak, kiket kerek-is, hogy az ö indulattyokat egy keveſſe megh csendezetvén, ezt ſol ezekben vegyek, ezt mondom: Ha az ő vallaſok kőzönſéges és Apoſtali (mint ők annak is tartyak) tehat ſemmiképpen nem ellenkezik, nem hogy ſok, de még czak egńkkel-is az hitnek articuluſſaval, avagy az kereztyéni tudomanynak azzal à fondamentőmaval, mely ſokasban es vallasban volt ſ. vagionis minden kereztyen Eccleſiakban az Apaſtalok idejetől fogva: Moſt holot ellenkezőnek talaltatik ſok és nagy fő rebeiben az hitnek fondamentomaval, és kereztyeni tudomanyval, mind ez ideiglen eleghe megh mutattuk, nńlvan valo dolog hogy az ő vallaſok, mellyet moſt tart az Romai Anyaßentegyhaz nem igaz, hanem az régbi igaz tudomantol el tavozot. Ezt nem azért mondom, hogy az vallaſért, ßemelyeket vagy meg utalnam, vág egyebekell-is megh utaltatnam, de hogy ßivem ßerént kivannam, migh itt ez vilagon élnek, az ő megtereſéket, és az jövendő eletben örökć valo idvőſſegeket. AMEN.

AZ OLVASONAK. S.

MOndam oda fel, az tizen harmadik vetelkedesben, cap 1. concl: 2. hogy az Chriſtus az törvennek engedet ő magaért. Azt, akarom hogy ne ércsek ugy, mintha az Chriſtus az ő engedelmeſſegével nyerte volna maganak az dicsőſseget: hanem, hogy ßükſeg volt ő nekit ökelleteſen es igazan fő Papnak lenni, mind terméßetire ſ-mind életere nézve: es hogy az menyiben teremtet àllat (az az ember) köteles lőt legyen, az Iſtennek törvénye ßerént élni.

VEGE.

SOLI DEO GLORIA: